

Fata cu cercei de perlă

Tracy Chevalier

1664

Mama nu mi-a spus că or să vină. După aceea, mi-a zis că n-a vrut să dau impresia că sunt o fată nervoasă. Am fost surprinsă, credeam că mă cunoaște mai bine. Străinii vor crede că sunt calmă. N-am să plâng ca un țânc. Numai mama observa cum mi se încleștează fălcile și mi se măresc ochii care erau mari de la natură.

Tocam legume în bucătărie când am auzit voci în fața ușii de la intrare - glasul unei femei, glas ce strălucea asemenea alamei lustruite și vocea unui bărbat, o voce profundă și întunecată ca lemnul mesei pe care lucram. În casa noastră auzeam rareori asemenea voci. Vocile lor îmi sugerau covoare bogate, cărți, și perle, și blană.

M-am bucurat că mai devreme frecașem temeinic scara din față.

Vocea mamei - o oală de gătit, o cană - s-a apropiat, venind din camera din față. Se îndreptau spre bucătărie. Am împins la locul lor bucățile de praz tocate, apoi am pus cuțitul pe masă, mi-am șters mâinile pe șorț și mi-am strâns buzele să le netezesc.

Mama a apărut în ușă, ochii ei fulgerau avertismente. În spatele ei, femeia a trebuit să-și plece capul, atât era de înaltă, mai înaltă decât bărbatul care venea în urma sa.

Toți din familia mea, chiar tata și fratele meu, erau mici de statură.

Femeia parcă trecuse printr-o vijelie, deși era o zi calmă, fără vânt. Boneta ei stătea pieziș, încât cărlionții blonzi și mici atârnav pe frunte ca niște albine, pe care le-a alungat nervoasă de câteva ori. Gulerul ei trebuia îndreptat și nu era încrêțit și scrobît ca lumea. Și-a dat înapoi pelerina gri de pe umeri și am văzut atunci că sub rochia albastră, un albstru închis, creștea un prunc. O să vină pe lume pe la sfârșitul anului - sau poate mai înainte.

Fața femeii era ca un platou oval și când strălucea, când părea mată. Ochii ei - doi nasturi cafenii deschis, culoare pe care rareori am văzut-o asociată cu păr blond. Voia să cred că mă studiază, dar nu putea să-și fixeze atenția asupra mea - ochii ei cercetau neconținut încăperea.

— Deci, asta e fata, a spus ea brusc.

— E Griet, fata mea, a replicat mama. M-am înclinat respectuoasă în fața bărbatului și a femeii.

— Mda. Nu mi se pare vânjoasă. E destul de puternică ?

În vreme ce femeia s-a întors să se uite la bărbatul ei, un fald al pelerinei a agățat mânerul cuțitului pe care-l folosisem la tocat, cuțitul a zburat de pe masă și s-a rotit pe podea.

Femeia a scos un țipăt.

— Catharina, a spus calm bărbatul. I-a rostit numele ca și cum ar fi ținut scorțișoară în gură. Femeia s-a oprit, străduindu-se să se liniștească.

M-am repezit și am ridicat cuțitul, i-am șters lama pe șorț și l-am pus la loc pe masă. Cuțitul se lovise de legume. Am pus la loc o fărâmă de morcov.

Bărbatul mă urmărea atent, ochii lui erau cenușii ca marea. Avea fața prelungă, osoasă și expresia constantă, fermă, în contrast cu expresia pâlpâind ca o lumânare a nevestei lui. Nu avea nici barbă, nici mustață, și m-am bucurat, fiindcă asta-i dădea o înfățișare îngrijită. Purta o pelerină neagră pe umeri, cămașă albă și guler de dantelă fină. Pălăria era îndesată pe părul roșu ca o cărămidă spălată de ploaie.

— Ce făceai tu aici, Griet? a întrebat el. M-a surprins întrebarea, dar am știut să-mi ascund destul de bine uimirea.

— Tocam legume, domnule... pentru supă. Așezam întotdeauna legumele în cerc, fiecare cu secțiunea lui, asemenea unei felii de plăcintă. Erau cinci felii: varză roșie, ceapă, praz, morcovi și napi. Formasem fiecare felie cu muchia cuțitului și pusesem o rondea de morcov în centru.

Bărbatul a bătut cu degetul în masă.

— Le-ai așezat în ordinea în care le pui în supă? a sugerat el studiind cercul.

— Nu, domnule. Șovăiam. Nu puteam spune de ce aranjasem în acest fel legumele. Le pusesem în cerc fiindcă simțisem că așa trebuie să fie puse, dar eram prea speriată să-i spun una ca asta unui gentilom.

— Văd că le-ai separat pe cele albe, a spus el arătând napii și ceapa. Și portocaliul și purpuriul, nici ele nu stau împreună. De ce? A luat o zdreanță de varză și o fărâmă de morcov și le-a agitat în palmă ca pe niște zaruri.

M-am uitat la mama, care a dat ușor din cap.

— Culorile se înfruntă când stau una lângă alta, domnule.

Și-a arcuit sprâncenele, ca și cum nu se aștepta la un asemenea răspuns.

— Îți ia mult timp aranjatul legumelor înainte de a face supa?

— Nu, domnule, nu, i-am replicat eu încurcată.

Nu voiam să creadă că sunt leneșă.

Am văzut cu coada ochiului o mișcare. Sora mea, Agnes, care privea de după ușă, scuturase din cap când auzise răspunsul meu. N-aveam obiceiul să mint. Am privit în pământ.

Bărbatul a întors puțin capul și Agnes a dispărut. El a dat drumul fărâmei de morcov și zdrenței de varză în feliile lor. Zdreanța de varză a căzut în parte peste ceapă. Voiam să întind mâna și să o perii la locul ei. N-am făcut-o, însă el a înțeles ce-am vrut. Mă verifica.

—Hai, gata cu vorbăria, a declarat femeia. O supărase atenția pe care mi-o dăduse el, însă mă privea încruntată pe mine. Bun, rămâne pe mâine dimineață, da? L-a privit pe bărbat înainte de a ieși vijeliosă din cameră, urmată de mama. Bărbatul s-a mai uitat o dată la ceea ce avea să fie supă, apoi a dat din cap către mine și a pornit după cele două femei.

Când mama s-a întors, eu stăteam lângă roata de legume. Am așteptat să vorbească. Se gheboșa ca împotriva unui frig de iarnă, deși era vară și în bucătărie era zăpușeală.

— De mâine o să lucrezi la ei ca fată-n casă. Dacă faci treaba bine, primești opt stuiveri pe zi. O să locuiești la ei.

Mi-am strâns buzele.

— Nu te uita așa la mine, Griet, a spus mama. N-avem încotro, acum că tatăl tău și-a pierdut slujba.

— Unde locuiesc ei ?

— Pe Oude Langendijck, la intersecția cu Molenpoort.

— Colțul Papistașilor ? Sunt catolici ?

— Duminica poți veni acasă. Așa ne-am înțeles. Mama și-a făcut mâinile căuș în jurul napilor, i-a strâns împreună cu ceva varză și ceapă și le-a dat drumul în oala care aștepta pe foc. Feliile de plăcintă făcute de mine cu atâta grijă au fost distruse.

Am urcat scările să-l văd pe tata. Stătea în fața aticului, lângă fereastră, unde lumina îi atingea fața. Simțea pe obraji și pe frunte lumina și pentru el era un fel de a vedea.

Tata fusese pictor de faianță, degetele îi erau încă pătate cu albastru, albastrul cu care pictase cupidonii, fecioare, soldați, vapoare, copii, pești, flori, animale pe plăcile albe, pe care le smălțuia arzându-le în foc și le vindea. Într-o zi cuptorul a explodat, luându-i ochii și meseria. Tata a fost cel norocos - alți doi oameni au murit.

M-am așezat lângă el și i-am luat mâna în mâna mea.

— Am auzit, a spus el înainte ca eu să vorbesc. Am auzit totul. Auzul i se ascuțise, parcă preluase ceva din puterea ochilor pe care-i pierduse.

Nu știam ce să-i spun, fiindcă orice i-aș fi spus ar fi sunat a reproș.

— Îmi pare rău, Griet. Aș fi dorit să fac lucruri mai bune pentru tine.

Locurile unde fuseseră ochii, unde doctorul cususe pielea închizând găvanele, arătau îngrozitor de trist.

— Dar el e un gentilom cumsecade și cinstit. O să se poarte bine cu tine.

Despre femeie n-a spus nimic.

— Cum poți fi sigur de asta, tată ? Îl cunoști ?

— Nu știi cine e ?

—Nu.

—Ții minte tabloul pe care l-am văzut la Primărie acum câțiva ani, tabloul cumpărat și expus de van Ruijven? Era o vedere a Delftului, dinspre Porțile Rotterdam și Schiedam. Cu cerul care ocupa atât de mult din pictură și lumina soarelui pe câteva clădiri.

— Și vopseaua avea nisip în ea ca zidurile de cărămidă și acoperișurile să pară aspre, am adăugat eu. Și erau umbre lungi pe apă și oameni micuți pe malul dinspre noi.

—Ăsta e. Orbita tatii s-au lărgit, de parcă ar mai fi avut ochii și ar fi privit din nou tabloul.

Îl țineam bine minte. Atunci mi-am dat seama că stătusem de multe ori chiar în locul acela și nu văzusem niciodată Delftul așa cum îl văzuse pictorul.

— Bărbatul era van Ruijven ?

— Patronul? Tata a chicotit. Nu, nu, copilă, nu era el. A fost pictorul Vermeer. Au fost Johannes Vermeer și nevastă-sa. Tu o să faci curat în atelierul lui.

La puținele lucruri pe care le luam cu mine, mama a mai adăugat o bonetă, un guler și un șorț, astfel încât în fiecare zi să pot spăla unul și să-l port pe celălalt, să arăt întotdeauna curată. Mi-a mai dat un pieptene de podoabă din baga, în formă de scoică; pieptenele fusese al bunicii și era prea fin, nu-l putea purta o slujnică; mi-a dat și o carte de rugăciuni, să citesc când simțeam nevoia să scap de catolicismul din jur.

În timp ce îmi strângeam lucrurile, mama mi-a explicat de ce urma să lucrez pentru familia Vermeer.

— Noul tău stăpân e căpetenia Ghildei Sfântului Luca și era și anul trecut, când tatăl tău a avut accidentul. Știi?

Am dat din cap tulburată de faptul că am să lucrez pentru un asemenea artist.

— Ghilda se îngrijește cât poate de bine de membrii ei. Ții minte cutia în care tatăl tău a pus bani în fiecare săptămână ani de-a rândul ? Bani ăia se duc la maiștrii aflați în nevoie, așa cum suntem noi acum. Însă nu mai primim ajutor acum, când Frans își face ucenicia și noi nu mai câștigăm nici un ban. N-avem încotro. Nu vom accepta milostenia publică decât dacă nu ne putem descurca singuri. Apoi tata a auzit că viitorul tău stăpân căuta o servitoare care să facă curat în atelierul lui fără să miște din loc vreun lucru și el a propus numele tău gândindu-se că, în calitate de conducător și știind ce ni se întâmplase, Vermeer va fi dispus probabil să ne ajute.

Am cernut rapid ce îmi spusese.

—Cum să faci curat într-o cameră fără să muți nimic?

—Bineînțeles că trebuie să miști lucrurile, dar trebuie să găsești o cale să le pui exact în același loc, încât să pară că nimic n-a fost deranjat. Așa cum faci pentru taică-tău acum, când nu mai vede.

După accidentul tatei, noi ne deprinseserăm să punem lucrurile unde știa el să le găsească întotdeauna. Da' una era să faci asta pentru un orb și cu totul alta pentru un bărbat cu ochi de pictor.

Agnes nu mi-a spus nimic după vizită. În noaptea aceea, când m-am băgat în pat lângă ea, n-a scos o vorbă, însă nu s-a întors cu spatele la mine. Stătea întinsă pe spate și privea tavanul. După ce am suflat în lumânare și am stins-o, s-a făcut atât de întuneric, încât nu se mai vedea nimic. M-am întors spre ea.

— Tu știi că nu vreau să plec. Da' trebuie.

Tăcere.

— Avem nevoie de bani. Tata nu mai poate lucra și noi nu avem nimic.

— Opt stuiveri pe zi nu înseamnă mare scofală. Agnes avea vocea răgușită, ca și cum gâtul i-ar fi fost acoperit de pânze de păianjeni.

— Familia o să aibă măcar pâine. Și o bucată de brânză. Nu-i chiar de colo.

— Și eu rămân singură-singurică. Întâi Frans, acum tu.

Dintre noi toți, Agnes fusese cea mai tulburată când Frans plecase în anul dinainte. Ei se încăierau ca pisicile, tot timpul, dar ea a fost bosumflată zile-n șir după plecarea lui. Avea zece ani și era cea mai mică dintre noi trei și nu cunoscuse un timp când Frans și eu nu eram acolo.

— Mama și tata vor fi aici. Iar eu voi veni în vizită duminica. Și-apoi, n-a fost o surpriză când a plecat Frans.

Știusese că fratele nostru își va începe ucenicia când va împlini treisprezece ani. Tatăl nostru făcuse eforturi mari să pună bani deoparte ca să-i plătească ucenicia și vorbise întruna despre cum o să învețe Frans un alt aspect al meșteșugului și cum ei doi vor înființa o fabrică de faianță după ce Frans o să se întoarcă acasă.

Acum tatăl nostru stătea la fereastră și nu mai vorbea despre viitor.

După accident, Frans venise acasă pentru două zile. De atunci nu ne mai vizitase. Ultima oară îl văzusem când îl vizitasem la fabrica din partea cealaltă a orașului, unde era ucenic. Părea sleit de puteri și avea arsuri în sus și-n jos pe brațe de la scoaterea plăcilor de faianță din cuptor. Mi-a spus că muncea din zori până seara târziu și de oboseală nu mai era-n stare să mănânce.

— Tata nu mi-a spus niciodată că o să fie atât de rău, bombănea el plin de obidă. Spunea întotdeauna că ucenicia îl făcuse om.

— Așa o fi fost, am replicat eu. L-a făcut ce e acum.

În dimineața următoare, când eram gata de plecare, tata a ieșit târșindu-și picioarele pe scara din față și pipăindu-și drumul de-a lungul peretelui. Le-am îmbrățișat pe mama și pe Agnes.

— Las' că nici n-o să știi când s-a făcut duminică, a spus mama.

Tata mi-a dat ceva înfășurat într-o batistă.

— Să-ți amintească de casă, a zis el. De noi. Era faianța mea preferată. Cele mai multe dintre plăcile de faianță făcute de el, pe care le păstram în casă, aveau diferite cusururi — fie erau ușor ciupite, fie tăiate strâmb, fie cu pictura pătată din cauza cuptorului prea încins. Pe asta, totuși, tata o păstra special pentru noi. Era o pictură simplă - două figuri mici, un băiat și o fată ceva mai răsărită. Ei nu se jucau așa cum fac de obicei copiii pe plăcile de faianță. Mergeau pur și simplu împreună, așa cum mergeam Frans și eu - era limpede, tata se gândise la noi atunci când o pictase. Băiatul era puțin înaintea fetei, dar se întorsese să-i spună ceva. Avea fața de ștregar și părul ciufulit. Fata purta o bonetă, așa cum o purtam eu pe a mea, nu așa cum o purtau majoritatea fetelor, care legau colțurile bonetei sub bărbie sau la ceafă. Eu preferam o bonetă albă care se îndoia într-un bor larg în jurul feței mele, acoperindu-mi în întregime părul, și ale cărei colțuri atârnav de o parte și de alta a feței, astfel încât dacă cineva mă privea dintr-o parte, nu îmi vedea expresia. Păstram boneta rigidă fierbând-o cu coji de cartofi.

M-am îndepărtat de casa noastră, ducându-mi lucrurile învelite într-un șorț. Era încă devreme - vecinii noștri aruncau apă cu căldările pe scările lor și pe stradă în dreptul caselor lor și le frecau până le curățau. Agnes va face asta acum, precum și multe din celelalte sarcini ale mele. Va avea mai puțin timp să se joace pe stradă și de-a lungul canalelor. Se schimba și viața ei.

Oamenii mă salutau dând din cap și mă priveau curioși în timp ce treceam. Nu m-a întrebat nimeni unde mă duc și nu mi-a adresat nimeni cuvinte amabile. Nici nu era nevoie - știau prin ce trec familiile când bărbatul își pierde meseria. Însă vor avea ce discuta mai târziu - tânăra Griet a devenit slujnică, tatăl ei a adus familia în pragul sărăciei. Dar nu se vor bucura. Același lucru li se putea întâmpla foarte ușor și lor.

Mersesem pe strada asta toată viața, dar nu fusesem niciodată atât de conștientă că sunt cu spatele la casa mea. Totuși, când am ajuns la capătul străzii și am ieșit din raza vizuală a familiei, mi-a venit mai ușor să merg sigură și să privesc în jur. Dimineața era încă rece, cerul cenușiu-alb mat se lăsase foarte jos, ca un cearșaf, peste Delft și soarele de vară nu se înălțase încă de-ajuns de

sus ca să-l ardă și să-l împrăștie. Canalul de-a lungul căruia mergeam era o oglindă de lumină albă cu nuanțe verzi. Pe măsură ce soarele devenea mai strălucitor, canalul se întuneca până lua culoarea mușchiului.

Frans, Agnes și cu mine aveam obiceiul să stăm pe malul canalului și să aruncăm în el diverse lucruri - pietricele, bețe, o dată o placă de faianță spartă - și să ne imaginăm ce ar putea ajunge la fund unde nu era tărâmul peștilor, ci al creaturilor din imaginația noastră, creaturi cu mulți ochi, solzi, mâini și aripioare. Frans inventa cei mai interesanți monștri. Agnes era cea mai înspăimântată. Eu puneam întotdeauna capăt jocului, prea înclinată să văd lucrurile așa cum sunt pentru a fi în stare să inventez lucruri care nu există.

Câteva bărci se deplasau pe canal spre Piața Mare. Totuși, nu era zi de târg, când canalul era atât de aglomerat încât nu se mai vedea apa. O barcă transporta pește de apă dulce pentru dughenele de la Podul Jeronymus. O alta se cufundase mult în apă sub încărcătura de cărămizi. Bărbatul care o împingea cu prăjina mi-a strigat un salut. Am dat ușor din cap, astfel că marginea bonetei mi-a ascuns fața.

Am traversat podul de peste canal și am cotit spre spațiul deschis al Pieței Mari, care forfotea chiar la ora aceea de oameni plecați în direcții diferite pentru tot felul de treburi — să cumpere carne la Hala de carne sau pâine de la brutărie, să ducă lemnele la Cântarul Public. Copiii îndeplineau sarcini pentru părinții lor, ucenicii, pentru meșterii lor, slujnicele, pentru familiile la care lucrau. Cai și cotigi huruiau pe pavaj. Spre dreapta mea era Primăria, cu fațada ei aurită și chipurile de marmură albă care priveau în jos de pe arcurile de deasupra ferestrelor. Spre stânga mea se înălța Biserica Nouă, unde fusesem botezată cu șaisprezece ani în urmă. Turnul ei înalt și îngust mă făcea să mă gândesc la o colivie din piatră. Tata ne dusese o dată acolo sus. N-am să uit niciodată priveliștea Delftului care se întindea în fața noastră - casele înguste de cărămidă, cu acoperiș roșu povârnit, și canalul navigabil verde, și poarta orașului s-au întipărit pentru totdeauna în mintea mea, micuțe și totuși clare. L-am întrebat atunci pe tata dacă toate orașele olandeze arătau așa, dar n-a știut să-mi spună. Nu vizitase niciodată alt oraș, nici măcar Haga, la două ore depărtare de mers pe jos.

M-am îndreptat spre centrul Pieței. Acolo dalele formau o stea cu opt colțuri, în interiorul unui cerc. Fiecare vârf al stelei arăta spre o parte diferită a orașului Delft. Aici era centrul orașului și al

vieții mele. Frans, Agnes și eu ne jucaserăm în steaua asta de când ne facuserăm destul de mari și puteam să ne ducem în piață. În jocul nostru preferat, unul dintre noi alegea un vârf al stelei și altul numea un lucru - o barză, o biserică, o roabă, o floare -, iar noi alergam în acea direcție căutând lucrul numit. Așa am explorat cea mai mare parte din Delft.

Totuși, nu ne duseserăm niciodată în direcția arătată de unul dintre vârfuri. Nu fusesem niciodată în Colțul Papistașilor, unde trăiau catolicii.

Casa unde urma să lucrez se găsea doar la zece minute de mers de casa noastră, atât cât îi trebuie unei oale cu apă să dea în clocot, dar eu nu trecusem niciodată pe acolo.

Nu cunoșteam nici un catolic. În Delft erau destul de puțini și nici unul pe strada noastră sau în prăvăliile de la care târguiam. De fapt, noi nu îi evitam, numai că ei stăteau între ei. În Delft erau tolerați, dar se aștepta ca ei să nu-și afișeze deschis credința. Își țineau slujbele discret, în clădiri modeste, care, privite de afară, nu arătau a biserică.

Tata lucrase cu catolicii și îmi spusese că nu se deosebesc de noi. Cel mult erau mai puțin solemn. Le plăcea să mănânce, să bea, să cânte și să joace. Și când vorbea despre ei, aveai impresia că îi invidiază.

Urmăream direcția arătată de colțul stelei acum, traversând Piața mai încet decât ceilalți oameni, fiindcă nu-mi venea să părăsesc familiaritatea ei. Am traversat podul peste canal și am cotit la stânga, luând-o pe Oude Langendijck. La stânga mea canalul mergea paralel cu strada, despărțind-o de Piața Mare.

La intersecția cu Molenpoort, patru fete stăteau pe o bancă de lângă ușa deschisă a unei case. Erau înșirate în ordinea înălțimii, de la cea mai mare, cam de vârsta lui Agnes, până la cea mai mică, să fi avut vreo patru ani. Una dintre fetele de la mijloc ținea în poală un copilăș - un copilăș dolofan, care probabil începuse să meargă de-a bușilea și curând avea să se ridice în picioare.

Cinci copii, m-am gândit eu. Și unul care o să vină.

Cea mai mare sufla baloane printr-o cochilie de scoică fixată la capatul unui băț scobit pe dinăuntru, care semăna foarte tare cu ăl de ni-l făcuse tata. Celelalte săreau și spărgeau baloanele pe măsură ce apăreau. Fata cu plodul în poală nu se putea mișca prea mult și prindea mai puține baloane, deși stătea chiar lângă cea care sufla baloane. Fetița de la capatul băncii era cea mai îndepărtată și mai mică și nu avea nici o șansă să ajungă baloanele de săpun. Fetița mai răsărită de

lângă ea era cea mai iute, se repezea după baloane și le prindea în căușul palmelor. Avea părul mai strălucitor decât celelalte — roșu precum peretele de cărămidă uscată din spatele ei. Fata cea mai mică și fata cu bebelușul aveau părul blond și creț ca mama lor, pe când părul celei mai mari era roșu închis ca al tatălui ei.

Urmăream cum fata cu părul strălucitor prinde baloanele, spărgându-le chiar pe dalele de faianță gri și albe, umede, așezate în rânduri, în diagonală, în fața casei. O să fie o pacoste. O să fie greu de stăpânit.

— Mai bine le-ai sparge înainte să ajungă la pământ, am spus. Altminteri, dalele de faianță trebuie spălate din nou.

Fata cea mai mare a lăsat în jos țeava. Patru perechi de ochi s-au uitat la mine cu aceeași privire care nu lăsa nici o îndoială că ele erau surori. Vedeam la ele anumite trăsături ale părinților lor — ochi cenușii aici, ochi căprui luminoși acolo, fețe osoase, mișcări nervoase.

— Ești noua slujnică ? a întrebat cea mai mare.

— Ni s-a spus să fim atente și să te ochim că ai să vii, a intervenit cea cu părul roșu strălucitor înainte ca eu să pot răspunde.

— Cornelia, du-te și anunț-o pe Tanneke, i-a spus cea mai mare.

— Du-te tu, Aleydis, i-a poruncit Cornelia celei mai mici, care mă privea cu ochii mari și cenușii, dar nu s-a mișcat din loc.

— Las' mă duc eu.

Cea mai mare trebuie să fi hotărât că sosirea mea e la urma urmelor importantă.

— Ba nu, mă duc eu. Cornelia a sărit în picioare și a luat-o la fugă înaintea surorii mai mari, lăsându-mă cu cele două fete mai potolite.

M-am uitat la copilașul care se frichinea în poala fetei.

— E fratele sau sora voastră ?

— Fratele, a răspuns fata cu un glas blând, plăcut ca o pernă de puf. Îl cheamă Johannes. Să nu-i spui niciodată Jan. A rostit ultimele cuvinte ca pe un refren familiar.

— Înțeleg. Și pe tine cum te cheamă?

— Lisbeth. Și ea e Aleydis. Cea mai mică mi-a zâmbit. Amândouă erau îngrijit îmbrăcate, în rochii cafenii cu șorturi albe și bonete.

— Și sora voastră mai mare ?

— Maertge. Să nu-i spui niciodată Maria. Pe bunica o cheamă Maria. Maria Thins. Asta-i casa ei.

Copilașul a început să scâncească. Lisbeth l-a jucat ușor, în sus și-n jos, pe genunchiul ei.

Mi-am ridicat privirile și am cercetat casa. Era fără îndoială mai mare decât a noastră, dar nu atât de mare cum mă temusem. Avea două caturi, plus un atic, în vreme ce a noastră avea numai un cat, cu un atic micuț. Era o casă de margine, cu Molenpoort pe una dintre laturi, astfel că avea o lățime ceva mai mare decât celelalte case de pe stradă. Era mai puțin înghesuită decât multe dintre casele din Delft, care se îndesau unele în altele, alcătuind șiruri înguste și compacte de cărămidă de-a lungul canalelor, cu hornurile și acoperișurile țuguiate oglindite în apa verde a canalului. Ferestrele de la parter erau foarte înalte și la primul etaj erau trei ferestre prinse în aceeași ramă. Alte case de pe aceeași stradă aveau numai două ferestre.

Din fața casei se vedea drept peste canal turnul Bisericii Noi. Ciudată vedere pentru o familie de catolici, m-am gândit eu, o biserică în care nici măcar n-or să intre vreodată.

—Deci, tu ești noua slujnică? am auzit în spatele meu.

În ușă stătea o femeie cu fața lată și ciupită de vărsat, de la boala suferită în copilărie. Avea nasul borcănat și puțin strâmb și buzele groase, pungite să facă gura mică. Ochii ei erau albaștri, un albastru deschis, ca și cum ar fi prins în ei cerul. Purta o rochie cenușiu-cafenie cu un jupon alb, boneta legată strâns în jurul capului și un șorț, care nu era la fel de curat ca al meu. Stătea în ușă cu brațele încrucișate, blocând intrarea, astfel că Maertge și Cornelia au fost nevoite să-și croiască drum pe lângă ea, și mă privea ca și cum se aștepta la o provocare.

Se simte de pe-acum amenințată de mine, m-am gândit eu. O să mă terorizeze dacă îi voi da prilejul.

— Mă numesc Griet, am spus privind-o liniștită, sunt noua slujnică.

Femeia și-a schimbat greutatea de pe un șold pe altul.

— Mai bine vino înăuntru, a spus ea după un moment. A intrat înapoi în interiorul întunecos, astfel că intrarea a rămas liberă.

Am pășit pragul.

Mi-a rămas în minte pentru totdeauna momentul în care am intrat prima dată în camera din față și am văzut tablourile. După ce am trecut pragul, m-am oprit ținându-mi bocceluța și m-am uitat în jur. Nu era prima oară când vedeam tablouri, dar nu întâlnisem niciodată atât de multe într-o singură încăpere. Le-am numărat. Unsprezece. Tabloul cel mai mare înfațișa doi bărbați aproape goi, care se luptau. Scena nu mi-a amintit de nici o povestire din Biblie și m-am întrebat dacă nu era cumva un subiect catolic. Alte tablouri înfațișau lucruri mai familiare - grămezi de fructe, peisaje, corăbii pe mare, portrete. Păreau să fie de mai mulți pictori. Mă întrebam care dintre ele era pictat de stăpânul meu. Nici unul nu era ceea ce așteptasem de la el.

Mai târziu am descoperit că toate erau pictate de alți pictori - el își ținea rareori tablourile terminate în casă. El era și negustor de artă, și artist, iar tablourile erau atârinate aproape în fiecare cameră, chiar și acolo unde dormeam eu. Erau peste cincizeci cu toatele, deși numărul varia în timp, fiindcă el le negocia și le vindea.

— Haide odată, nu-i nevoie să tândălești și să caști gura. Femeia mergea grăbită pe un coridor lung, care se întindea până în fund pe toată lungimea uneia dintre laturile casei. M-am ținut după ea. A cotit brusc spre stânga și a intrat într-o cameră. Am intrat și eu. Pe peretele din față era atârnat un tablou mai mare decât mine. Îl înfațișa pe Iisus pe cruce, înconjurat de Fecioara Maria, Maria Magdalena și Sfântul Ioan. M-am străduit să nu-l privesc prea insistent, însă mă uimeau mărimea lui și subiectul. „Catolicii nu se deosebesc prea mult de noi”, spusese tata. Dar noi nu aveam asemenea tablouri în casele noastre sau în bisericile noastre sau în alte locuri. De-acum o să văd acest tablou în fiecare zi.

Pentru mine încăperea asta avea să fie mereu camera Răstignirii. Nu m-am simțit niciodată în largul meu în ea.

Tabloul m-a surprins atât de mult, încât nu am observat-o pe femeia din colț decât când a vorbit.

— Ei, fată, a spus ea, e ceva nou pentru tine, ceva ce n-ai mai văzut până acum.

Stătea pe un scaun comod și fuma o pipă. Dinții ei care strângeau țeava pipei se înnegriseră, iar degetele îi erau pătate de cerneală. În rest, veșmintele ei erau fără pată - rochia neagră, gulerul de dantelă, boneta albă scrobită. Fața brăzdată era severă, însă ochii ei căprui, luminoși, păreau amuzați. Genul de femeie bătrână care va trăi mai mult decât toți ceilalți din familie.

Mama Catharinei, m-am gândit deodată.

Nu numai din cauza culorii ochilor și a smocului cârlionțat cărunt care scăpase de sub bonetă la fel ca al fiicei ei. Se purta ca o persoană obișnuită să aibă grijă de cei ce nu erau la fel de abili ca ea — să aibă grijă de Catharina. Am înțeles acum de ce am fost condusă la ea și nu la fiica ei.

Deși părea să se uite la mine degajată, privirea ei era pătrunzătoare. Când i s-au îngustat ochii, mi-am dat seama că știa tot ce gândisem. Mi-am întors capul și boneta mi-a ascuns fața.

Maria Thins a pufăit din pipă și a chicotit.

—Așa să faci, fată. Să-ți păstrezi gândurile pentru tine. O să lucrezi pentru fiica mea. Acum e plecată la cumpărături. Tanneke te va conduce prin casă și îți va explica ce îndatoriri ai.

Am dat din cap.

— Da, doamnă, am înțeles.

Tanneke, care stătuse lângă bătrână, a trecut ca o vijelie pe lângă mine. Am urmat-o; ochii Mariei Thins îmi sfredeleau spatele. Am auzit-o cum chicotea din nou.

Tanneke m-a dus mai întâi în spatele casei, unde erau bucătăria, spălătoria și două camere. Spălătoria dădea spre o curte mică, plină de rufe albe puse la uscat.

— Astea trebuie călcate, pentru început, a spus Tanneke. N-am zis nimic, deși, după cum arătau, rufe nu fuseseră înălbite ca lumea de soarele amiezii.

M-a condus înapoi în casă și mi-a arătat o gaură în podea într-una dintre camere, unde era proptită o scară pe care se cobora în pivniță.

— O să dormi acolo, m-a anunțat ea. Acum dă drumul jos lucrurilor tale — ți le aranjezi mai târziu.

Am lăsat cu părere de rău bocceluța să cadă în gaura întunecoasă, gândindu-mă la pietrele pe care Agnes, Frans și eu le aruncasem în canal ca să-i lovească pe monștri. Lucrurile mele au bufnit izbindu-se de podeaua din lut. M-am simțit ca un măr care-și pierde fructele.

Am urmat-o pe Tanneke înapoi de-a lungul coridorului în care dădeau toate încăperile - mult mai multe camere decât în casa noastră. Alături de camera Răstignirii, unde stătea Maria Thins, spre partea din față a casei era o încăpere mai mică în care se aflau paturile copiilor, olițele de noapte, scaune mici și o masă având pe ea diverse vase din ceramică, sfeșnice, mucarniță și îmbrăcăminte, toate de-a valma.

— Aici dorm fetele, a mormăit Tanneke, stingherită probabil de dezordine.

S-a întors din nou pe coridor și a deschis ușa unei încăperi spațioase, unde lumina pătrundea prin ferestrele de la stradă și se revarsa pe pardoseala cu dale de faianță roșii și gri.

— Camera mare, a murmurat ea. Aici dorm stăpânul și stăpâna.

Patul lor avea perdele de mătase verde. În încăpere se vedeau și alte mobile - un dulap mare cu încrustații de abanos, o masă din lemn de plop alb împinsă până la ferestre și în jurul ei câteva scaune spaniole având fundul tapisat cu piele. M-a surprins din nou mulțimea tablourilor. Pe pereții încăperii erau atârdate mai multe picturi decât în alte părți. Le-am numărat în tăcere, erau nouăsprezece. Cele mai multe erau portrete - pare-se membri ai ambelor familii. O pictură o înfățișa pe Fecioara Maria și alta îi zugrăvea pe cei trei magi care se închină pruncului Iisus. Le-am privit pe amândouă stânjenită.

— Acum, hai la etaj. Tanneke a urcat prima pe scara abruptă, apoi și-a dus un deget la buze. Am urcat cât am putut de atent, să nu fac zgomot. Când am ajuns sus, m-am uitat în jur și am văzut ușa închisă. În spatele ușii era liniște și am știut că acolo se afla el.

Am stat cu privirile fixate pe ușă, nu îndrăzneam să mă mișc de teamă să nu se deschidă și să iasă el.

Tanneke s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit:

—Tu ai să faci curat acolo înăuntru, o să-ți explice mai târziu stăpâna cea tânără. Și camerele astea - a arătat spre niște uși care se aflau spre partea din spate a casei - sunt camerele stăpânei mele. Numai eu intru acolo să fac curat.

Am coborât tiptil scara. Când am ajuns înapoi în spălătorie, Tanneke a spus:

— Tu o să te ocupi de rufăria casei. A arătat spre un morman de rufe - ei rămăseseră mult în urmă cu spălatul. O să mă silesc să fac față, mi-am propus eu. În bucătărie e un bazin, dar cel mai bine e să iei apa pentru spălat din canal - e destul de curată în partea asta a orașului.

— Tanneke, am spus cu voce scăzută, tu făceai singură toate treburile? Gătitul și curățenia și spălatul pentru casă?

Alesesem cuvintele potrivite.

—Și unele târguieli, s-a umflat în pene Tanneke de cât era de vrednică. Cele mai multe le face stăpâna cea tânără, firește, dar i se face rău la vederea cărnii crude și a peștelui atunci când e

însărcinată. Și asta se-ntâmplă des, a adăugat ea șoptit. Tu o să te duci la Hala de carne și la dughenele de pește. E altă îndatorire a ta.

Apoi m-a lăsat în spălătorie. Acum, după venirea mea, în casă erau zece persoane, și între astea un copilaș, care o să murdărească mai multe rufe decât toți ceilalți. O să am de spălat în fiecare zi - o să am mâinile crăpate de la săpun și apă, fața roșie de la statul deasupra aburilor, spatele rupt de la ridicatul rufelor ude, brațele arse de fierul de călcat. Dar eram nouă și tânără, și se-nțelege, mi se dădeau sarcinile cele mai grele.

Rufele trebuiau să stea la înmuiat o zi înainte de a le spăla. În camera din care se cobora în pivniță am găsit două oale de apă din cositor și un ibric din aramă. Am luat oalele, am ieșit pe coridor și m-am îndreptat spre ușa din față.

Fetele stăteau încă pe bancă. Acum Lisbeth avea suflătorul de baloane de săpun, în vreme ce Maertge îl hrănea pe micuțul Johannes cu pâine înmuiată în lapte. Cornelia și Aleydis vânau baloane. Când am apărut, s-au oprit din ce făceau și m-au privit cu atenție.

—Tu ești noua slujnică, a declarat fata cu păr roșu strălucitor.

— Da, Cornelia.

Cornelia a luat o piatră și a aruncat-o peste stradă în canal. Pe tot brațul ei se vedeau zgârieturi lungi - necăjea probabil mâța casei.

— Unde o să dormi? a întrebat Maertge ștergându-și pe șorț degetele mozolite.

— În pivniță.

—Nouă ne place acolo jos, a spus Cornelia. Hai să mergem să ne jucăm acolo!

S-a năpustit înăuntru, dar nu s-a dus prea departe. Cum n-a urmat-o nimeni, s-a întors afară îmbufnată.

— Aleydis, am spus întinzând mâna spre fata cea mai mică, vrei să-mi arăți de unde să iau apă din canal?

M-a luat de mână și a ridicat privirile spre mine. Ochii ei erau ca două monede cenușii strălucitoare. Am traversat strada. Cornelia și Lisbeth s-au luat după noi. Aleydis m-a condus la scara care cobora la apă. În vreme ce priveam în jur, i-am prins mâna mai bine, așa cum făcusem cu Frans și Agnes de câte ori stăteam lângă apă.

— Dați-vă înapoi de la marginea canalului, le-am poruncit eu. Aleydis, ascultătoare, s-a tras un pas înapoi. Dar Cornelia a mers în spatele meu, în vreme ce coboram treptele ținând oalele în mână.

— Cornelia, ai de gând să mă ajuți să car apa? Dacă nu, du-te înapoi sus la surorile tale.

S-a uitat la mine și apoi a făcut lucrul cel mai ticălos. Dacă s-ar fi bosumflat sau ar fi țipat, aș fi știut că am pus stăpânire pe ea. Dar ea a izbucnit în râs.

Am întins mâna și i-am tras o palmă. S-a înroșit la față, dar n-a plâns. A urcat în fugă scările. Aleydis și Lisbeth se uitau în jos la mine, serioase.

Am avut atunci o presimțire. Așa voi păți cu mama ei, m-am gândit eu, atât că nu voi putea s-o pălmuiesc.

Am umplut oalele și le-am cărat sus pe scări. Cornelia dispăruse. Maertge se ocupa de Johannes. Am intrat în casă cu o căldare și am dus-o în spate în bucătărie, unde am aprins focul, am umplut ibricul de aramă și l-am pus la încălzit.

Când m-am întors, Cornelia apăruse din nou afară, cu obrazul încă roșu. Fetele se jucau cu sfârleze pe dalele gri și albe de faianță. Nici una nu s-a uitat la mine.

Oala pe care o lăsasem afară lipsea. M-am uita la canal și am văzut-o plutind cu fundul în sus, dar de pe scări n-aveam cum să ajung la ea.

— Da, e o pacoste, o să fie greu de stăpânit, am murmurat eu. M-am uitat în jur căutând un băț să o pescuiesc, dar n-am zărit nici unul. Am umplut oala cealaltă din nou și am cărat-o în casă, întorcându-mi capul ca fetele să nu-mi vadă fața. Am pus oala pe sobă lângă ibric. Am luat o mătură și m-am dus din nou afară.

Cornelia arunca cu pietre în oală, sperând probabil să o scufunde.

— Dacă nu te oprești, te cârpesc din nou.

— Te spun mamei. Servitoarele nu ne pălmuiesc.

Cornelia a aruncat o altă piatră.

— Vrei să-i spun bunicii tale ce-ai făcut ?

O umbră de frică a traversat fața Corneliei. A azvârlit pietrele pe care le ținea în mână.

Pe canal venea o barcă din direcția Primăriei, o împingea cu prăjina bărbatul pe care-l văzusem dis-de-dimineată. Dusese și descărcase încărcătura de cărămizi, și barca plutea mult mai ridicată deasupra apei. Când m-a văzut, a rânjit.

M-am înroșit la față.

— Te rog, domnule, am început eu, mă poți ajuta să prind oala aia?

— Aha, acum mă privești în ochi, ai nevoie de mine? S-au schimbat lucrurile!

Cornelia mă urmărea curioasă. Am înghițit în sec.

— Nu pot să ajung la oala aia. Poate o prinzi dumneata.

Bărbatul s-a aplecat, a pescuit oala, a deșertat apa din ea și mi-a întins-o. Am coborât scările în fugă și am apucat oala.

— Mulțumesc. Îți sunt recunoscătoare.

Bărbatul n-a dat drumul oalei.

— Asta-i tot ce capăt ? Recunoștință ? Și nici un sărut?

A întins mâna și m-a prins de mânecă. Mi-am smucit brațul și am smuls oala de la el.

— De data asta nu, am spus cât am putut de încet. Nu m-am priceput niciodată la conversații de acest fel.

Bărbatul a râs.

— De-acum înainte, de câte ori am să trec pe aici, o să mă uit după oale, ce zici, domnișorico ? I-a făcut cu ochiul Corneliei. Oale și săruturi. A apucat din nou prăjina și a început să împingă.

În vreme ce urcam scările spre stradă, mi s-a părut că văd o mișcare la fereastra din mijloc de la primul etaj, încăperea unde se afla el. M-am uitat atent, dar n-am văzut decât cerul care se reflecta în geam.

Catharina s-a întors când eu strângeam rufele în curte. Mai întâi am auzit zornăitul cheilor ei în hol. Legătura mare de chei era atârnată imediat sub brâu și i se lovea de șold. Pe mine m-ar fi deranjat, dar ea purta cheile cu mare mândrie. Apoi am auzit-o în bucătărie, dădea porunci lui Tanneke și băiatului care-i căruse cumpărăturile. Vorbea aspru cu amândoi.

Am continuat să iau de pe frânghie și să împăturesc cearșafuri, șervete, fețe de pernă, fețe de masă, cămăși bărbătești, jupoane, șorturi, batiste, gulere, bonete. Fuseseră întinse neglijent, înghesuite în anumite locuri, astfel că pânza rămăsese ici și colo umedă. Nu fuseseră scuturate

înainte de a fi întinse pe frânghie, și acum se vedeau dungi pretutindeni. O să am de călcat o bună parte din zi ca să le fac aspectuoase.

Catharina a apărut în ușa, părea obosită și suferea din cauza căldurii, deși soarele nu ajunsese în crucea amiezii. Cămașa îi ieșea în dezordine din partea de sus a rochiei albastre și capotul verde pe care-l purta pe deasupra se și boțise. Părul ei blond era și mai încrețit, mai ales că ea nu purta bonetă ca să-l mai întindă. Buclele se luptau cu pieptenii care le țineau într-un coc.

Dădea impresia că ar avea nevoie să stea un moment pe malul canalului, unde vederea apei ar fi putut s-o liniștească și s-o răcorească.

Nu știam prea bine cum să mă port cu ea — nu mai fusesem slujnică, nici nu avusesem în casa noastră o slujnică. Pe strada noastră nu existau slugi. Nimeni nu-și putea permite să aibă o slujnică. Am așezat rufe pe care le împăturisem într-un coș, apoi am dat din cap:

— Bună dimineața, doamnă.

S-a încruntat și mi-am dat seama că ar fi trebuit să aștept să mi se adreseze ea mai întâi. Pe viitor trebuie să fiu mai prudentă cu ea.

— Tanneke ți-a arătat casa ? m-a întrebat ea.

— Da, doamnă.

— Bun, atunci știi ce ai de făcut și o să faci ceea ce trebuie.

A ezitat, ca și cum nu-și găsea cuvintele și m-am gândit atunci că nu știa să se poarte ca o stăpână, așa cum nici eu nu știam cum să mă port ca o slujnică, slujnica ei. Tanneke fusese probabil instruită de Maria Thins și îi asculta și acum poruncile, indiferent de ce îi spunea Catharina.

Va trebui să o ajut fără să bage de seamă.

—Tanneke mi-a explicat că, pe lângă rufe, dumneavoastră vreți să mă duc după carne și pește, am sugerat eu cu multă grijă.

Catharina s-a înseninat.

—Da. O să meargă cu tine după ce termini aici cu spălatul. Apoi o să te duci în fiecare zi singură. Am să te trimit și cu alte treburi când o să am nevoie, a adăugat ea.

—Am înțeles, doamnă. Așteptam. Cum n-a mai zis nimic, am întins mâinile să iau de pe frânghie o cămașă bărbătească din pânză de in.

Catharina s-a uitat la cămașă.

— Mâine, a anunțat ea în timp ce împătureau cămașa, am să te conduc sus unde o să faci curat, dis-de-dimineată. Până să zic și eu ceva, ea a dispărut în casă.

După ce am dus înăuntru rufăria, am găsit fierul de călcat, l-am curățat și l-am pus pe sobă să se încingă. De-abia începusem să calc și m-am pomenit cu Tanneke, care mi-a dat o căldare pentru cumpărături.

— Acum mergem la măcelărie, a spus ea. O să am nevoie de carne curând. O auzisem cum zdrăngănea prin bucătărie și simțisem mirosul de păstârnac prăjit.

Catharina stătea pe bancă afară, în fața casei, Lisbeth se așezase pe un scaun lângă picioarele ei și Johannes dormea într-un leagăn. Catharina o pieptăna pe Lisbeth și o căuta de păduchi. Lângă ea, Cornelia și Aleydis coseau.

— Nu, Aleydis, spunea Catharina, trage bine firul, așa e prea larg. Cornelia, arată-i tu.

Nu crezusem că pot fi atât de liniștite împreună.

Maertge venea în fugă dinspre canal.

—Vă duceți la măcelărie? Pot să mă duc și eu, mamă?

— Doar dacă stai cu Tanneke și o asculți. M-am bucurat că mergea și Maertge cu noi. Tanneke era încă rezervată față de mine, dar Maertge era veselă și vioaie și nu ne venea greu să ne purtăm ca două prietene.

Am întrebat-o pe Tanneke de când lucra pentru Maria Thins.

— Oho, de mulți ani, a spus ea. Cu câțiva ani înainte ca stăpânul și stăpâna să se căsătorească și să vină să locuiască aici. Când am început, eram cam de vârsta ta. Tu câți ani ai?

— Șaișpe.

—Am început când aveam paișpe ani, a continuat Tanneke triumfătoare. Am lucrat aici jumătate din viață.

Eu n-aș fi spus cu mândrie un asemenea lucru.

Avea douăzeci și opt de ani, însă munca o uzase și părea mai bătrână .

Hala de carne se găsea imediat în spatele Primăriei, la sud și la vest de Piața Mare. Înăuntru erau treizeci și două de tarabe - în Delft fuseseră treizeci și doi de măcelari generații la rând. Hala era plină, gospodinele și slujnicele alegeau, făceau schimb în natură și cumpărau pentru familiile

lor, iar bărbații cărau carease încolo și încă. Rumeșul presărat pe jos se îmbibase de sânge și se lipea de pantofi și de tivurile rochiilor. Mirosul pătrunzător de sânge care plutea în aer mă înfiora, mă înfiorase întotdeauna, deși într-o vreme mă dusesem acolo în fiecare săptămână și ar fi fost normal să mă obișnuiesc. Totuși, eram bucuroasă că mă aflu într-un loc cunoscut. Când treceam printre tarabe, măcelarul de la care cumpăram carne înainte de accidentul tatei m-a strigat. I-am zâmbit bucuroasă că văd o față cunoscută. Am zâmbit pentru prima și ultima oară în ziua aceea.

Mi se părea ciudat să întâlnesc atât de mulți oameni necunoscuți și să văd atât de multe lucruri noi într-o singură dimineață, și să se petreacă totul în afara lucrurilor familiare care alcătuiseră viața mea. Mai înainte, când se-ntâmpla să întâlnesc o persoană necunoscută, eram întotdeauna înconjurată de familie și de vecini. Dacă mă duceam într-un loc necunoscut, eram cu Frans sau cu mama și tata și nu mă simțeam amenințată. Noul, necunoscutul, se împletea cu vechiul, precum cârpeala cu șoseta.

La puțin timp după ce-și începuse ucenicia, Frans mi-a spus că îi venise să fugă de la fabrică, dar nu din cauza muncii grele, ci fiindcă nu putea înfrunța zi de zi necunoscutul, înstrăinarea. Rămăsese acolo fiindcă știa că tatăl nostru își cheltuise toate economiile pe taxa lui de ucenicie și l-ar fi trimis pachet înapoi, dacă s-ar fi întors acasă. În plus, dacă s-ar fi dus în altă parte, dacă ar fi plecat în lumea largă, ar fi întâlnit și mai mult necunoscut, și mai multă înstrăinare.

—Vin să vă văd, i-am șoptit măcelarului, când o să fiu singură. Apoi am grăbit pasul să le ajung din urmă pe Tanneke și Maertge.

Ele se opriseră la o tarabă ceva mai departe. Măcelarul de acolo era un bărbat frumos, cu păr blond și creț care începea să încărunțească și cu ochi albaștri și luminoși.

— Pieter, ea e Griet, a spus Tanneke. Ea o să ne aducă de-acum înainte carnea. O treci în contul nostru, ca de obicei.

Am încercat să-mi fixez privirile pe chipul său, dar n-am putut să nu mă uit și la șorțul lui stropit cu sânge. Măcelarul nostru purta întotdeauna un șorț curat când vindea și îl schimba de câte ori se stropea cu sânge.

— Aha! Pieter m-a privit ca pe un pui de găină dolofan pe care se gândea să-l pună la frigare. Ce ai dori azi, Griet?

M-am întors spre Tantieke.

—Două kile de cotlete și o juma' de kil de limbă, a comandat ea.

Pieter a zâmbit.

— Ce zici de asta, domnișoară? s-a adresat el lui Maertge. Așa-i că la mine se găsește cea mai bună limbă din Delft ?

Maertge a dat din cap și a chicotit în vreme ce se uita la hălcile, cotletele, limba, picioarele de porc și cârnații aranjați frumos pe tarabă.

— O să să-ți dai seama, Griet, că la mine se găsește carnea cea mai bună și că am cântarul cel mai cinstit din hală, a remarcat Pieter în timp ce cântărea limba. N-o să ai de ce te plânge.

I-am privit șorțul și am înghițit în sec. Pieter a pus cotletele și limba în căldare, mi-a făcut cu ochiul și s-a întors să servească alt client.

Apoi ne-am dus la pescărie, chiar lângă Hala de carne. Deasupra tarabelor se roteau pescăruși în așteptarea capetelor și a mațelor de pește pe care negustorii le aruncau în canal. Tanneke m-a prezentat negustorului de la care cumpărau ei peștele - altul decât al nostru. Trebuia să iau o zi carne, o zi pește.

Când am plecat din piață, n-aș mai fi vrut să mă întorc la casa lor, la Catharina și la copiii de pe bancă. Aș fi vrut să mă duc acasă, să intru în bucătăria mamei și să-i dau căldarea cu cotlete. Noi nu mai mâncaserăm carne de multe luni.

Când ne-am întors, Catharina pieptăna părul Corneliei. Nu m-au băgat în seamă. Am ajutat-o pe Tanneke să pregătească masa de prânz — am întors carnea pe grătar, am adus diferite lucruri pentru masa din camera mare, am tăiat pâinea.

Când mâncarea a fost gata, fetele au intrat în casă, Maertge a venit în bucătărie la Tanneke, iar celelalte s-au dus în camera mare. Pusesem limba în butoiașul pentru carne din una dintre cămări - Tanneke o lăsase afară și pisica mai-mai să o înhațe — când el a apărut cu pălăria pe cap și cu pelerină neagră în ușa de la capătul coridorului lung. Se întorcea din oraș. Am stat nemișcată și el s-a oprit, luminat din spate, așa că nu-i zăream fața. Nu știam dacă vedea până-n fundul coridorului și dacă se uita la mine. După o clipă a dispărut în camera mare.

Tanneke și Maertge au servit la masă, în vreme ce eu m-am ocupat de copilaș în camera Răstignirii. Când a terminat, Tanneke a venit la mine și am mâncat ce a mâncat și familia —

cotlete, păstârnac, pâine și am băut halbe cu bere. Carnea vândută de Pieter nu era mai bună decât aceea a măcelarului de la care cumpăra familia noastră, însă după atâta vreme de post avea un gust minunat. Acasă mâncam pâine neagră ieftină și beam bere apoasă - pâinea de aici era de secară, iar berea mai tare.

Nu am servit familia la cină, așa că nu l-am văzut. Când și când auzeam vocea lui, de obicei împreună cu a Mariei Thins. După ton era limpede că se înțelegeau bine.

După cină, Tanneke și eu am făcut ordine, apoi am dat cu teul pe podelele bucătăriei, spălătoriei și ale cămărilor. Pereții bucătăriei și ai spălătoriei erau placați cu faianță albă, iar șemineul, cu plăci de faianță de Delft, albastre și albe, pictate cu păsări într-o secțiune, corăbii în alta și soldați în alta. Le-am studiat cu atenție, dar nici una nu fusese pictată de tata.

Mi-am petrecut aproape tot restul zilei călcând rufe în spălătorie; mă opream din când în când să ațâț focul, să aduc lemne de afară sau să ies în curte să mai scap de dogoare. Fetele se jucau în casă și pe afară, veneau uneori în spălătorie să vadă ce fac și să zgândăre jarul cu vătraiul, alteori intrau alături în bucătărie și o necăjeau pe Tanneke când o găseau ațipită, în timp ce Johannes se târa de-a bușilea pe lângă picioarele ei. Cu mine se simțeau puțin stingherite - se gândeau probabil că aș putea să le pălmuiesc. Cornelia m-a privit încruntată și n-a stat mult în încăpere, dar Maertge și Lisbeth au luat rufele pe care le călcaseam și le-au dus în dulap în camera mare. Mama lor dormea acolo.

— Ultima lună, înainte să vină pe lume copilul, ea o să stea în pat mai toată ziua, sprijinită cu perne de jur-împrejur, s-a destăinuit Tanneke.

După cină, Maria Thins urcase în camerele ei de la etaj. Totuși, o dată am auzit-o pe coridor și când mi-am ridicat privirile stătea în ușă și se uita la mine. N-a spus nimic, așa că m-am întors la călcat ca și cum n-ar fi fost acolo. După câteva clipe am văzut cu coada ochiului cum dă din cap și pleacă târșându-și picioarele.

La etaj, el avea un musafir — am auzit două voci bărbățești în timp ce urcau scările. Mai târziu, când i-am auzit coborând, mi-am furișat privirile prin crăpătura ușii și i-am văzut cum ies din casă. Bărbatul care era cu el purta la palărie o pană albă și lungă.

Când s-a întunecat, am aprins câteva lumânări - Tanneke și eu am mâncat pâine și brânză și am băut bere împreună cu copiii în camera Răstignirii, pe când ceilalți au mâncat limbă în camera

mare. Am avut grijă să mă așez cu spatele la scena Răstignirii. Eram atât de ostenită încât nu mai puteam să gândesc. Și acasă munceam la fel de mult, dar nu mi s-a părut niciodată atât de obositor ca într-o casă străină, unde totul era nou, necunoscut, iar eu stăteam mereu încordată și serioasă. Acasă mai aveam forță să râd cu mama, sau cu Agnes, sau cu Frans. Aici, cu cine să râd?

Nu coborâsem încă în pivniță, unde urma să dorm. Am luat o lumânare cu mine, dar eram așa de sleită de puteri, încât n-am cercetat încăperea, m-a interesat doar să găsesc patul, perna și pătura. Am lăsat chepengul deschis, să pătrundă aer proaspăt și rece, mi-am scos pantofii, boneta, șorțul și rochia, am spus repede o rugăciune și m-am întins în pat. Am observat atunci tabloul atârnat pe peretele de la picioarele patului. M-am ridicat în fund, acum complet trează. Era un alt tablou cu Iisus pe Cruce, mai mic decât cel de sus, dar și mai tulburător. Hristos își lăsase capul pe spate de durere, iar Maria Magdalena își îndreptase privirile spre cer. M-am întins binișor pe pat, fără să fiu în stare să-mi iau ochii de la scenă. Nu puteam să-mi închipui cum o să dorm în cameră cu tabloul. Aș fi vrut să-l dau jos, dar n-am îndrăznit. În cele din urmă, am suflat în lumânare - nu mi puteam permite să fac risipă de lumânări în prima zi petrecută în noua casă. M-am întins din nou, cu ochii îndreptați spre locul unde știam că atârna pictura.

În noaptea aceea am dormit prost, deși eram atât de obosită. M-am trezit de mai multe ori și am căutat cu privirile tabloul. Nu puteam să văd nimic pe perete, însă în minte mi se fixaseră toate detaliile. În cele din urmă, când începuse să se lumineze, pictura a apărut din nou și am fost sigură că Fecioara Maria mă privea.

Dimineață când m-am trezit, am încercat să nu mă uit la tablou; în schimb, am studiat ce se găsea în pivniță la lumina slabă care venea de la fereastra cămării de deasupra mea. Nu erau multe de văzut - câteva scaune tapisate puse grămadă, alte câteva scaune stricate, o oglindă și două picturi, ambele naturi statice, rezemate de perete. Oare dacă aș înlocui Răstignirea cu o natură statică, ar observa cineva?

Cornelia ar observa. Și i-ar spune maică-sii. Nu știam ce crede Catharina - sau ceilalți din casă — despre faptul că sunt protestantă. Ciudat sentiment, trebuia eu însămi să fiu conștientă de noua mea situație. Până atunci nu fusesem niciodată în minoritate.

M-am întors cu spatele la tablou și am urcat scara. Cheile Catharinei zornăiau în partea din față a casei. M-am dus să o găsesc. Se mișca încet, parcă era pe jumătate adormită, dar a făcut un efort

să se țină dreaptă când m-a văzut. M-a condus urcând scările încet, apucându-se zdravăn de balustradă și tragându-și corpul în sus.

În fața atelierului a căutat printre chei, apoi a descuiat și a împins ușa. Camera era în întuneric, obloanele trase - puteam să zăresc câte ceva la lumina ce pătrundea înăuntru printre ele. În încăperea stăruia un miros curat, puternic, de ulei de in, care mi-a amintit de hainele tatei când se întorcea seara de la fabrica de faianță. Mirosea a lemn tăiat și a fân proaspăt cosit.

Catharina a rămas în prag. N-am îndrăznit să intru înaintea ei. După un moment neplăcut, mi-a poruncit:

— Deschide obloanele, așa. Nu de la fereastra din stânga. Doar de la fereastra din mijloc și de la cea din fund. Și numai partea de jos de la fereastra din mijloc.

Am străbătut camera strecurându-mă pe lângă un șevalet și un scaun spre fereastra din mijloc. Am deschis fereastra de jos, apoi am deschis obloanele. Câtă vreme Catharina m-a urmărit din pragul ușii, nu m-am uitat la pictura de pe șevalet.

Sub fereastra din dreapta fusese împinsă o masă și un scaun așezat în colțul încăperii. Spătarul și fundul scaunului erau din piele ornamentată cu flori și frunze.

—Acolo să nu miști nimic, mi-a amintit Catharina. Asta pictează el acum.

Chiar dacă aș fi stat în vârful degetelor, eram prea mică și tot n-aș fi ajuns la fereastra și la obloanele de sus. Trebuia să mă sui pe scaun, dar nu voiam acum, când era ea de față. Mă intimidă, fiindcă stătea în ușă și aștepta să fac o greșală.

Mă gândeam cum să procedez.

M-a salvat copilașul - a început să urle jos, la parter. Catharina își muta greutatea de pe un picior pe altul. Cum eu tot pregetam, și-a pierdut răbdarea și în cele din urmă a plecat să se ocupe de Johannes.

M-am cățarat iute și am stat cu grijă pe rama de lemn a scaunului, am deschis fereastra de sus trăgând-o, m-am aplecat în afară, am împins obloanele și le-am deschis. Uitându-mă jos la strada de sub mine, am zărit-o pe Tanneke care spăla de zor dalele din fața casei. Ea nu m-a văzut, dar o mâță care se plimba pe dalele ude din spatele ei s-a oprit și s-a uitat în sus.

Am deschis fereastra de jos și obloanele și am coborât de pe scaun. Ceva s-a mișcat în fața mea. Am înghețat. Mișcarea s-a oprit. Eram eu, reflectată în oglinda atârnată pe perete, între cele

două ferestre. M-am privit. Aveam o expresie neliniștită, vinovată, însă fața îmi era scaldată în lumină și pielea mea parcă strălucea. M-am privit uimită, apoi m-am dat la o parte.

Aveam câteva clipe la dispoziție și am examinat încăperea. Era un spațiu pătrat, mare, cu latura ceva mai scurtă decât a camerei mari de la parter. Cu ferestrele deschise era luminos și vesel - pereții văruiți, pardoseala din dale de marmură gri și albă, plăcile mai întunecate la culoare formau o rețea de cruci pătrate. Un rând de plăci de faianță de Delft pictate cu amorași pus la baza pereților proteja văruiala de teurile noastre. Nu erau pictate de tata.

Încăperea era mare, însă avea mobilă puțină. Erau șevaletul și scaunul așezat în fața ferestrei din mijloc și masa instalată în fața ferestrei din colțul din dreapta. Alături de scaunul pe care mă urcasem mai era unul lângă masă, tapizat cu piele neornamentată, fixată cu ținte de alamă. Scaunul avea două capete de leu sculptate în capătul stâlpilor spătarului. Lipit de peretele îndepărtat, în spatele scaunului și al șevaletului, se găsea un dulap mic cu sertarele închise. Deasupra dulapului erau aranjate câteva pensule și un cuțit cu lama rombică, alături de paletele curate. Lângă dulap se afla o masă de lucru pe care erau hârtii, cărți și gravuri. Alte două scaune cu capete de leu fuseseră puse la perete lângă ușă.

Era o încăpere ordonată, liniștită, golită de zarva vieții de toate zilele. O simțeam diferită de restul casei, ca și cum ar fi fost cu totul într-o altă casă. Cu ușa închisă, ar fi fost greu să auzi țipetele copiilor, zornăitul cheilor Catharinei, hârșăitul măturilor noastre.

Mi-am luat mătura, găleata cu apă și cârpa de praf și m-am apucat de treabă. Am început din colțul unde fusese aranjată scena picturii, unde știam că nu trebuie să mișc nici un lucru. Am îngenuncheat pe scaun să șterg de praf fereastra pe care mă căznisem s-o deschid și perdeaua galbenă care atârna pe partea din colț a geamului, atingând-o ușor astfel încât să nu-i deranjez faldurile. Ochiurile de geam erau murdare și trebuia să le spăl bine cu apă caldă, dar nu eram sigură că le voia curate. Trebuia să-o întreb pe Catharina.

Am șters de praf scaunele, am lustruit țintele de alamă și capetele de lei. Cineva ștersese praful în jurul obiectelor aranjate acolo — un puf pentru pudră, un lighean din cositor, o scrisoare, un vas de ceramică neagră, pânză albastră grămădită într-o parte și care atârna peste margine - dar ele trebuiau mutate dacă voiam să curăț masa ca lumea. Cum spusese mama, trebuia să găsec o cale să mut lucrurile și să le pun la loc ca și cum nici nu ar fi fost atinse.

Scrisoarea stătea aproape de colțul mesei. Dacă mi-aș pune degetul mare de-a lungul unei margini a hârtiei, arătătorul de-a lungul alteia și mi-aș ancora mâna cu degetul mic îndoit și fixat sub muchia tăbliei, aș fi în stare să mut scrisoarea, să curăț acolo praful și s-o pun unde îmi indica mâna.

Mi-am pus degetele pe marginile amintite și mi-am ținut răsuflarea, apoi am luat scrisoarea, am șters-o de praf și am pus-o la loc printr-o singură mișcare rapidă. Nu știu sigur de ce am simțit că trebuie s-o fac repede. M-am dat un pas înapoi. Scrisoarea părea să fie la locul ei, deși numai el va ști cu adevărat.

Totuși, dacă eram pusă la probă, cel mai bun lucru era să mă străduiesc să o trec.

Am măsurat cu mâna distanța de la scrisoare până la puful de pudră, apoi mi-am fixat degetele în diferite puncte în jurul pufului. L-am dat la o parte, am șters praful, l-am pus la loc și am măsurat spațiul dintre el și scrisoare. Am făcut același lucru cu ligheanul.

Astfel am făcut curat fără să pară că am mutat ceva din loc. Am măsurat fiecare lucru în relație cu obiectele din jur și spațiul dintre ele. Lucrurile mici de pe masă erau ușoare, mobila mai grea — pentru scaune mi-am folosit picioarele, genunchii, uneori umerii și bărbia. N-am știut ce să fac cu stofa albastră grămădită în dezordine pe masă. Dacă mutam stofa, n-aș mai fi fost în stare să refac faldurile cu exactitate. Am lăsat-o așa, cu speranța că o zi sau două el nu va băga de seamă și între timp voi găsi o cale să o șterg de praf.

În restul camerei puteam să muncesc mai puțin încordată. Am măturat podeaua și am spălat-o cu teul, am șters praful de pe pereți, ferestre și mobilă - cu mulțumirea că am încercat să scot la lumină o încăpere care avea mare nevoie de o curățenie temeinică. În colțul îndepărtat, de vizavi de masă și de fereastră, o ușă dădea într-o magazie, plină cu vopsele și pânze, scaune, cufere, farfurii, vase pentru încălzit patul, un cuier de haine și un rând de cărți. Am făcut curățenie și acolo, rânduind lucrurile astfel încât să fie mai multă ordine în încăpere.

Între timp am evitat să fac curățenie în jurul șevaletului. Nu știu de ce simțeam că mi-e teamă să mă uit la pictura așezată pe el. Până la urmă n-am avut încotro, terminasem restul camerei. Am șters praful din fața șevaletului, apoi am început să șterg de praf șevaletul, încercând să nu mă uit la pictură.

Când am zărit satinul galben a trebuit totuși să mă opresc.

Mă holbam încă la pictură când Maria Thins a vorbit.

— Nu-i o priveliște obișnuită. Ce zici ?

Nu auzisem când intrase. Stătea în ușă, ușor adusă de spate, purta o rochie neagră fină și guler de dantelă.

N-am știut ce să spun și n-am putut să mă stăpânesc — m-am întors spre pictură.

Maria Thins a râs.

— Nu ești singura care uită buna-cuviință în fața unei picturi de-a lui, fată. S-a apropiat și a rămas în picioare lângă mine. Da, i-a ieșit bine! E nevasta lui van Ruijven.

Am recunoscut numele, era al patronului pomenit de tata.

— Ea nu e frumoasă, dar el o face să fie, a adăugat ea. Va aduce bani buni.

A fost primul tablou pictat de el pe care l-am văzut și, de aceea, mi l-am amintit întotdeauna mai bine decât pe celelalte - chiar decât pe cele pe care le-am urmărit cum se dezvoltă de la primul strat de grund până la tușele finale.

O femeie stătea în fața unei mese, întoarsă spre o oglindă atârnată pe perete, așa că era în profil. Purta o mantilă bogată de satin galben garnisită cu hermină albă și o elegantă fundă roșie cu cinci colțuri în păr. Lumina pătrundea printr-o fereastră din stânga, îi cădea pe față și îi desena curba delicată a frunții și nasului. Își lega un șirag de perle la gât ținând fundele sus, cu mâinile suspendate în aer. Încântată de cum se vedea pe sine în oglindă, ea nu părea să-și dea seama că e privită de cineva. În spatele ei, pe un perete alb, luminos, se afla o hartă veche, în prim-planul întunecat masa cu scrisoarea pe ea, puful pentru pudră și celelalte lucruri pe care le ștersesem de praf.

Voiam să port mantila și perlele. Voiam să-l cunosc pe bărbatul care o pictase în acest fel.

M-am gândit că puțin mai înainte mă văzusem reflectată în oglindă, văzusem cum arăt și m-am rușinat.

Maria Thins părea mulțumită să stea cu mine și să contemple pânza. Era ciudat să privești pictura cu aranjamentul, decorul, chiar în spatele ei. După ce ștersesem praful, cunoșteam toate obiectele de pe masă și raporturile dintre ele - scrisoarea lângă colțul mesei, puful pus ca din întâmplare lângă lighenașul din cositor, pânza albastră înghesuită în jurul vasului negru. Toate

păreau să fie aidoma, atât că erau mai curate, mai pure. Curățenia făcută de mine părea o glumă. Apoi am văzut deosebirea. Mi-am ținut respirația.

— Ce s-a întâmplat, fată ?

— În tablou, scaunul de lângă femeie nu are capete de leu, am spus eu.

— Nu. A mai fost și o lăută așezată pe scaun. El face o mulțime de schimbări. Nu pictează doar ceea ce vede, ci numai ce se potrivește. Ia spune-mi, fată, crezi că pictura asta e terminată ?

Am privit-o atent. Întrebarea era probabil un truc, dar nu-mi puteam închipui nici o schimbare care ar face-o mai bună.

— Păi cum, nu e ? am îngăimat. Maria Thins a râs amuzată:

— Lucrează la ea de trei luni. Mă aștept să mai lucreze vreo două luni. Va schimba unele lucruri. O să vezi. S-a uitat în jur. Prin urmare, ai terminat curățenia. Bun. Atunci, fată, dă-i bătaie — treci la celelalte îndatoriri ale tale. El o să vină peste puțin timp să vadă cum te-ai descurcat.

M-am uitat încă o dată la tablou, dar studiindu-l așa de intens, am simțit cum ceva îmi scapă. Era ca și cum priveam o stea pe cerul nopții - dacă mă uitam la ea direct, aproape că n-o vedeam, dar dacă o priveam cu coada ochiului, devenea mai strălucitoare.

Mi-am adunat mătura, găleata și cârpa de praf. Când am ieșit din cameră, Maria Thins stătea încă în fața tabloului.

Am umplut oalele cu apă adusă din canal și le-am pus pe foc, apoi m-am dus s-o găsesc pe Tanneke. Era în camera unde dormeau fetele, o ajuta pe Cornelia să se îmbrace, în timp ce Maertge o ajuta pe Aleydis, iar Lisbeth se descurca singură. Tanneke nu era în toane bune, mi-a aruncat în fugă o privire, dar când am încercat să vorbesc cu ea, s-a făcut că nu mă vede. În cele din urmă m-am postat în fața ei, așa că n-a avut încotro, a fost obligată să mă asculte.

—Tanneke, mă duc la pescărie. Ce-ai dori pentru azi?

—Te duci atât de devreme? Noi ne ducem întotdeauna mai târziu. Tanneke tot nu se uita la mine. Lega funde albe în cinci colțuri în părul Corneliei.

— Sunt liberă cât se încălzește apa și m-am gândit să mă duc acum, i-am replicat liniștită. N-am mai adăugat că bucățile cele mai bune se obțin devreme, chiar dacă măcelarul sau negustorul de pește promite să pună deoparte lucruri alese pentru familie. Ar fi trebuit să știe asta. Ce ai dori?

— Azi nu vrem pește. Du-te la măcelărie și ia pulpă de berbec. Tanneke a făcut fundele și Cornelia a sărit în picioare și a șters-o pe lângă mine. Tanneke s-a întors cu spatele și a deschis un cufăr să caute ceva. I-am privit câteva clipe rochia cafenie bătând în gri întinsă de mai-mai să plesnească pe spatele ei lat.

Era geloasă pe mine. Făcusem curat în atelier, unde ei nu i se permitea să intre, unde, pare-se, nimeni nu putea intra, în afară de mine și de Maria Thins.

Tanneke s-a îndreptat de șale, ținând o bonetă în mână. Mi-a spus:

— Stăpânul m-a pictat cândva. M-a pictat turnând lapte. Toți au spus că e pictura lui cea mai bună.

— Mi-ar plăcea s-o văd, am răspuns eu. Mai e aici?

— Nu, a cumpărat-o van Ruijven.

M-am gândit câteva clipe.

— Deci, unul din cei mai bogați oameni din Delft te privește încântat în fiecare zi.

Tanneke a rânjit, fața ei ciupită de vărsat s-a lățit și mai mult. Cuvintele potrivite i-au schimbat într-o clipită dispoziția. Depindea așadar de mine să găsesc cuvintele.

M-am întors să plec înainte ca Tanneke să devină iarăși ursuză.

—Pot să vin cu tine? a întrebat Maertge.

—Da' eu? a adăugat Lisbeth.

—Astăzi, nu, am spus eu hotărâtă. Trebuie să mâncați câte ceva și s-o ajutați pe Tanneke. Nu voiam să mă însoțească, să nu-și facă un obicei din asta. Or să mă întovărășească doar dacă se poartă frumos cu mine. Va fi un fel de răsplată.

Doream de asemenea să merg singură pe străzile cunoscute, să nu am mereu lângă mine pe cineva care să turuie și să-mi amintească astfel de noua mea viață. Când am pășit în Piața Mare și am lăsat în urmă Colțul Papistașilor, am respirat adânc. Nu îmi dădusem seama că stăteam tot timpul încordată când eram cu familia.

Înainte de a mă duce la taraba lui Pieter, m-am oprit la măcelarul pe care-l cunoșteam, care s-a luminat la față când m-a văzut.

—Până la urmă te-ai hotărât să-mi dai bună ziua! Păi de, ieri te țineai mare, nu vorbeai cu oameni de teapa mea, m-a tachinat el.

Am început să-i explic noua mea situație, dar el m-a întrerupt:

— Știu, știu, firește. Toată lume discută - fata lui Jan faianțarul s-a dus să lucreze pentru pictorul Vermeer. Și minune, după o zi e prea mândră să mai vorbească cu vechii prieteni!

—Să fiu mândră că am devenit slujnică? Nu prea am de ce. Tatei îi e rușine.

—Tatăl tău n-a avut noroc, asta e. Nu-l învinovățește nimeni. Iar tu, drăguță, n-ai de ce să te rușinezi. Doar pentru că... firește... pentru că nu mai cumperi carne de la mine.

—N-am ce face. Stăpâna hotărăște.

—Aha, asta e, nu-i așa? De-asta cumperi de la Pieter, nu are nici o legătură cu feciorul lui cel frumos ?

M-am încruntat:

— Nu i-am văzut fiul.

Măcelarul a râs.

—Las' c-ai să-l vezi. Hai, du-te. Când o vezi pe mama ta, spune-i să treacă pe la mine. Am să pun ceva deoparte pentru ea.

I-am mulțumit și am luat-o de-a lungul tarabelor spre toneta lui Pieter. S-a arătat surprins când m-a văzut.

— Ia te uită, ai și venit ? Nu puteai să aștepti să aduc aici ceva mai multă limbă?

— Azi vreau pulpă de berbec, te rog.

—Hai, spune, Griet, recunoaște că n-ai mai mâncat o limbă atât de bună.

Aștepta să-i laud marfa, dar n-am vrut să-i fac pe plac.

— Au mâncat-o stăpânul și stăpâna. Și ei n-au spus nimic.

În spatele lui Pieter se afla un bărbat care tranșa o carcasă de mânzat pe masa din spatele prăvăliei. Bărbatul s-a întors cu fața spre mine; era probabil fiul lui, fiindcă avea aceiași ochi albaștri luminoși, însă era mai înalt decât tatăl său. Părul lui blond, lung și foarte ondulat încadra o față care mă făcea să mă gândesc la caise. Îmi displăcea însă șorțul pătat de sânge.

Ochii lui au poposit pe mine ca fluturele pe floare. M-am înroșit la față și am cerut din nou pulpă de berbec, uitându-mă doar la tatăl lui. Pieter a scotocit prin carnea de pe masă, a scos o pulpă de berbec și a pus-o pe tejghea. Două perechi de ochi s-au ațintit asupra mea.

Pulpa era cenușie la margini. Am mirosit carnea. Am pufnit:

— Nu-i proaspătă, am spus tăios. Stăpâna nu va fi deloc încântată să vadă că dumneata crezi că familia ei o să mănânce asemenea carne. Tonul meu era mai trufaș decât voisem. Poate așa trebuia să fie.

Tatăl și fiul s-au holbat la mine. M-am uitat țintă la tată și am încercat să nu-l bag în seamă pe fiu.

În cele din urmă, Pieter s-a întors spre fiul lui:

— Pieter, dă-mi pulpa aia pusă deoparte pe cărucior.

— Dar asta-i pentru... Pieter-fiul s-a oprit. A dispărut și s-a întors cu altă pulpă. Mi-am dat seama imediat că e mai bună. Am dat din cap:

— Asta da, e mai bună!

Pieter-fiul a împachetat pulpa și a așezat-o în căldarea mea. I-am mulțumit. Când m-am întors să plec, am surprins schimbul de priviri între tată și fiu. Chiar atunci am simțit ce spunea schimbul acesta de priviri și ce urări o să aibă pentru mine.

Când m-am întors, Catharina stătea pe bancă și îl hrănea pe Johannes. I-am arătat carnea și a dat din cap, aprobând. Când să intru în casă, a spus cu voce joasă:

— Soțul meu a inspectat atelierul și a spus că îi convine cum ai făcut curățenie. Nu s-a uitat la mine.

— Mulțumesc, doamnă. Am pășit pragul, m-am uitat la o natură statică cu fructe și un homar și m-am gândit: deci, rămân aici.

Restul zilei s-a scurs ca și prima zi de lucru, așa cum se vor scurge și zilele ce vor urma. Făceam curățenie în atelier, mă duceam la pescărie sau la Hala de carne, apoi începeam din nou să robotesc în spălătorie — într-o zi sortam rufe, le puneam la înmuiat și încercam să scot petele, în altă zi le spălam, le clăteam, le fierbeam și le storceam înainte de a le întinde pe frânghie să se usuce și să se înălbească la soarele amiezii, iar în altă zi le călcam, le reparam și împătuream. La un moment dat mă opream și o ajutam pe Tanneke să servească masa de prânz. După ce se termina masa făceam ordine, apoi aveam un scurt răgaz, când coseam pe banca din fața casei sau în spate, în curte. După ce terminam treburile începute dimineața, o ajutam pe Tanneke să pregătească masa de seară. Înainte de a ne duce la culcare, ștergeam încă o dată podelele cu teul, să le găsească dimineața strălucind de curățenie.

Noaptea acopeream Răstignirea pusă pe peretele de la picioarele patului meu cu șorțul purtat peste zi. Așa dormeam mai bine. A doua zi adăugam șorțul la rufele de spălat în acea zi.

A doua dimineață, în timp ce Catharina deschidea ușa atelierului, am întrebat-o dacă trebuie să spăl geamurile.

— Păi de ce nu? a răspuns ea tăios. Nu-i nevoie să mă întreb toate fleacurile.

— Din cauza luminii, doamnă, i-am explicat eu. Ar putea schimba pictura dacă le spăl. Înțelegeți?

Nu înțelegea. Ea nu voia sau nu putea să intre în atelier să se uite la pictură. Se pare că ea nu intra niciodată în atelier. Când am s-o prind pe Tanneke în toane bune, am s-o întreb de ce. Catharina a coborât la parter să-l întrebe și mi-a strigat de jos să las așa ferestrele.

Când am făcut curat în atelier, n-am văzut nimic care să-mi arate că el fusese acolo. Nu se schimbaseră nimic, paletele erau curate, pictura însăși părea neatinsă. Dar simțeam că el fusese acolo.

În primele două zile de când lucram în casa de pe Oude Langendijck îl văzusem doar în trecut. Îl auzeam uneori, pe scări, pe coridor - râdea cu copiii lui, îi vorbea cu voce caldă Catharinei. Când îi auzeam glasul, aveam senzația că merg cu pași nesiguri pe marginea unui canal. Nu știam cum mă va trata în casa lui, dacă va da sau nu atenție legumelor tocate de mine în bucătăria lui. Până atunci nici un gentilom nu arătase atât interes pentru mine.

Am ajuns față-n față cu el în a treia zi de când eram în casa lui. Chiar înainte de masa de prânz, mă duceam să caut o farfurie pe care Lisbeth o lăsase afară, când mai-mai să mă ciocnesc de el pe coridor — o ducea pe Aleydis în brațe.

M-am tras înapoi. El și Aleydis m-au privit cu aceiași ochi cenușii. Mi-a zâmbit, nu mi-a zâmbit? Știi și eu? Era greu să-l privești drept în ochi. M-am gândit că femeia care se privea în oglindă, femeia din pictura de la etaj, purta perle și satin galben. Ea s-ar uita netulburată în ochii unui gentilom. Când am reușit să-mi înalț privirile, el nu se mai uita la mine.

A doua zi am văzut-o pe femeia din pictură. Mă întorceam de la măcelar. În fața mea, mergeau pe Oude Langendijck un bărbat și o femeie. La ușa noastră, el s-a întors spre femeie și s-a înclinat, apoi și-a continuat drumul. Avea o pană lungă la pălărie - era probabil musafirul de acum câteva zile. I-am zărit într-o fracțiune de secundă profilul și am observat că are mustață și o față

rotunjoară, care se potrivea cu trupul lui. Zâmbea ca și cum se pregătea să facă un compliment măgulitor, dar fals. Femeia a cotit și a intrat în casă înainte ca eu să-i pot vedea fața, dar am văzut funda roșie în cinci colțuri în părul ei. Am rămas pe loc, așteptând lângă ușă până când am auzit-o cum urcă scările.

Mai târziu, când aranjam niște rufe în dulapul din camera mare, femeia a coborât. Când a intrat în încăpere, m-am ridicat în picioare. Ducea în brațe mantila galbenă. Avea încă funda în păr.

—Uf! a zis ea. Unde-i Catharina?

— S-a dus la Primărie cu mama ei, doamnă. Treburi de familie.

— Înțeleg. Nu-i nimic, am s-o văd în altă zi. Las asta aici pentru ea. A aranjat mantila pe pat și a pus colierul de perle deasupra ei.

— Da, doamnă.

Nu-mi puteam lua ochii de la ea. O vedeam și totuși n-o vedeam pe ea. Ce senzație ciudată! Așa cum îmi spusese Maria Thins, ea nu era la fel de frumoasă ca atunci când lumina cădea pe ea în pictură. Totuși era frumoasă, sau poate mi se părea frumoasă fiindcă așa mi-o aminteam.

M-a privit cu o expresie de nedumerire, ca și cum ea ar fi trebuit să mă cunoască din moment ce eu mă uitam la ea cu asemenea familiaritate. Am reușit să-mi cobor privirile.

— Am să-i spun că ați căutat-o, doamnă. A dat din cap, dar părea tulburată. S-a uitat la perlele pe care le pusese deasupra mantilei.

— Cred c-am să le las sus în atelier la el, a anunțat ea, luând colierul. Nu s-a uitat la mine, dar știam ce gândea - nu trebuie să lași perle în grija slujitorilor. După ce a plecat, chipul ei a persistat în cameră asemenea parfumului.

Sâmbătă, Catharina și Maria Thins le-au luat pe Tanneke și pe Maertge la piața din scuar, să cumpere legume pentru toată săptămâna, ață și alte lucruri pentru casă. Doream să merg cu ele, gândindu-mă că s-ar putea să le văd pe mama și pe soră-mea, dar mi s-a spus să rămân acasă cu fetele mai mici și cu băiețelul. Era greu să le ții să nu o șteargă spre piață. Le-aș fi luat eu însămi cu mine acolo, dar nu îndrăzneam să plec și să las casa nezăvorâtă. În schimb, ne-am uitat la luntrele care urcau sau coborau pe canal, în drumul lor spre piață, încărcate cu varză, porci, flori, lemn, făină, căpșune, potcoave. Când făceau cale îtoarsă, luntrele erau goale, iar barcagiii își numărau banii sau beau. Le-am învățat pe fete jocurile pe care le jucam cu Agnes și Frans, și ele

m-au învățat jocuri născocite de ele. Au suflat baloane de săpun, s-au jucat cu păpușile, au alergat cu cercurile, în timp ce eu stăteam pe bancă cu Johannes în poală.

Cornelia părea să fi uitat de palma primită. Era voioasă și prietenoasă, mă ajuta să am grijă de Johannes și se arăta ascultătoare.

— Vrei să mă ajuți ? m-a întrebat când încerca să se urce pe un butoiăș pe care vecinii îl lăsaseră în stradă. Ochii ei căprui și luminoși erau mari și nevinovați, Am simțit cum farmecul ei mă încălzește, dar știam că nu pot să am încredere în ea. Putea fi cea mai interesantă dintre fete, dar și cea mai schimbătoare - cea mai bună și cea mai rea în același timp.

Fetele își sortau colecția de scoici pe care o aduseseră afară, împărțind-o în grămezi de culori diferite, când el a ieșit din casă. Am strâns băiețelul de mijloc, încât i-am simțit coastele sub mâinile mele. Copilul a scâncit, iar eu mi-am băgat nasul în urechea lui, să-mi ascund fața.

— Tăticule, pot să vin cu tine ? a strigat Cornelia, sărind în picioare și apucându-i mâna. Nu i-am văzut expresia feței - era ascunsă de înclinarea capului și de borul pălăriei.

Lisbeth și Aleydis au lăsat baltă scoicile.

— Vreau să merg și eu! au strigat la unison, apucându-i mâna cealaltă.

El a scuturat din cap și atunci i-am văzut expresia uimită.

— Nu, astăzi nu, mă duc la farmacie.

— Cumperi lucruri pentru pictat, tăticule ? a întrebat Cornelia, ținându-l încă de mână.

— Printre alte lucruri.

Micuțul Johannes a început să plângă și el s-a uitat atunci în jos la mine. Am ridicat și am lăsat copilul jos de câteva ori, încercând să-l fac să tacă și m-am simțit foarte jenată. Parcă ar fi vrut să spună ceva - în schimb s-a descotorosit de fete și a pornit pe Oude Langendijk.

Nu-mi mai adresase nici un cuvânt de când discutasem despre culoarea și forma legumelor.

Duminică m-am sculat foarte devreme, fiindcă ardeam de nerăbdare să mă duc acasă. Trebuia să o aștept pe Catharina să descuie ușa din față, dar când am auzit că se deschide am ieșit din pivniță și am găsit-o pe Maria Thins cu cheia.

— Fiica mea e obosită azi, a spus ea făcându-mi loc să ies. O să se odihnească câteva zile. Te descurci fără ea?

— Desigur, doamnă, am replicat eu, apoi am adăugat, și vă pot întreba pe dumneavoastră dacă am nedumeriri.

Maria Thins a chicotit:

— Ei, ești ageră, fată. Știi din care oală să iei cu lingura. Nu-i nimic, ne obișnuim și cu oleacă de istețime aici. Mi-a dat câteva monede, leafa pentru zilele lucrate. Acu' te duci și am bănuiala că o să-i spui maică-tii totul despre noi.

M-am furișat afară până să mai spună ea ceva, am traversat Piața Mare, am trecut pe lângă cei ce mergeau la slujba de dimineață la Biserica Nouă și am zorit pe străzile și de-a lungul canalelor care duceau spre casa mea. Am intrat pe strada noastră. Mi s-a părut că nu mai e ca înainte, și totuși lipsisem de-acasă mai puțin de o săptămână. Lumina părea mai strălucitoare și mai pură, canalul mai lat. Platanii înșirați de-a lungul canalului stăteau complet nemișcați, ca niște santinele care mă așteptau pe mine.

Agnes era așezată pe banca din fața casei noastre. Când m-a văzut, a strigat către cei dinăuntru:

— A venit! Apoi a alergat spre mine și m-a luat de braț. Ei, cum e? m-a întrebat fără să-mi spună bine ai venit. Sunt oameni cumsecade? Ai mult de lucru? Sunt acolo și fete? Casa e foarte mare ? Unde dormi ? Mănânci din farfurii frumoase ?

Am râs și nu i-am răspuns la nici o întrebare până când nu am îmbrățișat-o pe mama și nu l-am salutat pe tata. Deși nu însemnau cine știe ce, am fost mândră să-i dau mamei cele câteva monede din mâna mea. În definitiv, de-aia mă dusesem să lucrez.

Tata a venit și s-a așezat afară cu noi să audă despre noua mea viață. I-am dat mâinile să-l conduc spre veranda din față. Când s-a așezat pe bancă, și-a frecat degetul mare de palmele mele.

—Ți s-au crăpat mâinile, a spus el. Atât de aspre și de muncite. Ai și căpătat cicatricele muncii grele.

—Nu-ți face griji, i-am răspuns cu inima ușoară. A fost atât de multă rufărie de spălat fiindcă n-au avut mai înainte destule ajutoare. În curând o să fie mai ușor.

Mama mi-a studiat mâinile.

— Am să înmoi niște nalbă în ulei, a spus ea. Să-ți păstreze mâinile catifelate. Agnes și eu o să ne ducem pe câmp să culegem nalbă.

— Hai, spune! a strigat Agnes. Povestește-ne despre ei.

Le-am povestit. Dar nu le-am spus cât de ostentiv eram seara; cum atârna la picioarele patului meu scena Răstignirii; cum o pălmuisem pe Cornelia; cum Maertge și Agnes erau de-o vârstă. Altminteri, le-am povestit totul.

I-am transmis mamei mesajul măcelarului nostru.

— E foarte frumos din partea lui, a spus ea, dar el știe că n-avem bani de carne și noi nu vrem să primim pomană de la nimeni.

— N-a fost în gândul lui să vă dea o pomană, i-am explicat. A făcut-o în semn de prietenie.

N-a răspuns, dar știam că nu se va duce la măcelar.

Când am vorbit despre noii măcelari, Pieter-tatăl și fiul, mama și-a înălțat sprâncenele, însă n-a spus nimic.

Apoi ne-am dus la slujbă la biserica noastră, unde am fost înconjurată de persoane cunoscute și de cuvinte familiare. Stăteam între Agnes și mama și am simțit cum mi se destinde spatele în strană și cum masca pe care o purtasem toată săptămâna pe față se înmoaie și stă să cadă. Am crezut că o să-mi dea lacrimile.

Mama și Agnes nu m-au lăsat să le ajut să pregătească masa de prânz când ne-am întors acasă. Am stat cu tata pe bancă la soare. Stătea cu fața îndreptată în sus spre căldură și a ținut capul ridicat așa tot timpul cât am vorbit.

— Acum, Griet, a zis el, povestește-mi despre noul tău stăpân. N-ai spus mai nimic despre el.

— Nu prea l-am văzut, am putut să-i răspund convingător. El e fie în atelier, unde nu are voie să-l deranjeze nimeni, fie în oraș.

— Se îngrijește de treburile Ghildei, așa cred. Dar ai fost în atelierul lui - ne-ai spus despre curățenie și măsurători, dar nimic despre tabloul la care lucrează. Descrie-mi-l.

—Nu știi dacă pot să-l descriu în așa fel încât să te fac să-l vezi.

— Încearcă. Acum nu prea mai am la ce să mă gândesc, trăiesc din amintiri. O să-mi facă plăcere să-mi imaginez o pictură făcută de un maestru, chiar dacă mintea mea creează doar o imitație palidă.

Am încercat să-i descriu femeia care-și leagă la gât colierul privindu-se în oglindă, cu mâinile suspendate în aer, lumina pătrunde printr-o fereastră și îi scaldă fața și mantia galbenă, iar primul planul întunecat o separă de noi.

Tata asculta foarte concentrat, dar fața lui s-a luminat doar când am spus:

— Lumina de pe peretele din spate este atât de caldă, încât uitându-te la ea o simți așa cum simți tu soarele pe fața ta.

A dat din cap și a zâmbit încântat că acum a înțeles.

—Asta-i lucrul care-ți place cel mai mult la noua ta viață, a spus el numaidecât. Să fii în atelier. Singurul, m-am gândit eu, dar am tăcut.

Când am luat masa de prânz, am încercat să nu o compar cu aceea din casa de la Colțul Papistașilor, dar mă și obișnuisem cu carnea și pâinea de secară bună. Deși mama gătea mai bine decât Tanneke, pâinea neagră era uscată, tocana de legume n-avea nici un gust fiindcă îi lipsea grăsimea. Și camera era diferită - fără plăci de marmură, fără perdele grele de mătase, fără scaune tapisate cu piele ornamentată. Totul era simplu și curat, fără ornamentații. Îmi erau dragi lucrurile din casa noastră fiindcă le știam, dar îmi dădeam seama de lipsa lor de strălucire.

La sfârșitul zilei mi-a venit greu să mă despart de părinții mei - mai greu decât atunci când plecasem pentru prima oară, fiindcă de data asta știam la ce mă întorc. Agnes m-a însoțit până la Piața Mare. Când am rămas numai noi două, am întrebat-o cum se simte:

— Singură, a replicat ea. Trist cuvânt pentru o fetiță de zece ani. Fusese veselă toată ziua, dar acum se pleoștise.

— Am să vin în fiecare duminică, am promis. Și poate în cursul săptămânii, când mă duc după carne sau pește, o să trec în fugă să vă îmbrățișez.

— Sau o să vin eu să te văd când ieși pentru cumpărături, mi-a sugerat ea însuflețindu-se.

Am reușit să ne întâlnim de câteva ori la Hala de carne. Mă bucuram de fiecare dată când o vedeam — câtă vreme eram singură.

Am început să-mi găsesc locul în casa de pe Oude Langendijck. Catharina, Tanneke și Cornelia erau uneori greu de suportat, dar de obicei mă lăsau în pace să-mi fac treaba. A fost probabil influența Mariei Thins. Ea hotărâse, pentru motive știute doar de ea, că eram un adaos folositor și ceilalți, chiar și copiii, i-au urmat exemplul.

Poate Maria Thins simțea că rufele erau mai curate și albite mai bine acum, de când mă ocupam eu de ele. Sau că bucățile de carne erau mai fragede acum, de când le alegeam eu. Sau că

el era mai mulțumit cu un atelier curat. Primele două lucruri erau adevărate. Ultimul, știu și eu? Când în sfârșit el a vorbit cu mine, n-a fost despre felul în care făcusem curat.

Aveam mare grijă să abat de la mine orice laudă care privea gospodărirea mai bună. Dacă Mariei Thins îi plăcea carnea, sugeram că era atât de gustoasă fiindcă o gătise Tanneke. Dacă Maertge spunea că șorțul ei e mai alb ca înainte, eu îi explicam că soarele de vară e acum deosebit de puternic și înălbește mai bine rufele.

Pe Catharina o ocoleam când puteam. Fusese clar din momentul în care mă văzuse tocând legume în bucătăria mamei mele că nu mă plăcea. Pruncul pe care-l aștepta nu i-a îmbunătățit starea de spirit, fiindcă o făcea greoaie și diformă, or ea se simțea doamna plină de grație a casei și ar fi dorit să rămână așa. Vară era fierbinte și pruncul deosebit de activ. După cum spunea Catharina, de câte ori făcea câțiva pași, fătul o izbea cu piciorul în pantece. Pe măsură ce trupul ei se făcea din ce în ce mai mare, ea umbla prin casă cu o figură tot mai obosită, chinuită. A început să rămână în pat până spre amiază, așa că Maria Thins a preluat cheile și dimineața ea îmi deschidea atelierul. Tanneke și eu am început să facem multe din treburile Catharinei - aveam grijă de fete, cumpăram lucruri pentru casă, schimbam scutecele copilului.

Într-o zi când Tanneke era în toane bune, am întrebat-o de ce nu iau mai mulți servitori să mai ușureze munca.

— Cu o casă mare ca asta și sănătatea stăpânei și picturile stăpânului, am adăugat eu, nu-și pot ei permite să mai angajeze o slujnică? Sau o bucătăreasă ?

— Uf, a pufnit Tanneke. De-abia reușesc să te plătescă pe tine!

Am fost surprinsă — bănuții din mâna mea, leafa mea pe o săptămână, valorau atât de puțin. Ar fi trebuit să muncesc ani în șir ca să fiu în stare să cumpăr un lucru elegant cum era mantila galbenă pe care Catharina o ținea atât de neglijent împăturită în dulapul ei. Nu mi se părea posibil să ducă lipsă de bani.

— Desigur, vor găsi o modalitate să plătescă o doică câteva luni după ce va veni copilul, a adăugat Tanneke. Avea un ton dezaprobat.

— De ce?

— Ca să poată hrăni copilul.

— Stăpâna nu o să-și hrănească propriul copil ? am întrebat prosteste.

—N-ar putea să aibă atâția copii dacă i-ar hrăni ea personal. Dacă alăptezi tu însăși, faci copii mai puțini. Pricepi?

— Oh. Mă simțeam nepricepută în asemenea treburi. Vrea ea mai mulți copii? Tanneke a chicotit.

— Uneori cred că umple casa cu plozi fiindcă nu poate să o umple cu servitori, așa cum ar dori. A coborât vocea. Stăpânul nu pictează destul și nu prea au bani pentru servitori, înțelegi? Face de obicei cam trei tablouri pe an. Uneori numai două. Așa nu te poți îmbogăți.

— Nu poate picta mai repede ? Chiar în clipa în care am pus întrebarea am știut că nu poate. O să picteze totdeauna în ritmul lui.

— Stăpâna mea și stăpâna cea tânără se sfădesc uneori. Stăpâna cea tânără vrea ca el să picteze mai mult, dar stăpâna mea spune că viteza l-ar distruge.

— Maria Thins e foarte înțeleaptă. Învățasem că pot să dau glas unor păreri despre Maria Thins în fața lui Tanneke, dacă erau de laudă. Devotamentul lui Tanneke față de stăpâna ei era feroce. Avea mai puțină răbdare cu Catharina și când era în toane bune mă sfătuia cum să o iau, cum să mă port cu ea.

— Fă-te că nu auzi ce spune, mă sfătuia ea. Să-ți golești fața de gânduri atunci când vorbește ea și să faci lucrurile cum crezi tu sau cum îți spunem noi, stăpâna mea sau eu. Ea nu controlează și nu observă niciodată nimic. Ne poruncește fiindcă simte că așa trebuie. Dar noi știm care e adevărata noastră stăpână și ea la fel.

Tanneke era deseori arțăgoasă și se purta urât cu mine, însă am învățat să nu pun ieșirile ei la inimă, fiindcă nu țineau niciodată prea mult. Avea o dispoziție schimbătoare, probabil fiindcă atâta amar de vreme fusese prinsă între Catharina și Maria Thins. Deși când vorbea părea că nu-i pasă de ce spune Catharina, Tanneke nu-și urma propriul îndemn. Tonul aspru al Catharinei o neliniștea. Iar Maria Thins, cu toată nepărtinirea ei, nu o apăra pe Tanneke în fața Catharinei. N-am auzit-o niciodată muștrându-și fiica pentru vreun lucru, deși uneori Catharina ar fi meritat să fie certată.

Era de asemenea problema felului în care Tanneke gospodărea casa. Probabil loialitatea ei cântărea mai greu decât neglijențele - colțuri unde nu spălase cu teul, carnea arsă la suprafață și crudă la mijloc, oalele prost spălate. Nu-mi pot închipui ce se petrecuse în atelierul lui când

încercase ea să facă acolo curat. Maria Thins o certa rar pe Tanneke, dar știau amândouă că ar fi meritat să fie muștrată și de aceea Tanneke părea nesigură și sărea repede să se apere.

Mi-a fost clar că, în ciuda felului ei de a fi, a agerimii minții ei, Maria Thins era adesea îngăduitoare cu oamenii apropiați. Avea judecata sănătoasă, în general, dar nu fără cusur.

Dintre cele patru fete, Cornelia era, cum se văzuse din prima dimineață a venirii mele în casa lor, cea mai schimbătoare. Lisbeth și Aleydis erau amândouă fete bune, liniștite, iar Maertge se făcuse destul de mare și începea să învețe cum se ține o casă, ceea ce o cumințea - deși uneori avea și ea câte un acces de furie și țipa la mine cam ca maică-să. Cornelia nu țipa, dar era uneori de nestăpânit. În prima mea zi de lucru o amenințasem că o spun Mariei Thins și ea se potolise fiindcă se temea de bunica ei, însă în alte împrejurări amenințarea asta nu avea nici un rezultat. Ea putea fi acum nostimă și zburdalnică și în clipa următoare se schimba, asemenea pisicii care toarce, dar imediat mușcă mâna care o mângâie. Era loială față de surorile ei, însă nu ezita să le facă să țipe, ciupindu-le tare. Eram prudentă cu ea și nu am putut să o îndrăgesc așa cum ajunsesem să le îndrăgesc pe cealalte.

Când făceam curățenie în atelier, scăpam de toți. Maria Thins îmi descuria ușa și rămânea uneori câteva minute să cerceteze tabloul, ca și cum ar fi fost un copil bolnav pe care-l îngrijea. Totuși, după ce pleca, atelierul îmi rămânea doar mie. Mă uitam în jur să văd dacă se schimbă ceva. La început mi se părea că rămâne neschimbat, zile-n șir, dar după ce mi s-au deprins ochii cu detaliile camerei am început să observ mici modificări — pensulele rearanjate pe dulap, unul dintre sertarele dulapului lăsat întredeschis, cuțitul de paletă pus în echilibru pe marginea șevaletului, un scaun mutat puțin din locul său de lângă ușă.

Totuși, în colțul în care picta el nu se schimba nimic. Eram atentă să nu clintesc din loc ce se afla acolo și mi-am pus la punct în scurt timp modul meu de a măsură, încât puteam să curăț zona aproape la fel de repede și fără teamă ca și restul încăperii. Iar după ce am exersat cu alte bucăți de material, am început să curăț stofa albastră, un albastru închis, și perdeaua galbenă cu o cărpă umedă pe care o apăsam doar atât cât să ia praful, fără să deranjeze faldurile.

Se părea că nu erau schimbări la pictură, oricât de atent și intens le cautam. În cele din urmă într-o zi am descoperit că fusese adăugată încă o perlă la colierul femeii. În altă zi umbra perdelei galbene se mărise. De asemenea am avut impresia că fusese schimbată poziția câtorva degete de la

mâna dreaptă a femeii. Mantila de satin a început să devină atât de reală, încât îmi venea să întind mâna și să o ating.

Într-o zi când soția lui van Ruijven lăsase mantila pe pat, am dorit să o ating, să simt cum e. Tocmai întinsesem mâna să mângâi gulerul de blană, când mi-am ridicat privirile și am văzut-o pe Cornelia care stătea în ușă și mă urmărea. Celelalte fete m-ar fi întrebat ce fac, dar Cornelia stătea doar și mă urmărea. Era mai neplăcut decât orice întrebare. Mi-am retras mâna și Cornelia a zâmbit.

Într-o dimineață, la câteva săptămâni după ce începusem să lucrez în casa Vermeer, Maertge a insistat să meargă cu mine la pescărie. Îi plăcea să alerge prin Piața Mare, să se uite la lucruri, să mângâie caii, să se joace cu alți copii, să guste din peștele afumat. Mi-a dat un ghiont în coaste în timp ce cumpăram heringi și a strigat:

— Uite, Griet, uită-te la zmeul ăla!

Zmeul de deasupra capetelor noastre avea forma unui pește cu o coadă lungă și vântul îl făcea să pară că înoată prin văzduh, cu pescărușii-de-mare rotindu-se în jurul lui. Am zâmbit. Deodată am văzut-o pe Agnes care se învârtea pe lângă noi, cu privirile fixate pe Maertge. Lui Agnes nu-i spuseseam că în casă era o fată de vârsta ei — mă gândisem să nu o tulbur, să nu-i dau impresia că e înlocuită.

Uneori, când mă duceam acasă și îmi vizitam familia, îmi venea greu să le povestesc cum îmi petrecusem timpul. Noua mea viață o prelua, o înlocuia treptat pe cea veche.

Când Agnes s-a uitat la mine, am dat ușor din cap astfel încât Maertge să nu vadă și m-am întors să pun peștele în căldarea mea. Am zăbovit puțin - nu suportam să văd supărarea pe fața ei. Nu știam ce ar face Maertge dacă Agnes ar fi vorbit cu mine. Când m-am întors, Agnes dispăruse. O să ne vedem duminică, m-am gândit eu și atunci va trebui să-i explic. Acum aveam două familii și nu trebuia să le amestec. După aceea mi-a fost mereu rușine că i-am întors spatele surorii mele.

Eram în curte și întindeam rufele spălate, scuturam bine fiecare bucată înainte de a o pune întinsă cu grijă pe frânghie, când și-a făcut apariția Catharina care găfâia. S-a așezat pe un scaun lângă ușă, a închis ochii și a oftat. Mi-am continuat treaba ca și cum ar fi fost ceva normal ca ea să stea cu mine, dar mi s-au încleștat fălcile.

—Au urcat? a întrebat ea pe neașteptate.

—Cine, doamnă?

—Ei, năroado. Soțul meu și... du-te și vezi dacă au urcat la atelier.

Am pășit cu grijă în coridor. Două perechi de picioare urcau scările.

— Te descurci? l-am auzit pe el spunând.

— Bineînțeles. Știi doar că nu e prea grea, i-a răspuns un alt bărbat, cu vocea gravă, profundă, ca o fântână. E doar puțin incomodă.

Au ajuns în capul scărilor și au intrat în atelier. Am auzit cum se închide ușa.

— Au trecut? mi-a șuierat Catharina.

— Sunt în atelier, doamnă, i-am răspuns eu.

— Bine. Acu' ajută-mă să mă ridic. Catharina a întins mâinile și eu am tras-o până s-a pus pe picioare. N-am crezut că poate să se facă și mai mare și să reușească încă să meargă. S-a îndepărtat pe coridor ca o corabie cu pânzele întinse, ținând strâns în mână legătura de chei, să nu facă zgomot și a dispărut în camera mare.

Mai târziu am întrebat-o pe Tanneke de ce se ascunsese Catharina.

— Ei, a fost aici van Leeuwenhoek, a răspuns ea chicotind. Un prieten de-al stăpânului. Se teme de el.

—De ce?

Tanneke a râs mai tare.

— I-a stricat cutia! Catharina se uita în ea și a răsturnat-o. Știi cât e de neîndemânică.

Mi-a revenit în minte cuțitul mamei care se rotește pe podea.

— Ce cutie ?

— Are o cutie din lemn în care te uiți și vezi lucruri.

— Ce lucruri ?

—Tot felul de lucruri! a răspuns Tanneke nervoasă. Era limpede că nu voia să vorbească despre cutie. Stăpâna cea tânără a stricat-o și de-atunci van Leeuwenhoek nu vrea să o mai vadă. D-aia stăpânul nu-i permite să intre în atelier decât în prezența lui. Se teme probabil să nu-i răstoarne pictura!

Am descoperit ce era cutia a doua zi dimineața, ziua în care el mi-a vorbit despre lucruri pe care le-am înțeles de-abia după câteva luni.

Când am intrat să fac curat în atelier, șevaletul și scaunul fuseseră trase deoparte. În locul lor era masa, de pe care fuseseră luate hârtiile și litografiile. Pe ea se afla o cutie de lemn mare cam cât un cufăr în care se păstrează haine. De una dintre laturile scurte era atașată o cutie mai mică, din care ieșea un obiect rotund.

N-am înțeles ce era, însă n-am îndrăznit să o ating. Mi-am văzut de curățenie, uitându-mă la cutie din când în când, de parcă astfel aveam să-mi dau seama la ce folosește. Am măturat și spălat cu teul în colț, apoi în restul încăperii și am șters cutia abia atingând-o cu cârpa de praf. Am făcut curat în magazie și am spălat pardoseala cu teul. Când am terminat, m-am așezat în fața cutiei, cu brațele încrucișate și i-am dat ocol, studiind-o. Stăteam cu spatele spre ușă, dar brusc mi-am dat seama că el era acolo. Nu știam ce să fac, să mă întorc cu fața spre el sau să aștept să-mi vorbească.

Ar fi trebuit să facă ușa să scârțâie, fiindcă atunci aș fi putut să mă întorc cu fața spre el. Stătea în prag și purta o pelerină neagră, lungă peste hainele lui obișnuite. Mă urmărea plin de curiozitate, dar nu părea să se teamă că aș putea să-i stric cutia.

—Vrei să te uiți în ea? m-a întrebat. Era pentru prima oară când îmi vorbea direct, după momentul când mă întrebuse despre legumele mele.

—Da, domnule, vreau, i-am răspuns fără să știu de fapt ce voiam. Ce-i asta?

— Se numește camera obscură.

Cuvintele nu-mi spuneau nimic. Am stat mai la o parte și l-am urmărit cum desface un cârlig și ridică o porțiune a părții de sus a cutiei - capacul care fusese împărțit în două părți prinse una de alta prin balamale. A sprijinit capacul înclinat în unghi astfel încât cutia a rămas parțial deschisă. Dedesubt se găsea o bucată de sticlă. S-a aplecat și a privit atent în spațiul dintre capac și cutie, apoi a atins o piesă rotundă de la capătul cutiei mai mici. Părea să se uite la ceva, deși nu credeam că în cutie pot fi lucruri care să-l intereseze atât de mult.

S-a ridicat și s-a uitat spre colțul în care măturasem și ștersesem praful cu atâta grijă, apoi a întins mâna și a închis oblonul ferestrei din mijloc, încât încăperea era luminată doar de fereastra din colț.

Apoi și-a scos pelerina. Mă mișcam descumpănită de pe un picior pe altul. Și-a scos pălăria, a pus-o pe scaunul de lângă șevalet și, în timp ce se apleca din nou deasupra cutiei, și-a tras pelerina peste cap.

M-am dat un pas înapoi și am aruncat o privire spre ușa care era în spatele meu. Catharina nu prea avea chef să urce scările în zilele astea, dar mă întrebam ce ar crede Maria Thins sau Cornelia sau altă persoană care ne-ar fi văzut.

Când m-am întors, mi-am fixat privirile pe pantofii lui, care străluceau fiindcă-i lustruisem cu o zi înainte. În sfârșit, s-a ridicat trăgându-și pelerina de pe cap și ciufulindu-și părul.

— Atenție, Griet, am pregătit-o. Acum te uiți tu. S-a îndepărtat puțin de cutie și mi-a făcut semn să mă apropii de ea. Am rămas țintuită locului.

—Domnule...

—Trage-ți pelerina peste cap așa cum am făcut eu. Atunci imaginea va fi mai puternică. Și privește din acest unghi să nu fie imaginea răsturnată.

Nu știam ce să fac. Gândul că stau acoperită cu pelerina lui, fără să pot vedea și că în acest timp el se uită la mine, îmi dădea o stare de sfârșeală.

Dar era stăpânul meu. Se cuvenea să fac așa cum îmi spusese.

Am strâns din buze, apoi am pășit spre cutie, spre capătul unde fusese ridicat capacul. M-am aplecat și am privit pătratul de sticlă lăptoasă fixat în interior. Pe el se vedea un desen, dar nu-mi dădeam seama ce reprezenta.

El a petrecut pelerina binișor peste capul meu astfel încât a blocat toată lumina. Pelerina îi păstra căldura trupului și mirosea așa cum miroase cărămida încinsă de soare. Mi-am proptit mâinile pe masă să mă fixez și pe moment am închis ochii. Mă simțeam ca și cum mi-aș fi băut berea de seară prea repede.

— Ce vezi ? l-am auzit spunând. Am deschis ochii și am văzut pictura, dar lipsea din ea femeia.

—Oh! M-am ridicat atât de brusc, încât pelerina a căzut din capul meu pe podea. M-am dat înapoi de lângă cutie și am călcat pe stofă.

Mi-am tras piciorul:

— Îmi pare rău, domnule. Am să vă spăl pelerina chiar acu' dimineață.

— Lasă pelerina, Griet. Spune-mi ce-ai văzut?

Am înghițit în sec. Eram îngrozitor de zăpăcită și puțin speriată. În cutie se ascundea o viclenie a diavolului sau ceva de-al catolicilor, un lucru pe care eu nu-l înțelegeam.

—Am văzut pictura, domnule. Doar că era mai mică și femeia nu era în ea. Și lucrurile erau... întoarse invers.

—Da, imaginea e răsturnată și dreapta și stânga sunt inversate. Există niște oglinzi care o pot corecta.

N-am înțeles ce spunea.

—Dar...

—Spune, ce s-a întâmplat?

—Nu înțeleg, domule. Cum a intrat acolo? A ridicat pelerina și a curățat-o. Zâmbea. Când zâmbea, fața lui era ca o fereastră deschisă.

— Ai văzut asta? A arătat spre obiectul rotund de la capătul cutiei mai mici. Se numește lentilă. E făcută dintr-o bucată de sticlă tăiată într-un anumit mod. Lumina care vine de la scena aceea — a arătat spre colț — trece prin ea, intră în cutie și proiectează imaginea astfel că o vedem aici.

A bătut cu degetul în sticla cețoasă.

Îl priveam atât de intens, încercând să înțeleg, încât am început să lăcrimez.

—Da' ce e o imagine, domnule? Nu cunosc cuvântul.

S-a petrecut o schimbare pe fața lui, ca și cum ar fi privit peste umărul meu, dar acum se uita la mine.

— E un tablou, o scenă, ca o pictură. Am dat din cap. Voiam din tot sufletul să-l fac să creadă că puteam urmări ce spune.

—Ai ochi foarte mari, a spus el atunci. M-am înroșit la față.

— Da, așa mi s-a spus.

— Vrei să te mai uiți o dată? De fapt, nu voiam, dar știam că nu pot refuza. M-am gândit puțin.

— Mă uit din nou, domnule, dar numai dacă mă lăsați singură.

A părut surprins, apoi amuzat.

— S-a făcut, a spus el. Mi-a dat pelerina. Mă întorc peste câteva minute și înainte să intru bat la ușă.

A ieșit închizând ușa în urma lui. Am apucat pelerina cu mâinile tremurând.

Pe moment m-am gândit să mă prefac pur și simplu că privesc și să spun că da, m-am uitat. Dar o să-și dea seama că mint.

În plus, eram curioasă. Mi-a venit mai ușor să cercetez ce apărea acolo știind că el nu mai e în cameră și nu se mai uită la mine. Am inspirat adânc și am privit în cutie. Am văzut pe sticlă o copie foarte palidă a scenei din colț. Pe măsură ce trăgeam pelerina peste capul meu, imaginea, cum a numit-o el, devenea din ce în ce mai clară - masa, scaunele, perdeaua galbenă din colț, peretele din spate cu harta atârnată pe el, vasul din ceramică sclipind pe masă, ligheanul din cositor, puful pentru pudră, scrisoarea. Erau toate acolo, adunate în fața ochilor mei pe o suprafață plată - o pictură care nu era pictură. Am atins cu grijă sticla - era netedă și rece, fără urme de vopsea pe ea. Am dat la o parte pelerina și imaginea a pălit din nou, deși era încă acolo. Mi-am tras din nou pelerina peste cap, închizând astfel lumina, și am urmărit cum apar din nou culorile înfrumusețate. Pe sticlă păreau mai strălucitoare și mai vii decât erau în colț.

Mi-a venit greu să nu mă mai uit în cutie, la fel de greu cum îmi venise să-mi iau ochii de la pictura femeii cu șiragul de perle când o văzusem prima oară. Când am auzit bătaia în ușă abia am avut timp să mă aranjez și să las pelerina să-mi cadă pe umeri înainte ca el să intre în cameră.

— Te-ai uitat din nou, Griet ? Te-ai uitat cum trebuie?

—M-am uitat, domnule, dar nu sunt deloc sigură în legătură cu ceea ce am văzut. Mi-am netezit boneta.

—E uimitor, ce zici? Și eu am fost la fel de uluit ca și tine când prietenul meu mi-a arătat-o pentru prima oară.

—Dar de ce vă uitați la asta, la imagine, domnule, când vă puteți uita la pictura dumneavoastră.

—Nu înțelegi. A bătut cu degetul în cutie. E un instrument. Îl folosesc să mă ajute să văd, astfel încât să fiu în stare să fac pictura.

— Dar... dumneavoastră vă folosiți ochii ca să vedeți.

— Așa e, dar ochii mei nu văd întotdeauna toate lucrurile.

Ochii mei s-au ațintit asupra colțului, ca și cum voiau să descopere cum apare din umbrele stofei albastre ceva neașteptat, ascuns mai înainte în spatele pufului de pudră.

— Spune-mi, Griet, a continuat el, crezi că eu pictez numai ce se află acolo în colț?

M-am uitat la pictură și n-am fost în stare să răspund. M-am simțit ca și cum aș fi fost păcălită. Orice răspuns ar fi fost greșit.

— Camera obscură mă ajută să văd într-un mod diferit, a explicat el. Să văd mai mult decât e acolo.

Când a văzut expresia de buimăceală de pe fața mea, a regretat probabil că i-a spus atâtea lucruri uneia ca mine. S-a întors și a închis brusc, cu un pocnet, cutia. Am ieșit de sub pelerină și i-am întins-o.

— Domnule...

— Mulțumesc, Griet, a spus el în timp ce lua pelerina de la mine. Ai terminat curățenia aici?

— Da, domnule.

— Atunci, poți să pleci.

— Mulțumesc, domnule. Mi-am strâns repede lucrurile folosite la curățenie, am plecat și ușa s-a închis cu un pocnet sec în urma mea.

M-am gândit la ce spusese el, despre felul în care-l ajuta cutia să vadă mai bine. Nu înțelegeam cum îl ajuta, dar știam că are dreptate, fiindcă vedeam rezultatul în pictura femeii și de asemenea în ceea ce îmi aminteam despre priveliștea din Delft. El vedea lucrurile într-un fel aparte, cum nu le vedeau alții, încât orașul în care trăiam de când mă născusem părea o altă localitate, iar o femeie devenea frumoasă prin lumina de pe fața ei.

A doua zi după ce privisem în cutie m-am dus în atelier și cutia dispăruse. Șevaletul era pus înapoi la locul lui. Am privit pictura. Mai înainte găsisem doar mici schimbări în ea. Acum era una care se vedea lesne - harta atârnată pe peretele din spatele femeii fusese scoasă și din pictură și din scena însăși. Acum peretele era gol. De aceea, pictura arăta mai bine — era mai simplă, iar conturul femeii mai clar pe fondul alb-cafeniu al peretelui. Dar schimbarea m-a tulburat — se produsese atât de brusc. Nu m-aș fi așteptat la așa ceva de la el.

După ce am plecat din atelier m-am simțit tulburată și în timp ce mă duceam la Hala de carne nu m-am uitat în jur așa cum făceam de obicei. Am trecut pe lângă vechiul măcelar, l-am salutat făcându-i semn cu mâna, însă nu m-am oprit nici chiar atunci când m-a strigat.

Pieter-fiul servea singur la tarabă. Îl mai văzusem de câteva ori - după acea primă zi - dar când era de față și tatăl său, iar el stătea undeva mai în spate, în vreme ce Pieter-tatăl prelua comanda. Acum mi-a spus:

— Bună, Griet. Mă întrebam când o să vii. Spusese o prostie cât el de mare, fiindcă eu cumpăram carne în fiecare zi cam pe la aceeași oră.

Nu m-a privit în ochi. M-am hotărât să nu iau în seamă vorbele pe care mi le spusese:

— Un kil jumate de carne de vită pentru mâncare, te rog. Deunăzi tatăl tău mi-a vândut niște cârnați foarte buni. Le-au plăcut foarte mult fetelor. Mai ai?

— Din păcate, s-au terminat.

A venit o femeie și s-a așezat în spatele meu așteptând să-i vină rândul. Pieter-fiul s-a uitat la ea.

— Poți să aștepți câteva clipe ? mi-a spus cu voce scăzută.

— Să aștept?

— Vreau să te-ntreb ceva.

M-am dat la o parte să o servească pe femeie. Nu mi-a plăcut, când și-așa mă simțeam atât de nesigură, dar nu prea aveam de ales.

După ce a servit-o și am rămas din nou singuri m-a întrebat:

— Unde locuiește familia ta ?

— Pe Oude Langendijck, în Colțul Papistașilor.

— Nu, nu, familia ta.

M-am înroșit la față din cauza greșelii mele:

— Dincolo de Canalul Rietveld, nu departe de Poarta Koe. Da' de ce mă întrebi? În sfârșit m-a privit drept în ochi:

— Se zvonește că în cartierul ăla ar fi apărut ciuma.

M-am tras un pas înapoi și ochii mi s-au mărit.

— A fost pus sub carantină ?

— Încă nu, dar se așteaptă să fie pus azi. Mai târziu mi-am dat seama că îi întrebuse probabil pe alții despre mine. Dacă n-ar fi știut dinainte unde locuia familia mea, n-ar fi știut să-mi spună despre ciumă.

Nu-mi amintesc cum m-am întors de acolo. Probabil, Pieter-fiul mi-a așezat carnea în căldare și tot ce știu e că am ajuns la casa din Oude Langendijck, am pus căldarea la picioarele lui Tanneke și i-am spus:

— Trebuie s-o văd pe stăpână. Tanneke căuta prin căldare.

— Nici cârnați, nici altceva în locul lor! Ce, nu ți-e bine? Te duci imediat înapoi la Hala de carne.

— Trebuie s-o văd pe stăpână, am repetat eu.

— Ei, care-i baiul? Tanneke a devenit bănuitoare. Ai făcut vreo prostie?

— Familia mea ar putea să fie pusă-n carantină. Trebuie să ma duc la ei.

— Oh! Tanneke s-a foit nesigură. N-am știut. Du-te și întreabă. E înăuntru cu stăpâna mea.

Catharina și Maria Thins erau în camera Răstignirii. Maria Thins își fuma pipa. Când am intrat și-au întrerupt discuția.

— Ce s-a întâmplat, fată ? a mârâit Maria Thins.

— Doamnă, vă rog, m-am adresat Catharinei, am aflat că strada unde stă familia mea s-ar putea să fie pusă sub carantină. Aș vrea să mă duc să-i văd.

— Cum? Și să aduci cu tine ciurma, s-a răstit ea imediat. Nici să nu te gândești. Ești nebună? M-am uitat la Maria Thins și Catharina s-a înfuriat și mai tare.

— Am spus nu, m-a anunțat ea. Eu sunt cea care hotărăște ce poți și ce nu poți să faci. Ai uitat asta?

— Nu, doamnă. Am privit în pământ.

— Duminica nu te vei duce acasă până când nu se va stinge molima. Și-acum pleacă, avem de discutat lucruri care nu te privesc.

Am dus rufele pentru spălat în curte și am stat afară cu spatele la ușă, fiindcă nu voiam să mai văd pe nimeni. Plângeam în timp ce frecam rochiile lui Maertge. Când am simțit mirosul pipei, mi-am șters lacrimile, dar nu m-am întors. Știam că în ușă e Maria Thins.

— Nu fi proastă, fată, s-a adresat Maria Thins spatelui meu. Nu poți face nimic pentru ei și trebuie să te salvezi tu însăși. Ești o fată deșteaptă, îți dai și tu seama cum stau lucrurile.

N-am răspuns. După o clipă n-am mai simțit mirosul pipei.

În dimineața următoare el a intrat în atelier în timp ce făceam curățenie.

— Griet, îmi pare rău pentru necazul prin care trece familia ta, a spus el.

Mi-am ridicat privirile de la mătură. În ochii săi se citea bunătate și am simțit că îl pot întreba:

— Puteți să-mi spuneți, domnule, dacă s-a pus carantina?

— Da, de ieri dimineață.

— Vă mulțumesc pentru că mi-ați spus, domnule.

A dat din cap și se pregătea să plece când i-am spus:

— Pot să vă mai întreb ceva, domnule ? Despre pictură.

S-a oprit în ușă.

— Ce anume ?

— Când ați privit în cutie, v-a spus ea să scoateți harta din pictură?

— Da, mi-a spus. Fața i s-a concentrat, ca aceea a unei berze când vede un pește pe care poate să-l prindă. Ți-a plăcut că a dispărut harta ?

— Acum mi se pare și mai bună pictura. Nu cred că aș fi îndrăznit să spun un asemenea lucru în alt moment, dar primejdia care îmi amenința familia mă făcuse nechibzuită. Zâmbetul lui m-a făcut să strâng și mai tare coada măturii.

Apoi n-am mai fost în stare să muncesc bine. Mă gândeam îngrijorată la familia mea și nu mă interesa cât de bine spăl podelele sau cât de albe îmi ies cearșafurile. Până atunci nimeni nu observase probabil cât de bine îmi fac treburile gospodărești, acum însă constatau cu toții cât sunt de neglijentă. Lisbeth s-a plâns de un șorț pătat. Tanneke bodogănea că mătur în așa fel încât se ridică praful și se depune pe veselă. Catharina a țipat la mine de câteva ori - fiindcă uitasem să-i calc mânecile cămășii, fiindcă în loc de hering cumpărasem cod, fiindcă lăsasem focul să se stingă.

Maria Thins m-a bombănit:

— Potolește-te, fată, în timp ce trecea pe lângă mine pe coridor.

Doar în atelier eram în stare să fac curat ca mai înainte, păstrând precizia de care avea nevoie el.

În prima duminică când nu mi-au permis să mă duc acasă n-am știut ce să fac. La biserica noastră nu puteam să mă duc, întrucât se afla și ea în zona de carantină. Totuși, nu voiam să rămân în casă — nu știam cum își petrec catolicii duminica, însă eu nu voiam să fiu împreună cu ei.

Au plecat cu toții. S-au dus la biserica iezuită de după colț, de pe Molenpoort - fetele se îmbrăcaseră cu rochii bune, iar Tanneke își pusese o rochie cafeniu-gălbuie din lână și îl ținea în brațe pe Johannes. Catharina mergea încet la brațul bărbatului ei. Maria Thins a încuiat ușa. Am stat pe dalele din fața casei în vreme ce ei se pierdeau din vedere, chibzuind ce să fac. Au început să bată clopotele în turla Bisericii Noi din fața mea.

Acolo am fost botezată, m-am gândit eu. Cu siguranță îmi vor da voie să intru și să iau parte la slujbă.

M-am furișat în clădirea imensă, simțindu-mă ca șoarecele care se ascunde în casa unui bogătaș. Interiorul era rece și întunecos, coloanele rotunde și netede se înălțau către tavanul care era atât de sus deasupra mea, încât puteai crede că e cerul. În spatele altarului se afla mormântul mare din marmură al lui Wilhelm de Orania.

N-am văzut nici o persoană cunoscută, doar oameni îmbrăcați în haine sobre din stofă mai fină și cu un croi mai elegant, haine cum nu voi purta niciodată. M-am ascuns în spatele unei coloane și am încercat să ascult slujba, dar nu auzeam aproape nimic, fiindcă eram teribil de neliniștită, mă temeam să nu vină careva la mine să mă întrebe ce caut acolo. Când s-a terminat slujba, am ieșit în grabă până să se apropie de mine vreo persoană. Am dat ocol bisericii și am privit peste canal spre casă. Ușa era încă închisă și încuiată. M-am gândit că slujbele catolice durează mai mult decât ale noastre.

M-am îndreptat cât am putut de repede spre casa familiei mele și m-am oprit la o barieră care bloca drumul. Dincolo de bariera manevrată de un soldat străzile păreau foarte liniștite.

— Cum e dincolo de barieră, l-am întrebat pe soldat?

A ridicat din umeri și nu mi-a răspuns. Soldatul purta manta și pălărie și părea să sufere de căldură, fiindcă aerul era încins și înăbușitor, deși soarele nu apăruse.

— S-a făcut vreo listă ? A celor ce au murit ? Abia am reușit să rostesc cuvintele.

— Încă nu.

Nu m-am mirat - listele erau întotdeauna întocmite cu întârziere și, de obicei, incomplete. Informațiile transmise din gură-n gură se dovedeau adesea mai exacte.

— Știi cumva - ai auzit dacă Jan faianțarul...

— Nu știu nimic despre nici o persoană de acolo. Trebuie să aștepți.

Soldatul s-a întors și s-a îndepărtat fiindcă se apropiaseră și alții cu întrebări asemănătoare.

Am încercat să vorbesc cu alt soldat de la bariera care bloca o altă stradă. Deși s-a arătat mai prietenos, n-a putut să-mi spună nimic despre familia mea.

—Aș putea să mă interesez, dar nu așa pe gratis, a adăugat el zâmbind și măsurându-mă din cap până-n picioare, să pricep că nu făcea aluzie la bani.

—Să-ți fie rușine, l-am repezit eu, încerci să profiți de cei aflați în suferință.

Dar nu părea să se rușineze deloc. Uitasem că soldații se gândesc doar la un singur lucru când văd o femeie tânără.

Când m-am întors în Oude Langendijck am găsit ușa deschisă și am răsuflat ușurată. M-am furișat înăuntru și mi-am petrecut după-masa ascunzându-mă în curte cu cartea mea de rugăciuni. Seara m-am strecurat în pat fără să mănânc, spunându-i lui Tanneke că mă doare stomacul.

La măcelărie, Pieter-fiul m-a tras deoparte în vreme ce tatăl lui era ocupat cu altcineva.

- Ai vești despre familia ta ?

Am scuturat din cap:

—N-a putut nimeni să-mi spună nimic.

Nu i-am întâlnit privirea. Interesul manifestat de el mă făcea să mă simt de parcă aș fi coborât de pe o corabie și pământul se clatină sub picioarele mele.

— Las' că mă interesez eu și-ți spun, a stabilit Pieter. Tonul lui spunea clar că n-are rost să mai discutăm, era un lucru hotărât.

— Mulțumesc, i-am spus după o pauză lungă. Mă întrebam ce ar trebui să fac dacă el află într-adevăr ceva. El nu cerea ceva în felul în care o făcuse soldatul, dar rămâneam îndatorată față de el. Or, eu nu voiam să fiu îndatorată nimănui.

— S-ar putea să dureze câteva zile, a murmurat Pieter înainte de a se întoarce să-i dea tatălui său un ficat de vacă. Și-a șters mâinile pe șorț. Am dat din cap mulțumindu-i, cu privirile fixate pe mâinile lui. Pelițele dintre unghiile și degetele sale erau pline de sânge.

Sper să mă deprind cu aspectul ăsta, m-am gândit eu.

Eram mai nerăbdătoare să plec după cumpăraturile zilnice decât să fac curat în atelier. Totuși, simțeam cum mă cuprinde teama, când Pieter-fiul își ridică privirile de la lucrul său și mă vedea, iar eu îi cercetam ochii să văd un indiciu. Voiam să știu, dar câtă vreme nu știam, puteam să sper.

Au trecut câteva zile de când am cumpărat carne de la el sau am trecut pe lângă taraba lui după ce cumpărasem pește și el dădea simplu din cap că nu. Apoi într-o zi și-a înălțat privirile, s-a uitat într-o parte și am știut ce avea să spună. Însă nu știam cine.

A trebuit să aștept până când și-a servit clienții. Mă simțeam foarte rău și aș fi vrut să mă așez pe jos, dar podeaua era stropită cu sânge.

În sfârșit, Pieter-fiul și-a scos șorțul și a venit la mine.

— Sora ta, Agnes, a spus el încet, cu blândețe. E foarte bolnavă.

— Și părinții mei ?

— Sunt bine, până acum. Nu l-am întrebat la ce s-a expus pentru a afla despre ai mei.

— Mulțumesc, Pieter, am șoptit eu. Îi rosteam numele pentru prima oară.

L-am privit în ochi și am văzut blândețe acolo. Am văzut și ceea ce mă temeam - speranță, așteptare.

Duminică m-am hotărât să-mi vizitez fratele. Nu știam dacă aflase de carantină și de Agnes. Am plecat de la casa Vermeer devreme și m-am dus pe jos la fabrica lui, care era dincolo de zidurile orașului, nu departe de Poarta Rotterdam. Când am ajuns acolo, Frans încă nu se sculase. Femeia care a răspuns la poartă a râs când am întrebat de el.

— O să doarmă încă multe ore, a spus ea. Duminicile uceniciei dorm toată ziua. E ziua lor liberă.

Nu mi-a plăcut nici tonul ei, nici ce a spus.

— Te rog, trezește-l și spune-i că a venit sora lui, i-am cerut eu. Am vorbit cam în felul Catharinei.

Femeia și-a înălțat sprâncenele.

— N-am știut că Frans e dintr-o familie atât de sus-pusă că nu poți să le vezi nasurile.

A dispărut și m-am întrebat dacă o să-și dea osteneala să-l trezească pe Frans. M-am așezat pe un zid scund și am așteptat. A trecut pe lângă mine o familie care se ducea la biserică. Copiii, două fete și doi băieți, alergau și se zbenguiau înaintea părinților, așa cum făcusem și noi, eu și Frans, înaintea alor noștri. I-am urmărit până au pierit din vedere.

În cele din urmă a apărut Frans frecându-și fața să-și alunge somnul:

— Oh, Griet, nu știam dacă ești tu sau Agnes. Cred că Agnes n-ar fi venit singură atât de departe.

Nu știa. Nu puteam să nu-i spun și nici măcar să-l iau cu binișorul.

— Agnes a fost lovită de ciumă, am izbucnit eu. Să-i ajute Dumnezeu pe ea și pe părinții noștri.

Frans nu s-a mai frecat pe față. Avea ochii roșii.

— Agnes ? a repetat el buimăcit. De unde-ai aflat?

— Am rugat pe cineva să se intereseze.

— Nu i-ai văzut ?

— E carantină.

— Carantină! De când?

— De zece zile!

Frans a scuturat din cap furios.

— Aici n-am auzit nimic! Stau priponit în fabrica asta zi de zi. Numai și numai plăci albe de faianță cât vezi cu ochii. Mi-e frică să nu înnebunesc.

— Acum gândește-te doar la Agnes. Frans și-a lăsat capul în jos nefericit. Nu-l mai văzusem de câteva luni și între timp se mai înălțase. I se îngroșase și vocea.

— Frans, tu te duci la biserică? A ridicat din umeri. Nu mi-a venit să-l descos mai departe.

— Am să mă rog acum pentru ei toți, am spus eu. Nu vrei să vii cu mine?

Nu voia, dar am izbutit să-l conving - nu voiam să mai intru din nou singură într-o biserică străină. Am găsit o biserică destul de aproape, dar slujba nu mi-a adus alinare, în schimb m-am rugat din tot sufletul pentru familia mea.

Apoi ne-am plimbat amândoi de-a lungul râului Schie. Am vorbit foarte puțin, dar fiecare știa ce gândește celălalt - nici Frans, nici eu nu auzisem să se fi însănătoșit cineva atins de ciumă.

Într-o dimineață când descuia atelierul, Maria Thins mi-a spus:

— Uite ce e, fată. Azi să faci curățenie în colțul ăla. A arătat spre colțul pe care el îl picta. N-am înțeles ce voia să spună. Toate lucrurile de pe masă trebuie bătute în cuferele din magazie, continua ea, în afară de lighean și de puful de pudră al Catharinei. Pe ele le iau eu. S-a dus la masă și a luat două dintre obiectele pe care săptămâni de-a rândul le așezasem cu atâta grijă.

Când a văzut ce expresie aveam, Maria Thins a râs:

- Nu te neliniști. A terminat. Acum nu mai are nevoie de ele. După ce le-ai dus în magazie, verifică dacă ai șters de praf toate scaunele și așază-le în fața ferestrei din mijloc. Și deschide toate obloanele.

A ieșit din atelier legănând ligheanul din cositor în brațele ei. Fără lighean și puf tăblia mesei se transformase într-o scenă pe care nu o mai recunoșteam.

Scrisoarea, stofa, vasul din ceramică stăteau acolo fără nici un sens, ca și cum cineva le-ar fi deșertat pur și simplu pe masă. Totuși, încă nu mă vedeam mutându-le.

N-am mai continuat mutarea lucrurilor și mi-am văzut de celelalte îndatoriri. Am deschis toate obloanele, ceea ce a făcut camera stălucitoare și stranie, apoi am șters praful și am dat cu teul prin toate locurile, în afară de masă. Am privit o vreme pictura, încercând să descopăr ce se schimbase la ea de o făcea să fie gata. În ultimele zile nu observasem nici o schimbare în ea.

Reflectam încă în momentul când a intrat.

— Griet, n-ai terminat de făcut ordine. Dă-i zor - am venit să te-ajut să muți masa.

— Îmi pare rău că m-am mișcat atât de încet, domnule. Da' știți - a părut surprins că voiam să-i spun ceva - m-am obișnuit atât de mult cu obiectele acolo unde sunt ele încât îmi vine greu să le mut.

— Înțeleg. Las' că te-ajut eu. A tras stofa albastră de pe masă și mi-a întins-o. Avea mâinile foarte curate. Am luat de la el stofa fără să i le ating, m-am dus cu ea la fereastră și am scuturat-o. Apoi am împăturit-o și am pus-o în cufarul din magazie. Când m-am întors, el strânsese scrisoarea și vasul din ceramică albastră și le pusese deoparte. Am mutat împreună masa într-o parte a încăperii; apoi eu am așezat scaunele în fața ferestrei din mijloc, în timp ce el a mutat șevaletul și pictura în colțul unde fuseseră aranjate obiectele.

Era ciudat să văd pictura în locul decorului. Mi se păreau cu totul stranii această mișcare și schimbare intervenite deodată după săptămâni de încremenire și liniște. Nu i se potrivea. Nu l-am întrebat de ce. Voiam să-l privesc, să ghicesc ce gândea, dar mi-am fixat privirile pe mătură și am șters praful făcut de stofa albastră.

A plecat, m-a lăsat singură și eu am terminat treaba repede, fiindcă nu voiam să mai zăbovesc în atelier. Nu mai simțeam nici o alinare acolo. După-masă au venit în vizită van Ruijven și nevasta lui. Tanneke și eu stăteam pe banca din fața casei și ea îmi arăta cum să repar niște

manșete din dantelă. Fetele traversaseră spre Piața Mare și se căzneau să înalțe un zmeu în apropiere de Biserica Nouă unde noi puteam să le vedem. Maertge ținea de capătul sforii, în vreme ce Cornelia smucea de sfoară să facă zmeul să se înalțe tot mai sus.

I-am văzut pe soții van Ruijven venind, i-am văzut de la mare distanță. Pe măsură ce se apropiau, am recunoscut-o pe ea după pictură și după scurta întâlnire avută, iar el era bărbatul cu mustață, cu pană albă la pălărie și zâmbet unsuros, care o însoțise o dată până la ușă.

— Uite, Tanneke, am șoptit, e gentilomul care îți admiră în fiecare zi pictura în care ești tu.

— Oh! Tanneke s-a înroșit la față când i-a văzut.

Și-a îndreptat boneta și șorțul și mi-a șuierat:

— Fugi și spune-i stăpânei că au sosit!

Am fugit înăuntru și le-am găsit pe Maria Thins și pe Catharina cu pruncul adormit în camera Răstignirii.

— Sosesc soții van Ruijven, am anunțat eu.

Catharina și Maria Thins și-au scos bonetele și și-au netezit gulerele. Catharina s-a prins de marginea mesei și s-a ridicat. În timp ce ieșeau din încăpere, Maria Thins a întins mâna și a îndreptat unul din pieptenii de baga pe care Catharina îi purta în ocazii deosebite.

I-au întâmpinat pe oaspeți în camera din față, în vreme ce eu îmi făceam de lucru pe coridor. Când se îndreptau spre scări, van Ruijven m-a observat și s-a oprit o clipă.

— Ei, cine-i asta? Catharina m-a privit crunt.

— O servitoare. Tanneke, adu, te rog, sus niște vin.

— Ba nu, să ne aducă vinul ochioasa, a poruncit van Ruijven. Hai, draga mea, îi spuse soției, care a început să urce treptele.

Tanneke și eu stăteam una lângă alta, ea supărată, eu speriată de atenția pe care mi-o dăduse.

— Mișcă-te, ce mai aștepți! a țipat Catharina la mine. N-ai auzit ce-a spus? Adu vinul.

A început să urce cu greutate în urma Mariei Thins.

M-am dus în odaia mică unde dormeau fetele, am găsit paharele păstrate acolo, am șters cinci pahare cu șorțul și le-am pus pe o tavă. Apoi am căutat vinul în bucătărie. Nu știam unde îl țineau, fiindcă ei nu beau prea des. Tanneke dispăruse furioasă. M-am temut că vinul era ținut sub cheie într-un dulap și că o să fiu obligată să-i cer Catharinei cheia în fața tuturor.

Din fericire, Maria Thins prevăzuse totul. Lăsase în camera Răstignirii o cană din cositor albă plină cu vin. Am pus-o pe tavă și am dus-o sus în atelier, după ce mai întâi mi-am aranjat boneta, gulerul și șorțul așa cum făcuseră și celelalte.

Când am intrat, ei stăteau lângă pictură.

— Încă o bijuterie, spunea van Ruijven. Ești mulțumită de ea, draga mea? se adresă el soției lui.

— Sigur că da, a răspuns ea. Lumina puternică pătrundea prin ferestre și îi strălucea pe față, încât ea părea aproape frumoasă.

În timp ce puneam tava pe masa pe care stăpânul meu și eu o mutasem în dimineața aceea, Maria Thins a venit la mine.

— Le iau eu, șopti ea. Acu' șterge-o. Iute! Eram pe scări când l-am auzit pe van Ruijven spunând:

— Unde-i fata cu ochii mari? Unde-i ochioasa? A și plecat? Voiam să mă uit mai bine la ea.

— Haide, haide, ea nu înseamnă nimic! a strigat Catharina voioasă. Tu la pictură vrei să te uiți.

M-am întors la banca din fața casei și m-am așezat lângă Tanneke, care nu mi-a adresat nici un cuvânt. Am stat tăcute, lucrând la manșete, ascultând vocile care ieșeau plutind pe fereastra de deasupra noastră.

Când cei doi au coborât, m-am furișat pe după colț și am așteptat, rezemându-mă de cărămizile calde ale unui zid de pe Molenpoort, până ce au plecat.

Mai târziu un servitor al casei lor a venit și a dispărut sus în atelier. Nu l-am văzut plecând, întrucât fetele se întorseseră acasă și voiau să aprind focul să pună mere la copt.

Dimineața următoare pictura nu mai era. N-am mai apucat să mă uit la ea pentru ultima oară.

În dimineața aceea, când am ajuns la Hala de carne, am auzit un bărbat care era în fața mea spunând că se ridicase carantina. M-am dus în grabă la prăvălia lui Pieter. Erau acolo și tatăl, și fiul, și câțiva oameni care așteptau să fie serviți. M-am făcut că nu-i observ și m-am dus direct la Pieter-fiul.

— Poți să mă servești repede ? i-am spus. Trebuie să dau o fugă până la casa familiei mele. Doar un kil jumate de limbă și un kil jumate de cârnați.

Pieter servea o bătrână, dar s-a întrerupt imediat și s-a făcut că nu aude sunetele de indignare scoase de femeie.

— Ei, dacă aș fi tânără și ți-aș zâmbi ai face și pentru mine ceva, l-a bombănit ea în timp ce el îmi dădea pachetele.

— După cum vezi, fata nu zâmbește, i-a replicat Pieter. S-a uitat la tatăl lui, apoi mi-a dat un pachet mai mic. Pentru familia ta, spuse el în șoaptă.

Nici măcar nu i-am mulțumit. Am înșfăcat pachetul și am fugit. Numai hoții și copiii fug.

Am ținut-o într-o fugă până acasă. Părinții mei stăteau unul lângă altul, cu capetele plecate. Când am ajuns la ei, am luat mâna tatei și am dus-o la obrazul meu ud. Am stat lângă ei și n-am spus nimic. Nu mai era nimic de spus.

A urmat un timp când totul se mohorâse. Lucruri care însemnaseră ceva - albul fără cusur al rufelor spălate, drumul zilnic cu diferite treburi, atelierul liniștit - își pierduseră importanța, deși ele erau încă acolo, ca vânătăile de pe corp care pălesc transformându-se în umflături dure sub piele.

Sora mea murise la sfârșitul verii. Toamna a fost ploioasă. Mi-am petrecut o bună parte din timp atârând rufele pe suporturi în casă, împingându-le mai aproape de foc, încercând să le usuc înainte să se păteze, dar fără să le pârlesc.

Tanneke și Maria Thins m-au tratat destul de bine când au aflat de Agnes. Tanneke a izbutit să-și țină în frâu iritarea câteva zile, dar a început destul de repede să mă certe din nou și să se bosumfle. Și aștepta întotdeauna să vin și să o îmbunez. Maria Thins mi-a spus puține cuvinte, însă a început s-o întrerupă pe Catharina când fiica ei devenea aspră cu mine.

Catharina părea să nu știe nimic despre sora mea sau nu arăta că știe. Se apropia de momentul când trebuia să nască și așa cum prezisese Tanneke își petrecea cea mai mare parte a timpului în pat, lăsându-l pe Johannes în grija lui Maertge. El începea să meargă clătinându-se și le dădea de lucru fetelor.

Fetele nu știau că am avut o soră și astfel nu aveau cum să înțeleagă ce pierdere suferisem. Doar Aleydis părea să simtă că s-a întâmplat ceva rău. Câteodată venea și se așeza lângă mine, lipindu-și trupul de trupul meu ca un cățeluș care se îndeasă la căldură în blana mamei lui. Ea m-a alinat într-un mod simplu, cum n-a mai făcut-o nici unul din casă.

Într-o zi Cornelia a venit afară în curte unde întindeam rufe. Mi-a întins o păpușă veche:

— Noi nu ne mai jucăm cu asta, m-a anunțat ea. Nici chiar Aleydis. Nu vrei să i-o dai surorii tale? A făcut niște ochii mari și nevinovați și am știut că probabil auzise pe cineva pomenind de moartea lui Agnes.

—Nu, mulțumesc, atât am putut să-i spun, fiindcă am simțit cum mă sufoc când am rostit cuvintele.

A zâmbit și a plecat țopăind.

Atelierul a rămas gol. El nu a început o altă pictură. Își petrecea o mare parte din timp în afara casei, fie la Ghildă, fie la Mechelen, la hanul mamei lui de dincolo de Piață. Eu continuam să fac curat în atelier, dar curățenia aici devenise ca oricare îndatorire - era doar o altă încăpere în care ștergeam praful și spălam pe jos cu teul.

Când mergeam la Hala de carne îmi venea greu să dau ochi cu Pieter-fiul. Bunăvoința lui mă făcea să sufăr. Ar fi trebuit să mă port și eu la fel, dar n-o făceam. Ar fi trebuit să fiu încântată, dar nu eram. Nu doream să fie atât de atent cu mine. Preferam să mă servească tatăl lui, care mă tachina, dar nu-mi cerea decât să-i apreciez marfa. În toamna aceea am mâncat o carne excelentă.

Câteodată duminica mă duceam la fabrica lui Frans și-l îndemnam să vină acasă cu mine. A făcut-o de două ori și i-a mai înveselit puțin pe părinții mei. Până mai an avuseseră trei copii acasă. Acum nu mai aveau nici unul. Când Frans și eu eram acolo, le aminteam de timpuri mai bune. O dată mama a râs, dar s-a oprit repede, scuturând din cap.

— Dumnezeu ne-a pedepsit fiindcă n-am prețuit cum se cuvenea bunăstarea noastră, a spus ea. Să nu uităm asta.

Nu-mi venea ușor să-i vizitez pe ai mei. Am observat că după ce am stat departe câteva duminici în timpul carantinei, casa începuse să-mi pară un loc străin. Începeam să uit unde ținea mama lucrurile, ce fel de plăci de faianță se înșirau pe șemineu, cum strălucea soarele în încăperi în diferite momente ale zilei. După câteva luni puteam să descriu casa din Colțul Papistașilor mai bine decât casa familiei mele.

Lui Frans, în special, îi venea greu să-i viziteze. După zile lungi și nopți lungi petrecute în fabrică, Frans voia să zâmbească, să râdă și să glumească sau cel puțin să doarmă. Cred că l-am

înduplecat să vină acolo cu speranța că va uni din nou familia. Din păcate, se dovedea imposibil. După accidentul tatei nu mai eram aceeași familie.

Într-o duminică, mă întorceam de la casa părinților mei și când am intrat pe ușa din față, am auzit vaiete — pe Catharina o apucaseră durerile facerii. Am deschis puțin ușa de la camera mare — încăperea era mai întunecoasă decât de obicei -, ferestrele de jos fuseseră oblonite pentru a-i da intimitate. Se aflau acolo Maria Thins cu Tanneke și moașa. Când m-a văzut, Maria Thins mi-a spus:

—Du-te și caută fetele - le-am trimis afară să se joace. Acum nu mai e mult. Să te întorci cam peste o oră.

Am fost bucuroasă să plec. Catharina făcea larmă mare în starea în care era, și nu mi se părea corect să ascult ce spune. De altfel, nici ea nu ar fi vrut să stau acolo.

Le-am căutat pe fete la locul lor preferat, Târgul de vite, locul unde se vindeau vitele, care se află imediat după colțul străzii noastre. Când le-am găsit, fetele se jucau cu bile și se fugăreau.

Micul Johannes se ținea clătinându-se după ele, nesigur pe picioarele lui - când mergea, când se țara de-a bușilea. Nouă nu ni s-ar fi permis să ne jucăm în felul ăsta duminica, dar catolicii aveau păreri diferite.

Când a obosit, Aleydis a venit lângă mine:

— Mama o să aibă bebelușul curând ? m-a întrebat ea.

— Bunica ta spune că da. Nu mai stăm mult și când ne întoarcem, o să-l vedem.

— Și tata o să se bucure ?

— Cred că da.

— O să picteze mai repede acum, când mai e încă un copil?

Nu i-am răspuns. Cuvintele Catharinei ieșeau din gura unei fetițe. N-am vrut să mai aud și altele.

Când ne-am întors, el stătea în ușa.

— Tăticule, boneta ta!

Fetele s-au năpustit asupra lui și au încercat să-i smulgă boneta de satin a paternității pe care o purta, cu panglicile atârând și legându-se până sub urechi. El părea mândru și totodată

emoționat - devenise tată de cinci ori până atunci și credeam că se obișnuise. N-avea nici un motiv să fie emoționat.

Catharina e cea care vrea mulți copii, m-am gândit atunci. El prefera să stea în atelier singur.

Dar judecata mea nu putea fi foarte dreaptă. Știam cum se fac copiii. El avea rolul lui pe care și-l juca probabil cu plăcere. Și oricât de năzuroasă era Catharina, l-am văzut deseori cum o privea, îi atingea umărul, îi vorbea cu voce scăzută și împletită cu dragălașenie.

Nu-mi plăcea să mă gândesc la el în acest fel, cu nevasta și copiii lui. Când mă gândeam la el, preferam să mi-l închipui singur în atelierul lui.

Sau nu singur, dar numai cu mine.

—Fetelor, aveți un nou frățior, a spus el. Îi cheamă Franciscus. Vreți să-l vedeți? Le-a condus înăuntru, în vreme ce eu am rămas pe stradă, ținându-l pe Johannes.

Tanneke a deschis obloanele de la ferestrele de jos ale camerei mari și s-a aplecat în afară.

— Stăpâna se simte bine ? am întrebat eu.

— Oh, da. Face larmă, dar nu e nimic în spatele acesteia. E menită să aibă copii — îi naște așa cum scoți castanele din coajă. Și-acum vino în casă, stăpânul vrea să spună o rugăciune de mulțumire.

Deși nu-mi convenea, nu puteam refuza să mă rog împreună cu ei. Protestanții ar fi făcut același lucru după o naștere ușoară, fără necazuri. L-am dus pe Johannes în camera mare, care acum era mai luminată și plină de oameni. Când l-am pus jos, s-a dus copăcel-copăcel la surorile lui, care se strânseseră lângă pat. Draperiile fuseseră trase la o parte și Catharina stătea sprijinită de perne și legăna pruncul. Deși epuizată, zâmbea acum fericită. Stăpânul meu stătea lângă ea și își privea fiul. Aleydis îl ținea de mână. Tanneke și moașa scoteau din cameră ligheane și cearșafuri stropite cu sânge, în vreme ce noua doică aștepta lângă pat.

Maria Thins a intrat venind din bucătărie – a adus vin și trei pahare pe o tavă. A pus tava jos. El a dat drumul mâinii lui Aleydis, s-a depărtat de pat, și, împreună cu Maria Thins, a îngenunchat. Tanneke și moașa s-au oprit din ce făceau și au îngenunchat și ele. Apoi am îngenunchat doica, și copiii, și eu. Johannes s-a smucit și a zbirat când Lisbeth l-a silit să stea jos.

Stăpânul mea s-a rugat lui Dumnezeu, mulțumindu-i pentru nașterea fericită, fără necazuri, a lui Franciscus și pentru că a cruțat-o pe Catharina. A adăugat câteva fraze catolice în latină și nu

le-am înțeles, dar nu mi-a păsat prea tare - avea o voce gravă, liniștitoare și îmi facea plăcere s-o ascult.

După ce a terminat, Maria Thins a umplut trei pahare cu vin și ea, el și Catharina au băut în sănătatea nou-născutului. Apoi Catharina i-a dat pruncul doicii, care l-a pus la sânul ei.

Tanneke mi-a făcut semn și noi am ieșit din cameră să aducem pâine și hering afumat pentru moașă și pentru fete.

— De-acu' ne pregătim pentru ospățul dat în cinstea nașterii, a observat Tanneke în vreme ce aranjam lucrurile. Stăpânei celei tinere îi place o petrecere mare. Ca de obicei, n-o să ne vedem capul de treburi.

Ospățul în cinstea nașterii a fost sărbătoarea cea mai mare la care am asistat în casa lor. Am avut zece zile să o pregătim, zece zile de făcut curățenie și de gătit bucatele. Maria Thins a angajat pentru o săptămână două fete să o ajute pe Tanneke la pregătit mâncarea și pe mine la curățenie. Fata mea era înceată la minte, dar muncea bine câtă vreme îi spuneam exact ce să facă și nu o scăpam din ochi. Într-o zi am spălat toate fețele de masă și șervetele - murdare sau curate - de care aveam nevoie pentru ospăț, precum și rufăria din casă - cămăși, pelerine, bonete, gulere, batiste, șorțuri. Lenjeria ne-a luat o altă zi. Apoi am spălat toate halbele de bere cu capac, paharele, farfuriile din ceramică, carafele, oalele din cupru, tigăile pentru clătite, grătarele și frigările din fier, lingurile, polonicele noastre, precum și cele de la vecini, care ni le împrumutaseră pentru ospăț. Am lustruit alama, și cuprul, și argintul. Am dat jos draperiile, le-am scuturat afară și am bătut toate pernele și pledurile. Am lustruit lemnul paturilor, dulapurile, scaunele și mesele, pervazurile ferestrelor, până ce totul a strălucit de curățenie. Spre sfârșit, mâinile mele erau pline de crăpături și sângerau. S-a făcut curățenie generală pentru ospăț.

Maria Thins a făcut comenzi speciale - carne de miel și de mânzat, și limbă, un porc întreg, iepure, și fazan, și claponi, stridii și homari, și icre negre, și heringi, vin dulce și bere din cea mai bună, prăjituri pregătite în mod special de brutar.

Când i-am dat lui Pieter-tatăl comanda Mariei Thins, el și-a frecat mâinile:

— Deci altă gură de hrănit, a declarat el. Cu atât mai bine pentru noi!

Au sosit două roți de brânză Gouda și Edam, și anghinare, și portocale, și lămâi, și struguri, și prune, și migdale, și alune. A fost trimis chiar și un ananas, dăruit de un văr bogat al Mariei Thins.

Nu mai văzusem ananas până atunci și n-am fost ispitită de coaja lui buboasă, aspră. Oricum nu aveam să mănânc din el. De fapt, bunătățile nu erau pentru noi, însă Tanneke ne-a dat să punem pe limbă câte-o bucățică din fiecare, așa, de gust. M-a lăsat să iau câteva bobite de icre negre, care erau rarități și finețuri, dar nu mi-au prea plăcut, deși am spus că sunt delicioase, și o gură de vin dulce, cu aromă minunată de scorțișoară. În curte s-au mai adus turbă, și lemne, și frigări împrumutate de la un vecin. Butoiașele cu bere au fost păstrate tot în curte și porcul a fost fript acolo. Maria Thins a angajat un băietan să aibă grijă de focurile care au ars toată noaptea o dată ce am început să frigem porcul.

Cât timp au durat pregătirile, Catharina a rămas în pat cu Franciscus, pe care-l alăpta și îngrijea doica. Era senină ca o lebădă. Avea gâatul lung și pliscul ascuțit tot ca o lebădă. M-am ținut la distanță de ea.

— Cam așa i-ar plăcea să fie casa în fiecare zi, a bombănit Tanneke față de mine în timp ce pregătea tocana de iepure, iar eu fierbeam apă să spăl ferestrele. Vrea agitație mare în jurul ei. Regina cuverturilor! Am chicotit împreună cu ea. Știam că nu trebuie să o încurajez să fie neloyală, dar mă veseleam când era.

El a stat deoparte în timpul pregătirilor, încuiat în atelierul lui sau evadând la Ghildă. L-am văzut doar o dată, cu trei zile înainte de ospăț. Fata angajată și eu lustruiam sfeșnice în bucătărie când a venit Lisbeth după mine.

— Te caută măcelarul, a spus ea. Afară în față. Am lăsat cârpa de lustruit, m-am șters pe mâini și am urmat-o pe coridor. Știam că trebuie să fie fiul. Nu mă văzuse niciodată la Colțul Papistașilor. Cel puțin nu aveam fața iritată și roșie cum se-ntâmpla după ce stăteam aplecată deasupra rufăriei care aburea.

Pieter-fiul trăsesese în fața casei o cotigă încărcată cu carnea comandată de Maria Thins.

Fetele se uitau în căruță. Doar Cornelia se uita în jur. Când am apărut în ușa, Pieter mi-a zâmbit. Am rămas calmă și nu m-am înroșit la față.

Cornelia ne urmărea.

Nu era singura persoană care ne urmărea.

I-am simțit prezența în spatele meu - el venise pe coridor în urma mea. M-am întors să-l privesc și mi-am dat seama că văzuse zâmbetul lui Pieter, precum și așteptarea, speranța.

Și-a mutat privirile spre mine. Erau reci. Eram amețită, de parcă m-aș fi ridicat prea repede. Văzuse amețeala mea.

M-am simțit prinsă între cei doi bărbați. Sentimentul nu era deloc plăcut.

M-am dat la o parte să-i fac stăpânului meu loc să treacă. S-a întors și a luat-o spre Molenpoort fără să-mi spună nimic și fără să se mai uite la mine. Pieter și eu l-am urmărit în tăcere cum se îndepărtează.

—Am adus comanda făcută de tine, spuse apoi Pieter. Unde-o las?

M-am dus duminică acasă la părinții mei, însă n-am vrut să le spun că s-a născut un alt copil. M-am temut să nu le amintească de pierderea lui Agnes. Dar mama aflase de la piață și astfel am fost pusă să le descriu nașterea și rugăciunea împreună cu familia și pregătirile făcute până atunci pentru ospăț. Mama era îngrijorată de starea mâinilor mele, dar am asigurat-o că partea cea mai grea trecuse.

— Și pictura? a întrebat tata. A început o altă pictură? Spera totdeauna că-i voi descrie o nouă pictură.

— Nimic, am răspuns eu.

Petrecusem puțin timp în atelier săptămâna asta. Acolo nu se schimbase nimic.

— Probabil e leneș, a spus mama.

— Nu, nicidecum, am răspuns repede.

— Poate nu vrea să înțeleagă ? a întrebat tata.

— De un' să știu eu ce vrea ? am răspuns mai tăios decât intenționasem. Mama m-a privit lung. Tata s-a foit pe scaunul lui.

Nu le-am mai spus nimic despre el.

În ziua ospățului musafirii au început să vină pe la amiază. Până seara se adunaseră vreo sută de oameni în casă și pe afară, împrăștiați prin curte și pe stradă. Fuseseră invitați oameni de diverse condiții - negustori bogați, dar și brutarul, croitorul și farmacistul nostru. Veniseră vecini, și mama, și sora stăpânului meu, și verii Mariei Thins. Veniseră pictori și alți membri ai Ghildei. Veniseră van Leeuwenhoek și van Ruijven cu nevasta lui.

Era acolo chiar și Pieter-tatăl, fără șorțul lui pătat de sânge, care m-a salutat dând din cap și mi-a zâmbit în timp ce treceam cu o cană cu vin aromat.

— Ei, Griet, a spus el în timp ce îi turnam vin în pahar, fiul meu o să fie gelos că îmi petrec seara cu tine.

— Nu cred, am murmurat eu și m-am îndepărtat de el, încurcată.

Catharina se afla în centrul atenției. Își pusese o rochie de mătase verde modificată pentru a se potrivi pe pânțele care nu se retrăsese încă. Peste rochie purta mantila galbenă garnisită cu hermină pe care o purtase nevasta lui van Ruijven pentru pictură. Era ciudat să o vezi pe umerii altei femei. Nu-mi plăcea că o poartă ea, deși firește era normal, fiindcă era mantila ei. Își pusese un colier de perle și cercei cu perle și părul ei blond era pieptănat foarte frumos. Își revenise repede după naștere și era veselă și grațioasă, cu trupul despovărat de sarcina pe care o cărase luni la rând. Se deplasa cu ușurință prin încăperi, bea și râdea cu musafirii ei, aprindea lumânări, cerea de mâncare, aduna la un loc lumea. S-a oprit și s-a agitat puțin înjurul lui Franciscus, când l-a alăptat doica.

Stăpânul meu era mult mai potolit. Și-a petrecut cea mai mare parte a timpului într-un colț al camerei mari discutând cu van Leeuwenhoek, deși ochii săi o urmăreau adesea pe Catharina prin cameră în vreme ce ea se plimba printre invitați. El purta o haină elegantă de catifea neagră și boneta paternității și părea să se simtă bine, deși nu se arăta prea interesat de ospăț. Grupurile mari de musafiri nu îl atrăgeau așa cum o atrăgeau pe nevasta lui.

Seara târziu, van Ruijven a reușit să mă încolțească în coridor în timp ce treceam cu o lumânare aprinsă și o cană cu vin.

—Aha, uite-o pe fata cu ochii mari, a strigat el înghesuindu-mă. Ce mai faci, fata mea ? Mi-a prins bărbia cu o mână și cu cealaltă a tras în sus lumânarea să-mi lumineze fața. Nu mi-a plăcut felul în care mă privea.

— Ar trebui să o pictezi, a spus el peste umăr. Stăpânul meu era acolo. Se încrunta. Părea că ar vrea să-i spună ceva patronului său, dar nu putea.

— Griet, mai dă-mi niște vin. Pieter-tatăl apăruse pe neașteptate din camera Răstignirii și întindea spre mine o cană.

—Da, domnule. Mi-am tras bărbia din strânsoarea lui van Ruijven și m-am îndreptat repede spre Pieter-tatăl. Am simțit cum mă urmăresc două perechi de ochi.

—Vai, îmi pare rău, domnule, cana e goală. Mă duc și aduc imediat vin de la bucătărie. Am plecat în grabă, ținând cana lipită de mine să nu se vadă că e plină.

Când m-am întors câteva minute mai târziu, Pieter-tatăl mă aștepta rezemat de perete.

—Vă mulțumesc, i-am spus cu voce scăzută în timp ce îi umpleam paharul. Mi-a făcut cu ochiul.

—A meritat, măcar pentru că te-am auzit spunându-mi domnule. Altă dată n-ai să-mi mai spui așa, ce zici ? A închinat în glumă în cinstea mea și a băut.

După ospăț s-a așternut iarna peste noi și casa a devenit rece și mohorâtă. În afară de multă, foarte multă curățenie, nu mai era nimic de sperat. Fetele, chiar și Aleydis, au devenit greu de suportat, mă obligau să fiu foarte atentă și rareori dădeau o mână de ajutor. Maria Thins petrecea mai mult timp decât înainte în odăile ei de la etaj. Franciscus, care fusese liniștit în timpul ospățului, suferea din cauza vântului și plângea aproape tot timpul. Scottea un sunet pătrunzător, care putea fi auzit în toată casa — în curte, în atelier, în pivniță. Dat fiind firea ei, Catharina era surprinzător de răbdătoare cu pruncul, dar se răstrea la toți, chiar la bărbatul ei.

Reușisem să o scot pe Agnes din mintea mea în vreme ce pregăteam ospățul, dar apoi amintirile despre ea au revenit și mai puternic decât înainte.

Acum că aveam timp să gândesc, m-am gândit prea mult. Eram ca un câine care-și linge rănile pentru a le curăța, dar, de fapt, le agravează.

Mai rău decât toate, el se supăraseră pe mine. Din noaptea când van Ruijven mă încolțise, poate chiar de când Pieter-fiul îmi zâmbise, devenise mai rezervat. Mi se părea de asemenea că drumurile noastre se încrucișează mai des ca înainte. Deși ieșea deseori în oraș, în parte pentru a scăpa de țipetele lui Franciscus - se pare că ajungeam mereu la ușa din față în timp ce el pleca, sau coboram scările în timp ce el urca la etaj, sau măturam în camera Răstignirii când el o căuta pe Maria Thins acolo. Într-o zi când Catharina mă trimisese cu treburi în oraș, l-am întâlnit în Piața Mare. De fiecare dată dădea politicos din cap, apoi se trăgea deoparte și mă lăsa să trec fără să se uite la mine.

Îl jignisem, dar nu știam cum. Și atelierul devenise rece și mohorât. Înainte îl simțeam activ, avea un anumit rost - era locul unde se faceau picturile. Acum, deși îndepărtam repede praful care

se așeza, era doar o simplă cameră și aștepta doar praful. Dar eu nu voiam ca atelierul să fie un loc trist. Voiam să mă refugiez aici, cum o făcusem mai înainte.

Într-o dimineață Maria Thins a venit să-mi descuiie ușa și a gasit-o descuiată. Ne-am uitat prin semiîntuneric. El era la masă și dormea cu capul pe brațe și spatele spre ușă. Maria Thins s-a tras înapoi și a ieșit.

— Probabil a venit aici din cauza țipetelor copilului, a murmurat ea. Am încercat să mă uit din nou, dar ea îmi stătea în cale. Lasă-l să doarmă. Poți face curățenie mai târziu.

În dimineața următoare am deschis toate obloanele din atelier și m-am uitat prin cameră să găsesc ceva de făcut, să ating un obiect fără să-l supăr pe el, să mut un lucru și el să nu bage de seamă. Toate lucrurile erau la locul lor - masa, scaunele, masa de lucru plină de cărți și de hârtii, dulapul cu pensulele și cuțitul aranjate cu grijă deasupra, șevaletul sprijinit de perete, paletele curate lângă el. Obiectele pe care le pictase erau împachetate în magazie sau erau din nou folosite în casă.

Unul din clopotele Bisericii Noi a început să bată ora. M-am dus la fereastră să mă uit afară. În clipa când clopotul și-a terminat a șasea bătaie am știut ce voi face.

Am luat niște apă încălzită la foc, săpun și cârpe curate și m-am întors cu ele în atelier, unde am început să spăl ferestrele. A trebuit să mă urc pe masă să ajung la geamurile de sus.

Spălăm ultima fereastră când l-am auzit că intră în încăpere. M-am întors să-l privesc peste umărul stâng, cu ochii măriți.

— Domnule, am început eu cu teamă. Nu știam cum să-i explic impulsul meu de a spăla geamurile.

— Stai.

Am înghețat, îngrozită că am făcut ceva împotriva voinței lui.

— Nu te mișca.

Se uita fix la mine de parcă ar fi apărut pe neașteptate o stafie în atelierul lui.

— Îmi pare rău, domnule, am spus și am dat drumul cârpei în căldarea cu apă. Trebuia să vă fi întrebat mai înainte. Dar acum nu pictați nimic și...

Părea nedumerit, apoi a scuturat din cap.

—Aa, ferestrele. Nu-i nimic, poți să-ți vezi mai departe de treabă.

Aș fi preferat să nu spăl ferestrele în fața lui, dar cum el a continuat să stea acolo, n-am avut încotro. Am cufundat de câteva ori cârpa în apă, am răsucit-o și am început să șterg din nou ochiurile de geam, pe dinăuntru și pe dinafară.

Am terminat fereastra și m-am dat înapoi un pas să văd cum a ieșit. Lumina care pătrundea înăuntru era pură.

El stătea încă în spatele meu.

—Sunteți mulțumit, domnule? am întrebat.

— Uită-te din nou la mine peste umăr. Am făcut cum mi-a poruncit. Mă studia. Îi trezisem din nou interesul pentru mine.

— Lumina, am zis, e mai curată acum.

— Da, a spus el, așa e.

În dimineața următoare masa fusese mutată înapoi în colțul unde se picta și fusese acoperită cu un covoraș țesut cu roșu, galben și albastru. Un scaun era lipit de peretele din spate și o hartă atârnată deasupra lui.

El începuse din nou.

Tata m-a rugat să-i mai descriu o dată tabloul.

— Nu s-a schimbat nimic de când am fost acasă ultima oară, i-am răspuns eu.

—Vreau să-mi spui din nou, a insistat el și s-a cocârjat aplecându-se în față pe scaunul lui; voia să se apropie de foc. La fel vorbise Frans când era mic și i se spusese că n-a mai rămas mâncare în oală. În martie tata era adesea neliniștit, nervos, aștepta să se termine iarna, să se mai îmblânzească vremea, să apară iarăși soarele. Martie e o lună capricioasă, nu știi niciodată ce se poate întâmpla. Zilele călduroase dădeau speranțe și apoi gheața, și cerurile de plumb se închideau din nou deasupra orașului.

În martie mă născusem eu.

De când orbise, tata ura și mai mult iarna. Celelalte simțuri ale lui se ascuțiseră, devenise foarte sensibil la frig, simțea aerul stătut din casă, suporta mai greu decât mama tocana de legume care nu avea nici un gust. Când iarna era lungă, tata suferea.

Îmi părea rău pentru el. De câte ori puteam, scoteam pe furiș bunătăți din bucătăria lui Tanneke - cireșe fierte, caise uscate, un câmat rece. O dată i-am adus o mână de petale de trandafir uscate pe care le găsisem în dulapul Catharinei.

— Fata brutarului stă într-un colț puternic luminat de lângă fereastră, am început eu răbdătoare. E cu fața spre noi, dar privește pe fereastră, în jos spre dreapta ei. Poartă un pieptar galben cu negru, mulat pe bust, făcut din mătase și catifea, o fustă albastră, un albastru închis, și o bonetă albă, ale cărei clape se îngustează spre vârf și atârnă până sub bărbie.

— Așa cum porți tu boneta ? a întrebat tata.

Nu mă mai întrebese înainte, deși eu îi descriam boneta de fiecare dată în același fel.

— Da, cum o port pe a mea. Când privești boneta mai mult timp, am adaugat repede, vezi că el mi-a pictat-o de fapt albă, a pictat-o cu albastru, și violet, și galben.

— Da' ai zis că boneta e albă.

— Păi, asta-i ciudățenia. E pictată cu multe culori, da' când o privești crezi că-i albă.

— Pictarea faianței e mult mai simplă, bombăni tata. Folosești albastrul și cu asta basta. Albastru închis pentru chenar, albastru deschis pentru umbre. Albastrul e albastru.

Și faianța-i faianță, mi-am spus în gând, nu se compară de fel cu picturile lui. Voiam să priceapă că albul nu era pur și simplu alb. Învățasem lecția de la stăpânul meu.

— Și ea ce face ? a întrebat tata după o clipă de tăcere.

— Fata ține mâna stângă pe o cană din cositor așezată pe o masă și mâna dreaptă pe o fereastră pe care a întredeschis-o. Se pregătea să ridice cana și să arunce apa pe fereastră, da' s-a oprit la mijlocul mișcării și fie visează, fie se uită la ceva de pe stradă.

— Ce face fata, visează sau privește ? a întrebat el după câteva momente.

— Știu și eu ? Uneori parcă visează, alteori crezi că privește.

Tata s-a așezat din nou în scaunul lui, încruntându-se.

— Întăi spui că boneta e albă, da' nu-i pictată cu alb. Apoi spui că fata ba face un lucru, ba face altceva. Mă zăpăcești. Și-a frecat fruntea de parcă-l durea capul.

— Îmi pare rău, tată. Încerc să ți-o descriu exact.

— Da' care-i povestea, ce se întâmplă în pictură ?

— Picturile lui nu povestesc nimic. N-a mai spus nimic. Fusesse morocănos toată iarna. Agnes ar fi fost în stare să-l înveselească, dar nu mai era printre noi. Ea știuse totdeauna cum să-l facă să rădă.

—Mamă, să aprind cutia cu jeratic pentru încălzit picioarele? am întrebat, plecând de lângă tata fiindcă doream să-mi ascund iritarea. De când orbise, simțea cu ușurință stările sufletești ale altora, atunci când voia. Nu mi-a plăcut să-l aud cum critică tabloul fără să-l fi văzut sau cum îl compară cu faianța pe care o pictase el odinioară. Voiam să-i spun că dacă ar putea să vadă pictura, ar înțelege că nu e deloc derutantă. Poate nu spune ea o poveste, dar e o pictură de la care nu-ți poți lua ochii.

Cât stătusem de vorbă cu tata, mama se agitase pe lângă noi cu tot felul de treburi, mestecase în tocană, băgase turbă pe foc, scosese și așezase farfurii și halbe pe masă, ascuțise un cuțit și tăiasse pâinea. N-am așteptat să-mi răspundă.

Am adunat cutiile pentru încălzit picioarele și le-am dus în camera din fund unde era depozitată turba. În timp ce umpleam cutiile cu turbă, m-am certat singură fiindcă mă supărasem pe tata. Am adus înapoi cutiile de încălzit picioarele și am aprins turba de la foc. După ce le-am pus sub scaunele de la masă, l-am condus pe tata la scaunul lui, în vreme ce mama scotea cu polonicul tocana și turna bere în halbe. Tata a luat o înghițitură și s-a strâmbat.

— N-ai adus nimic de la Colțul Papistașilor să dea gust terciului ăsta? a bombănit el.

— N-am putut. Tanneke s-a purtat rău cu mine și eu n-am mai dat pe la bucătăria ei. Mai bine tăceam. Am regretat imediat vorbele ce mi-au ieșit din gură.

— De ce ? Ai făcut ceva rău ? Tata îmi căuta din ce în ce mai mult pricină și uneori chiar îi ținea partea lui Tanneke.

M-am gândit repede.

— Am vărsat niște bere d-aia bună de-a lor, o cană plină.

Mama m-a privit cu reproș. Știa când mint. Dacă tata nu ar fi fost atât de nefericit, ar fi observat și el după tonul vocii. Totuși, eu căpătasem ceva experiență în privința asta.

Când am plecat, mama a ținut să mă însoțească o parte din drum, deși ploaia tare, o ploaie rece. Am ajuns la canalul Rietveld și am făcut la dreapta spre Piață Mare. Atunci mama mi-a spus:

— Împlinești în curând șaptespe ani.

— Săptămâna ce vine.

— Nu mai e mult și devii femeie.

— Nu mai e mult. Îmi fixasem privirile pe picăturile de ploaie care ciupeau suprafața apei și o făceau zgrumțuroasă. Nu-mi plăcea să mă gândesc la viitor.

— Am auzit că fiul măcelarului e atent cu tine.

— Cine ți-a spus ?

Nu mi-a răspuns. Și-a îndepărtat stropii de ploaie de pe bonetă, și-a scos broboada și a scuturat-o.

Am ridicat din umeri.

— Sunt sigură că e la fel de atent și cu alte fete.

Mă așteptam să-mi atragă atenția, să-mi spună să fiu fată cuminte, să nu pătez numele familiei. Mi-a spus însă:

— Vezi cum te porți. Să nu fii rea cu el. Zâmbește-i și fă-te plăcută.

Vorbele ei m-au surprins. Am privit-o drept în ochi și am citit acolo dorința de a avea carne, carnea pe care o putea aduce în casă fiul unui măcelar și am înțeles de ce își lăsase deoparte mândria.

Da' bine că nu m-a întrebat despre minciuna pe care o spusese mai devreme. Nu puteam să le spun de ce se supăraseră Tanneke pe mine. Minciuna asta ascundea o minciună și mai mare. Ar fi trebuit să dau prea multe explicații.

Tanneke descoperise ce făceam eu în după-mesele când se credea că mă ocup de cusut.

Îl ajutam.

Totul începuse cu două luni mai înainte, într-o după-masă de ianuarie, la puțin timp după ce se născuse Franciscus. Era foarte frig. Franciscus și Johannes erau amândoi plăpânzi, tușeau de li se spărgea pieptul și respirau greu. Catharina și doica îi îngrijeau ținându-i pe lângă foc în spălătorie, în vreme ce noi ceilalți ne strângeam în jurul focului din bucătărie.

Numai el nu era acolo. Era sus, la etaj. Părea să nu simtă frigul.

Catharina a apărut în ușa dintre cele două încăperi.

— Cineva trebuie să se ducă la spițer, a anunțat ea cu obraji roșii ca focul. Am nevoie de niște lucruri pentru băieți. M-a privit cu înțeles.

De obicei pentru o asemenea însărcinare eu eram ultima la care se gândea. Vizita la spițer nu se compara cu dusul la măcelar sau la negustorul de pește - sarcini pe care Catharina a continuat să le lase în seama mea după nașterea lui Franciscus. Spițerul era un doctor respectat și Catharinei sau Mariei Thins le plăcea să se ducă la el. Mie nu mi se permitea o asemenea plăcere. Totuși când era atât de frig, orice însărcinare era dată celui mai neînsemnat membru al casei.

De data asta Maertge și Lisbeth nu m-au rugat să le iau cu mine. M-am înfășurat într-o manta și șaluri de lână, în vreme ce Catharina îmi spunea să-i cer farmacistului flori uscate de soc și un elixir de podbal. Cornelia îmi dădea târcoale și mă privea cum îmi înfășor capetele șalurilor.

— Pot să merg cu tine ? a întrebat zâmbindu-mi cu nevinovăția ei parșivă, bine studiată. Uneori mă întrebam dacă nu o judec prea aspru.

—Nu, a răspuns Catharina în locul meu. E un ger cumplit. Nu vreau să mi se mai îmbolnăvească încă un copil. Hai, du-te, ce mai aștepți, îmi spuse ea, cât poți de repede.

Am tras ușa de la intrare după mine și am pășit în stradă. Era liniște, o liniște apăsătoare.

Pe strada pustie, oamenii se adunaseră cuminți pe la casele lor. Canalul era înghețat, cerul, acoperit cu nori de plumb. Vântul trecea prin mine. Mi-am băgat nasul mai adânc în faldurile de lână, când deodată mi-am auzit strigat numele. M-am uitat în jur crezând că s-a luat după mine Cornelia. Ușa de la intrare era închisă.

Mi-am înălțat privirile. El deschisese o fereastră și scosese capul afară.

— Da, domnule.

— Unde te duci, Griet?

— La spițer, domnule. M-a trimis doamna. Pentru băieți.

— Poți să iei și pentru mine ceva ?

— Sigur că da, domnule. Brusc vântul nu mi s-a mai părut atât de hain.

— Așteaptă, am să-ți scriu imediat ce-mi trebuie. A dispărut și eu am așteptat. După câteva clipe a apărut din nou și a aruncat jos o punguță din piele. Îi dai spițerului biletul din punguță și îmi aduci ce-ți dă el.

Am dat din cap și am vârât punguța într-o cută a șalului meu, încântată de această rugămintă secretă.

Spițeria se afla pe o stradă ce trecea pe lângă Koornmarkt, în apropiere de Poarta Rotterdam. Nu aveam mult de mers, dar aerul pe care-l trăgeam în piept părea să înghețe în mine, așa că atunci când am intrat în farmacie nu mai eram în stare să scot o vorbă.

Nu fusesem niciodată la un spițer, nici înainte de a deveni slujnică - mama făcea toate leacurile pentru noi. Prăvălia lui era o încăpere modestă, cu rafturi aliniate pe pereți din podea până în tavan. Pe rafturi stăteau sticle de diferite mărimi, vase și borcane din ceramică, fiecare cu eticheta frumos scrisă. Chiar dacă aș fi putut citi cuvintele cred că n-aș fi înțeles ce se afla în fiecare vas. Deși frigul ucide cele mai multe mirosuri, aici stăruia o mireasmă pe care nu am recunoscut-o, ca de ceva ascuns sub frunzele putrede din pădure.

Pe spițer îl văzusem doar o dată, când venise la sărbătorirea nașterii lui Franciscus cu câteva săptămâni în urmă. Era un bărbat chel, slab, care îmi amintea de un pui de pasăre. A rămas surprins când m-a văzut. Puțini oameni se încumetau să iasă afară pe un asemenea ger. Stătea la masa lui, cu balanța lângă cot și aștepta să vorbesc.

— Am venit pentru stăpânul și pentru stăpâna mea, am spus cu greutate, după ce gâtlejul mi s-a încălzit destul și am putut să vorbesc. Părea nedumerit. Familia Vermeer.

—Aha. Cum se simte familia sporită?

— Copiii sunt bolnavi. Stăpâna are nevoie de flori de soc uscate și de un elixir de podbal. Și stăpânul - i-am dat punguța. A luat-o cu o expresie de uluire, dar după ce a citit bucata de hârtie a dat din cap.

— A rămas fără cărbune de oase și fără ocră, murmură el. Totuși, până acum n-a mai trimis pe nimeni să-i aducă materialele pentru culori. M-a privit cu coada ochiului peste peticul de hârtie. Și le ia întotdeauna singur. E o surpriză.

N-am spus nimic.

— Așază-te dar. Acolo în spate lângă foc până pregătesc lucrurile cerute.

A început să se agite; a deschis borcane și a cântărit grămăjoare de muguri uscați, a măsurat sirop într-o sticlă, a împachetat lucrurile cu grijă în hârtie și le-a legat cu sfoară. A băgat niște lucruri în punguța de piele. A lăsat separat celelalte pachetele.

— Până nu-i trebuie ? m-a întrebat peste umăr, în timp ce așeza un borcan la locul lui pe un raft înalt.

— N-am de unde să știu, domnule. Mi-a cerut să-i aduc numai ce e trecut pe hârtie.

— E o mare surpriză, da, într-adevăr o mare surpriză.

M-a măsurat cu privirea. M-am îndreptat de spinare - atenția lui m-a făcut să regret că nu-s mai înaltă.

— Mă rog, afară e ger, asta e. El nu iese decât dacă n-are încotro. Mi-a dat pachetelele și mi-a deschis ușa. Din stradă am privit înapoi și l-am văzut cum se uita după mine printr-o ferestruică a ușii.

Întoarsă acasă, m-am dus întâi la Catharina și i-am dat pachetelele. Apoi m-am grăbit să ajung la scări. El coborâse și aștepta. Am scos punguța din broboadă și i-am dat-o.

— Mulțumesc, Griet, a spus el.

— Ce faceți voi? Cornelia stătea pe coridor și ne urmărea de la distanță.

Spre surprinderea mea, el nu i-a răspuns. S-a întors pur și simplu și a început să urce din nou scările, lăsându-mă pe mine să mă descurc.

Răspunsul cel mai simplu era să spun adevărul, deși deseori mă simțeam neliniștită când îi spuneam Corneliei adevărul. Nu știam niciodată cum îl va folosi.

— I-am cumpărat tatălui tău niște lucruri pentru pictură, i-am explicat eu.

— Te-a rugat el ?

La această întrebare i-am răspuns așa cum o făcuse și tatăl ei - m-am îndepărtat și de ea și mi-am scos șalurile, în timp ce mă îndreptam spre bucătărie. Îmi era frică să îi răspund fiindcă nu voiam să-i fac lui necazuri. Învățasem că lucrul cel mai bun era să nu știe nimeni că îndeplinisem un comision pentru el.

Oare Cornelia o să-i spună mamei ei ce văzuse? Deși era copilă, Cornelia se dovedea ageră și vicleană ca bunica ei. Putea să strângă informațiile și să aleagă cu grijă momentul când să le dezvăluie.

Mi-a dat răspunsul la întrebarea care mă frământa câteva zile mai târziu.

Era duminică și eu mă aflam în beci și căutam în cușorul unde-mi țineam lucrurile un guler brodat de mama pe care voiam să-l port. Am văzut pe dată că lucrurile erau răvășite - gulerele nechitite, una din cămășile mele făcută ghem și înghesuită într-un colț, pieptenul de baga scuturat din batista în care fusese înfășurat. Batista în care țineam placa de faianță făcută de tatăl meu era

împăturită atât de bine, încât am intrat la bănuială. Când am desfăcut batista, placa s-a desfăcut în două bucăți. Fusese spartă astfel încât fata și băiatul erau acum despărțiți; băiatul privea înapoi, dar în spatele lui nu se afla nimic, fata rămăsese singură-singurică, cu fața ascunsă de boneta ei.

Atunci am plâns. Cornelia nu avusese cum să-și dea seama cât de tare mă va răni. Aș fi fost mai puțin tulburată dacă ar fi spart capetele și nu ne-ar fi despărțit trupurile.

A început să-mi ceară să fac și alte lucruri. Într-o zi, când mă duceam la piață după pește, mi-a spus să dau la întoarcere pe la spițer și să cumpăr ulei de in. Trebuia să las uleiul pe treapta de jos a scărilor, astfel încât să nu-i deranjez pe el și modelul lui. Așa a zis el. Își dădea seama, probabil, că Maria Thins, sau Catharina, sau Tanneke — sau Cornelia — ar fi putut să observe dacă urcam spre atelier la o oră neobișnuită.

Era o casă în care secretele nu se puteau păstra cu ușurință.

În altă zi mi-a spus să-i cer măcelarului o bășică de porc. N-am înțeles atunci de ce-i trebuie așa ceva, dar mi-am dat seama mai târziu, când mi-a cerut ca în fiecare dimineață după ce terminam curățenia să-i pregătesc vopselele de care avea nevoie. A tras sertarele scrinului de lângă șevalet și mi-a arătat vopselele și unde erau puse, și pe măsură ce mi le arăta îmi spunea cum se numesc culorile. Multe nume îmi erau necunoscute - ultra-marin, cinabru, masicot. Vopselele minerale, cafeniu și galben și din cărbune de oase și albul de plumb, erau puse în mici vase de ceramică, acoperite cu pergament să nu se usuce. Vopselele cele mai prețioase - albastre, și roșii, și galbene -erau păstrate în cantități mici în bășici de porc. Bășicile erau înțepate într-un punct, astfel încât să se poată stoarce vopseaua; după ce se scotea vopseaua, orificiul se astupa cu un cui.

Într-o dimineață când făceam curat, el a intrat în atelier și m-a pus să o înlocuiesc pe fata brutarului, care se îmbolnăvisese și nu putuse veni.

— Vreau să privesc câteva clipe, mi-a explicat el. Am nevoie să stea cineva acolo.

M-am așezat ascultătoare în locul ei, cu o mână pe toarta câinii de apă, cu cealaltă pe rama ferestrei întredeschise, astfel încât un curent rece mi-a periat fața și pieptul.

Poate de-aia s-a-mbolnăvit fiica brutarului, m-am gândit eu.

Deschisese toate obloanele. Nu văzusem niciodată camera atât de luminată.

— Lasă bărbia în jos, a spus el. Și privește-n jos, nu te uita la mine. Da, asta e. Să nu te miști.

Stătea lângă șevalet. N-a luat nici paleta, nici cuțitul, nici pensulele. Stătea pur și simplu cu mâinile-n poală și privea.

M-am înroșit la față. Nu-mi dădusem seama că se va uita la mine cu atâta concentrare.

Am încercat să mă gândesc la altceva. M-am uitat pe fereastră și am urmărit cum se deplasa o barcă de-a lungul canalului. Bărbatul care o împingea cu prăjina era cel care mă ajutase să scot oala din canal în prima mea zi de lucru. S-au schimbat multe de-atunci, din acea dimineață, m-am gândit eu. La vremea aceea nu văzusem nici una dintre picturile lui. Acum stăteam în una din ele.

— Nu te mai uita la ce te uiți acum, a spus el, se citește pe fața ta. Îți distrage atenția.

Am încercat să nu mă uit la nimic și am început să mă gândesc la alte lucruri. M-am gândit la ziua când familia noastră a mers la țară să culegem plante pentru leacuri. M-am gândit la femeia care fusese spânzurată în Piața Mare în urmă cu un an fiindcă-și omorâse fata într-un acces de furie provocat de beție. Fusesem și eu atunci în piață. M-am gândit cum mă privise Agnes când o văzusem ultima oară.

— Te gândești prea mult, a spus el foindu-se pe scaunul lui.

Mă simțeam de parcă aș fi spălat o albie plină de cearșafuri, dar acestea nu ieșiseră albe.

— Îmi pare rău, domnule. Nu știi ce trebuie să fac.

— Încearcă să închizi ochii.

I-am închis. După o clipă am simțit cum rama ferestrei și cana mă ancorează, mă fixează. Apoi am putut percepe peretele din spatele meu și masa din stânga mea și aerul rece intrat pe fereastră.

Așa simte probabil tatăl meu, m-am gândit eu, cu tot spațiul în jurul lui și trupul care știe unde se află.

— E bine, a spus el. Așa e bine. Mulțumesc, Griet. Poți continua curățenia.

Nu văzusem niciodată cum este începută o pictură. Credeam că pictezi ce vezi, folosind culorile pe care le vezi.

Dar m-a învățat el.

A început tabloul fiicei brutarului cu un strat de gri pal așternut pe o pânză albă. Apoi a făcut peste tot semne cafenii-roșietice indicând astfel unde vor sta fata, și masa, și cana, și fereastră, și harta. După aceea m-am gândit că o să înceapă să picteze ce vedea — chipul unei fete, o fustă albastră, un pieptar galben cu negru, o hartă cafenie, o cană și un lighean de argint, un perete alb.

În schimb, el a pictat pete de culoare - negru unde trebuia să fle fusta, ocru pentru pieptar și harta de pe perete, roșu pentru cană și ligheanul în care stătea aceasta, un alt gri pentru perete. Erau culori nepotrivite - nici una nu era culoarea lucrului propriu-zis. A pierdut mult timp cu culorile astea false, cum le-am numit eu.

Câteodată fata venea și petrecea oră după oră stând în picioare într-un loc și totuși, când priveam a doua zi pictura, nu se schimbaseră nimic, nici nu adăugase pe pânză, nici nu înlăturaseră nimic de pe ea. Erau doar zone de culoare, care nu sugerau lucruri, oricât le-aș fi cercetat. Știam ce voiau să reprezinte, fiindcă eu curățisem obiectele și văzusem cu ce era îmbrăcată fata într-o zi când o privisem atent în timp ce se schimba în camera mare și își punea pieptarul galben cu negru al Catharinei.

Așezam fără nici un chef culorile pe care mi le cerea pentru fiecare dimineață. Într-o zi am pus și albastru. A doua oară când am scos albastrul, el mi-a spus:

— Fără ultramarin, Griet. Numai culorile pe care ți le cer. De ce ai scos ultramarinul când eu nu ți l-am cerut? Era iritat.

— Îmi pare rău, domnule. Fiindcă - am inspirat adânc — poartă o fustă albastră. Am crezut că o să aveți nevoie de albastru, doar nu o s-o lăsați neagră.

- Când o să fiu gata, o să-ți cer.

Am dat din cap și m-am întors să lustruiesc fotoliul cu capete de leu. Mă durea pieptul. Nu voiam să se supere pe mine.

A deschis fereastra din mijloc și în încăperea a năvălit aerul rece.

—Vino aici, Griet.

Am pus cârpa pe pervaz și m-am dus la el.

— Uită-te pe fereastră.

M-am uitat. Era o zi vântoasă, cu nori care dispăreau după turla Bisericii Noi.

— Ce culoare au norii ?

— Păi, sunt albi, domnule.

A ridicat ușor din sprâncene:

— Așa să fie ?

I-am privit cu atenție.

— Și cenușii. Probabil o să plouă.

— Haide-haide, Griet, aștept mai mult de la tine. Gândește-te la legumele tale.

— Legumele mele, domnule? A clătinat ușor din cap. Îl iritam din nou. Mi s-au încleștat fălcile.

— Adu-ți aminte cum le separai pe cele albe. Napii și cepele tale - au ele aceeași albeață? Deodată am înțeles.

— Nu. Napul are ceva gri în el, ceapa, galben.

— Exact. Acum, ce culori vezi tu în norii aceia ?

— Au și ceva albastru, am spus după ce i-am studiat câteva minute. Și - mai au și galben. Și puțin verde! Am fost atât de emoționată încât într-adevăr am întins mâna spre nori. Privisem norii toată viața, dar parcă în acel moment îi vedeam pentru prima oară.

Zâmbea.

— Ai să descoperi că e puțin alb pur în nori și totuși lumea spune că sunt albi. Acum pricepi de ce nu am încă nevoie de albastru?

— Da, domnule. N-am priceput prea bine, dar nu voiam să recunosc. Simțeam că nu mai am mult până să înțeleg.

Când în cele din urmă a început să adauge culori peste culorile false, am priceput ce a vrut să spună. A așternut un bleu pal peste fusta fetei și ea a devenit albastră, un albastru prin care se întrezăreau fărâme de negru, mai întunecat în umbra mesei, mai deschis în apropierea ferestrei.

Pe zonele peretelui a adăugat galben ocru, prin care transpărea puțin gri. Peretele a devenit luminos, dar nu alb. Când lumina strălucea pe perete am descoperit că nu era alb, ci avea multe culori.

Cana și ligheanul au fost cele mai complicate - au devenit galbene, și cafenii, și verzi, și albastre. Ele reflectau modelul covorașului, pieptarul fetei, pânza albastră pusă pe scaun - orice în afara culorii lor adevărate, argintii. Și totuși arătau așa cum trebuiau să arate, erau o cană și un lighean.

După asta am început să privesc cu insistență lucrurile.

A fost tot mai greu să ascund ceea ce făceam când el îmi cerea să-i ajut să pregătească vopselele. Într-o dimineață m-a luat sus în atic, unde se ajungea urcând pe o scară pusă în magazia

de lângă atelier. Nu mai fusesem acolo până atunci. Era o încăpere modestă, cu acoperișul puternic înclinat și o fereastră prin care pătrundea lumina. De acolo se vedea Biserica Nouă. În cameră se găseau puține lucruri - un dulăpior și o masă din piatră cu o adâncitură în ea, care susținea o piatră de forma unui ou cu unul din capete rete-zat. Văzusem odinioară o masă asemănătoare în fabrica de faianță în care lucrase tatăl meu. Mai erau și niște vase — lighene și farfurii din ceramică, puțin adânci - și un clește lângă vatra micuță.

— Aș vrea să macini pentru mine niște lucruri, Griet, a spus el.

A tras un sertar al dulăpiorului și a scos un baton negru de lungimea degetului meu mic.

— E o bucată de fildeș arsă și transformată în cărbune, a explicat el. Din ea se face vopseaua neagră.

I-a dat drumul în scobitura mesei și a adăugat o substanță cleioasă care mirosea a animal. Apoi a ridicat piatra, căreia îi spunea pisălog și mi-a arătat cum să o țin și cum să mă aplec peste masă și să-mi folosesc greutatea ca să fărâm osul. După câteva minute măcinase bucata de fildeș și o transformase într-o pastă fină.

—Hai, încearcă și tu. A scos pasta, a pus-o într-o ulcică și a scos o altă bucată de ivoriu. Am apucat pisălogul de piatră, m-am aplecat peste masă, am încercat să iau poziția arătată de el.

— Nu, mâna ta trebuie să facă așa. Și-a pus mâna peste mâna mea. Șocul atingerii lui m-a făcut să scap pisălogul, care s-a rostogolit de pe masă și a căzut pe dușumea.

Am sărit îndepărtându-mă de el și m-am aplecat să ridic piatra.

— Îmi pare rău, domnule, am bâiguit eu și am pus pisălogul în scobitura mesei.

Nu a mai încercat să mă atingă, în schimb mi-a comandat:

— Du mâna un pic mai sus. Așa-i bine. Acum folosește-ți umărul să răsucești pisălogul și încheietura mâinii să termini mișcarea.

Mi-a luat mult mai mult timp să macin bucata mea, fiindcă eram neîndemânică și mă simțeam tulburată, amețită, de atingerea lui. Și eram mai mică la trup decât el și neobișnuită cu mișcarea pe care trebuia să o fac. Da' cel puțin brațele mele se întăriseră de la storsul rufelor.

— O idee mai fin, mi-a sugerat el după ce a cercetat scobitura. Am mai măcinat câteva minute, până când el a hotărât că pasta e gata și m-a pus să o frec între degete ca să știu cât de fină o dorea el. Apoi a mai pus câteva bucăți de os pe masă.

— Măine am să-ți arăt cum să macini ceruza, albul de plumb. E mult mai ușor decât osul.

Am rămas cu privirile fixate pe bucata de ivoriu.

—Ce e, Griet? Să nu-mi spui că te sperie câteva bucățele de os. Nu se deosebesc cu nimic de pieptenul de fildeș pe care-l folosești ca să-ți aranjezi părul.

— Nu, domnule, nu-i asta. N-o să fiu niciodată atât de bogată să am un astfel de pieptene. Eu îmi aranjez părul cu degetele.

Toate celelalte lucruri pe care mi le ceruse am putut să le fac în vreme ce mă ocupam de curățenie sau când mă trimiteau cu diferite însărcinări. În afară de Cornelia, nimeni nu devenise bănuitor. Dar măcinatul diferitelor materiale cerea timp - și nu-l puteam face când aveam de aranjat atelierul și nu puteam să le explic celorlalți de ce trebuie să urc în atic din când în când, părăsindu-mi celelalte treburi.

— Măcinatul o să-mi ia ceva timp, am spus abia șoptit.

— După ce te obișnuiești, n-o să dureze la fel de mult ca azi.

Nu îmi plăcea să-l contrazic sau să nu îl ascult - era stăpânul meu. Dar mă temeam de furia femeilor de la parter.

— Acum trebuie să mă duc la măcelar și apoi să calc rufe, domnule. Pentru stăpâna. Cuvintele mele sunau jalnic.

El nu s-a clintit din loc.

— La măcelar ? S-a încruntat.

— Da, domnule. Doamna o să vrea să știe de ce nu pot să-mi fac celelalte treburi. O să vrea să afle că vă ajut pe dumneavoastră aici, sus. Îmi este greu să urc în atic fără motiv.

A urmat o tăcere prelungă. Clopotul Bisericii Noi a bătut de șapte ori.

— Înțeleg, a murmurat el când s-a oprit bătaia clopotului. Am să mă gândesc.

A luat câteva bucățele de ivoriu și le-a pus înapoi într-un sertar.

— Macină acum batonul ăsta. Mi-a făcut semn spre ce rămăsese pe masă. N-o să-ți ia mult timp. Eu trebuie să plec în oraș. Lasă-l aici după ce termini.

Va trebui să discute cu Catharina și să-i spună despre munca pe care am s-o fac. Atunci o să-mi fie mai ușor să îndeplinesc treburile pe care mi le cere el.

Am așteptat, dar nu i-a spus nimic Catharinei.

Rezolvarea problemei vopselelor a venit pe neașteptate de la Tanneke. De când se născuse Franciscus, doica dormea împreună cu Tanneke în camera Răstignirii. De acolo ea se putea duce cu ușurință în camera mare să hrănească sugarul când acesta se trezea. Catharina nu-l alăpta, dar insistase ca Franciscus să doarmă lângă ea într-un leagăn. Mi s-a părut cam ciudat aranjamentul, dar după ce am cunoscut-o mai bine pe Catharina, am înțeles că voia să păstreze măcar aparențele maternității, chiar dacă nu și sarcinile propriu-zise.

Tanneke nu era deloc încântată că împărțea camera cu doica și se văita că femeia se scula de prea multe ori să îngrijească pruncul, iar când rămânea în pat sforăia. Își povestea oricui necazul și nu observa dacă persoana în fața căreia se văita o ascultă sau nu. Tanneke a început să-și facă treburile de mântuială și a dat vina pe faptul că nu dormea destul. Maria Thins i-a spus că nu se putea face nimic, dar Tanneke a continuat să bombăne. Îmi arunca adesea priviri ucigașe - înainte de venirea mea în casa Vermeer, Tanneke dormise acolo unde dormeam eu, în pivniță, ori de câte ori era nevoie de o doică. Cred că mă socotea vinovată de sforăitul doicii.

Într-o seară a apelat chiar la Catharina. Deși afară era ger, Catharina se pregătea să plece la o serată la familia van Ruijven. Era în toane bune — când își punea perlele și mantila galbenă se simțea fericită. Peste mantilă fixase un guler lat din pânză de in, care-i acoperea umerii și îi ferea îmbrăcămintea de pudra cu care își dădea pe față. Tanneke își înșira nenorocirile, iar Catharina continua să se pudreze și își ținea în față oglinda, să verifice rezultatele. Părul îi fusese împletit în cosițe, îi fusese prins cu panglici - câtă vreme își păstra expresia fericită Catharina era foarte frumoasă, combinația părului blond și a ochilor căprui îi dădea un aer exotic.

În cele din urmă și-a agitat puful de pudrat spre Tanneke:

— Gata! Oprește-te! a strigat ea râzând. Avem nevoie de o doică și ea trebuie să doarmă aproape de mine. În camera fetelor nu-i loc, dar e în odaia ta, așa că stă acolo. Nu e nimic de făcut. De ce mă bați la cap cu chestia asta?

— S-ar putea face totuși ceva, a spus el.

Eu căutam în dulap un șorț pentru Lisbeth. Am întors ușor capul și am aruncat o privire spre ei. El stătea în cadrul ușii. Catharina și-a privit surprinsă bărbatul. El manifesta rareori interes pentru treburile casei. Puneți un pat sus în atic și lăsați pe cineva să doarmă acolo. Poate pe Griet.

— Griet în atic ? De ce ? a țipat Catharina.

— Fiindcă atunci Tanneke poate să doarmă în pivniță, așa cum dorește ea, explică el cu blândețe.

— Dar... Catharina s-a oprit derutată. Părea să nu-i placă ideea, dar nu putea spune de ce.

— O, da, doamnă, interveni Tanneke repede. Ar fi cu siguranță de ajutor. Mi-a aruncat o privire.

Mi-am făcut de lucru împăturind din nou hainele copiilor, deși erau deja chitite.

— Și cheia atelierului ? În sfârșit, Catharina găsisese un argument. În atic se ajungea numai urcând pe scara pusă în magazia atelierului. Ca să ajung la patul meu ar fi trebuit să traversez atelierul, care noaptea era încuiat. Nu-i putem da unei slujnice cheia.

— N-o să aibă nevoie de cheie, i-a replicat el. Poți încuia atelierul de îndată ce ea se bagă în pat. Apoi dimineața ea face curățenie în atelier înainte să vii tu și să descui ușa.

M-am oprit din împăturit. Nu-mi surâdea ideea să fiu încuiată în camera mea pe timpul nopții.

Din nefericire ideea părea să fie pe gustul Catharinei. Se gândise probabil că încuindu-mă acolo mă țin la loc sigur și nu mă mai vede.

— Așa da, a hotărât ea. Ea lua cele mai multe decizii repede. S-a întors spre Tanneke și spre mine. Mâine voi două urcați un pat în mansardă. E doar temporar, adăugă ea, până ce nu mai avem nevoie de doică.

Temporar! La fel mi se spusese și despre drumurile mele la măcelar și la negustorul de pește, m-am gândit eu.

— Vino cu mine în atelier pentru câteva minute, a spus el. O privea într-un mod pe care ajunsesem să-l recunosc — așa cum privește un pictor.

— Eu ? Catharina i-a zâmbit soțului ei. O invita rareori în atelierul lui. A pus jos puful cu un gest larg și a început să dea la o parte gulerul lat, acoperit acum cu pudră.

El i-a prins mâna.

— Lasă asta.

Invitația în atelier era la fel de surprinzătoare ca și propunerea lui de a mă muta în mansardă. În timp ce el o conducea pe Catharina pe scări, Tanneke și eu am schimbat câteva priviri.

A doua zi fata brutarului a început să poarte gulerul alb și lat în vreme ce poza pentru tablou.

Maria Thins nu putea fi păcălită chiar atât de ușor. Când Tanneke i-a spus bucuroasă despre mutarea ei în pivniță și a mea în atic, Maria Thins a pufăit din pipă și s-a încruntat:

—Puteți să schimbați locul de dormit între voi două - și ne-a arătat pe amândouă cu pipa - Griet să doarmă cu doica, iar tu să te muți în pivniță. Și-atunci nu mai trebuie să doarmă nimeni în atic.

Tanneke nu o asculta - era prea încântată de victoria ei ca să mai observe logica din cuvintele stăpânei.

— Stăpâna a fost de acord, am spus eu simplu. Maria Thins m-a privit pieziș, îndelung. Faptul că dormeam în atic mi-a permis să lucrez mai ușor acolo, dar tot nu prea aveam timp pentru măcinat. Puteam să mă scol mai devreme și să mă culc mai târziu, dar el îmi dădea uneori atât de mult de lucru, încât a trebuit să găsesc o cale să mă duc sus după-masa, când în mod obișnuit stăteam la foc și coseam. Am început să mă vait că nu mai reușesc să văd cusătura acolo în bucătăria întunecoasă și că am nevoie de lumina puternică din odaia mea de la mansardă. Sau spuneam că mă doare burta și vreau să mă întind pe pat. Maria Thins îmi arunca aceeași privire piezișă de fiecare dată când mă scuzam, dar nu comenta.

Am început să mă deprind cu minciunile.

După ce propusese să dorm la mansardă, a lăsat în seama mea să-mi organizez în așa fel îndatoririle încât să pot lucra pentru el. Nu m-a ajutat niciodată mințind pentru mine sau întrebându-mă dacă am timp pentru el. Îmi dădea instrucțiuni dimineța și aștepta ca ele să fie îndeplinite până a doua zi.

Dar culorile, frumoasele, răscumpărau toate chinurile pe care le înduram ca să ascund ceea ce făceam. Am ajuns să îndrăgesc măcinatul materialelor aduse de el de la spițer - oase, alb de plumb, roibă, masicot. Îmi plăcea să văd cât de strălucitoare și de pure erau culorile pe care le obțineam. Am învățat că dacă măcinam foarte fin materialele, culoarea ieșea mai intensă. Grăunțele brute de roibă se transformau într-o pulbere fină, roșie și strălucitoare și, amestecate cu ulei de in, într-o vopsea plină de lumină. Să faci culoarea asta și celelalte culori era o adevărată magie.

Am învățat de la el cum să spăl substanțele, să le curăț de impurități și să scot la iveală culorile adevărate. Foloseam o serie de cochilii de scoici drept boluri și spălam iarăși și iarăși culorile, uneori de câte treizeci de ori, să elimin creta sau nisipul sau petrișul. Munca dura mult și era

plictisitoare, dar când vedeam culorile, care deveneau tot mai curate cu fiecare spălat și mai aproape de ceea ce se cerea, satisfacția era imensă.

Singura culoare pe care nu mă lăsa să o prepar era ultramarinul. Lazuritul costa atât de mult și procesul de extragere a albastrului pur din piatră era atât de dificil, încât numai el făcea treaba asta.

M-am obișnuit să fiu în preajma lui. Uneori stăteam unul lângă altul în odaia mică, eu măcinam albul de plumb, el spăla lapisul sau ardea ocrul în foc. Vorbea foarte puțin. Era un om tăcut. Nici eu nu vorbeam. Lumina care pătrundea prin fereastră adâncea liniștea. Când terminam treaba, ne turnam unul altuia apă dintr-o cană și ne frecam mâinile până se curățau de vopsea.

În atic era foarte frig — deși acolo se afla o sobă mică, pe care o folosea pentru a încinge uleiul de in sau pentru a arde culori, dar eu nu îndrăzneau să o aprind decât atunci când îmi spunea el. Altminteri, ar fi trebuit să le explic Catharinei și Mariei Thins de ce dispăreau atât de rapid turba și lemnele.

Nu-mi prea păsa de frig când era el acolo. Când stătea aproape de mine, îi simțeam căldura trupului.

Într-o după-masă spălam o cantitate mică de masicot pe care tocmai o măcinasem, când i-am auzit vocea Mariei Thins jos în atelier. El lucra la pictură și fiica brutarului, care stătea în picioare, ofta când și când.

— Ți-e frig, fată ? a întrebat Maria Thins.

— Puțin, a răspuns ea cu voce slabă.

— De ce nu are un încălzitor pentru picioare ? Vocea lui a fost atât de șoptită încât nu am auzit ce a răspuns.

— Nu o să apară în tablou lângă picioarele ei. Nu vrem să se îmbolnăvească iar.

Și din nou n-am putut auzi ce a spus el.

— Griet poate să-i aducă o cutie de încălzit, a sugerat ea. Este probabil în odaia din atic, fiindcă a zis că o doare burta. Mă duc imediat să-i spun.

Nu am crezut că o femeie bătrână poate să fie atât de iute. În clipa în care eu puneam piciorul pe treapta de sus, ea ajunsese pe la jumătatea scării. M-am tras înapoi. N-am putut să scap de ea și nu mai aveam timp să ascund ceva.

Când a ajuns sus în odaie, a observat imediat cochiliile de scoici aliniate pe masă, cana cu apă, șorțul stropit cu galben de la masicot.

— Aha, deci cu asta te ocupai tu, fată! ? Aveam eu o bănuială.

Am privit în pământ. Nu știam ce să spun.

— Durere de burtă, ochi inflamați. Cei din jurul tău nu sunt cu toții niște idioți, așa să știi.

Întreabă-l pe el, aș fi vrut să-i spun. El e stăpânul meu. El m-a pus la treaba asta.

Dar ea nu l-a chemat. Nici el nu a venit la piciorul scării să-i explice.

A urmat o tăcere prelungită. Apoi Maria Thins a spus:

— De cât timp îl ajuți, fată ?

— De câteva săptămâni, doamnă.

— În ultimele săptămâni a pictat mai repede, am băgat eu de seamă.

Mi-am înălțat privirile. Calcula, se citea pe fața ei.

— Îi ajuți să picteze mai repede, fato, spuse ea cu voce scăzută și o să-ți păstrezi locul de-aici. Nu suflă o vorbă fiicei mele sau lui Tanneke, ai înțeles?

— Da, doamnă. A chicotit.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama, istețo. Gata-gata să mă duci de nas și pe mine. Acu' du-i amărâtei ăleia de jos o cutie pentru încălzit picioarele.

Îmi plăcea să dorm în atic. Nu mă mai tulbura scena Răstignirii agățată la capătul patului meu. Aici nu era nici un tablou, ci doar mirosul curat al uleiului de in și mireasma pigmentilor minerali. Îmi plăcea să văd Biserica Nouă și îmi plăcea liniștea. Sus venea numai el. Câtă vreme stătusem în pivniță, fetele mă vizitau din când în când, dar în atic n-au venit niciodată. Mă simțeam singură acolo; eram cocoțată deasupra gospodăriei zgomotoase și o vedeam de la distanță.

Aproape ca el.

Partea bună, totuși, era că puteam petrece mai mult timp în atelier. Uneori mă înfășuram în pătură și mă furișam jos noaptea, când casa era liniștită. Priveam la lumina lumânării pictura la care lucra sau crăpam puțin un oblon și lăsam să pătrundă lumina lunii. Câteodată mă așezam, în întuneric, pe unul din scaunele cu capete de leu tras lângă masă și îmi sprijineam cotul pe țesătura albă cu albastru, care o acoperea. Îmi închipuiam că port pieptarul galben cu negru, că țin în mână un pahar cu vin și stau la masă în fața lui.

Totuși era ceva care îmi dis plăcea în legătură cu aticul. Nu-mi convenea să fiu încuiată acolo peste noapte.

Catharina luase înapoi de la Maria Thins cheia atelierului și începuse să încuie și să descuie ușa. Simțea probabil că asta îi dă un oarecare control asupra mea. Nu era deloc încântată de prezența mea în atic — asta însemna că eram mai aproape de el, de locul în care ea nu avea acces, dar unde eu puteam să mă plimb în voie.

Trebuie să fi fost greu pentru o soție să accepte un asemenea aranjament.

Totuși, aranjamentul a funcționat un timp. O vreme am putut să plec pe furiș după-masa și să spăl și să macin culori pentru el. De multe ori Catharina se culca la amiază - Franciscus nu se înzdrăvenise încă și o trezea noaptea, astfel încât ea simțea nevoia să doarmă în timpul zilei. De obicei, Tanneke aștea și ea pe lângă foc, iar eu puteam să plec din bucătărie fără să fiu nevoită să ticluiesc vreo scuză. Fetele se ocupau de Johannes, îl învățau să meargă și să vorbească și observau rareori absența mea. Dacă băgau de seamă, Maria Thins le spunea că mi-a dat să fac pentru ea o treabă, să-i aduc niște lucruri din odăile ei; sau să cos ceva pentru ea și pentru asta aveam nevoie de lumina puternică din atic. În fond, ei erau copii, absorbiți în lumea lor și viața adulților din jurul lor îi interesa doar în cazul când îi afecta pe ei.

Sau cel puțin așa credeam eu.

Într-o după-masă spălam alb de plumb, când Cornelia m-a strigat de jos, din atelier. M-am șters repede pe mâini și mi-am pus șorțul curat înainte de a coborî scara. Fetița stătea în pragul atelierului și dădea impresia că se află la marginea unei băltoace și e ispășită să calce în ea.

— Ce s-a întâmplat? I-am vorbit destul de tăios.

—Tanneke are nevoie de tine. Cornelia s-a întors și a luat-o înainte spre scări. A șovăit înainte să pășească pe prima treaptă. Vrei să mă ajuți, Griet? m-a întrebat pe un ton plângăcios. Ia-o înainte și dacă se-ntâmplă să cad, să mă prinzi. Scara e atât de abruptă.

Nu-i stătea în fire să se sperie, chiar dacă ea nu urca decât rareori în atelier. Am coborât scările, apoi m-am întors și am întins brațele.

— Hai, coboară și tu.

Cornelia stătea în capul scării, cu mâinile în buzunare. A început să coboare, cu o mână pe balustradă. Mâna cealaltă avea pumnul strâns. Când mai erau câteva trepte de coborât, și-a dat

drumul și a sărit astfel încât să se izbească de mine, a alunecat pe lângă mine și mi-a tras o lovitură puternică în stomac. De îndată ce a aterizat pe picioare a început să rădă, cu capul dat pe spate și cu ochii căprui îngustați.

— Fată năroadă, am bombănit eu, regretându-mi naivitatea.

Am găsit-o pe Tanneke în bucătărie cu Johannes în poală.

— Cornelia mi-a spus că m-ai chemat.

— Da. Și-a rupt un guler și vrea să i-l repari tu. Nu m-a lăsat să mă ating de el — habar n-am de ce, doar eu repar cel mai bine gulerele și ea știe asta. Ei, da ce-i asta ? Sângerezi ?

Am privit în jos. O dără roșie îmi traversa burta ca o dungă pe un ochi de geam. O clipă m-am gândit la șorturile lui Pieter-tatăl și Pieter-fiul.

Tanneke s-a aplecat să privească mai de aproape.

— Nu-i sânge. Pare o pulbere. Cum a ajuns acolo?

M-am uitat la dără. Roibă, m-am gândit eu. Am măcinat-o cu câteva săptămâni în urmă.

Am auzit doar chicotitul înfundat din antreu.

Cornelia aștepta de multă vreme să-mi facă ticăloșia asta. Nu știu cum reușise să urce în atic și să fure pulberea.

N-am ticluit destul de repede răspunsul. Șovăiam și bănuiala lui Tanneke creștea.

— Ai cotrobăit prin lucrurile stăpânului? spuse pe un ton acuzator. În definitiv, ea îi pozase pentru un tablou și știa ce ține el în atelier.

— Nu, a fost... m-am oprit. Dacă o vorbeam de rău pe Cornelia aș fi părut afurisită și oricum n-aș fi împiedicat-o pe Tanneke să descopere ce făceam eu în atic.

— Cred că stăpâna cea tânără ar trebui să vadă asta, a hotărât ea.

— Nu, am spus eu repede. Tanneke s-a ridicat atât cât putea cu pruncul adormit în poala ei.

— Dă șorțul jos, mi-a poruncit ea, vreau să i-l arăt stăpânei tinere.

— Tanneke, am spus privind-o fără să clipesc, dacă știi ce e mai bine pentru tine, nu o deranja pe Catharina, vorbește cu Maria Thins. Între patru ochi, nu în fața fetelor.

Cuvintele și tonul meu amenințător au provocat cea mai mare ruptură între Tanneke și mine. N-am vrut să sune așa - dar încercam cu disperare să o fac pe orice cale să nu-i spună Catharinei. Tanneke nu mă va ierta niciodată că am tratat-o ca și cum ar fi fost mai prejos decât mine.

Cel puțin cuvintele mele au avut efect. Tanneke m-a privit crunt, cu mânie; în ochii ei se citea și nesiguranța, dar și dorința ei de a-i spune stăpânei ei iubite. Șovăia între această dorință și dorința de nu-mi da ascultare și de a-mi pedepsi astfel obrăznicia.

—Vorbește cu stăpâna ta, i-am spus pe un ton mai blând. Dar vorbește doar între patru ochi.

Deși eram cu spatele la ușă, am simțit cum Cornelia se îndepărtează tiptil de acolo.

Instinctul lui Tanneke și-a spus cuvântul. Cu fața împietrită, mi l-a dat pe Johannes și s-a dus s-o caute pe Maria Thins. Înainte de a-l așeza pe Johannes în poală, am șters cu grijă pigmentul roșu cu o cârpă, pe care apoi am aruncat-o în foc. Mai rămăsese totuși o pată. Mi-am petrecut brațele în jurul băiețelului și am așteptat să mi se hotărăscă soarta.

N-am aflat niciodată ce i-a spus Maria Thins lui Tanneke, dacă a amenințat-o sau dacă i-a promis ceva ca să o facă să tacă. Dar treaba a mers - Tanneke n-a spus nici Catharinei, nici fetelor nimic despre munca mea din atic. Nici mie nu mi-a mai zis nimic. Dar a devenit mult mai aspră cu mine - știa foarte bine că e rea cu mine și voia să fie rea. O dată mi-a spus să mă duc să cumpăr cod și când m-am întors de la pescărie m-a pus să-l duc înapoi, jurându-se că mi-a spus să cumpăr calcan. Când gătea, devenise intenționat neglijentă, își stropea șorțul cu grăsime, ca să trebuiască să-l țin mai mult timp la înmuiat și să-l frec mai mult ca să-i scot petele. Lăsa căldările pline și trebuia să le golesc eu; n-a mai adus apă să umple bazinul de la bucătărie și n-a mai spălat podelele cu teul. Treburile ei le făceam eu. Stătea pe scaun și mă urmărea posomorâtă și refuza să-și dea picioarele la o parte, astfel că eram nevoită să spăl pe lângă ele; după aceea vedeam că una din tălpile ei ascunsese o pată mare și cleioasă de grăsime.

Nu a mai vorbit frumos cu mine. M-a făcut să mă simt singură într-o casă plină de lume.

N-am mai îndrăznit să iau lucruri bune din bucătăria ei și să-l înveslesc pe tata cu ele. Nu le-am spus părinților mei cât de greu îmi era la Oude Langendijck și cât de atentă trebuia să fiu ca să-mi păstrez slujba. Nici nu le puteam povesti despre puținele lucruri bune — culorile pe care le făceam, nopțile când stăteam singură în atelier, momentele când el și eu lucram cot la cot și mă simțeam încălzită de prezența lui.

Le puteam vorbi doar despre picturile lui.

Într-o dimineață de aprilie, când în sfârșit gerul trecuse, mergeam pe lângă Koornmarkt ducându-mă la spițer, când Pieter-fiul a apărut lângă mine și mi-a dat bună ziua. Nu îl observasem.

Purta un șorț curat și căra un pachet, pe care, spunea el, îl ducea ceva mai departe pe Koornmarkt. Aveam același drum și m-a întrebat dacă poate să mă însoțească. Am dat din cap că da - am simțit că nu puteam să spun nu. În timpul iernii îl văzusem o dată sau de două ori pe săptămână la Hala de carne. Mi-a venit întotdeauna greu să-l privesc drept în ochi - simțeam cum privirile lui îmi înțepau pielea ca niște ace. Atențiile lui mă enervau.

— Pari obosită, a spus el. Ai ochii roșii. Țștia te muncesc cam mult.

Într-adevar, mă munceau cam mult. Stăpânul îmi dăduse atât de mult os de măcinat, încât trebuia să mă scol foarte devreme dacă voiam să termin treaba. Și cu o noapte mai înainte, Tanneke mă obligase să stau până târziu și să spăl din nou podeaua bucătăriei, după ce vărsase pe jos o tigaie plină cu grăsime.

Nu voiam să-l acuz pe stăpân. În schimb, am spus:

— Tanneke are un dinte împotriva mea și îmi dă tot mai multe de făcut. Dar, firește, vremea se încălzește și facem curățenie să alungăm iarna din casă. Am adăugat asta ca Pieter să nu creadă că mă plâng de ea.

— Tanneke e ciudată, a spus el, dar e devotată.

— Da, devotată Mariei Thins.

— Și familiei. Ții minte cum a apărat-o pe Catharina de fratele ei nebun? Am clătinat din cap:

— Nu știu ce vrei să spui. Pieter a părut surprins.

— S-a discutat despre asta zile întregi la Hala de carne. A, tu nu bârfești, nu-i așa? Stai cu ochii deschiși, dar nu umbli cu vorba, nici nu pleci urechea la bârfeli. Părea mulțumit. Eu aud ziua întreagă tot felul de bârfe de la slujnicele bătrâne care vin după carne. N-am încotro, dar unele îmi rămân în minte.

— Și ce a facut Tanneke ? am întrebat fără să vreau.

Pieter a zâmbit.

— Când stăpâna ta era însărcinată cu penultimul copil - cum se numește ?

— Johannes. Ca și tatăl lui.

Zâmbetul lui Pieter s-a stins așa cum se întunecă soarele când este acoperit de un nor.

— Da, ca și tatăl lui. A reluat povestirea. Într-o zi, Willem, fratele Catharinei, a venit în vizită la Oude Langendijck, când sora lui era borțoasă cu copilul și a început s-o bată, chiar în stradă.

— De ce?

— Se spune că îi lipsește o doagă. A fost întotdeauna violent. Ca și taică-su. Știi că tatăl lui și Maria Thins s-au despărțit cu mulți ani în urmă ? Fiindcă el o bătea.

— O bătea pe Maria Thins ? am repetat eu uimită. Nu-mi imaginasem că cineva ar putea să o bată pe Maria Thins.

— Și, când Willem a început s-o lovească pe Catharina, Tanneke s-a băgat între ei să o apere. I-a dat lui Willem câțiva ghionți zdraveni.

Unde era stăpânul când se întâmpla asta? m-am gândit eu. Nu se poate să fi rămas în atelier. O fi fost probabil la Ghildă sau cu van Leeuwenhoek sau la Mechelen, la hanul mamei sale.

— Anul trecut, Maria Thins și Catharina au reușit să-l pună la pripon. Nu poate părăsi casa în care e găzduit. D-aia nu l-ai văzut. Chiar n-ai auzit de treburile astea ? Nu le discută nimeni în casa voastră ?

— Cu mine nu. M-am gândit la toate momentele când Catharina și mama ei stăteau la taifas în camera Răstignirii și tăceau brusc când intram eu. Și eu nu ascult pe la uși.

— Bineînțeles că nu. Pieter zâmbea din nou, ca și când aș fi spus o glumă. Ca și ceilalți, el credea că slujnicele trag cu urechea. Se spuneau multe lucruri despre slujnice și lumea credea că și eu sunt la fel.

Tot restul drumului am tăcut. Nu știussem că Tanneke putea fi atât de devotată și de curajoasă, deși o vorbea pe la spate pe Catharina, sau că frumoasa Catharina suferise asemenea lovituri, sau că Maria Thins putea să aibă un asemenea fiu. Am încercat să-mi închipui că fratele meu mă bate pe stradă, dar n-am putut.

Pieter n-a mai spus nimic - a văzut că sunt derutată. Când m-a lăsat în fața spițeriei, mi-a atins ușor cotul, apoi și-a văzut de drum. Am fost nevoită să stau câteva clipe și să privesc apa verde, întunecată, a canalului, apoi mi-am scuturat capul să mi-l limpezesc și m-am îndreptat spre ușa farmaciei.

Îmi scuturam din gândurile mele imaginea cuțitului care se rotea pe podeaua din bucătăria mamei.

Într-o duminică, Pieter-fiul a venit la slujba de la biserica noastră. S-a strecurat înăuntru, în urma părinților mei și a mea, și s-a așezat undeva în spate, fiindcă nu l-am văzut decât târziu, când

eram afară și vorbeam cu vecinii noștri. Când l-am zărit, mi s-a tăiat respirația. Cel puțin, m-am gândit eu, e protestant. Până atunci nu fusesem sigură. De când lucram în casa de la Colțul Papistașilor nu mai eram sigură de multe lucruri.

Mama mi-a urmărit privirea.

— Cine-i ăla?

— Fiul măcelarului.

M-a privit ciudat, surprinsă și temătoare.

— Du-te la el, mi-a șoptit ea și adu-l la noi.

Am ascultat-o și m-am dus la Pieter.

— De ce ai venit aici ? am întrebat, știind că ar trebui să fiu mai politicoasă. El a zâmbit.

— Bună, Griet. N-ai pentru mine nici un cuvânt plăcut?

— De ce ai venit aici ?

— Mă duc pe rând pe la toate bisericile din Delft, să văd care slujbă îmi place mai mult. S-ar putea să-mi ia ceva timp.

Când mi-a văzut fața, a înțeles că nu îmi plăcea cum vorbește și a renunțat la tonul glumeț.

— Am venit să te văd și să-ți cunosc părinții. M-am înroșit atât de tare, încât am simțit că-mi crește temperatura.

— Aș fi preferat să nu vii, i-am spus încet.

—De ce?

— Am doar șaptesprezece ani. Eu nu... nu mă gândesc încă la astfel de lucruri.

— Nu-i nici o grabă.

M-am uitat la mâinile lui - erau curate, dar mai rămăseseră urme de sânge în jurul unghiilor. M-am gândit la mâna stăpânului meu așezată peste mâna mea în timp ce îmi arăta cum să macin osul și m-a trecut un fior.

Lumea se holba la noi, fiindcă Pieter era un străin în biserica noastră. Și era un bărbat frumos — chiar și eu vedeam asta, cu părul blond, lung și ondulat, cu ochii luminoși și cu zâmbetul pe buze. Câteva femei tinere încercau să-i atragă privirile.

—Vrei să mă prezinți părinților tăi? L-am dus fără tragere de inimă la ei. Pieter a înclinat capul în fața mamei și a apucat mâna tatălui meu, care s-a tras înapoi nervos. De când își pierduse vederea se sfia să întâlnească străini.

- Nu-ți fie teamă, tată, i-am șoptit în timp ce mama îl prezenta pe Pieter unui vecin, n-ai să mă pierzi.

— Te-am și pierdut, Griet. Te-am pierdut din momentul în care ai devenit slujnică.

M-am bucurat că nu poate vedea lacrimile care-mi țâșneau din ochi.

Pieter-fiul n-a venit la biserica noastră în fiecare săptămână, dar a venit destul de des, încât în fiecare duminică deveneam nervoasă, îmi netezeam fusta mai mult decât era nevoie și-mi strângeam buzele în timp ce stăteam în strana noastră.

—A venit? E aici? întreba tata în fiecare duminică, întorcându-și capul într-o parte și-n alta.

O lăsam pe mama să-i răspundă: „Da, spunea ea, e aici” sau „Nu, n-a venit”.

Pieter le dădea întâi părinților bună ziua și de-abia după aia mă saluta și pe mine. La început se simțeau destul de stânjeniți în prezența lui. Totuși, Pieter flecărea fără efort cu ei, făcându-se că nu observă răspunsurile ciudate și tăcerile lor. Știa cum să vorbească cu oamenii, fiindcă la prăvălia tatălui său întâlnea multă lume. După câteva duminici, părinții mei s-au obișnuit cu el. Într-o duminică, Pieter a spus ceva, și tata a râs, și a fost atât de uimit de râsul lui, încât s-a încruntat imediat și a rămas așa până când Pieter a spus altceva și l-a făcut să râdă din nou.

După ce stăteau de vorbă cu Pieter, urma un moment când părinții mei se retrăgeau și ne lăsau singuri. Dar la primele întâlniri nu ne-au lăsat singuri. Pieter așteptase ca ei să decidă când va fi momentul. Apoi, într-o duminică, mama l-a apucat înapoi pe tata de braț și a zis:

— Să mergem să vorbim cu pastorul.

Câteva duminici la rând m-am temut de momentul acela, până când m-am obișnuit și eu să stau de vorbă cu el și să-mi păstrez firea în fața atâtor ochi care ne urmăreau. Pieter mă tachina uneori cu delicatețe, dar cel mai adesea mă întreba ce am făcut în timpul săptămânii, sau îmi spunea istorioarele auzite la Hala de carne, sau descria licitațiile de la Târgul de animale. Avea răbdare cu mine când deveneam tăcută, sau tăioasă, sau indiferentă.

Nu mă întreba niciodată de stăpânul meu. Nu i-am spus niciodată că lucram cu vopsele. Am fost bucuroasă că nu m-a întrebat.

În duminicile acelea mă simțeam foarte dezorientată. Când trebuia să-l ascult pe Pieter, mă pomeneam că mă gândesc la stăpânul meu.

Într-o duminică din mai - se împlinea aproape un an de când lucram la casa din Oude Langendijck - mama i-a spus lui Pieter chiar înainte ca ea și tata să ne lase singuri.

— Vrei să vii să iei masa cu noi după slujba de duminica viitoare?

Pieter a zâmbit, în timp ce eu o priveam cu gura căscată.

— Da, am să vin.

Nu cred că am auzit ce a mai spus după aceea. Când în sfârșit Pieter a plecat și eu m-am întors acasă cu părinții mei, a trebuit să-mi mușc buzele, fiindcă îmi venea să țip.

— De ce nu mi-ai spus că ai de gând să-l inviți pe Pieter? am mârâit eu.

Mama m-a privit pieziș și a spus doar atât:

— Era vremea să-l invităm.

Avea dreptate - ar fi fost urât din partea noastră să nu îl invităm la noi acasă. Nu mai jucasem jocul ăsta cu un bărbat până atunci, dar văzusem cum făceau alții. Dacă Pieter era serios, atunci părinții mei trebuiau să-l trateze cu seriozitate.

Știam de asemenea ce povară va fi pentru ei să-l aibă la masă. Părinții mei aveau foarte puține posibilități materiale. În ciuda lefii mele și a ceea ce scotea mama torcând lână pentru alții, de-abia aveau hrană pentru ei; știam ce înseamnă o gură în plus - și era vorba de gura unui măcelar. Nu prea aveam cum să îi ajut - puteam să iau cu greu o bucată de lemn, poate niște ceapă, puțină pâine din bucătăria lui Tanneke. Aveam să mănânce mai puțin în săptămâna aceea și să aprindă mai rar focul, să-l poată hrăni cum se cuvine pe Pieter.

Dar ei l-au rugat pe Pieter să vină. Mie nu mi-au spus nimic, dar au socotit, cred eu, că hrănindu-l pe el au găsit o cale să ne umplem pe viitor burțile. Nevasta unui măcelar - și părinții ei - mănâncă întotdeauna bine. Puțină foame acum va aduce în cele din urmă o burtă plină.

Mai târziu, când a început să vină cu regularitate, Pieter le trimitea în dar carnea pe care mama avea să o gătească pentru duminică. La acel prim prânz de duminică totuși ea a avut tact și nu l-a servit pe fiul măcelarului cu carne. El ar fi putut să judece exact cât de săraci erau ei după bucata de friptură. În schimb, a pregătit iahnie de pește și a adăugat crevete și homari. Nu mi-a spus niciodată cum a făcut rost de bani.

Casa noastră săracă strălucea însă de atențiile ei. Scosese cele mai bune plăci de faianță făcute de tata, cele pe care el nu fusese nevoit să le vândă, le lustruise și le aliniase de-a lungul peretelui, astfel încât Pieter să le poată privi în timp ce mânca. El a lăudat iahnia făcută de mama și cuvintele lui erau sincere. Ea a fost încântată, a roșit și a zâmbit și i-a mai pus o porție. Apoi el l-a întrebat pe tata despre plăcile de faianță, descriind fiecare placă în parte până când tata o recunoștea și putea să continue descrierea.

— Griet o are pe cea mai frumoasă, a spus tata după ce le descrisese pe cele aflate în cameră. E o faianță cu ea și cu fratele ei.

— Mi-ar face plăcere să o văd, a murmurat Pieter.

Îmi țineam mâinile crăpate în poală și le priveam și mă țineam să nu plâng. Nu le spusese părinților ce făcuse Cornelia cu placa mea de faianță.

Când Pieter se pregătea să plece, mama mi-a șoptit să-l conduc până la capătul străzii. Am mers alături de el. Eram sigură că vecinii noștri se uită după noi, deși într-adevăr era o zi ploioasă și erau puțini oameni pe-afară. Mă simțeam de parcă părinții mei mă împinseseră în stradă; simțeam că se încheiase un târg și eu eram trecută în mâinile unui bărbat. Cel puțin e un om bun, m-am gândit, chiar dacă mâinile lui nu sunt atât de curate cum ar trebui să fie.

În apropiere de canalul Rietveld era o alee și Pieter m-a condus acolo, ținându-și mâna pe spatele meu. Agnes se ascundea acolo în timpul jocurilor noastre de copii. M-am sprijinit de un zid și l-am lăsat pe Pieter să mă sărute. Era atât de nerăbdător încât mi-a mușcat buzele. N-am țipat - mi-am lins sângele sărat și am privit peste umărul lui zidul de cărămidă ud de pe partea cealaltă a aleii în timp ce el se înghesuia în mine. Un strop de ploaie mi-a căzut în ochi.

Nu l-am lăsat să facă tot ce dorea. După o vreme, Pieter s-a dat înapoi. A întins mâna spre capul meu. Eu m-am îndepărtat puțin.

— Preferi bonetele tale, nu-i așa ?

— Nu sunt atât de bogată încât să-mi aranjez părul și să merg fără bonetă, m-am răstit eu. Nici nu sunt o... n-am terminat. Nu era nevoie să-i spun ce gen de femeie e aia de umblă cu capul gol.

— Dar ție boneta îți acoperă tot părul. De ce ? Cele mai multe femei nu își ascund tot părul. Nu i-am răspus.

— Cum e părul tău ?

— Castaniu.

— Închis sau deschis ?

— Închis.

Pieter a zâmbit ca și cum atrăgea un copil într-un joc.

— Drept sau buclat ?

— Și, și. M-am îngrozit de zăpăceala mea.

— Lung sau scurt ? Am ezitat.

— Îmi trece de umeri.

A continuat să-mi zâmbească, apoi m-a sărutat încă o dată și s-a îndreptat spre Piață.

Șovăisem fiindcă nu voiam să mint, dar nici nu voiam ca el să știe. Aveam părul lung și sălbatic, imposibil de îmblânzit. Când era descoperit, părea să aparțină altei Griet - o Griet care stă pe o alee singură cu un bărbat și bărbatul nu e atât de calm, și pașnic, și de curat ca Pieter. O Griet ce semăna cu femeile care cutezau să-și descopere capul. De-aia îmi țineam părul complet ascuns - să nu se vadă nici o urmă din acea Griet.

A terminat tabloul cu fata brutarului. De data asta am primit un avertisment, fiindcă a încetat să-mi mai ceară să macin și să spăl culori. Nu mai folosea multă vopsea, nici nu mai făcea schimbări neașteptate la sfârșit, așa cum se întâmplase la tabloul femeii cu șiragul de perle. Făcuse schimbări mai înainte, scoțând din scenă un scaun și mutând harta de-a lungul peretelui. Schimbările de acest fel nu mă surprindeau, fiindcă avusesem prilejul să mă gândesc chiar eu la ele și știam că prin tot ce făcea el pictura devenea mai bună.

A împrumutat din nou camera obscură de la Leeuwenhoek să privească scena pentru ultima oară. După ce a reglat-o, mi-a îngăduit să privesc și eu prin ea. Deși nu înțelegeam prea bine cum funcționează, am ajuns să admir scenele pe care camera le înfățișa în interiorul ei, imaginile miniaturale, răsturnate, ale lucrurilor din încăpere. Culorile obiectelor obișnuite deveneau mai intense - fața de masă, un roșu mai intens, harta de pe perete, un cafeniu luminos ca un pahar cu bere ținut în dreptul soarelui. Nu știam sigur cum îl ajută camera să picteze, dar începeam să semăn cu Maria Thins - dacă îl facea să picteze mai bine, nu mai puneam la îndoială metoda.

Totuși, el nu picta mai repede. A lucrat cinci luni la fata cu cana de apă. Mă temeam deseori că Maria Thins îmi va aminti că nu l-am ajutat să lucreze mai repede și-mi va spune să-mi iau lucrurile și să plec.

Dar nu s-a întâmplat așa. Maria Thins știa că el fusese foarte ocupat la Ghildă și la Mechelen în iarna aceea. Ea se hotărâse probabil să aștepte să vadă dacă lucrurile nu se vor schimba în timpul verii. Sau poate îi venea greu să-l dojenească, fiindcă și ei îi plăcea foarte mult tabloul.

— E păcat că o pictură atât de frumoasă rămâne la brutar, a spus ea într-o zi. Puteam să cerem un preț mai bun dacă o lua van Ruijven. Era clar că în vreme ce el picta tablourile, ea făcea aranjamentele bănești.

Și brutarului i-a plăcut tabloul. Ziua în care a venit să-l vadă s-a deosebit mult de vizita convențională pe care o făcuseră van Ruijven și nevasta lui în urmă cu câteva luni, când veniseră să-și vadă tabloul lor. Brutarul și-a adus întreaga familie, care cuprindea câțiva copii și o soră sau două. Era un om vesel, cu fața mereu roșie de la dogoarea cuptoarelor și avea părul ca tras prin făină. A refuzat vinul oferit de Maria Thins și a preferat o halbă cu bere. Iubea copiii și a insistat ca Johannes și cele patru fete să vină în atelier. Și copiii îl iubeau - de fiecare dată când îi vizita le aducea o scoică pentru colecția lor. De data asta era un ghioc mare cât mâna mea, rugos și țepos, alb cu puncte galben pale pe dinafară, roz și portocaliu și lustruit pe dinăuntru. Încântate, fetele au dat fuga sa-și aducă și celelalte scoici. Le-au adus la etaj, și ele și copiii brutarului s-au jucat împreună în magazie, în vreme ce Tanneke și eu îi serveam pe oaspeții din atelier.

Brutarul a anunțat că e mulțumit de pictură.

— Fata mea arată bine și pentru mine-i de-ajuns, a spus el.

După aceea, Maria Thins s-a văitat că el nu privise tabloul cu destulă atenție, așa cum ar fi făcut-o van Ruijven, că simțurile lui erau întunecate de bere și de dezordinea în care se complăcea. Nu eram de acord, însă n-am spus nimic. Mi s-a părut că brutarul avusese o reacție cinstită în fața picturii. Când privea picturile, van Ruijven te copleșea cu vorbele lui alese și expresiile studiate. Era prea conștient că are un auditoriu și se străduia să-l impresioneze, în vreme ce brutarul spusese doar ce gândea.

I-am controlat pe copiii din magazie. Se așezaseră pe podea, alegeau scoicile și împrăștiau nisip peste tot. Cuferele, și cărțile, și farfuriile mari, și pernele ținute acolo nu-i interesau.

Cornelia cobora scara mobilă care ducea în atic. A sărit de pe treapta a treia și a țipat victorioasă când a ajuns bufnind pe podea. Mi-a aruncat o privire care era, de fapt, o provocare. Unul dintre fiii brutarului, cam de vârsta lui Aleydis, s-a urcat pe scară câteva trepte și a sărit de acolo pe podea. Apoi a încercat și Aleydis și, după aceea, au repetat figura și alți copii.

N-am aflat cum a reușit Cornelia să se cațere în atic și să fure roiba care-mi pătase șorțul cu roșu. Era vicleană din fire, izbutea să se furișeze fără să fie văzută. Nu i-am spus nimic Mariei Thins sau lui despre furtișagul fetei. Nu eram sigură că îmi vor da crezare. În schimb, de câte ori el sau eu nu eram acolo, aveam grijă să încui vopselele.

Nu i-am spus nimic Corneliei acum, când se întinsese pe podea lângă Maertge. Dar în noaptea aceea mi-am verificat lucrurile. Nu lipsea nimic - placa mea de faianță spartă, pieptenul de бага, cartea de rugăciuni, batistele mele brodate, gulerele mele, cămășile, șorțurile și bonetele mele. Le-am numărat, le-am aranjat și le-am împăturit din nou.

Apoi am verificat vopselele, așa, să mă asigur. Erau acolo și dulapul nu părea să fi fost forțat.

În definitiv, Cornelia se purta ca orice copil, se cățara pe scară și sărea de pe ea, căutând să se joace și nu neapărat să facă răutăți.

Brutarul și-a luat tabloul în mai, dar stăpânul meu a început să lucreze la o noua pictură de-abia în iulie. Întârzierea mă îngrijora și mă așteptam ca Maria Thins să mă învinovățească pe mine, deși amândouă știam că nu am nici o vină. Apoi, într-o zi am auzit-o întâmplător când îi spunea Catharinei că un prieten de-al lui van Ruijven văzuse tabloul în care era înfățișată soția lui cu șiragul de perle și că prietenul acela s-a gândit că ea n-ar trebui să se uite în oglindă, ci spre cei ce o privesc. Van Ruijven a hotărât astfel că vrea o pictură în care soția lui să privească spre pictor.

—Pictează foarte rar poza asta, a observat ea. N-am auzit răspunsul Catharinei. Spălam podeaua din odaia fetelor și m-am oprit câteva clipe.

— Ții minte ultima pictură, i-a amintit Maria Thins. Slujnica. Îți amintești de van Ruijven și de slujnica în rochie roșie ?

Catharina a pufnit în râs. Apoi și-a înăbușit râsul.

— A fost ultima dată când un personaj din picturile sale se uita spre privitori, a continuat Maria Thins, da' ce scandal a urmat - a fost de pomină! Când van Ruijven i-a propus, am fost sigură că de data asta o să spună nu, dar el a fost de acord să o picteze așa.

Nu puteam s-o întreb pe Maria Thins, care și-ar fi dat seama că trăsesem cu urechea. Nu puteam s-o întreb pe Tanneke, fiindcă acum ea nu-mi mai povestea nici o bârfă. Și așa, într-o zi când era puțină lume la prăvălia lui, l-am întrebat pe Pieter-fiul dacă auzise de slujnica în rochie roșie.

— Da, normal, povestea a circulat prin toată Hala de came, a răspuns el chicotind. S-a aplecat și a început să aranjeze din nou limbile de vacă pe tejghea. Întâmplarea s-a petrecut acum câțiva ani. Se pare că van Ruijven voia ca una dintre slujnicele lui să fie împreună cu el într-o pictură. Au îmbrăcat-o cu o rochie de-a nevestei lui, una roșie, și van Ruijven a avut grijă să apară și cana cu vin în pictură, ca s-o pună pe fată să bea de fiecare dată când pozau împreună. Și firește, înainte de a fi terminată pictura, fata purta în pânțele copilul lui van Ruijven.

— Ce s-a mai întâmplat cu ea ? Pieter a ridicat din umeri:

— Ce se-ntâmplă cu fete d-astea ? Mi-a înghețat sângele-n vine. Nu era prima poveste de acest fel pe care o auzeam, dar nici una nu se petrecuse atât de aproape de mine. M-am gândit la visurile mele de a purta veșmintele Catharinei, la felul în care van Ruijven mă prinsese de bărbie pe coridor, la modul cum îi spunea stăpânului meu: „Trebuie s-o pictezi”.

Pieter se opri din ceea ce făcea cu o umbră de supărare pe față.

—De ce te interesezi de ea?

—Așa, am întrebat și eu într-o doară, i-am răspuns liniștită. Am auzit întâmplător de ea. Altminteri, nu mă interesează.

N-am fost de față când a aranjat scena pentru tabloul cu fata brutarului — nu îl ajutam încă. Totuși, acum, când nevasta lui van Ruijven a venit prima oară să pozeze, eram sus în atic și am auzit ce-a spus el. Era o femeie tăcută. Făcea ceea ce îi cerea el fără să scoată o vorbă. Pantofii ei eleganți nu țicăneau pe dalele pardoselii. I-a spus să stea în picioare lângă fereastra neoblontă, apoi să se așeze pe unul din cele două scaune cu spătarul cu cap de leu puse lângă masă. L-am auzit cum închide obloanele.

— Tabloul acesta o să fie mai întunecat decât celălalt, a declarat el.

Ea nu i-a răspuns. Aveam impresia că el vorbește pentru sine. După câteva clipe, m-a strigat. Când am apărut, mi-a spus :

— Griet, adu mantila galbenă a soției, inele și colierul ei de perle și cerceii cu perle.

În după-amiaza aia Catharina își vizita niște prietene, așa că n-aveam cum să-i cer bijuteriile. Oricum, mă îngrozea gândul că ar fi trebuit să i le cer. În schimb, m-am dus în camera Răstignirii la Maria Thins, care a descuiat caseta de bijuterii a Catharinei și mi-a dat colierul și cerceii. Apoi am scos mantila din dulapul din camera mare, am scuturat-o și am aranjat-o cu grijă pe brațul meu. Până atunci nu o mai atinsesem. Mi-am înfundat nasul în blană - era moale, ca un pui de iepure.

În timp ce străbăteam coridorul îndreptându-mă spre scară, m-a cuprins pe neașteptate dorința să fug afară cu bogățiile în brațe. Puteam să mă duc la steaua din mijlocul Pieței Mari, să aleg în ce direcție să plec și să nu mă mai întorc înapoi niciodată.

În schimb, m-am întors la nevasta lui van Ruijven și am ajutat-o să-și pună mantila. O purta de parcă ar fi fost pielea ei. După ce și-a petrecut cerceii prin găurile din lobiile urechilor, și-a prins perlele în jurul gâtului. Adusesem panglici să-i leg colierul, când el a spus:

— Fără colier. Pune-l pe masă.

Femeia s-a așezat din nou. El ședea pe scaunul lui și o studia. Ea nu părea să se sinchisească — privea în spațiu fără să vadă, așa cum încercase să mă facă și pe mine să privesc.

— Uită-te la mine, a spus el.

S-a uitat. Avea ochii mari, închiși la culoare, aproape negri.

El a pus un covoraș pe masă, apoi l-a înlocuit cu stofa albastră. A înșirat perlele pe masă, apoi a format din ele o grămadă, apoi le-a înșirat din nou. A rugat-o să stea în picioare, să se așeze, apoi să stea sprijinită de spătarul scaunului, apoi să se aplece puțin în față.

Am crezut că uitase de prezența mea acolo, în colțul de unde priveam, până când a spus:

— Griet, adu-mi puful pentru pudră al Catharinei.

A pus-o să țină puful lângă obraz, să-l așeze pe masă cu mâna ei, dar fără să-i dea drumul, să-l lase deoparte. Apoi mi l-a dat înapoi:

— Du-l la loc.

Când m-am întors, am văzut că îi dăduse o pană de găscă și hârtie. Ea stătea pe scaun aplecată în față și scria. În dreapta ei se afla o călimară. El a deschis o pereche de obloane de sus și le-a închis pe cele două de jos. Camera a devenit mai întunecoasă, dar lumina cădea pe fruntea ei înaltă și boltită, pe brațul ei care se rezema de masă, pe mâneca mantilei galbene.

— Mută-ți mâna stângă puțin mai în față, a spus el. Așa, e bine. Ea scria.

— Uită-te la mine.

S-a uitat.

El a adus o hartă din magazin și a atârnat-o pe peretele din spatele ei. Apoi a dat-o jos. A încercat cu un mic peisaj, cu pictura unei corăbii, cu peretele gol. Apoi a dispărut, coborând la parter.

Cât timp a lipsit, am urmărit-o atent pe nevasta lui van Ruijven. Era poate o obrăznicie din partea mea, însă voiam să văd ce va face. Nu s-a mișcat din loc. Părea să se cufunde mai deplin în poză. Când el s-a întors cu o natură statică cu instrumente muzicale, ea părea că stă la masă netulburată, concentrată, și își scrie scrisoarea. Auzisem că o pictase odată cântând la lăută - înainte de tabloul cu șiragul de perle. Învățase probabil până acum ce anume voia el de la un model. Și era probabil așa cum o voia el.

A atârnat tabloul pe perete, în spatele ei, apoi s-a așezat din nou s-o studieze. În timp ce ei se priveau, m-am simțit ca și cum nu aș fi fost acolo. Voiam să plec, să mă întorc la vopselele mele, dar n-am îndrăznit să tulbur momentul.

—Data viitoare când vii, să nu-ți mai pui funde roz, să-ți pui funde albe în păr și să-ți legi părul la spate cu o fundă galbenă.

A dat din cap atât de puțin, încât parcă nici nu l-a mișcat.

— Poți să te rezemi de spătar. Cum el o elibera, m-am simțit și eu liberă să plec.

A doua zi a mai tras un scaun lângă masă. În ziua următoare a adus sus caseta cu bijuterii a Catharinei și a pus-o pe masă. Sertărașele ei erau împodobite cu perle în jurul găurilor pentru chei.

Van Leeuwenhoek a sosit cu camera obscură în vreme ce eu lucram în atic.

— Într-o bună zi va trebui să-ți iei și tu una, l-am auzit spunând cu o voce profundă. Recunosc totuși că asta îmi oferă prilejul să văd ce pictezi. Unde-i modelul?

— N-a putut să vină.

— E o problemă.

— Nu, nu e. Griet, a strigat el.

Am coborât scara. Când am intrat în atelier, van Leeuwenhoek s-a uitat la mine uimit. Avea ochi căprui limpezi, cu pleoape mari, care îl făceau să pară adormit. Totuși, nu era câtuși de puțin adormit. Dimpotrivă, era ager și intrigat și avea colțurile gurii trase înăuntru. În ciuda surprizei

produse de prezența mea, avea un aer de bunăvoință, și când și-a revenit chiar s-a înclinat în fața mea.

Nici un gentilom nu se mai înclinase până atunci în fața mea. Nu m-am putut stăpâni - am zâmbit.

Van Leeuwenhoek a râs:

—Ce făceai acolo sus, draga mea?

— Măcinam vopsele, domnule. S-a întors spre stăpânul meu:

— Aha, un ajutor! Ce surprize mai ai pentru mine? Măine-poimăine o s-o înveți să-ți picteze ea femeile.

Stăpânul meu nu s-a amuzat deloc.

— Griet, a spus el, să stai așa cum ai văzut că a stat deunăzi soția lui van Ruijven.

M-am dus intimidată la scaun și m-am așezat, aplecându-mă în față așa cum făcuse ea.

— Ia pana în mână.

Am luat-o, îmi tremura mâna și am facut pana să tremure, și mi-am așezat mâinile cum îmi aminteam că și le ținuse ea. Mă rugam să nu mă pună să scriu ceva, cum făcuse cu nevasta lui van Ruijven. Tata mă învățase să-mi scriu numele și cam atât. Cel puțin știam cum se ține pana de gâscă. Mi-am aruncat o privire spre foile de pe masă și m-am întrebat ce o fi scris nevasta lui van Ruijven pe ele. Știam să citesc puțin, din lucrurile familiare cum era cartea mea de rugăciuni, dar nu și scrisul unei doamne.

— Uită-te la mine.

M-am uitat la el. Am încercat să fiu nevasta lui van Rijven. Și-a dres glasul.

— O să poarte mantila galbenă, i-a spus lui van Leeuwenhoek. Acesta a dat din cap.

Stăpânul meu s-a ridicat și ei au pus camera obscură astfel încât să fie îndreptată spre mine. Apoi au privit pe rând. Când stăteau aplecați deasupra cutiei cu pelerina neagră petrecută peste capetele lor, îmi venea mai ușor să stau și să nu mă gândesc la nimic, așa cum știam că voia să stau.

L-a pus pe van Leeuwenhoek să mute tabloul pe peretele din spate de câteva ori, până a fost mulțumit de poziția lui, apoi să deschidă și să închidă obloane în vreme ce el își ținea capul sub pelerină. În cele din urmă a părut mulțumit. S-a ridicat, a împăturit pelerina și a pus-o pe speteaza

scaunului, apoi s-a dus la masa de lucru, a luat o foaie de hârtie și i-a dat-o lui van Leeuwenhoek. Au început să discute conținutul ei - voia să se sfătuiască în legătură cu anumite treburi ale Ghildei. Au discutat mult timp. Van Leeuwenhoek și-a ridicat privirile:

— Pentru numele lui Dumnezeu, omule, lasă fata să se întoarcă la lucrul ei.

Stăpânul meu s-a uitat la mine ca și cum ar fi fost surprins că mă aflu încă la masă, cu pana de gâscă în mână.

— Griet, poți să pleci.

În timp ce plecam cred că am văzut cum trece o expresie de milă pe fața lui van Leeuwenhoek.

El a lăsat camera instalată în atelier câteva zile. Am putut să mă uit prin ea de câteva ori singură, zăbovind cu privirea pe obiectele de pe masă. Mă deranja ceva la scena pe care urma s-o picteze. Ca și cum aș fi avut în față un tablou atârnat strâmb. Voiam să schimb ceva, dar nu știam ce. Cutia nu-mi dădea nici un răspuns.

Într-o zi nevasta lui van Ruijven a venit din nou și el s-a uitat la ea mult timp prin camera obscură. Treceam prin atelier când el avea capul acoperit cu pelerina și călcam cât puteam de atent, astfel încât să nu-i deranjez. Am stat câteva clipe în spatele lui să privesc aranjamentul în care acum intra și ea. Ea m-a văzut probabil, dar n-a dat nici un semn și a continuat să privească drept spre el cu ochii ei negri.

Mi-a trecut atunci prin minte că scena era prea meșteșugită, prea îngrijit aranjată. Deși prețuiam ordinea la majoritatea lucrurilor, știam de la alte picturi ale sale că trebuie să fie puțină dezordine pe masă, ceva care să agațe privirea. M-am gândit la fiecare obiect - caseta cu bijuterii, stofa albastră pusă pe masă, perlele, scrisoarea, călimara — și am hotărât ce aș schimba. M-am întors fără zgomot în atic, surprinsă de gândurile mele îndrăznețe. O dată ce îmi devenise clar ce trebuia să modifice în scenă, am așteptat ca el să facă schimbarea.

N-a mutat nimic de pe masă. A potrivit puțin obloanele, înclinarea capului ei, unghiul penei de gâscă. Dar n-a schimbat ceea ce așteptam eu.

M-am gândit la asta în timp ce storceam cearșafurile, în timp ce întorceam frigarea pentru Tanneke, în vreme ce ștergeam faianța din bucătărie, în vreme ce spălam vopselele. Noaptea, când stăteam întinsă în pat, la asta mă gândeam. Uneori coboram în atelier să mă uit încă o dată. Nu, nu greșeam.

I-a înapoiat lui van Leeuwenhoek camera obscură.

De câte ori priveam aranjamentul de pe masă, scena, simțeam o apăsare în piept, ca și cum aș fi avut o greutate pe el.

A pus o pânză pe șevalet și a așternut un strat de vopsea - alb de plumb și cretă amestecate cu puțin sienit ars și galben ocru.

Apăsarea din pieptul meu devenea mai puternică în timp ce-l așteptam.

A schițat în tușe delicate, cafeniu-roșcate, conturul femeii și al fiecărui obiect.

Când a început să pună pe pânză porțiuni mari de culori false, am crezut că o să-mi plesnească pieptul ca un sac îndesat cu prea multă făină.

Într-o noapte când stăteam în pat, am hotărât că va trebui să fac eu schimbarea.

În dimineața următoare am făcut curățenie - am pus caseta cu bijuterii înapoi cu grijă, am înșirat din nou perlele, am așezat scrisoarea la locul ei, am pus călimara unde-i era locul. Am respirat adânc, să slăbesc presiunea din piept. Apoi cu o mișcare rapidă am tras de pe masă partea din față a stofei albastre, astfel încât să cadă în umbrele întunecate de sub masă, iar sus pe tăblie să facă un fald în fața casetei cu bijuterii. Am ajustat puțin liniile faldurilor, apoi m-am dat un pas înapoi. Faldurile imitau linia brațului stâng al nevestei lui van Ruijven, brațul rezemat pe masă.

Da, asta e, m-am gândit și mi-am strâns buzele. Mă poate da afară din cauza schimbării făcute, dar acum aranjamentul e mai bun.

În după-masa aia nu am urcat în atic, deși aveam mult de lucru acolo. Am stat afară pe bancă împreună cu Tanneke și am cârpit cămăși. În dimineața aia nu se dusese în atelier, ci la Ghildă și prânzise la familia van Leeuwenhoek. Nu văzuse încă schimbarea.

Așteptam agitată pe bancă. În ultimele zile, Tanneke încercase să nu mă bage în seamă, însă acum a observat că nu sunt în apele mele.

— Ce ai pățit, fată ? a întrebat ea. Se obișnuise să-mi spună „fată”, ca stăpâna ei. Te porți ca puiul de găină care știe că e dus la tăiere.

— Nimic, am răspuns eu. Mai bine spune-mi ce s-a întâmplat când a venit aici ultima oară fratele Catharinei. Am auzit la piață despre cele întâmplate. Oamenii te pomenesc și acum, am adăugat, sperând să-i abat atenția și să o laud, să nu observe cu câtă stângăcie am ocolit întrebarea ei.

Câteva clipe Tanneke a stat și mai dreaptă, apoi și-a amintit cine o întrebase.

— Nu-i treaba ta, m-a repezit ea. E o treabă de familie, nu-i pentru de-astea de teapa ta.

Cu câteva luni înainte ar fi fost încântată să povestească o întâmplare care o puneă într-o lumină foarte bună. Dar o întrebasem eu, și nu trebuia să aibă încredere în mine, sau să-mi facă pe plac, sau să binevoiască să-mi răspundă, deși a suferit probabil, fiindcă pierdea prilejul de a se lăuda.

Apoi l-am văzut — venea spre noi pe Oude Langendijck, cu pălăria trasă peste frunte ca să-și ferească fața de lumina soarelui de primăvară, cu pelerina neagră dată înapoi de pe umeri. În timp ce se apropia de noi, n-am putut să mă uit la el.

— Bună ziua, domnule, a cântat Tanneke pe un ton complet diferit.

— Bună, Tanneke. Ți place să stai la soare ?

— Oh, da, domnule. Îmi place să simt soarele pe față.

Am stat cu ochii pironiți pe cusăturile pe care le făcusem. Am simțit că se uită la mine.

După ce el a intrat în casă, Tanneke a șuierat:

— Când vorbește stăpânul cu tine spune și tu bună ziua, fată. Te porți rușinos.

— Dar n-a vorbit cu mine. A vorbit cu tine.

— Așa și trebuia. Însă nu e nevoie să fii mojiică, dacă nu vrei să te trezești în stradă, să-ți pierzi locul de aici.

Acum e sus, mă gândeam eu. A văzut pesemne ce făcusem.

Așteptam și abia mai puteam să țin acul. Nu știam la ce să mă aștept. O să mă ia la rost în fața lui Tanneke ? O să ridice vocea pentru prima oară de când venisem să locuiesc în casa lui ? O să spună că tabloul e distrus?

Poate o să tragă pur și simplu la loc stofa albastră, ca să atârne ca înainte. Poate n-o să-mi spună nimic.

În seara aia l-am văzut câteva momente când cobora la cină. Nu părea să fie în vreo dispoziție deosebită, nu părea nici fericit, nici supărat; nici preocupat, nici neliniștit. Nu s-a făcut că nu mă vede, dar nici nu s-a uitat la mine.

Am urcat în atelier să mă duc la culcare și am controlat să văd dacă trăsese stofa să atârne așa cum fusese înainte de a o fi atins eu.

Nu o trăsese. Am ridicat lumânarea în dreptul șevaletului - el schițase din nou în cafeniu-roșcat faldurile stofei albastre. Făcuse schimbarea mea.

În noaptea aia am stat întinsă în pat zâmbind în întuneric.

Dimineața următoare a intrat în atelier în timp ce eu curățam praful în jurul casetei de bijuterii. Până atunci nu mă văzuse cum fac măsurătorile. Îmi pusesem brațul de-a lungul unei margini și mutasem caseta să șterg praful de sub ea și în jurul ei. Când mi-am ridicat privirile, el mă urmărea. N-a spus nimic. Nici eu - eram preocupată să pun caseta la loc, exact cum fusese. Apoi am șters stofa albastră cu o cârpă umeda, cu mare atenție la noile falduri făcute de mine. Îmi tremurau puțin mâinile în timp ce ștergeam praful.

Când am terminat, m-am uitat la el.

— Spune-mi, Griet, de ce ai schimbat fața de masă? Cu tonul ăsta îmi vorbise și când mă întrebase despre legume în casa părinților mei.

M-am gândit câteva momente.

— E nevoie de puțină dezordine în scenă, să contrasteze cu seninătatea ei, am explicat eu. Ceva care să provoace ochiul. Da' trebuie să fie și ceva plăcut ochiului și acum e, fiindcă stofa și brațul ei sunt în poziție asemănătoare,

A urmat o pauză lungă. Se uita atent la masă. Am așteptat, ștergându-mi mâinile pe șorț.

— Nu m-am gândit că pot învăța ceva și de la o slujnică, a spus el în cele din urmă.

Duminică mama a venit lângă noi în timp ce eu îi descriam tatei pictura cea nouă. Pieter era la noi și își fixase privirile în podea, acolo unde soarele făcea o pată de lumină. Era întotdeauna tăcut când discutam despre picturile stăpânului meu.

Nu le-am spus de schimbările făcute de mine și pe care stăpânul meu le acceptase.

— Cred că picturile lui nu-s bune pentru suflet, a anunțat pe neașteptate mama. Se încruntase. Până atunci nu vorbise niciodată despre opera lui.

Surprins, tata s-a întors cu fața spre ea.

— Ba sunt bune pentru pungă, după cât se pare, a spus Frans în zeflema. Era una din rarele duminici când îi vizita pe părinți. În ultimul timp îl obsedau banii. Mă întreba despre lucrurile de valoare din casa de pe Oude Langendijck, despre perlele și mantila din pictură, despre caseta cu bijuterii încrustată cu perle și despre ce se afla în ea, despre numărul și mărimea tablourilor

atârdate pe pereți. Nu i-am spus prea multe lucruri. Mi-a fost teamă că nu mai voia să-și câștige existența ca ucenic într-o fabrică de faianță și căuta căi mai lesnicioase. Mi-a părut rău că gândesc așa despre fratele meu. Totuși, cred că el visa, însă nu voiam să-i întretin visurile cu viziunea unor obiecte scumpe aflate la îndemâna lui — sau a surorii lui.

— Ce vrei să spui, mamă? am întrebat, fără să-l iau în seamă pe Frans.

— E ceva periculos în modul cum descrii picturile lui, a explicat ea. Din felul în care vorbești, ele ar putea înfățișa scene religioase. Ca și cum femeia descrisă de tine ar fi Fecioara Maria, când ea e doar o femeie care scrie o scrisoare. Îi dai picturii un sens pe care nu-l are sau nu-l merită. În Delft sunt mii de picturi. Le poți vedea pretutindeni, atârdate într-o tavernă sau în casa unui bogătaș. Din leafa primită pe două săptămâni ca slujnică poți să-ți cumperi o pictură de la piață.

— Dacă aș face așa, i-am replicat eu, tu și tata n-ați avea ce mânca două săptămâni și ați muri fără să vedeți ce am cumpărat.

Tata a tresărit. Frans, care lega noduri pe o bucată de frânghie, a încremenit. Pieter mi-a aruncat o privire.

Mama a rămas calmă. Nu spunea deseori tot ce avea pe suflet. Dar când spunea ceva, vorbele ei erau de aur.

— Îmi pare rău, mamă, am bolborosit eu, n-am vrut să spun...

— Munca la ei ți-a sucit capul, m-a întrerupt ea. Te-a făcut să uiți cine ești și de unde te tragi. Noi suntem o familie protestantă cuviincioasă, ale cărei nevoi nu sunt hotărâte de bogății sau de mode.

Am privit în pământ, rănită de vorbele sale. Erau cuvintele unei mame, cuvinte pe care le-aș spune și eu fiicei mele dacă aș fi îngrijorată din cauza ei. Deși nu-mi plăcea că le-a spus și nu-mi plăcea că pune la îndoială valoarea picturii lui, știam că era ceva adevăr în ele.

În duminica aceea Pieter n-a stat prea mult cu mine pe alee.

Dimineața următoare mi-a venit greu să mă uit la pictură. Peticele masive de culori false fuseseră pictate și el îi făcuse ochii și bolta înaltă a frunții și câteva falduri de la mâneca mantilei. Mai ales galbenul puternic îmi producea plăcerea vinovată pe care o condamnaseră vorbele mamei. În schimb, am încercat să-mi închipui cum ar arăta pictura terminată, tabloul simplu al unei femei care scrie o scrisoare, pus în vânzare pentru zece guldeni la taraba lui Pieter-tatăl.

Și n-am fost în stare.

El se afla într-o dispoziție bună în după-masa aia, fiindcă altminteri nu l-aș fi întrebat. Învățasem să-i apreciez starea sufletească, dar nu după cuvintele puține pe care le rostea sau după expresia feței - el nu prea arăta ce simte -, ci din felul în care se mișca prin atelier și prin atic. Când era mulțumit, când lucra bine, se ducea înainte și înapoi cu un scop precis, cu pași mari și siguri și fără nici o mișcare în plus. Dacă s-ar fi priceput la muzică, ar fi fredonat sau fluierat ca pentru sine. Când lucrurile nu mergeau bine, se oprea, se uita pe fereastră, își schimba brusc direcția, începea să urce scara spre atic, dar când ajungea aproape de mijlocul ei, cobora.

— Domnule, am început eu când a urcat în atic să amestece ulei de in în albul de plumb pe care îl măcinasem eu. Lucra la blana mânecii. Ea nu venise în ziua aia, dar descoperisem că el e în stare să picteze anumite părți ale ei fără ca ea să fie acolo.

Și-a înălțat sprâncenele:

— Spune, Griet.

El și Maertge erau singurii din casă care-mi spuneau întotdeauna pe nume.

— Picturile dumneavoastră sunt picturi catolice?

S-a întrerupt cu sticla de ulei de in în echilibru deasupra scoicii în care se afla albul de plumb.

— Picturi catolice, repetă el. A lăsat în jos mâna și a bătut ușor cu sticla în tăblia mesei.

— Ce înțelegi prin picturi catolice? Mă luase gura pe dinainte. Acum nu știam ce să spun. Am încercat cu o altă întrebare:

— În bisericile catolice sunt picturi, de ce ?

— Ai intrat vreodată într-o biserică catolică, Griet?

— Nu, domnule.

— Prin urmare n-ai văzut picturi într-o biserică, sau statui, sau vitralii.

— Nu.

— Ai văzut picturi doar în case, sau prăvălii, sau hanuri.

— Și la piață.

— Da, și la piață. Îți place să te uiți la picturi ?

— Da, domnule. Începusem să cred că nu-mi va răspunde la întrebare, că pur și simplu o să-mi pun alte și alte întrebări.

— Ce vezi când te uiți la o pictură?

— Ce să văd, domnule? Văd ce a pictat pictorul. Deși a dat din cap, am simțit că n-am răspuns așa cum dorea el.

— Prin urmare, când privești pictura de jos din atelier, ce vezi?

— În mod sigur n-o văd pe Fecioara Maria. Am spus asta mai mult ca o sfidare adresată mamei mele decât ca răspuns la întrebarea lui.

M-a privit uimit.

— Cum ? Te așteptai să o vezi pe Fecioara Maria?

— Nu, nici chiar așa, domnule, i-am replicat enervată.

— Crezi că pictura din atelier e catolică?

— Știu și eu, domnule?! Mama mi-a spus...

— Mama ta a văzut pictura ? Nu.

— Nu, n-a văzut-o.

— Prin urmare, nu-ți poate spune ce anume vezi sau nu vezi tu.

— Nu. Avea dreptate, însă nu mi-a plăcut că o critică pe mama.

— Picturile nu sunt nici catolice, nici protestante, a spus el. Catolici sau protestanți sunt oamenii care le privesc; catolic sau protestant este ceea ce așteaptă ei să vadă. Pictura în biserică e aidoma lumânării într-o încăpere cufundată în întuneric — o folosim pentru a vedea mai bine. E puntea între noi și Dumnezeu. Lumânarea însă nu e nici protestantă, nici catolică. E lumânare și-atât.

— Noi n-avem nevoie să ne ajutăm cu asemenea lucruri ca să-l vedem pe Dumnezeu, am replicat eu. Avem Cuvântul Lui și-i de-ajuns.

A zâmbit.

— Știai, Griet, că eu am fost crescut în credința protestantă? M-am convertit când m-am însurat. Așadar, nu-i nevoie să-mi ții predici. Am mai auzit asemenea cuvinte.

L-am privit cu ochii măriți. Până atunci nu cunoscusem nici o persoană care să se fi hotărât să nu mai fie protestantă. Nu credeam că e posibil să-ți schimbi credința. Și totuși, el și-o schimbase.

Părea să aștepte să vorbesc.

— Deși n-am intrat niciodată într-o biserică catolică, am început eu domol, cred că dacă aş vedea o pictură acolo, ar trebui să fie ca a dumneavoastră. Chiar dacă nu înfățișează o scenă din Biblie sau nu o zugrăvește pe Fecioara și Pruncul sau Răstignirea. M-a trecut un fior gândindu-mă la pictura atârnată deasupra patului meu din pivniță.

El a luat din nou sticla și a turnat cu mare grijă câteva picături de ulei în scoică. A început să amestece uleiul și albul de plumb cu ajutorul cuțitului de paletă, până când vopseaua a ajuns ca untul lăsat afară în căldura din bucătărie. Mișcarea cuțitului de argint în vopseaua albă, smântânoasă, mă încânta.

— E, într-adevăr, o deosebire între atitudinea catolică și cea protestantă față de pictură, mi-a explicat el în timp ce lucra, dar nu e neapărat atât de mare cum crezi tu. Picturile pot servi unui scop spiritual pentru catolici, dar nu uita că protestanții îl văd pe Dumnezeu pretutindeni și în fiecare lucru. Dar când pictează lucruri obișnuite - mese și scaune, lighene, căni și cafele, soldați și slujnice - nu slăvesc pictorii creația lui Dumnezeu?

Păcat că nu era de față și mama să-l audă. El ar fi reușit să o facă să înțeleagă chiar și pe ea.

Caseta cu bijuterii rămânea în atelier, unde Catharina nu putea să intre și, bineînțeles, ea nu era deloc încântată de situație. Nu avea încredere în mine, în parte fiindcă nu mă plăcea, dar și fiindcă era influențată de povestirile pe care le auzeam cu toții despre slujnicele care furau lingurile de argint ale stăpânelor lor - furtul și ademenirea stăpânului casei - la asta se așteptau stăpânele de la slujnice.

Totuși, cum am descoperit eu din purtarea lui van Reuijven, cel mai adesea bărbatul se ținea de capul slujnicei, și nu invers. El se purta cu servitoarea ca și cum ar fi fost proprietatea lui.

Deși se consulta rareori cu el în privința treburilor gospodăriei, Catharina s-a dus la bărbatul ei să-i ceară să se facă o schimbare. Eu nu i-am auzit discutând, dar mi-a spus Maertge într-o dimineață. Maertge și eu ne înțelegeam bine în acea vreme. Se făcuse pe neașteptate mai matură, nu o mai interesau ceilalți copii și prefera să stea cu mine dimineața în timp ce eu îmi făceam treburile. A învățat de la mine să stropească rufele cu apă pentru a le înălbi la soare, să curețe petele de grăsime cu un amestec de sare și vin, să frece fierul de călcat cu sare grunjoasă ca să nu se lipească și să nu ardă rufele. Totuși, avea mâinile prea delicate pentru a le băga în apă - putea să mă urmărească în timp ce lucram, dar n-o lăsam să-și ude mâinile. Acum mâinile mele erau

prăpădite de tot - aspre, roșii și crăpate, în pofida leacurilor date de mama pentru a le întreține. Aveam mâini muncite și încă nu împlinisem optișpe ani.

Maertge era în unele privințe așa cum fusese Agnes - veselă, iscoditoare și gândea și se hotăra repede. Dar era totodată fata cea mai mare și, fiind cea mai mare, își știa obligațiile și le îndeplinea cu seriozitate. Se ocupa de surorile ei așa cum eu mă îngrijisem de fratele și de sora mea. Asta o făcea să privească schimbările cu prudență.

— Mama vrea să i se dea înapoi caseta cu bijuterii, m-a anunțat ea când ocoleam steaua din Piața Mare în drumul spre Hala de carne. A vorbit cu tata despre asta.

— Și ea ce a spus ? am încercat eu să am un ton indiferent, în timp ce mă uitam la colțurile stelei. În ultima vreme observasem că în fiecare dimineață când îmi deschua atelierul, Catharina cerceta din ușă cu privirile camera și masa pe care se aflau bijuteriile ei.

Maertge se codea.

— Mamei nu-i place că tu stai închisă acolo noaptea cu bijuteriile ei, a spus ea în cele din urmă. Ea nu a adăugat și ce anume o îngrijora pe Catharina - că aș putea lua perlele de pe masă, aș băga sub braț caseta și aș coborî pe fereastră în stradă, fugind în alt oraș și spre altă viață.

Maertge încerca în felul ei să mă prevină:

— Vrea să dormi din nou în pivniță, a continuat ea. Doica o să plece în curând și nu mai e nici un motiv să rămâi în atic. A spus că ori pleci tu, ori nu mai lasă acolo caseta.

— Și ce-a zis tatăl tău ?

— N-a spus nimic. O să se mai gândească.

Inima mi s-a făcut grea ca o piatră. Catharina îi ceruse să aleagă între mine și caseta cu bijuterii. Nu le putea avea pe amândouă. Însă știam că nu va scoate caseta și perlele din pictură pentru a mă păstra pe mine în atic. O să mă scoată pe mine. N-o să-l mai ajut.

Mi-am încetinit pasul. Ani de cărat apă, de stors rufele, de golit oalele de noapte, fără nici o șansă de frumos, sau culoare, sau lumină în viața mea, s-au desfășurat în fața ochilor mei ca o priveliște unde, în depărtare, se zărește marea la care însă nu poți ajunge niciodată. Dacă nu aș mai putea să lucrez cu vopselele, dacă n-aș mai fi putut să stau lângă el, nu știu cum aș fi putut continua să mai lucrez în casa aceea.

Când am ajuns la taraba măcelarului și Pieter-fiul nu era acolo, mi s-au umplut ochii de lacrimi pe neașteptate. Nu-mi dădusem seama că dorisem să văd fața aceea blândă, binevoitoare, frumoasă. Nu știam ce și dacă am anumite sentimente față de el, dar Pieter era scăparea mea, prezența lui îmi amintea că exista o altă lume în care aș putea intra. Poate nu mă deosebeam prea tare de părinții mei, pentru care el reprezenta salvarea, cel ce va aduce carne pe masa lor.

Pieter-tatăl a fost încântat când mi-a văzut lacrimile.

— Am să-i spun fiului meu că ai plâns fiindcă nu l-ai găsit aici, a declarat el, în timp ce freca și curăța de sânge butucul.

— Ba să nu faci asta, am murmurat. Maertge, ce vrem să luăm azi?

— Carne de mânzat, a răspuns ea imediat. Două kile.

Mi-am șters lacrimile cu un colț al șorțului.

— Mi-a intrat o musculiță în ochi, am spus eu iute. Poate nu e chiar atât de curat pe-aci. Murdăria atrage muștele.

Pieter-tatăl a râs din toată inima.

— I-a intrat o musculiță-n ochi! Auzi lume! Murdărie aici! E normal să fie muște — ele trag la sânge, nu la murdărie. Carnea cea mai bună e cea mai însângerată și atrage cele mai multe muște. Într-o zi o să constați și singură. Nu-i nevoie să-ți dai aere față de noi, madam. I-a făcut lui Maertge cu ochiul. Dumneavoastră, domnișoară, ce credeți? Se cuvine oare ca Griet să ponegrească un loc unde va servi și ea peste câțiva ani ?

Maertge s-a străduit să nu pară șocată, dar se vedea clar că o surprinsese sugestia lui că s-ar putea să nu fiu mereu cu familia ei. A avut bunul-simț să nu-i răspundă — în schimb, și-a arătat brusc interesul față de copilașul pe care-l ținea în brațe o femeie de la taraba vecină.

— Te rog, i-am spus cu voce scăzută lui Pieter-tatăl, să nu-i mai spui lucruri din astea ei sau altuia din familia ei, nici măcar în glumă. Sunt slujnica lor. Asta sunt, e clar. Dacă sugerezi altceva, înseamnă că nu le arăți respectul cuvenit.

Pieter-tatăl m-a privit. Ochii lui își schimbau culoarea cu fiecare variație a luminii. Cred că nici stăpânul meu nu ar fi putut să îi prindă pe pânză.

— S-ar putea să ai dreptate, a admis el. Văd că trebuie să fiu mai atent când te tachinez. Dar am să-ți spun un singur lucru - ai face bine să te obișnuiești cu muștele.

El n-a renunțat la caseta cu bijuterii și nu mi-a cerut să plec. În schimb, în fiecare seară îi ducea Catharinei caseta, perlele și cerceii, iar ea le încuia în dulapul din camera mare, unde își ținea mantila galbenă. Dimineața, când descuria ușa atelierului ca să pot ieși de-acolo, îmi dădea caseta și bijuteriile. Acum prima mea îndatorire în atelier era să pun caseta și perlele la locul lor de pe masă și să aranjez cerceii, dacă nevasta lui van Ruijven venea să-i pozeze. Catharina urmărea din pragul ușii cum îmi făceam măsurătorile cu brațele și cu mâinile. Pentru orice privitor, gesturile mele ar fi părut ciudate, dar ea nu m-a întrebat niciodată ce fac. N-a îndrăznit.

Cornelia știa probabil de dandanaua produsă de caseta cu bijuterii. Probabil auzise întâmplător, ca și Maertge, discuția părinților. E posibil să fi văzut cum dimineața Catharina aducea sus caseta și cum el o ducea din nou jos seara și ghicise că se petrecuse ceva neplăcut. Nu contează ce a văzut sau a înțeles ea, important e că s-a hotărât să agite din nou spiritele.

Nu mă plăcea deloc, fără motiv, doar dintr-o vagă lipsă de încredere. Semăna foarte bine cu maică-sa în această privință.

Ea a început cu o rugămintă, așa cum făcuse și cu gulerul sfâșiat și cu vopseaua roșie de pe șorțul meu. Într-o dimineață ploioasă, Catharina își aranja părul, iar Cornelia se învârtea pe lângă ea, urmărind-o cum se piaptână. Eu scrobeam rufele în spălătorie, așa că nu le-am auzit. Dar ea i-a sugerat probabil maică-sii să-și pună-n păr pieptenii de бага.

După câteva minute, Catharina a venit în pragul ușii care despărțea spălătoria de bucătărie și a anunțat:

— Nu găsesc unul din pieptenii mei. L-a văzut careva din voi ? Eram acolo doar Tanneke și eu. Ea se adresa amândurora, însă mă privea sever pe mine.

— Nu, doamnă, a răspuns foarte serioasă Tanneke, care venise din bucătărie și se postase și ea în ușă, astfel încât să mă poată privi.

— Nu, doamnă, am repetat eu. Când am văzut-o pe Cornelia care iscodea din coridor cu privirea ei vicleană, mi-am dat seama că se petrecuse ceva ce va duce din nou la mine.

O să repete provocările până când mă va goni din casă, m-am gândit eu.

— Nu se poate să nu știe cineva unde e.

— Să vă ajut să căutați din nou în dulap, doamnă ? a întrebat Tanneke. Sau să căutăm în altă parte ? a adăugat ea înadins.

— Poate e în caseta cu bijuterii, i-am sugerat eu.

— Poate.

Catharina a plecat pe coridor. Cornelia s-a luat după ea.

Am crezut că nu va da atenție sugestiei mele, fiindcă venise de la mine. Totuși, când am auzit-o cum urcă scările, mi-am dat seama că se îndreaptă spre atelier și m-am grăbit să o ajung - avea nevoie de mine. Aștepta furioasă în pragul atelierului, iar Cornelia stătea în spatele ei.

— Adu-mi caseta, a poruncit Catharina liniștită, calmă. Cuvintele au fost rostite cu nuanțe severe, provocate de situația umilitoare că nu putea să intre în atelier - era prima oară când mi se adresa atât de amenințător. Vorbise deseori aspru și tare. Acum însă își controla bine tonul, ceea ce mă înspăimânta mai mult.

Îl auzeam cum lucrează în atic. Știam ce face - pisa lapis să facă vopaeaua necesară pentru fața de masă.

Am luat caseta, i-am dus-o Catharinei și am lăsat perlele pe masă. N-a spus nici un cuvânt, a luat caseta și a coborât imediat. Cornelia s-a ținut după ea, ca o mâță care crede că o să capete mâncare. Se va duce în camera mare și va lua la rând bijuteriile, să vadă dacă nu mai lipsește ceva. Probabil alte lucruri nu mai lipseau - e greu de ghicit ce poate să facă o fetiță de șapte ani hotărâtă să săvârșească o ticăloșie.

N-o să găsească pieptenul în casetă. Știam exact unde e.

N-am urmărit-o, ci am urcat în atic.

M-a privit mirat, mâna care ținea pisălogul s-a oprit deasupra bolului, dar nu m-a întrebat de ce am venit sus. A început să piseze din nou.

Am deschis cufărul în care-mi țineam lucrurile și am desfăcut pieptenele din batista în care-l înfășurasem. Mă uitasem rareori la pieptene - în casa asta nu aveam de ce să-l port sau să îl admir. Îmi amintea prea mult de felul de viață pe care nu puteam să-l am vreodată ca slujnică. Acum știam că trebuie să-l privesc mai atent și am văzut că nu e pieptenele bunicii, deși semăna foarte mult cu el. Forma de scoică de la capătul lui era mai lungă și mai curbată și existau mici semne zimțate pe fiecare parte a scoicii. Era mai fin decât al bunicii, dar nu mult mai fin.

Oare voi mai vedea vreodată pieptenele bunicii? m-am întrebat eu.

Am stat atât de mult pe pat, cu pieptenul în poală, încât el s-a oprit din nou.

—S-a întâmplat ceva, Griet?

Mi-a vorbit cu blândețe. Și-atunci mi-a venit mai ușor să spun ceea ce oricum n-aveam încotro și trebuia să spun.

— Domnule, am apus în cele din urmă, am nevoie de ajutorul dumneavoastră.

Am rămas în odaia mea din atic, așezată pe pat, cu mâinile-n poală, în vreme ce el a vorbit cu Catharina și cu Maria Thins, în vreme ce au controlat-o pe Cornelia — apoi au căutat pieptenele bunicii printre lucrurile fetelor. În cele din urmă, Maertge l-a găsit ascuns într-o scoică mare pe care le-o dăduse brutarul când venise să-și vadă tabloul. Asta a fost probabil momentul când Cornelia schimbase între ei pieptenii, coborâse din atic în timp ce copiii se jucau cu toții în magazie și ascunsese pieptenele meu înăuntrul primului obiect pe care-l găsisese.

Cea care trebuia s-o bată pe Cornelia a fost Maria Thins — el le-a spus clar că nu e datoria lui, iar Catharina a refuzat s-o bată, chiar dacă știa că fiica ei trebuia pedepsită. Cornelia n-a plâns, ci a rânjit în timp ce mânca bătaie. Am aflat mai târziu de la Maertge.

Maria Thins a venit să mă vadă în atic.

— Ei, fată, a spus ea sprijinindu-se de masa pe care se măcina, acum ai slobozit pisica în cotețul păsărilor.

— Da' n-am făcut nimic, am protestat eu.

— Așa-i, dar ai reușit să-ți faci câțiva dușmani. Oare de ce ? N-am avut niciodată atâtea neazuri din partea celeilalte servitoare. A chicotit, dar dincolo de râsul ei era serioasă. Însă el te-a susținut, în felul lui, continuă ea, și asta are putere mai mare decât orice ar spune împotriva ta oricare dintre noi - Catharina, sau Cornelia, sau Tanneke, sau chiar eu.

Mi-a aruncat pieptenele bunicii în poală. L-am înfășurat în batistă și l-am pus la loc în cuțar. Apoi m-am întors spre Maria Thins. Dacă n-o întreb acum, n-am să aflu niciodată. S-ar putea să fie singurul moment când ar fi dispusă să-mi răspundă.

—Vă rog, doamnă, el ce-a spus? Maria Thins mi-a aruncat o privire plină de subînțeles.

— Nu te amăgi singură, fată. A spus foarte puține cuvinte despre tine. Dar a fost destul de clar — el a coborât și s-a interesat personal — fiica mea a înțeles atunci că îți ține partea. Nu, el i-a reproșat că nu izbutește să-și crească cum se cuvine copiii. Mult mai inteligent, înțelegi, să o critice pe ea decât să te laude pe tine.

— A explicat că... îl ajut?

— Nu.

Am încercat să nu mi se vadă pe față ce simțeam, dar întrebarea însăși făcea clare sentimentele mele.

— I-am spus eu, după ce a plecat el, a adăugat Maria Thins. E o prostie să te furișezi, să ai secrete față de ea în propria ei casă. După ton, ai fi zis că vrea să mă învinovățească pe mine, dar apoi a murmurat. Aveam o părere mai bună despre el. S-a oprit ca și cum îi părea rău că îmi dezvăluisese ce gândea.

— Ce-a zis dânsa când i-ați spus ?

—Nu e încântată, firește, dar se teme mai mult de mânia lui. Maria Thins a șovăit. Mai e un motiv care explică de ce nu e prea îngrijorată. Pot să-ți spun și ție. E din nou însărcinată.

—Din nou? m-a luat gura pe dinainte. Mă surprindea că dorește să aibă alt copil când ei stăteau prost cu banii.

Maria Thins m-a privit crunt:

— Ia seama, fată.

— Îmi pare rău, doamnă. Am regretat numaidecât că am rostit cele două cuvinte. N-aveam dreptul să spun eu cât de mare trebuie să fie familia lor. A consultat-o doctorul ? am întrebat, încercând să dreg busuiocul.

— Nu-i nevoie. Cunoaște bine semnele, doar a trecut de atâtea ori prin asta. Pentru câteva clipe fața Mariei Thins a arătat destul de limpede ce gândea - se mira și ea ce e cu atât de mulți copii. Apoi a devenit din nou severă. Tu să-ți vezi de îndatoririle tale, să te ferești din calea ei și să-l ajuți, dar să nu te dai mare în fața celor din casă. Locul tău aici nu e chiar atât de sigur.

Am dat din cap și mi-am fixat privirile pe mâinile ei noduroase care se căzneau să îndese tutunul în pipă. A aprins-o și a pufăit de câteva ori. Apoi a chicotit:

— N-am avut niciodată atâtea necazuri din cauza unei slujnice. Domnul să ne aibă în pază!

Duminică am dus pieptenele înapoi la mama. Nu i-am spus ce se întâmplase - i-am spus simplu că e prea fin pentru o slujnică și nu-l pot purta.

După supărarea produsă de pieptene, unele lucruri s-au schimbat pentru mine. Cea mai mare surpriză a fost felul în care mă trata Catharina. Mă așteptasem ca ea să fie și mai greu de suportat

decât înainte - să-mi dea mai mult de lucru, să mă ia la refec de câte ori îi venea bine, să mă facă să mă simt cât se poate de prost. În schimb, părea că se teme de mine. Și-a scos cheia de la atelier din legătura ei prețioasă de la șold și i-a dat-o înapoi Mariei Thins și ea n-a mai încuiat sau descuiat niciodată ușa. Și-a lăsat caseta cu bijuterii în atelier, și când avea nevoie de ceva de-acolo, o trimitea pe mama ei să-i aducă ce-i trebuia. Făcea tot posibilul să mă ocolească. Odată ce am înțeles cum stau lucrurile, m-am ferit și eu din calea ei.

N-a spus nimic despre munca mea de după-masa, din atic. Maria Thins îi băgase probabil în cap ideea că ajutorul meu îl va face să picteze mai mult, fiindcă astfel va avea cum să întrețină copiii, pe cel din pânțele, precum și pe cei pe care îi avea. Pusese la inimă cuvintele lui despre felul în care se ocupa de copii, care erau în definitiv principala ei sarcină, și începuse să-și petreacă mai mult timp cu ei și, încurajată de Maria Thins, se apucase să le învețe pe Maertge și pe Lisbeth să citească și să scrie.

Maria Thins era mai inteligentă, dar și ea se schimbese față de mine, tratându-mă cu mai mult respect. Rămâneam fără doar și poate o slujnică, dar nu mă expedia chiar atât de repede cum o făcea uneori cu Tanneke. N-a mers atât de departe încât să-mi ceară părerea, dar m-a făcut să mă simt mai puțin exclusă din familie.

Am fost la fel de surprinsă când Tanneke s-a mai muiat în relațiile cu mine. Crezusem că îi face plăcere să fie supărată și să-mi poarte sâmbetele, dar probabil că obosise. Sau poate că o dată ce a fost clar că el e de partea mea, a simțit că e mai bine să nu pară că mi-e împotriva. Poate simțeau cu toții cam la fel. Oricare ar fi fost motivul, ea a încetat să mai creeze muncă în plus pentru mine vărsând diferite lucruri, a încetat să mă mai bombăne și să mă privească chiorâș. Nu se arăta neapărat prietenoasă, însă devenise mai ușor să lucrez cu ea.

Era poate o cruzime din partea mea, dar simțeam că am câștigat o bătălie împotriva ei. Era mai mare ca mine și făcea parte din familie de multă vreme, dar faptul că el mă proteja atâta mai greu decât loialitatea și experiența ei. Poate că ea a resimțit profund această umilință, dar și-a acceptat înfrângerea mai ușor decât m-aș fi așteptat. Tanneke era în fond o creatură simplă și nu voia să aibă necazuri. Calea cea mai ușoară era să mă accepte.

Deși mama ei se ocupa mai îndeaproape de ea, Cornelia nu se schimbese. Rămânea preferata Catharinei, probabil fiindcă se asemena mai mult cu ea la fire, iar Catharina nu făcea nimic pentru

a-i îndrepta purtările. Cornelia mă privea uneori cu ochii ei căprui, luminoși, cu capul înclinat, astfel că buclele roșii i se legănau peste față, și-atunci mă gândeam la rânjetul pe care îl avusese în timp ce mâncase bătaie, rânjel descris de Maertge. Și m-am gândit din nou, ca în prima mea zi de lucru: o să fie o pacoste, o să fie greu de stăpânit.

Deși m-am ferit să se vadă, am evitat-o și pe Cornelia, așa cum făceam și cu mama ei. Nu voiam s-o încurajez. Am ascuns placa de faianță spartă, gulerul de dantelă făcut de mama și cea mai fină batistă brodată pe care o aveam, astfel încât să nu le poată folosi împotriva mea.

El nu și-a schimbat purtarea față de mine după povestea cu pieptenele. Când i-am mulțumit că mi-a luat apărarea, a scuturat din cap ca și cum ar fi încercat să gonească o muscă enervantă care-i bâzâia la ureche.

Eu însă aveam alte sentimente față de el. Mă simțeam îndatorată. Simțeam că dacă mi-ar cere să fac un anumit lucru, n-aș putea să-l refuz. Nu știam la ce rugăminte de-a lui aș vrea să spun nu, dar nu-mi plăcea deloc poziția în care ajunsese.

În plus, mă dezamăgise, deși nu-mi plăcea să mă gândesc la asta. Aș fi dorit să-i spună el însuși Catharinei despre faptul că îl ajutam, să arate că nu se teme să-i spună, că mă sprijină. Iată ce doream.

Într-o după-masă, pe la jumătatea lui octombrie, Maria Thins a venit să-l vadă în atelier, când pictura nevestei lui van Ruijven era aproape terminată. Știa probabil că lucrez în atic și pot auzi ce spune și totuși i-a vorbit direct.

L-a întrebat ce avea de gând să picteze după aceea. El nu i-a răspuns și-atunci ea a spus:

— Trebuie să pictezi un tablou mai mare, cu mai multe persoane, așa cum făceai mai înainte. Nu altă femeie singură cu gândurile ei. Când o să vină van Ruijven să vadă tabloul, trebuie să-i propui o altă pictură. Poate o piesă care să facă pereche cu un tablou pe care i l-ai pictat mai demult. O să fie de acord - de obicei este. Și o să plătească mai mult pentru ea.

El a continuat să tacă.

—Avem încă multe datorii, a spus Maria Thins pe șleau. Avem nevoie de bani.

—E posibil să-mi ceară ca ea să apară în pictură, a spus el. Vorbea aproape în șoaptă, dar am reușit să aud ce a spus, deși am înțeles mai târziu la ce s-a referit el.

—Și ce dacă?

— Nu. Nu în felul ăsta.

— Vedem noi atunci, dacă va fi cazul. N-are rost să ne facem griji dinainte.

Câteva zile mai târziu, van Ruijven și nevasta lui au venit să vadă pictura terminată. Dimineața, stăpânul meu și eu am pregătit camera pentru vizita lor. El a dus perlele și caseta cu bijuterii jos la Catharina, în vreme ce eu am aranjat celelalte obiecte în cuferele din magazie și am așezat scaunele. Apoi el a mutat șevaletul și pictura în locul unde fusese decorul și m-a pus să deschid toate obloanele.

În dimineața aceea am ajutat-o pe Tanneke să pregătească un prânz deosebit pentru ei. Am crezut că nu va trebui să-i văd, și la amiază, când au sosit, Tanneke le-a dus vin după ce s-au strâns cu toții în atelier. Însă când s-a întors, mi-a spus că o s-o ajut să servească prânzul, fiindcă Maertge se făcuse destul de mare și avea să stea cu ei la masă.

— Stăpâna mea a hotărât, a adăugat ea. M-am mirat - ultima oară când veniseră să vadă tabloul lor, Maria Thins încercase să mă țină departe de van Ruijven. Totuși, nu i-am spus nimic lui Tanneke. În schimb, am întrebat:

— E și van Leeuwenhoek acolo ?

Tanneke a dat din cap distrată.

— Nu-i deloc rea, a murmurat ea, pot să mă măsoar cu oricare dintre bucătarii lui van Ruijven.

În vreme ce ea era la etaj, am stropit fazanul cu untură și i-am mai dat un praf de sare, fiindcă Tanneke era destul de zgârcită cu sarea.

Când au coborât să ia masa de prânz și s-au așezat cu toții, Tanneke și eu am început să ducem bucatele. Catharina m-a privit furioasă.

Nu știa să-și ascundă gândurile și era scandalizată că serveam la masă.

Și stăpânul meu arăta de parcă își spărsese un dinte într-o piatră. I-a aruncat o privire rece Mariei Thins, care făcea pe indiferenta, ascunzându-se după paharul cu vin.

Totuși, van Ruijven a surâs:

— Aha, servitoarea cea ochioasă! a strigat el. Tocmai mă-ntrebam pe unde te-oi fi dus. Ce mai faci, fata mea?

— Mulțumesc, foarte bine, domnule, am murmurat eu, punând o bucată de fazan în farfuria lui și îndepărtându-mă cât am putut de repede. Totuși, nu suficient de repede - fiindcă a reușit să-și lungească mâna de-a lungul coapsei mele. I-am mai simțit urma timp de câteva minute.

În vreme ce nevasta lui van Ruijven și Maertge nu observau nimic, van Leeuwenhoek a văzut totul — furia Catharinei, iritarea stăpânului meu, ridicarea din umeri a Mariei Thins, mâna lui van Ruijven care lunecase pe unde nu se cuvenea. Când l-am servit, mi-a cercetat fața ca și cum ar fi căutat acolo răspunsul pentru tulburarea aproape generală produsă de o simplă slujnică. I-am fost recunoscătoare — pe fața lui nu se citea nici un reproș.

Și Tanneke a observat tulburarea pe care o provocasem și de data asta mi-a sărit în ajutor. N-am discutat nimic în bucătărie, dar ea a făcut drumurile înapoi la masă să pună sosul, să umple din nou paharele, să servească alte mâncăruri, în timp ce eu mă ocupam de treburile din bucătărie. Am fost nevoită să mă întorc acolo doar o dată, când am strâns împreună cu Tanneke farfuriile murdare. Tanneke s-a dus direct la locul lui van Ruijven, în timp ce eu adunam farfuriile de la celălalt capăt al mesei. Ochii lui van Ruijven mă urmăreau pretutindeni. La fel și ai stăpânului.

Am încercat să nu-i iau în seamă și, în schimb, am ascultat ce spunea Maria Thins. Ea discuta despre pictura următoare:

— Ți-a plăcut cea cu lecția de muzică, recunoști? a spus ea. După o asemenea pictură, s-ar potrivi de minune una cu decor muzical. Ce zici? După o lecție, un concert, probabil cu mai mulți oameni în ea, trei sau patru muzicanți, un auditoriu...

— Fără auditoriu, a intervenit stăpânul meu. Eu nu pictez auditorii.

Maria Thins l-a privit sceptică.

— Ei, lăsați asta, a exclamat van Leeuwenhoek plin de bunăvoință, cu siguranță auditoriul nu e la fel de interesant ca muzicanții.

M-am bucurat că îl apăra pe stăpânul meu.

— Mie nu-mi pasă de auditori, a anunțat van Ruijven, dar mi-ar plăcea să fiu și eu în pictură. O să cânt la lăută. A făcut o pauză și apoi a adăugat: Și vreau să fie și ea în pictură. N-a trebuit să mă uit la el ca să știu că îndreptase mâna spre mine.

Tanneke a arătat cu o mișcare ușoară a capului spre bucătărie, iar eu am șters-o cu puținel farfurii pe care le strânsesem și am lăsat-o pe ea să le adune pe celelalte. Voiam să mă uit la

stăpânul meu, dar n-am îndrăznit. În timp ce ieșeam am auzit cum Catharina spunea cu o voce veselă :

— Ce idee minunată! Ca tabloul în care ești tu și slujnica în rochie roșie. O mai ții minte?

Duminică mama a discutat cu mine când eram singure în bucătărie. Tata stătea afară în soarele de octombrie târziu în timp ce noi pregăteam masa.

—Știi că nu-mi plec urechea la bârfele din piață, a început ea, dar e greu să te faci că nu auzi când e pomenit numele fiicei tale.

M-am gândit imediat la Pieter-fiul. Nimic din ce făceam noi pe alee nu putea fi subiect de bârfă. Eu insistasem asupra acestui lucru.

—Nu știu ce vrei să spui, mamă, i-am răspuns cu sinceritate.

Mamei i s-au lăsat colțurile gurii;

— Oamenii spun că stăpânul tău o să te picteze. Parcă însăși rostirea cuvintelor a făcut-o să-și pungească gura.

Eu mestecam într-o oală. M-am oprit.

— Cine a spus asta ?

Mama a oftat, fiindcă nu-i plăcea să repete poveștile auzite din întâmplare în târg.

— Niște femei care vindeau mere. Văzând că nu-i răspund, a interpretat cum e mai rău tăcerea mea.

— Griet, de ce nu mi-ai spus ?

— Mamă, nici măcar eu n-am auzit de așa ceva. Nu mi-a spus nimeni nimic! Nu m-a crezut.

— E adevărul adevărat, am insistat eu. Stăpânul meu nu mi-a spus nimic, Maria Thins nu mi-a spus nimic. Eu fac curat în atelier și-atât. Asta-i legătura cea mai strânsă pe care o am cu picturile lui. Nu-i spuseseam despre munca mea din atic. Cum poți să le crezi pe niște muieri bătrâne care vând mere? Pe mine de ce nu mă crezi ?

— Nu intră nimeni fără motiv în gura celor din piață, chiar dacă nu e întocmai ceea ce se spune. Mama a ieșit din bucătărie să-l cheme pe tata. N-a mai spus nimic despre subiectul ăsta în ziua aceea, dar eu am început să mă tem că s-ar putea să aibă dreptate — și eu aș fi ultima care află.

A doua zi, când m-am dus la Hala de carne, m-am hotărât să-l întreb pe Pieter-tatăl despre zvonul care circula. Nu îndrăzneam să vorbesc despre asta cu Pieter-fiul. Dacă mama a auzit bârfa, cu siguranță o auzise și el. Știam că n-o să-i placă. Nu-mi spusese niciodată nimic, dar se vedea clar că e gelos pe stăpânul meu.

Pieter-fiul nu era la tarabă. N-a trebuit să aștept mult până să spună Pieter-tatăl ceva:

— Ei, ce-am auzit? mi-a spus zâmbind strâmb în timp ce mă apropiam. O să fii într-o pictură, nu-i așa? Și curând o să fii prea mare pentru alde fiu-meu. Din cauza ta a plecat cătrănit la Târgul de vite.

— Spune-mi ce-ai auzit.

— Oho, vrei să ți se povestească din nou, nu-i așa? Și-a ridicat vocea. Să ticluiesc o poveste frumoasă pentru alții?

— Ssst, i-am șuierat eu. Dincolo de bravada lui, am simțit că se supăraseră pe mine. Spune-mi doar ce-ai auzit.

Pieter-tatăl a vorbit mai încet.

— Bucătarul lui van Ruijven spunea că o să pozezi împreună cu stăpânul lui pentru o pictură, doar atât.

— Nu știu nimic despre așa ceva, am afirmat categoric, dar mi-am dat seama chiar în acel moment că vorbele mele nu prea aveau efect, așa cum mi se întâmplase și cu mama.

Pieter-tatăl a luat în palmă niște rinichi de porc.

— Dar nu sunt eu cel cu care trebuie să vorbești, spuse el cântărind rinichii în mână.

Am așteptat câteva zile până să discut cu Maria Thins. Voiam să văd dacă mai întâi nu-mi va spune cineva. Am găsit-o în camera Răstignirii, într-o după-masă când Catharina dormea și Maertge plecase cu fetele la Târgul de vite. Tanneke cosea în bucătărie și avea grijă de Johannes și de Franciscus.

— Pot să vorbesc cu dumneavoastră, doamnă ? am spus eu aproape în șoaptă.

— Ce s-a mai întâmplat, fată ? Și-a aprins pipa și m-a privit prin norul de furn. Alte necazuri? a întrebat ea cam plictisită.

— Știu și eu, doamnă ? Dar am auzit un lucru ciudat.

— Toți am auzit și auzim lucruri ciudate.

—Am auzit că... urmează să fiu într-o pictură. Cu van Ruijven.

Maria Thins a chicotit:

— Ei da, e un lucru ciudat. Discutau la piață ? Așa e?

Am dat din cap.

S-a rezemat de spătarul scaunului și a pufăit de câteva ori din pipă.

— Spune-mi, ce ai gândi dacă ai poza într-o astfel de pictură?

N-am știut ce să-i răspund.

— Ce aș gândi, doamnă ? am repetat prosteste.

— Nu m-aș osteni să-i întreb pe unii oameni așa ceva. Pe Tanneke, de pildă. Când a pictat-o, a stat acolo în culmea încântării, turnând lapte luni în șir fără să-i treacă prin cap nici un gând. Dumnezeu s-o aibă-n pază. Dar tu - nu, sunt tot soiul de lucruri pe care le gândești, dar nu le spui. Și mă întreb, care-s gândurile alea?

Am spus singurul lucru de bun-simț pe care știam că-l va înțelege.

— Nu vreau să pozez cu van Ruijven, doamnă. Nu cred că intențiile lui sunt onorabile. Cuvintele mele erau categorice.

— Intențiile lui nu sunt niciodată onorabile când e vorba de femeii tinere.

Mi-am șters nervoasă mâinile pe șorț.

— Se pare că ai un susținător care vrea să-ți apere onoarea, a continuat ea. Ginerele meu dorește să-l picteze pe van Ruijven împreună cu tine tot așa cum dorești și tu să pozezi împreună cu el.

N-am încercat să-mi ascund sentimentul de ușurare.

— Dar, m-a prevenit Maria Thins, van Ruijven e patronul lui și e un om bogat și puternic. Nu ne putem permite să-l jignim.

— Ce o să-i spunei, doamnă?

— Încă nu m-am hotărât. Până una-alta, nu mai da atenție zvonurilor. Nu le răspunde - nu vrem ca van Ruijven să afle din bârfele de la piață că tu refuzi să pozezi împreună cu el.

Probabil că păream derutată.

— Să n-ai nici o grijă, fată, a mormăit Maria Thins, bătând cu pipa în masă să scoată cenușa. Stai cu capul plecat și vezi-ți de munca ta și nu sufla nici o vorbă. Să nu spui nimănui.

— Am înțeles, doamnă.

Totuși, unei persoane i-am spus. Am simțit că trebuie.

Nu-mi fusese greu să-l evit pe Pieter-fiul - se ținuseră licitații toată săptămâna la Târgul de vite, se vânduseră animale îngrășate toată vara și toamna la țară și care acum în pragul iernii erau tocmai bune pentru tăiere. Pieter se dusese în fiecare zi să asiste la vânzări.

În după-masa când vorbisem cu Maria Thins, am plecat pe furiș să-l întâlnesc la târgul care se afla în apropiere, imediat ce dădeai colțul din Oude Langendijck. După-masa era mai multă liniște decât dimineața, când se țineau licitațiile. La momentul acela multe animale fuseseră luate de noii lor proprietari și bărbații stăteau sub platanii înșirați în jurul scuarului, își numărau banii și discutau despre afacerile pe care le făcuseră. Frunzele copacilor se îngălbeniseră și căzuseră, amestecându-se cu balega și urina - simțisem mirosul înainte de a ajunge la târg.

Pieter-fiul discuta cu un alt bărbat în fața unei taverne din scuar, cu o cană mare de bere în față. Prins de conversație, nu a observat că stăteam tăcută lângă masa lui. Tovarășul lui și-a ridicat privirile și m-a văzut, apoi i-a făcut semn cu cotul.

— Aș vrea să vorbesc câteva clipe cu tine, am spus eu atât de repede, încât Pieter n-a mai avut șansa să se arate surprins.

Tovarășul lui s-a ridicat imediat și mi-a oferit scaunul lui.

— Nu vrei să ne plimbăm ? am arătat cu mâna spre scuar.

— Cum să nu, a răspuns Pieter. Și-a salutat prietenul și a traversat strada în urma mea. Nu-mi dădeam seama după expresia lui dacă îi făcea sau nu plăcere să mă vadă.

— Cum au mers vânzările azi ? am întrebat eu cu stângăcie. Nu m-am priceput niciodată să fac conversație.

Pieter a ridicat din umeri. M-a prins de cot și m-a condus pe lângă o grămadă de bălegar, apoi și-a luat mâna.

Am renunțat.

— În piață circulă bârfe despre mine, i-am spus eu direct.

— Nu scapă nimeni de bârfe, a spus el pe un ton neutru.

— Nu-i adevărat ce se spune. N-o să fiu într-o pictură cu van Ruijven.

— Van Ruijven te place. Mi-a spus tata.

— Dar n-am să fiu într-o pictură cu el.

— Are putere foarte mare.

— Trebuie să mă crezi, Pieter.

— Are putere foarte mare, a repetat el, și tu ești doar o slujnică. Cine crezi că o să câștige partida?

— Tu crezi că am să devin ca servitoarea cu rochia roșie.

— Doar dacă bei din vinul lui. Pieter m-a privit calm.

— Stăpânul meu nu vrea să mă picteze cu van Ruijven, m-am văzut silită să-i spun după o clipă de ezitare. Nu voisem să îl pomenesc pe stăpânul meu.

— E bine. Dar eu nu vreau să te picteze deloc. M-am oprit și am închis ochii. Mirosul greu, înăbușitor, de animal îmi dădea senzația că o să leșin.

— Ești prinsă acolo unde n-ar trebui să fii, Griet, a spus Pieter mai binevoitor. Lumea lor nu-i lumea ta.

Am deschis ochii și m-am dat înapoi un pas.

— Am venit aici să-ți spun că zvonul e fals și tu, în schimb, mă acuzi. Îmi pare rău că te-am deranjat.

— Să nu-ți pară rău. Eu te cred. A oftat. Dar tu ai prea puțină putere asupra lucrurilor care ți se întâmplă. Îți dai seama? Ești sigură că îți dai seama?

Eu n-am răspuns și-atunci el a adăugat:

— Dacă stăpânul tău ar vrea cu tot dinadinsul să picteze un tablou cu tine și cu van Ruijven, crezi cu adevărat că ai putea să spui nu?

Îmi pusesem și eu întrebarea, dar nu-i aflasem răspunsul.

— Îți mulțumesc că mi-ai amintit cât sunt de neputincioasă, i-am replicat eu tăios.

— N-ai să mai fii dacă vii lângă mine. O să avem prăvălia noastră, o să câștigăm banii noștri, o să ne conducem cum vom crede viața. Nu vrei și tu asta ?

L-am privit, i-am privit ochii albaștri luminoși, pletele bălaie, fața plină de dorință. Ce proastă am fost c-am ezitat!

— N-am venit aici să discutăm despre asta. Sunt încă prea tânără. Am folosit vechea scuză. Iar într-o zi o să fiu prea bătrână ca s-o mai folosesc.

—Nu știu niciodată ce gândești, Griet, a încercat el din nou. Ești atât de calmă și tăcută, nu vorbești despre tine niciodată. Dar sunt în tine anumite lucruri. Uneori le văd, se ascund în ochii tăi.

Mi-am netezit boneta, verificând cu degetele să nu scape din ea vreun fir de păr.

—Vreau să spun că nu există nici o pictură, am declarat, fără să iau în seamă ce-mi spusese mai înainte. Mi-a promis Maria Thins. Dar nu trebuie să spui nimănui. Dacă-ți vorbesc despre mine în piață, să nu spui nimic. Nu încerca să-mi iei apărarea. Altminteri, van Ruijven poate afla și cuvintele tale se vor întoarce împotriva noastră.

Pieter a clătinat din cap nefericit și a dat cu piciorul într-o grămăjoară de paie murdare.

N-o să fie întotdeauna atât de răbdător și de înțelegător, m-am gândit eu. Într-o zi o să renunțe.

Ca să-l răsplătesc pentru că a fost înțelegător, l-am lăsat să mă conducă în spațiul dintre două case din afara Târgului de vite și să-și plimbe mâinile în jos pe trupul meu și mâinile lui se lipeau pe rotunjimile corpului. Am încercat să simt o oarecare plăcere, dar nu-mi trecuse încă greața produsă de mirosul de animale.

I-am dat eu asigurări lui Pieter-fiul, dar eu însămi nu mă simțeam liniștită de promisiunea Mariei Thins că mă va ține în afara picturii. Era o femeie formidabilă, iscusită în afaceri, sigură de locul ei, dar nu era van Ruijven. Nu vedeam cum ar putea ei să refuze ce dorea el. Voise o pictură în care nevasta lui să privească direct spre pictor și stăpânul meu o făcuse. Voise o pictură cu slujnica în rochie roșie și o obținuse. Dacă mă voia pe mine, de ce nu m-ar fi obținut ?

Într-o zi, trei bărbați pe care nu-i mai văzusem până atunci au venit cu un clavecin legat bine pe o căruță. În spatele lor mergea un băiat care căra un contrabas mai mare decât el. Instrumentele nu erau ale lui van Ruijven, ci ale uneia dintre rudele sale, o persoană îndrăgostită de muzică. Toți cei din casă s-au adunat să vadă cum se luptă bărbații cu clavecinul pe scara abruptă. Cornelia stătea chiar la baza scării - dacă s-ar fi întâmplat să-l scape, clavecinul ar fi căzut direct pe ea. Am vrut să întind mâna s-o trag mai în spate și, dacă ar fi fost unul dintre ceilalți copii, n-aș fi ezitat. Dar așa, am rămas unde eram. În cele din urmă cea care i-a cerut insistent să se mute într-un loc mai sigur a fost Catharina.

Au urcat clavecinul pe scări și l-au băgat în atelier, sub supravegherea stăpânului meu. După ce oamenii au plecat, el a chemat-o de jos pe Catharina. Maria Thins a urcat în urma ei. Câteva clipe

mai târziu s-au auzit sunetele clavecinului - cânta cineva. Fetele se așezaseră pe treptele scării, în vreme ce Tanneke și eu stăteam pe coridor și ascultam.

— Cine cântă? Stăpâna? Sau stăpâna ta? am întrebat-o pe Tanneke. Muzica nu se potrivea cu firea lor și am crezut că probabil cânta el și voise doar să o aibă ca auditoriu pe Catharina.

— Stăpâna cea tânără, bineînțeles, mi-a șoptit Tanneke. Altfel de ce crezi că ar fi chemat-o sus? Stăpâna cea tânără e foarte bună. Cânta când era fată. Dar când stăpâna mea s-a despărțit de tatăl ei, el a păstrat clavecinul. N-ai auzit-o niciodată plângându-se că nu-și poate permite să cumpere un instrument?

—Nu. M-am gândit câteva clipe. Crezi că o s-o picteze? Pentru pictura asta cu van Ruijven? Tanneke auzise probabil ce se bârfea prin piață, dar nu mi-a spus nimic.

— Oh, stăpânul n-o pictează. Ea nu poate sta locului!

În zilele următoare el a mutat o masă și scaune în decor și a ridicat capacul clavecinului, pe care era pictat un peisaj cu stânci, și copaci, și cer. A întins un covor pe masa din prim-plan și a pus contrabasul sub ea.

Într-o zi, Maria Thins m-a chemat în camera Răstignirii.

— Uite ce e, fată, a spus ea, în după-masa asta vreau să te trimit cu niște treburi. Te duci la spițer și iei flori de soc și isop - Franciscus tușește de când s-a făcut frig din nou. Apoi te duci la bătrâna Mary torcătoarea să iei niște lână, cât să ajungă pentru un guler - vreau să-i fac un guler nou lui Aleydis. N-ai observat că gulerul ei se deșiră? A făcut o pauză, ca și cum calcula cât timp îmi trebuie să mă duc de la un loc la altul. Apoi treci pe la casa lui Jan Mayer și întrebi când vine fratele lui în Delft. Jan nu stă departe de Turnul Rietveld. E aproape și de părinții tăi, dacă nu mă-nșel. Poți să te oprești și să le faci o vizită.

Până atunci Maria Thins nu-mi permisesese să-mi văd părinții decât duminica. Apoi am ghicit.

—Vine van Ruijven azi, doamnă?

— Nu-i da ocazia să te vadă, a răspuns ea aprigă. Cel mai bine e să nu te găsească aici. Dacă întreabă de tine, putem spune că ești plecată după treburi.

Pe moment mi-a venit să râd. Van Ruijven ne forțase pe toți - chiar și pe Maria Thins - să fugim ca iepurii din fața câinilor.

Mama s-a mirat când m-a văzut în după-masa aia. Din fericire, venise în vizită o vecină și ea n-a putut să mă descoase. Pe tata nu îl interesa. Se schimbaseră mult de când plecasem de-acasă, de când murise Agnes. Nu mai era atât de curios să afle ce se întâmplă în lumea de dincolo de strada lui și mă întreba rareori despre ce se mai petrecea pe Oude Langendijck sau în piață. Doar picturile îl mai interesau.

— Mamă, am anunțat-o, cum stăteam la gura sobei, stăpânul meu începe să lucreze la pictura de care m-ai întrebat. Van Ruijven e acum la ei și el aranjează scena azi. La ora asta toți care urmează să fie în pictură se află acolo.

Vecina noastră, o bătrână cu ochi vioi căreia îi plăcea bârfa din târg la nebunie, s-a uitat la mine ca și cum îi pusesem în față un clapon fript. Mama s-a încruntat — știa ce fac.

Așa m-am gândit eu. Asta va răspîndi știrea.

Nu era în apele lui în seara aia. L-am auzit cum se răstește la Maria Thins la cină. Mai târziu a plecat în oraș și s-a întors mirosind a tavernă. Urcam scările ducându-mă să mă culc, când el a intrat în atelier. M-a privit, avea fața obosită și roșie. Expresia lui nu era de supărare, ci de lehamite, ca a unui om care tocmai văzuse lemnul pe care trebuia să-l taie sau ca a unei slujnice în fața unui maldăr de rufe.

În dimineața următoare atelierul mi-a dat câteva indicii despre ce se petrecuse în după-masa dinainte. Fuseseră așezate două scaune, unul la clavecin, celălalt cu spătarul spre pictor. Pe scaun era o lăută și o vioară pe masa din stânga. Contrabasul stătea încă întins în umbră, sub masă. Privind aranjamentul era greu să spui câți oameni vor fi în pictură.

Mai târziu Maertge mi-a spus că van Ruijven venise cu sora lui și cu una dintre fetelc lui.

— Câți ani are fata? nu m-am putut abține și am întrebat-o.

— Șapteșpe, așa cred. Era de vârsta mea.

Ei au venit din nou câteva zile mai târziu. Maria Thins m-a trimis cu și mai multe însărcinări și mi-a spus să nu vin acasă în dimineața aia. Voia să-i obișnuiască, pentru ca ziua să pot să stau pe-afară de fiecare dată când veneau să fie pictați - se făcuse prea frig ca să hoinăresc pe străzi și aveam prea multe treburi de făcut în casă. Însă n-am spus nimic. Simțeam, fără să-mi pot explica de ce, simțeam că în curând o să se producă o schimbare. Doar că nu știam cum.

Nu puteam să mă duc din nou la părinți - ar fi crezut că mi s-a întâmplat ceva rău, și dacă le-aș fi dat o altă explicație, ar fi crezut că s-au întâmplat lucruri încă și mai rele. În schimb, m-am dus la fabrica lui Frans. Nu-l mai văzusem de când mă întrebasese despre obiectele de valoare din casa unde munceam. Întrebările lui mă înfuriaseră și nu mai făcusem efortul de a-l vizita.

Femeia de la poartă nu m-a recunoscut. Când i-am spus că vreau să-l văd pe Frans, ea a ridicat din umeri, s-a dat la o parte și a dispărut fără să-mi arate încotro să mă duc. Am intrat într-o clădire scundă, unde băieții de vârsta lui Frans stăteau pe bănci la mese lungi și pictau faianță. Făceau forme simple, care n-aveau stilul grațios al plăcilor tatălui meu. Mulți nici măcar nu pictau figurile principale, ci doar înfloriturile din colțurile plăcilor, frunzele și ornamentele și lăsau centrul gol, pe care-l umplea un meșter mai dibaci.

Când m-au văzut, a izbucnit un cor de fluierături puternice care m-au făcut să-mi astup urechile. M-am dus la băiatul cel mai apropiat și l-am întrebat unde e fratele meu. S-a înroșit până-n vârful urechilor și a plecat capul. Deși le ofeream o distracție binevenită, nu mi-a răspuns nici unul la întrebare.

Am găsit altă clădire, mai mică, unde era o căldură înăbușitoare - aici se afla cuptorul.

Frans era singur acolo, fără cămașă, curgea sudoarea pe el și fața lui avea o expresie cumplită. Mușchii brațelor și ai pieptului se măriseră. Devenea bărbat.

Își legase un material vătuit în jurul antebrățelor și al mâinilor și cărpele alea îl făceau să pară greoi, dar când trăgea în și din cuptor tăvile încărcate cu faianță, el mânua cu îndemănare foile subțiri astfel încât să nu se ardă. Mi-a fost frică să-l strig, fiindcă ar fi tresărit și ar fi putut să scape o tavă din mâini. Dar el m-a văzut înainte de a-i vorbi eu și a pus jos imediat tava pe care o ținea în mâini.

— Griet, ce cauți aici? S-a întâmplat ceva? Au pățit vreun necaz mama sau tata?

— Nu, ei sunt bine sănătoși. Am venit doar să te văd.

— Oh! Frans și-a acos cărpele de pe brațe, și-a șters fața cu o zdreanță și a băut lacom bere dintr-o cană. S-a rezemat de perete și și-a rotit umerii cum fac bărbații care au terminat de descărcat marfa dintr-o barcă de pe canal și își destind și întind mușchii. Nu-l mai văzusem făcând un asemenea gest.

—Tot la cuptor lucrezi? Nu te-au trecut la altă muncă? La smălțuit sau la pictat, cum sunt băieții din cealaltă clădire ?

Frans a dat din umeri.

— Dar băieții ăia sunt de vârsta ta. N-ar trebui să fii... N-am putut să-mi termin fraza, când am văzut expresia de pe fața lui.

— Sunt pedepsit, a spus cu voce scăzută.

— De ce? Pedepsit pentru ce? Frans nu mi-a răspuns.

— Frans, trebuie să-mi spui. Dacă nu, le spun părinților că ești la ananghie.

— Nu sunt la ananghie, a spus el repede. L-am supărat pe proprietar, asta-i tot.

— Cum?

— Am făcut ceva care nu i-a plăcut nevestei lui.

— Ce ai făcut? Frans a ezitat.

— De fapt, ea a început, a spus el încet. Ea mi-a dat atenție, înțelegi. Dar când i-am dat și eu atenție, i-a spus bărbatului ei. Nu m-a dat afară fiindcă e prieten cu tata. Așa că lucrez la cuptor până-i mai trece supărarea.

—Frans, cum ai putut să fii atât de prost? Știi că ea nu e pentru băieți ca tine. Să-ți pui în pericol locul de aici pentru un lucru ca ăsta!

— Tu nu înțelegi despre ce-i vorba, murmură Frans. Munca de aici te sleiește de puteri și e plicticoasă. Era ceva la care să mă gândesc, asta-i tot. Tu n-ai nici un drept să mă judeci, tu o să te căsătorești cu măcelarul tău și o să duci o viață pe cinste. E ușor pentru tine să-mi spui cum ar trebui să fie viața mea, când eu am în față numai plăci de faianță fără sfârșit și zile lungi. Am văzut un chip frumos și mi-am arătat admirația. E firesc.

Voiam să protestez, să-i spun că înțeleg. Noaptea visam uneori mormane de rufe care nu se micșorau niciodată, oricât aș fi frecat, și spălat și fiert și călcat. În schimb, l-am întrebat:

— Era femeia de la poartă?

Frans a înălțat din umeri și a băut din nou bere. Îmi aminteam de expresia ei acră și mă întrebam cum a putut, Doamne, să-l ispitească o asemenea față.

—Da' tu de ce ești aici? a întrebat el. N-ar trebui să fii la Colțul Papistașilor ?

Îmi pregătisem dinainte ce să-i spun, cum să-i explic de ce venisem - că mă trimiseseră cu treburi în partea asta a Delftului. Dar mi-a părut atât de rău pentru fratele meu, că m-am pomenit povestindu-i despre van Ruijven și despre pictură. Era o ușurare să pot avea încredere în el.

M-a ascultat cu atenție. Când am terminat a declarat:

— Vezi, nu ne deosebim chiar atât de mult, în privința atențiilor din partea celor de deasupra noastră.

— Dar eu nu i-am răspuns la atenții lui van Ruijven și nici n-am de gând să-i răspund.

— Nu m-am referit la van Ruijven, a spus Frans și fața lui a căpătat o expresie ironică. Nu la el. M-am referit la stăpânul tău.

— Ce-i cu stăpânul meu? am strigat eu. Frans a zâmbit:

— Griet, nu te înfuria.

— Încetează! Ce vrei să spui? El niciodată...

— El nu are nevoie. Se vede clar după fața ta. Îl dorești. Poți să te ascunzi de părinții noștri și de măcelarul tău, dar nu de mine. Eu te cunosc mai bine.

Așa era. Mă cunoștea mai bine.

Am deschis gura, dar n-a mai ieșit nici un cuvânt.

Deși era decembrie și rece, am mers atât de repede și eram atât de necăjită din cauza lui Frans, încât m-am întors la Colțul Papistașilor mai devreme decât trebuia. M-am încălzit și am început să-mi desfac șalurile să-mi răcoresc fața. În timp ce mergeam pe Oude Langendijck, i-am văzut pe van Ruijven și pe stăpânul meu care veneau spre mine. Am plecat capul și am traversat pe partea cealaltă, astfel încât să trec mai degrabă pe lângă stăpânul meu decât pe lângă van Ruijven, dar traversarea i-a atras atenția lui van Ruijven. S-a oprit, obligându-l și pe stăpânul meu să stea pe loc.

—Hei, tu - slujnica ochioasă, a strigat el. Mi-au spus că ești plecată cu treburi. Cred că tu mă ocolești. Cum te cheamă, fată?

— Griet, domnule. Stăteam cu privirile ațintite pe pantofii stăpânului meu. Erau lustruiți și negri - îi făcuse Maertge sub îndrumarea mea devreme în acea dimineață.

—Hai spune-mi, Griet, mă ocolești?

—Vai de mine, nu, domnule. Am fost trimisă cu treburi. Am ridicat o căldare cu lucruri pe care le cumpărasem pentru Maria Thins înainte de a-l vizita pe Frans.

—Atunci, sper să te văd mai des.

—Da, domnule. Două femei stăteau în spatele bărbaților. M-am uitat atent la fețele lor și am presupus că erau fata și sora care pozau pentru pictură. Fata m-a privit lung.

—N-ai uitat ce mi-ai promis, așa sper, i-a spus van Ruijven stăpânului meu.

Stăpânul meu a dat brusc din cap ca o marionetă.

—Nu, a replicat el după câteva clipe.

—Bun. Sper că o să vrei să te apuci de ea înainte de a ne chema din nou. Zâmbetul lui van Ruijven mi-a dat fiori.

A urmat o tăcere prelungită. I-am aruncat o privire stăpânului meu. Se chinuia să-și păstreze o expresie calmă, dar știam că e furios.

— Da, a spus el în cele din urmă. N-am înțeles această conversație de pe stradă, dar știam că are legătură cu mine. A doua zi am descoperit cum.

Dimineața mi-a spus să vin sus după prânz. Am presupus că voia să lucrez cu vopselele, fiindcă începea pictura concertului. Când am intrat în atelier, el nu era acolo. M-am dus direct în atic. Masa pentru măcinat era goală - nu fusese pregătit nimic pentru mine. Am coborât scara, simțindu-mă caraghioasă.

El venise în atelier, stătea în picioare și se uita pe fereastră.

— Ia loc, Griet, a spus el, cu spatele la mine. M-am așezat pe scaunul de la clavecin. Nu l-am atins - n-am atins niciodată un instrument decât ca să-l șterg de praf. În vreme ce așteptam, am studiat tablourile pe care le atârname pe peretele din spate și care aveau să facă parte din pictura concertului. Era un peisaj în stânga, iar în dreapta o pictură cu trei oameni - o femeie care cânta la lăută, îmbrăcată cu o rochie care-i descoperea o mare parte a pieptului, un bărbat cu brațul petrecut pe după umerii ei și o femeie bătrână. Bărbatul cumpăra favorurile femeii tinere, femeia bătrână întindea mâna să ia moneda pe care el o ținea în mână. Tabloul era proprietatea Mariei Thins și ea îmi spusese că se numește Mijlocitoarea.

—Nu pe scaunul acela. Se întorsese de la fereastră. Acolo e locul unde stă fiica lui van Ruijven.

Unde aş fi stat eu, m-am gândit, dacă s-ar fi întâmplat să fiu în pictură.

A luat celălalt scaun cu spătarul cu capete de leu și l-a pus lângă șevaletul lui, dar pieziș, astfel că era îndreptat spre fereastră.

— Așază-te aici.

— Ce doriți, domnule? am întrebat în timp ce mă așezam. Eram buimăcită - nu stătusem niciodată împreună. Am avut un frison, deși nu eram răcită.

— Nu vorbi. A deschis un oblon, astfel că lumina cădea direct pe fața mea. Uită-te pe fereastră. S-a așezat pe scaunul lui de lângă șevalet.

M-am uitat la turnul Bisericii Noi și am înghițit în sec. Simțeam cum mi se încleștează fălcile și mi se măresc ochii.

— Acum uită-te la mine.

Am întors capul și l-am privit peste umărul stâng.

Privirile lui s-au înnodat cu ale mele. M-am gândit doar că ochii lui cenușii semănau la culoare cu interiorul unei stridii.

Părea să aștepte ceva. Fața mea a început să se încordeze, fiindcă mă temeam că nu-i dau ce voia.

— Griet, a spus el cu blândețe.

Asta a fost tot ce a avut de spus. Mi s-au umplut ochii de lacrimi, dar nu le-am șters. Acum știam.

— Da. Să nu te miști.

Se pregătea să mă picteze.

— Miroși a ulei de in.

Tonul tatei era al unui om derutat, însă nu-i venea să creadă că mirosul stăruia în hainele mele, în pielea mea, în părul meu, doar fiindcă făceam curat în atelierul pictorului. Și avea dreptate. Ca și cum ar fi ghicit că acum dormeam într-o odaie unde era ulei, că pozam ore întregi pentru o pictură și absorbeam mirosul. A ghicit și totuși nu era sigur. Pierderea vederii îl făcuse să nu mai aibă încredere în sine și de aceea nu dădea crezare gândurilor din mintea sa.

Cu un an înainte aş fi încercat probabil să-l ajut, să-i sugerez să aibă încredere în ce era în mintea lui, convingându-l să spună ce gândeşte. Totuşi, acum îl priveam cum se zbate în tăcere, ca un gândac care a căzut pe spate şi nu se mai poate întoarce singur.

Şi mama ghicise, deşi ea nu ştia ce ghicise. Uneori nu puteam să o privesc în ochi. Şi când totuşi o priveam, citeam în ochii ei un amestec nedesluşit de mânie stăpânită, de curiozitate, de ofensă. Mama încerca să înţeleagă ce se i se întâmplase fiicei sale.

Mă obişnuisem cu mirosul uleiului de in. Ba chiar păstram o sticlută cu ulei lângă pat. Dimineaţa când mă îmbrăcam o ridicam în dreptul ferestrei şi îi admiram culoarea — era ca suc de lămâie în care picase un strop galben, de litargă.

Eu port acum culoarea aceea, am vrut să spun. Mă pictează în culoarea aceea. În schimb, ca să-l fac să uite de miros, i-am descris cealaltă pictură la care lucra stăpânul meu:

— O femeie tânără stă la clavecin şi cântă.

Poartă un pieptar galben cu negru - acelaşi pe care l-a purtat fiica brutarului pentru pictura ei -, o fustă de satin alb şi funde albe în păr. În curbura clavecinului stă în picioare o altă femeie, care ţine în mână note muzicale şi cântă. Poartă o haină de casă, verde, garnisită cu blană şi o rochie albastră. Între cele două femei e un bărbat care stă cu spatele spre noi...

— Van Ruijven, m-a întrerupt tata.

— Exact, van Ruijven. I se văd doar spatele, părul şi o mână pe gâtul lăutei.

— Cântă prost la lăută, a adăugat grăbit tata.

— Foarte prost. De-aia e cu spatele la noi, să nu se vadă că nu ştie nici măcar cum se ţine lăuta.

Tata a chicotit, îi revenise buna dispoziţie. Era întotdeauna încântat că afla că un bogătaş cântă prost.

Nu era totdeauna chiar atât de uşor să-i redai buna dispoziţie. Duminicile petrecute la părinţii mei deveniseră atât de neplăcute, încât începusem să mă bucur de momentele când Pieter-fiul mânca la noi. Observase probabil privirile necăjite pe care mi le arunca mama, comentariile pline de arţag ale tatei, tăcerile stânjenitoare, atât de nefireşti între părinte şi copil. N-a spus niciodată vreo vorbă despre ei, nu s-a arătat surprins şi nu s-a holbat de uimire şi nu i-a pierit glasul niciodată. În schimb, îl tachina cu gingăşie pe tata, o lăuda pe mama şi era zâmbitor cu mine.

Pieter nu m-a întrebat de ce miros a ulei de in. Nu părea să-și facă griji în legătură cu ce i-aș putea ascunde. Hotărâse să aibă încredere în mine.

Era un om bun.

Totuși, nu mă puteam abține - mă uitam totdeauna să văd dacă are sânge pe sub unghii.

Ar trebui să-și țină unghiile în apă sărată, m-am gândit eu. Într-o zi tot am să-i spun.

Era un om bun, însă devenea din ce în ce mai nerăbdător. Nu îmi spunea nimic, dar uneori duminica pe aleea de lângă canalul Rietveld, mâinile îi trădau nerăbdarea - mă prindea de coapse mai tare decât era nevoie, își apăsa palma pe fundul meu și mă lipea de vintrea lui de simțeam bulbucătura chiar pe sub numeroasele straturi de straie. Era atât de frig, încât pielea mea nu se atingea de a lui - se atingeau doar umflăturile și țesăturile de lână, contururile aproximative ale mădurelor noastre.

Atingerea lui Pieter nu-mi displăcea întotdeauna. Câteodată, dacă priveam cerul peste umărul lui și descopeream și culorile cealalte în albul norului sau mă gândeam că macin alb de plumb și masicot, sânii și pântecul mă frigeau parcă, și atunci mă lipeam de el. Totdeauna era încântat când reacționez. Nu băga de seamă că nu mă uit la fața și la mâinile lui.

În duminica uleiului de in, când tata și mama au fost atât de descumpăniți și de nefericiți, Pieter m-a dus pe alee mai târziu. Acolo a început să-mi frământeze sânii și să tragă de sfârcuri prin stofa rochiei. Apoi s-a oprit deodată, m-a privit șmecherește și brusc și-a trecut mâinile peste umerii mei și pe gât în sus. Până să-l opresc, mâinile lui ajunseseră sub bonetă și se înfipseseră în părul meu.

Mi-am prins boneta cu amândouă mâinile:

—Nu!

Pieter mi-a zâmbit, ochii îi erau împăienjeniți ca și cum s-ar fi uitat prea mult la soare. Reușise să desfacă o şuviță din părul meu și acum o trăgea cu degetele.

— Într-o zi, nu mai e mult până atunci, Griet, am să-ți văd tot părul. N-o să fie mereu un secret pentru mine. Și-a lăsat o mână până la curbura de jos a burții mele și s-a împins în mine. Luna ce vine împlinești optișpe ani. Atunci am să vorbesc cu tatăl tău.

M-am desprins și m-am îndepărtat de el – mă simțeam ca într-o cameră unde era întuneric și atât de cald încât nu mai puteam respira:

— Sunt încă atât de tânără. Prea tânără pentru asta.

Pieter a înălțat din umeri.

— Nu așteaptă toate fetele să ajungă mai mari. Iar familia ta are nevoie de mine.

Era pentru prima oară când făcea aluzie la sărăcia părinților mei și la faptul că ei depindeau de el - iar dependența lor devenise totodată dependența mea. Iată de ce ei erau mulțumiți să primească în dar carne și îmi dădeau voie să stau cu el pe alee.

M-am încruntat. Îmi amintise de puterea pe care o avea asupra noastră și nu mi-a plăcut.

Pieter a simțit că ar fi trebuit să tacă. A încercat să îndrepte lucrurile - a îndesat șuvița de păr la loc sub bonetă, apoi m-a mângâiat ușor pe obraz:

— Am să te fac fericită, Griet, a spus el. Ai să vezi.

După ce a plecat, am luat-o de-a lungul canalului, deși era foarte frig. Gheața fusese spartă, astfel că luntrele puteau să circule, dar la suprafață se formase din nou un strat subțire. Când eram copii, Frans și Agnes și eu aruncam pietre să fărâmițăm gheața subțire până când fiecare petic de argint dispărea sub apă. Păreau vremuri atât de îndepărtate.

Cu o lună înainte îmi spusese să vin sus în atelier.

—Mă găsiți în atic, i-am anunțat eu pe cei din încăpere în acea după-masă.

Tanneke nu și-a ridicat ochii de pe lucrul ei.

— Pune niște lemne pe foc înainte să pleci, mi-a poruncit ea.

Fetele lucrau la dantela lor, supravegheate de Maertge și de Maria Thins. Lisbeth avea răbdare și degete agile și lucra bine, dar Aleydis era prea mică și nu se descurca cu broderia fină, iar Cornelia nu avea deloc răbdare. Pisica stătea la picioarele Corneliei lângă foc și din când în când fata lăsa mâna în jos și legăna un capăt de ață, iar creatura încerca să o prindă cu labele. În cele din urmă, spera probabil Cornelia, mâța își va băga ghearele în lucrul ei și-l va strica.

După ce am pus lemne pe foc, l-am ocolit pe Johannes, care se juca de zor cu o sfârlează pe dalele reci ale bucătăriei. Când plecam, a învârtit sfârleaza violent și sfârleaza a sărit în foc. Johannes a început să zbiere, în vreme ce Cornelia se prăpădea de răs, iar Maertge încerca să scoată jucăria din foc cu un clește.

— Ssst, o să-i treziți pe Catharina și pe Franciscus, le-a atras atenția Maria Thins copiilor, care însă n-au auzit-o.

Am ieșit tiptil, bucuroasă că scap de hărmălaie, oricât de frig ar fi fost în atelier.

Ușa atelierului era închisă. În timp ce mă apropiam de ea, mi-am strâns buzele, mi-am netezit sprâncenele și mi-am trecut repede degetele pe obraji în jos și pe bărbie, ca și cum încercam un măr să văd dacă e tare. Am ezitat în fața ușii din lemn masiv, apoi am ciocănit încet. Nici un răspuns, deși știam că el trebuie să fie acolo – mă aștepta.

Era prima zi a noului an. Aplicase grundul pe pânza unde urma să mă picteze pe mine cu aproape o lună înainte, dar de atunci nimic - nici semnele roșietice pentru a marca contururile, nici culorile false, nici culorile întinse deasupra, nici părțile cele mai importante. Pânza rămăsese goală, alb-gălbuie. O vedeam în fiecare dimineață când făceam curățenie.

Am ciocănit mai tare.

A deschis ușa, s-a încrunlat și nu m-a privit în ochi.

— Să nu mai bați la ușă, Griet — intri direct și fără zgomot, a spus el, s-a întors și s-a dus din nou la șevalet, unde pânza goală aștepta culorile. Am închis binișor ușa, lăsând afară larma copiilor din bucătărie și m-am dus în mijlocul încăperii. În sfârșit, venise momentul, iar eu eram uimitor de calmă.

— M-ați chemat, domnule.

— Da, du-te și stai acolo în picioare. A făcut un semn cu mâna spre colțul unde le pictase pe femeile celelalte. Masa pe care o folosea pentru pictura concertului era aranjată acolo, dar dăduse la o parte instrumentele muzicale. Mi-a dat o scrisoare. Citește-o.

Am despăturit foaia de hârtie și mi-am plecat capul deasupra ei, temându-mă că o să-și dea seama că, de fapt, nu sunt în stare să citesc un scris pe care nu îl cunoșteam.

Pe foaie nu era scris nimic.

Mi-am ridicat privirea - mă gândeam să-i spun că foaia e goală, dar m-am oprit. Cu el era mai bine să taci. Mi-am plecat din nou capul deasupra scrisorii.

— Mai bine încearcă cu asta, a sugerat el și mi-a întins o carte. Era legată în piele uzată și avea cotorul rupt în câteva locuri. Am deschis-o la întâmplare și am studiat o pagină. Nu cunoșteam, nu înțelegeam nici un cuvânt.

M-a pus să mă așez cu cartea, apoi să stau în picioare și s-o țin în mână în timp ce mă uitam la el. Mi-a luat cartea, mi-a dat cana albă cu capac de cositor și m-a pus să mă fac că umplu un pahar

cu vin. Mi-a spus să stau în picioare și să mă uit pe fereastră. Părea derutat, înciudat, ca și cum cineva i-ar fi spus o povestire și el nu-și mai amintea sfârșitul ei.

—Veșmintele, asta e, a murmurat el. Aici e necazul.

Am înțeles. Mă punea să fac gesturi de doamnă, dar purtam haine de slujnică. M-am gândit la mantila galbenă și la pieptarul alb cu negru și m-am întrebat ce îmi va cere să pun pe mine. Totuși, ideea nu mă încânta deloc. Dimpotrivă, mă simțeam stânjenită. În primul rând, ar fi fost imposibil să port hainele Catharinei fără știrea ei. Apoi, nu mi se părea cinstit să țin în mână cărți și scrisori, să-mi torn vin în pahar, gesturi pe care nu le făceam niciodată. Mi-ar fi plăcut foarte mult să simt blana moale a mantilei în jurul gâtului meu, însă eu nu purtasem niciodată asemenea veșminte.

— Domnule, am vorbit în cele din urmă, poate ar trebui să mă puneți să fac altceva. Lucruri pe care le face o slujnică.

—Și ce face o slujnică? m-a întrebat el cu blândețe, încrucișând brațele și înălțându-și sprâncenele.

Am așteptat câteva clipe înainte să răspund - îmi tremura bărbia. M-am gândit la Pieter și la mine pe alee și am înghițit în sec:

—Servitoarea coase, am răspuns. Spală cu teul și mătură. Cară apă. Spală cearșafuri. Taie pâine. Șterge geamurile.

— Ți-ar plăcea să te pictez ținând teul ?

— Nu eu hotărâsc, domnule. Nu-i pictura mea. S-a încruntat.

— Așa e, nu-i a ta. Vorbea parcă pentru sine.

— Nu vreau să mă pictați ținând teul, am spus fără să vreau.

— Nu. Nu, ai dreptate, Griet. N-am să te pictez ținând teul în mână.

— Dar nu pot să port hainele nevestei dumneavoastră.

A urmat o tăcere prelungită.

— Nu, cred că nu, a spus el. Dar n-am să te pictez ca slujnică.

— Și-atunci, cum, domnule?

— Am să te pictez așa cum te-am văzut prima oară, Griet. Te pictez pe tine, așa cum ești tu.

A pus lângă șevalet un scaun îndreptat spre fereastra din mijloc și eu m-am așezat. Am știut că va fi locul meu. O să adopte poza în care mă pusese cu o lună înainte, când se hotărâse să mă picteze.

— Uită-te pe fereastră, a spus el. M-am uitat, era o zi cenușie de iarnă. Mi-am amintit de momentul când am pozat în locul fetei brutarului și am încercat să nu văd nimic, să nu mă gândesc la nimic. Îmi venea greu, fiindcă mă gândeam la el, mă gândeam că stau în fața lui.

Clopotul de la Biserica Nouă a bătut de două ori.

— Acum întoarce capul încet către mine. Doar capul, nu și umerii. Corpul rămâne întors spre fereastră. Întoarce doar capul. Încet, încet. Stai. Încă puțin, așa fel încât... stai. Și-acum să nu te mai miști.

Am stat nemișcată.

La început n-am putut să-l privesc drept în ochi. Apoi, când am reușit, a fost ca și cum aș fi stat lângă o vâlvătaie care a izbucnit dintr-o dată. În schimb, i-am studiat bărbia voluntară, buzele subțiri.

— Griet, nu te uiți la mine.

Mi-am forțat privirea să se înalțe spre ochii lui. Din nou am avut senzația că ard, mă mistui, dar am suportat — fiindcă așa voia el.

Curând mi-a venit mai ușor să-l privesc în ochi. Mă privea, dar parcă nu mă vedea pe mine, ci avea în față altă persoană sau alt lucru - se uita la mine ca și cum aș fi fost o pictură.

Nu se uită la fața mea, se uită la lumina care cade pe ea, m-am gândit eu. Asta-i deosebirea.

Ca și cum n-aș fi fost acolo. Când am simțit asta, am putut să mă destind puțin. Cum el nu mă vedea, nici eu nu l-am mai văzut. Minte mea a început să hoinărească - m-am gândit la tocana de iepure pe care o mâncasem la prânz, la gulerul de dantelă primit de la Lisbeth, la istorioara povestită de Pieter cu o zi înainte. Apoi nu m-am mai gândit la nimic. S-a ridicat de două ori și s-a dus să schimbe poziția unuia dintre obloane. S-a dus la dulapul lui de câteva ori și a ales diferite pensule și culori. Îi vedeam mișcările de parcă aș fi fost pe stradă și m-aș fi uitat pe geam în cameră.

Clopotul bisericii a bătut de trei ori. Am clipit. Nu simțisem că a trecut atâta timp. Parcă fusesem vrăjită.

L-am privit - acum ochii lui mă vedeau pe mine. În timp ce ne priveam, o undă fierbinte mi-a străbătut trupul. Totuși, am continuat să-l privesc în ochi până când, în cele din urmă, el s-a uitat în altă parte și a tușit.

— Pentru azi e de-ajuns, Griet. Ți-am lăsat sus în atic un os - te rog să-l macini.

Am dat din cap și am ieșit tiptil din încăpere. Inima îmi bătea de mai-mai să-mi spargă pieptul. Da, mă picta pe mine.

— Trage-ți boneta de pe față, a spus el într-o zi.

— De pe față, domnule? am repetat prosteste și imediat mi-a părut rău. Prefera să faci ce-ți spune și să taci. Dacă totuși m-aș fi încumetat să vorbesc ar fi trebuit să spun ceva important, să nu stric vorbele pe nimicuri.

N-a răspuns. Am tras de pe obraz clapa dinspre el a bonetei. Colțul scrobit al clapei m-a zgâriat ușor pe gât.

— Mai mult, a spus el. Să-ți văd linia obrazului. Am șovăit, apoi am tras și mai mult clapa. Privirea lui urmărea conturul obrazului.

— Arată-mi urechea.

Nu voiam, dar n-aveam încotro.

M-am pipăit pe sub bonetă să mă asigur că nu ieșise nici un fir de păr și mi-am băgat câteva suvițe după ureche. Apoi am tras clapa și mi-am descoperit partea de jos a urechii.

El avea expresia unui om care oftează, deși n-a scos nici un sunet. Am simțit un hârâit în gât, dar l-am împins înapoi, să nu se audă.

— Boneta, spuse el. Scoate boneta.

— N-o scot, domnule.

— Nu?

— Vă rog, nu-mi cereți s-o scot, domnule. Am lăsat stofa bonetei să cadă și clapa a acoperit din nou urechea și obrazul. Mă uitam în podea, dalele gri și albe se îndepărtau de mine, curate și drepte.

— Nu vrei să rămâi cu capul gol?

— Nu.

— Totuși, nu vrei să fii pictată ca fată-n casă, cu teul și boneta, nici ca o doamnă, cu satin și blană și părul aranjat.

N-am răspuns. Cum să-i arăt părul ? Nu eram dintre alea de merg cu capul descoperit.

S-a foit pe scaunul lui, apoi s-a ridicat. Am auzit cum se duce în magazie. Când s-a întors, avea brațele încărcate cu bucăți de stofă pe care mi le-a pus în poală.

— Griet, vezi ce poți face cu ele. Găsește ceva, o bucată de stofă pe care s-o înfășori în jurul capului, încât să nu fi nici doamnă, nici slujnică. N-aș putea spune dacă era supărat sau amuzat. A ieșit din cameră și a închis ușa.

Am căutat printre pânzeturi. Erau trei bonete, toate prea elegante pentru mine și totodată prea mici și nu-mi acopereau în întregime capul. Erau bucăți de stofă rămase de la rochiile și hainele făcute de Catharina, de diverse culori - galbene, maro, albastre și gri.

Nu știam ce să fac. M-am uitat în jur ca și cum aș fi putut găsi un răspuns în atelier. Privirile mi-au căzut pe Mijlocitoarea - tânăra avea capul descoperit, părul prins cu funde, dar bătrâna purta o bucată de stofă înfășurată, împletită, în jurul capului. Poate vrea așa ceva, m-am gândit eu. Poate așa își acoperă părul femeile care nu sunt nici doamne, nici slujnice, nici din alea.

Am ales o bucată de stofă maro și am luat-o în magazie unde era o oglindă. Mi-am scos boneta și am înfășurat stofta în jurul capului cât am putut de bine, uitându-mă la tablou pentru a încerca să o fac ca a bătrânei. Arătam foarte ciudat.

Trebuia să-l las să mă picteze ținând un teu, m-am gândit.

Când s-a întors și a văzut ce ispravă făcusem, a izbucnit în râs. Îl auzisem râzând rareori - uneori cu copiii, o dată cu Leeuwenhoek. M-am încruntat. Nu-mi place să râdă cineva de mine.

— Am făcut ce mi-ați spus, domnule, am murmurat eu.

S-a oprit din râs.

— Ai dreptate, Griet. Scuză-mă. Acum pot să-ți văd fața mai bine și e... S-a oprit, n-a terminat propoziția. M-am întrebat întruna ce-o fi vrut să spună.

S-a întors la grămada de pânzeturi pe care o lăsasem pe scaun.

— De ce ai ales bucata asta maro, a întrebat el, când sunt și alte culori?

N-am vrut să vorbesc din nou despre doamne și despre slujnice. N-am vrut să-i amintesc că albastrul și galbenul erau culorile doamnelor.

— Eu port de obicei maro.

Mi s-a părut că a ghicit ce gândeam.

— Tanneke a purtat albastru și galben când am pictat-o acum câțiva ani, m-a contrazis el.

— Da' eu nu-s Tanneke, domnule.

— Nu, categoric, nu ești Tanneke. A tras din grămadă o fâșie îngustă de stofă albastră. Totuși, vreau să încerci fâșia asta.

Am studiat-o.

— Nu-i de-ajuns să-mi acopere capul.

— Bine, atunci folosește-o și pe asta. A ales o bucată de stofă galbenă care avea chenar albastru - același albastru - și mi-a întins-o. Am luat fără tragere de inimă cele două bucăți de stofă, m-am dus înapoi în magazie și le-am probat din nou în fața oglinzii. Mi-am legat stofa albastră peste frunte, cu fâșia galbenă înfășurată jur-împrejur, astfel încât să-mi acopere creștetul capului. Am băgat capătul fâșiei într-o cută de pe partea laterală a capului, am potrivit cutele ici și colo, am netezit stofa albastră în jurul capului și am revenit în atelier.

Se uita într-o carte și n-a observat când m-am strecurat pe scaunul meu. Mi-am aranjat rochia și șorțul în vreme ce stăteam acolo. Când am întors capul să privesc peste umărul stâng, el s-a uitat la mine. În același timp capătul stofei galbene s-a desprins și mi-a căzut pe umăr.

—Uf, am șoptit, temându-mă că stofa o să cadă de pe cap și o să mi se vadă părul. Dar a ținut - doar capătul stofei galbene atârna liber. Părul meu rămânea ascuns.

—Da, a spus el atunci. Asta e, Griet. Da, e perfect.

Nu m-a lăsat să văd pictura. A pus-o pe un al doilea șevalet băgat într-un colț departe de ușă și mi-a spus să nu mă uit la ea. I-am promis, dar în unele nopți stăteam întinsă în pat și mă gândeam să mă înfășor în pled și să mă furișez jos sa o văd. Și el n-o să știe.

Da, dar o să ghicească. Stăteam zi de zi în fața lui și el mă privea și sunt convinsă că ar fi ghicit, și-ar fi dat seama că m-am uitat la pictură. Nu mă puteam ascunde de el. Și nici nu voiam.

Apoi, mă temeam să descopăr cum mă vedea el. Era mai bine să rămână un mister pentru mine.

Vopselele pe care-mi cerea să le pregătesc nu-mi spuneau nimic despre ce făcea el. Negru, ocru, alb de plumb, galben de litargă, ultramarin, lac roșu - culorile îmi erau cunoscute, mai lucrasem cu ele și puteau fi folosite la fel de bine pentru tabloul concertului.

Lucra la două picturi deodată - ceva neobișnuit pentru el. Nu-i plăcea să treacă întruna de la una la cealaltă, însă în felul ăsta putea să ascundă mai ușor față de alții faptul că mă picta pe mine. Câțiva oameni știa. Știa van Ruijven — eram sigură că stăpânul meu făcea tabloul la cererea patronului său. Stăpânul meu a fost de acord să mă picteze singură fiindcă altminteri ar fi trebuit să mă picteze cu van Ruijven. Tabloul în care eram pictată eu devenea proprietatea lui van Ruijven.

Mă supăra gândul că tabloul avea să rămână la van Ruijven și cred că nici stăpânul meu nu simțea altfel.

Maria Thins știa și ea de pictură. Probabil ea făcuse aranjamentul cu van Ruijven. În plus, ea putea să intre și să iasă din atelier când dorea și putea să se uite la pictură - eu însă promisesem să nu mă uit la tablou. Câteodată Maria Thins mă privea pieziș, cu o expresie curioasă pe care nu și-o putea ascunde.

Bănuiam că și Cornelia aflate de pictură. Într-o zi am surprins-o într-un loc unde nu trebuia să fie, pe scările care duceau la atelier. Când am întrebat-o ce căuta acolo, n-a vrut să-mi spună, însă am lăsat-o să plece și n-am dus-o la Maria Thins sau la Catharina. Nu voiam să agit lucrurile, oricum nu în timp ce mă picta.

Van Leeuwenhoek știa de pictură. Într-o zi a adus camera obscură și a instalat-o, ca ei să se uite la mine. Nu s-a mirat că mă vede așezată pe scaun - fusese prevenit probabil de stăpânul meu. S-a uitat în treacăt la stofa neobișnuită care-mi acoperea capul, dar n-a spus nimic.

Au privit pe rând prin camera obscură. Mă deprinsesem să stau fără să mă mișc sau să gândesc și fără să fiu stingherită de privirea lui. Însă îmi venea mai greu când vedeam cutia neagră cu lentila îndreptată spre mine. Nici un ochi, nici o față, nici un corp nu erau îndreptate spre mine - vedeam doar o cutie și o pelerină neagră care acoperea un spate cocârjat. Eram neliniștită fiindcă nu știam cum mă vedeau ei.

Recunosc însă că mă simțeam încântată știind că doi gentilomi mă studiază cu atâta atenție, chiar dacă nu le vedeam chipurile.

Stăpânul meu a ieșit din cameră să caute o stofă moale să șteargă lentila. Van Leeuwenhoek a așteptat până a auzit pașii care coborau scara, apoi mi-a spus cu blândețe:

— Să ai mare grijă de tine, draga mea.

— Ce vreți să spuneți, domnule?

— Știi probabil că te pictează ca să-l mulțumească pe van Ruijven. Interesul lui van Ruijven față de tine l-a determinat pe stăpânul tău să te protejeze.

Am dat din cap, încântată în sinea mea să aflu ceea ce bănuisem.

— Nu te lăsa prinsă în înfruntarea dintre ei. Riști să fii rănită.

Eu îmi păstram încă poziția în care mă fixasem pentru pictură. Acum umerii mei au zvâcnit, ca și cum mi-aș fi scuturat de pe ei un șal.

— Nu cred că el ar fi în stare să mă rănească.

— Spune-mi, draga mea, cât de bine cunoști tu bărbații ?

M-am înroșit până-n vârful urechilor și am întors capul în partea cealaltă. Mă gândeam cum am fost cu Pieter pe alee.

— Înțelegi, concurența, rivalitatea îi face pe bărbați posesivi. Tu prezinți interes pentru el și fiindcă van Ruijven și-a arătat interesul față de tine.

N-am răspuns.

— E un bărbat excepțional, a continuat van Leeuwenhoek. Ochii lui fac cât o încăpere plină cu aur. Dar uneori vede lumea numai așa cum vrea el să fie, nu așa cum este. El nu înțelege ce consecințe are punctul său de vedere pentru alții. Se gândește doar la sine și la opera lui, nu la tine. Trebuie să ai grijă atunci... S-a oprit. Se auzeau pașii stăpânului meu pe scară.

— Cum adică să ai grijă, domnule? am șoptit eu.

— Să ai grijă să rămâi așa cum ești. Mi-am înălțat bărbia.

— Să rămân slujnică, domnule ?

— N-am vrut să spun asta. El închide în lumea lui femeile pe care le pictează. Iar acolo poți să te pierzi.

Stăpânul meu a intrat în încăpere.

— Griet, te-ai mișcat, a spus el.

— Scuzați-mă, domnule. Mi-am reluat poziția.

Când el a început să mă picteze, Catharina intrase în luna a șasea. Se mărise mult și se mișca încet, sprijinindu-se de pereți și prinzându-se de spătarele scaunelor și se lăsa greoaie și oftând pe câte-un scaun. Mă surprindea faptul că, deși născuse de mai multe ori, ea făcea ca perioada când purta copilul în pânțe să pară atât de grea. Nu se plângea cu glas tare, însă, după ce s-a îngreunat, fiecare mișcare părea o pedeapsă pe care era silită să o ispășească. Nu observasem acest lucru când îl purtase în pânțe pe Franciscus, fiindcă eram nouă în casa lor și nu vedeam decât mormanul de rufe care mă aștepta în fiecare dimineață.

Pe măsură ce se îngreuia, Catharina devenea din ce în ce mai preocupată de sine. Se ocupa încă de copii, ajutată de Maertge. Se ocupa și de gospodărie și ne dădea porunci lui Tanneke și mie. Se ducea încă la târguieli împreună cu Maria Thins. Dar o parte din ea era altundeva, lângă pruncul din pânțe. Înainte se purta înadins foarte aspru, acum însă accesele de mânie se răriseră. Se domolise și, deși era neîndemânatică, spărgea mai puține lucruri.

Mă temeam să nu descopere pânza pe care eram eu. Din fericire, ea urca din ce în ce mai greu scările care duceau la atelier, încât era puțin probabil să dea ușa atelierului de perete și să ne descopere - pe mine pozând așezată pe scaun și pe el la șevalet. Și fiindcă era iarnă, prefera să stea la gura sobei cu copiii, Tanneke și Maria Thins sau să moțâie sub un morman de pături și blănuri.

Exista însă un mare pericol, și anume să afle de la van Ruijven. Știau de pictură mai multe persoane, însă van Ruijven suferea de limbariță și putea oricând să ne dea de gol. Venea în casă cu regularitate să pozeze pentru tabloul concertului. Maria Thins nu mă mai trimitea cu însărcinări și nu-mi mai spunea să nu apar când venea el. Nici n-ar fi fost practic — aveam și așa destule treburi de făcut. Apoi că se gândea probabil că el se mulțumise cu promisiunea unei picturi și îmi va da pace.

Dar nu-mi dădea. Uneori mă căuta, în timp ce spălam sau călcam rufe în spălătorie sau când roboteam cu Tanneke în bucătărie. Nu era chiar atât de rău când se aflau și alte persoane de față - când era cu mine Maertge sau Tanneke sau chiar Aleydis. Atunci, el mă saluta strigând „Hei, fata mea” cu vocea lui mieroasă și mă lăsa în pace. Însă uneori, când eram singură în curte și întindeam rufele să le prindă câteva minute soarele palid de iarnă, el intra în spațiul împrejmuț și, la adăpostul unui cearșaf pe care tocmai îl pusesem pe frânghie sau al unei cămăși de-a stăpânului meu, încerca să mă pipăie. Îl îndepărtam cât mai politicoș, fiindcă o slujnică nu-și poate permite să

îmbrâncească un gentilom. Cu toate acestea, reușise să se familiarizeze cu forma sânilor mei și a coapselor ascunse de veșminte.

Mi-a spus diferite mășcări pe care am încercat să le uit, cuvinte pe care nu le voi repeta nicio dată în fața altei persoane.

Întotdeauna după ce pozase în atelier, van Ruijven îi făcea o scurtă vizită Catharinei, iar fiica și sora lui îl așteptau răbdătoare să-și termine bârfa și flirtul. Maria Thins îi atrăsese atenția să nu-i spună nimic Catharinei despre pictură, însă nu era el omul care să poată păstra liniștit un secret. Era foarte încântat că o să aibă tabloul care mă înfățișa pe mine și uneori facea aluzii la el în fața Catharinei.

Într-o zi când spălam cu teul pe coridor, am auzit întâmplător cum îi spunea:

— Pe cine ar picta soțul tău dacă ar fi să aleagă o singură persoană din lume ?

— Oh, nu mă gândesc la asemenea lucruri, i-a răspuns ea râzând. El pictează ce pictează.

— Știu și eu dacă-i așa ? Van Ruijven s-a străduit atât de tare să pară glumeț, încât nici măcar Catharina nu putea să nu simtă aluzia.

— La ce te gândești? a întrebat ea.

— La nimic, la nimic. Dar să-i ceri să te picteze. N-ar putea să te refuze. Ar putea să picteze unul dintre copii - poate pe Maertge. Sau persoana ta atât de încântătoare.

Catharina a tăcut. Van Ruijven a schimbat însă repede subiectul, fiindcă și-a dat probabil seama că spusese un lucru care o tulburase.

Altă dată, când ea l-a întrebat dacă-i place să pozeze pentru pictură, el i-a răspuns:

— Ei, dacă aș fi avut o fată drăguță să pozeze împreună cu mine, mi-ar fi plăcut și mai mult. Dar oricum o voi avea destul de curând și pentru moment e de-ajuns.

Catharina s-a făcut că n-a auzit remarca lui, or așa ceva nu s-ar fi întâmplat cu câteva luni înainte. Dar poate nu i s-a părut atât de suspectă fiindcă nu știa nimic despre pictură. Eu însă am fost îngrozită și i-am repetat cuvintele Mariei Thins.

—Ei, ai tras cu urechea pe la uși, fato? a întrebat bătrâna.

—Am... n-am putut nega. Maria Thins a zâmbit acru.

— Era și timpul să te prind că faci și tu ceea ce se presupune că fac toate slujnicele. Următorul pas va fi să furi lingurile de argint.

M-am cutremurat. Îmi spusese un lucru cumplit, mai ales după necazul cu pieptenele pe care mi-l pricinuisese Cornelia. Dar n-aveam ce face, trebuia să-nghit - îi eram foarte îndatorată Mariei Thins. Trebuia să-i suport cuvintele pline de cruzime.

— Dar ai dreptate, gura lui van Ruijven e mai largă decât punga unei târfe, a continuat ea. Am să vorbesc din nou cu el.

Însă nu prea servea la nimic să-i atragi atenția - dimpotrivă, îi dădea ghes să facă și mai multe aluzii în fața Catharinei. Maria Thins a avut grijă să fie în cameră cu fiica ei de câte ori o vizita van Ruijven, oblingându-l astfel să-și pună frâu la limbă.

Nu știam ce ar face Catharina când ar descoperi pictura cu mine. Și într-o zi o va descoperi - dacă nu în casa lor, atunci în cea a lui van Ruijven, când își va ridica ochii în timpul mesei și va vedea cum mă uit la ea de pe un perete.

El nu lucra în fiecare zi la pictura în care eram eu. Trebuia să picteze și concertul, cu sau fără van Ruijven și femeile lui. Când ei nu erau acolo, picta pe pânză obiecte sau detalii din jurul siluetelor lor sau mă ruga pe mine să stau în locul uneia dintre femei - fata așezată la clavecin, femeia de lângă instrument care cânta după o foaie de hârtie. Nu purtam veșmintele lor. El avea nevoie doar de un corp acolo unde stăteau în mod normal ele. Câteodată cele două femei veneau fără van Ruijven și atunci el lucra mai cu spor. Van Ruijven era un model năzuros. Nu putea sta locului și voia să discute și să cânte la lăută. Stăpânul meu avea răbdare cu el, îl trata ca pe un copil, dar uneori auzeam cum i se strecoară în voce o anumită nuanță și știam că în seara aceea se va duce în oraș la tavernă și se va întoarce cu ochii sclipind ca lingurile.

Am pozat pentru pictura cealaltă de trei sau de patru ori pe săptămână, timp de o oră sau două de fiecare dată. Era partea din săptămână care-mi plăcea cel mai mult, fiindcă ochii lui erau ațintiți numai la mine în acele ceasuri. Nu-mi păsa că poza era greu de menținut, că privind într-o parte lungi perioade de timp mă alegeam cu dureri de cap. Nu-mi păsa când uneori mă puneă să-mi mișc iarăși și iarăși capul astfel ca stofa galbenă să se balanseze, încât el să mă poată picta ca și cum de-abia mă întorsesem cu fața spre el. Făceam orice îmi cerea.

Și totuși nu era mulțumit. A trecut februarie, a venit martie, cu zilele de gheață și soare și el tot nu era mulțumit. Lucrase întruna la pictură două luni la rând și totuși eu nu o văzusem. Credeam că e aproape terminată. Nu mă mai puneă să pregătesc multă vopsea pentru ea, ci folosea cantități

foarte mici și făcea puține mișcări cu pensula în timp ce eu îi pozam. Crezusem că am înțeles cum voia el să fiu, dar acum nu mai eram sigură. Uneori stătea așa și mă privea ca și cum aștepta de la mine să fac ceva. Atunci nu mă mai privea cu ochi de pictor, mă vedea cu ochi de bărbat și îmi venea greu să mă uit la el.

Într-o zi a anunțat pe neașteptate, în vreme ce stăteam pe scaunul meu:

— Van Ruijven o să fie mulțumit, dar eu nu sunt.

N-am știut ce să-i spun. Cum să-l ajut dacă nu văzusem pictura ?

— Aș putea să mă uit la pictură, domnule ? M-a privit ciudat.

— Poate aș fi de ajutor, am adăugat și imediat am regretat cele spuse. Mă temeam că am devenit prea îndrăzneță.

— Bine, a spus el după câteva clipe. M-am ridicat și am venit în spatele lui. Îi auzeam cum respiră încet și constant.

Pictura nu semăna cu nici unul dintre tablourile cealalte lucrate de el. Mă înfățișa doar pe mine, capul și umerii mei, fără mese sau perdele, fără ferestre sau pufuri de pudră care să micșoreze tensiunea și să abată atenția. Mă pictase cu ochii mei mari, lumina cădea peste fața mea în așa fel încât partea stângă rămânea în umbră: stofa înfășurată în jurul capului nu mă făcea să semăn cu mine, ci cu o Griet din alt oraș, sau chiar dintr-o altă țară. Fondul era negru, făcându-mă să par foarte singură, deși se vedea limpede că mă uit la cineva. Parcă așteptam ceva ce nu credeam că se va întâmpla vreodată.

Avea dreptate — pictura putea să-l mulțumească pe van Ruijven, dar ceva îi lipsea.

Am știut ce înainte ca el să afle. Când am văzut ce-i lipsea - punctul strălucitor folosit de el în alte picturi, punctul acela care atrage privirea — m-am înfiorat. Va fi sfârșitul, m-am gândit eu.

Și am avut dreptate.

De data asta n-am încercat să-l ajut așa cum făcusem când pictase tabloul care o înfățișa pe nevasta lui van Ruijven scriind o scrisoare. Nu m-am furișat în atelier să schimb unele lucruri — n-am pus în altă poziție scaunul pe care stăteam, n-am deschis mai larg obloanele. Nu mi-am înfășurat stofa albastră și galbenă în alt mod sau nu mi-am ascuns banda cămășii. Nu mi-am mușcat buzele să le fac mai roșii, nu mi-am supt obrajii. N-am scos vopsele pe care credeam că ar putea să le folosească.

Îi pozam doar și măcinam și spălam culorile pe care mi le cerea.

Oricum avea să-și dea seama și singur.

A durat mai mult decât mă așteptam. I-am mai pozat încă de două ori înainte ca el să descopere ce anume lipsea. De fiecare dată când pozam, el picta cu o expresie de nemulțumire pe față și îmi dădea drumul repede.

Așteptam.

Răspunsul i l-a dat chiar Catharina. Într-o după-masă, Maertge și eu lustruiam pantofi în spălătorie și fetele celelalte se strânseseră în camera mare și se uitau la mama lor care se pregătea să meargă la un ospăț dat în cinstea nașterii unui copil. Am auzit cum Aleydis și Lisbeth țipă de încântare și am știut că mama lor scosese perlele pe care fetele le îndrăgeau.

Apoi am auzit pașii lui pe coridor, au urmat câteva momente de liniște, apoi voci șoptite.

După câteva clipe el a strigat:

— Griet, adu-i soției mele un pahar cu vin. Am pus cana albă și două pahare pe o tavă, în caz că el se hotăra să bea împreună cu ea și le-am dus în camera mare. Când să intru, m-am ciocnit de Cornelia, care stătea în ușă. Am izbutit să prind cana, iar paharele s-au ciocnit de pieptul meu fără să se spargă. Cornelia mi-a zâmbit strâmb și s-a dat la o parte.

Catharina stătea la masă cu puful și cutia cu pudră, cu pieptenii și caseta cu bijuterii. Își pusese perlele și rochia de mătase verde, ajustată să-i cuprindă burta. Am pus un pahar lângă ea și i-am turnat vin.

—Doriți și dumneavoastră, domnule? am întrebat ridicându-mi privirile. Stătea rezemat de dulapul care încadra patul, stătea lipit de draperiile de mătase făcute, cum observam atunci pentru prima oară, din aceeași stofă ca și rochia Catharinei. Se uita când la Catharina, când la mine. Ne privea cu ochi de pictor.

— Ah, năroado, ai vărsat vin pe mine! Catharina s-a depărtat de masă și și-a periat burta cu mâna. Câțiva stropi roșii picaseră acolo.

— Scuzați-mă, doamnă. Aduc imediat o cârpă umedă să scot petele.

— N-are importanță. Nu suport să te văd agitându-te pe lângă mine. Hai, pleacă!

Mi-am furișat o privire spre el în timp ce ridicam tava. Ochii i se ațintiseră spre cercelul cu perlă al nevestei lui. Când și-a întors capul să termine de pudrat obrazii, cercelul s-a mișcat înainte

și înapoi și a reținut lumina venită de la ferestrele din față. Ne-a făcut pe toți să-i privim fața, fiindcă reflecta lumina ca și ochii ei.

— Trebuie să mă duc puțin până sus, i-a spus Catharinei. Nu durează mult.

Deci, asta e, m-am gândit eu. A aflat răspunsul.

Când mi-a spus să vin în atelier în după-masa următoare, nu m-am mai simțit emoționată cum mi se întâmpla de obicei când știam că am să-i pozez. Pentru prima oară mi-a fost teamă. În dimineața aceea, rufele pe care le-am spălat mi s-au părut îngrozitor de grele și mâinile mele n-au avut destulă putere să le stoarcă bine. Mă mișcam încet între spălătorie și curte și m-am așezat de mai multe ori să mă odihnesc. Maria Thins m-a prins șezând când a venit să ia o tavă de aramă.

— Ce s-a întâmplat, fată ? Ești bolnavă ? m-a întrebat ea.

M-am ridicat imediat în picioare.

— Nu, doamnă. Doar puțin obosită.

— Obosită, zici ? O slujnică n-are voie să fie ostenită, mai ales dimineața. Părea să nu-mi dea crezare.

Mi-am băgat mâinile în apa ce se răcea și am scos unul dintre jupoanele Catharinei.

— Aveți treburi pe care ați vrea să le fac eu după-masă, doamnă?

— Treburi? În după-masa asta? Nu cred. Dar e de-a dreptul nostim să-ntrebi când spui că te simți obosită. I s-au îngustat ochii. N-ai dat de belea, nu-i așa, fato? Sper să nu te fi prins van Ruijven singură.

De fapt, mă prinsese, cu două zile mai înainte, dar reușisem să mă smulg din prinsoarea lui.

— Te-a descoperit cineva sus? a întrebat Maria Thins foarte încet, mișcându-și capul brusc ca să indice atelierul.

—Nu, doamnă.

O clipă am fost tentată să-i vorbesc despre cercel. În schimb, am spus:

—Am mâncat ceva care nu mi-a priit, asta-i tot.

Maria Thins a ridicat din umeri, s-a întors și s-a îndepărtat. Nu m-a crezut, dar a hotărât că n-are nici o importanță.

În după-masa aceea am urcat anevoie scările și m-am oprit în fața ușii de la atelier. Acum nu va mai fi ca alte dăți când pozasem pentru el. Avea să-mi ceară ceva, iar eu îi eram îndatorată.

Am deschis ușa. Stătea la șevaletul lui și studia vârful unei pensule. Când și-a ridicat privirile spre mine am văzut pe fața lui ceva ce nu mai văzusem până atunci. Era nervos.

Asta mi-a dat curajul să-i spun ceea ce i-am spus. M-am dus lângă scaunul meu, am rămas în picioare și mi-am pus mâna pe unul dintre capetele de leu.

— Domnule, am început cu, strângând sculptura rece și tare, nu pot să fac asta.

— Ce să faci, Griet? Era cu adevărat surprins.

— Ce aveți de gând să-mi cereți să fac. Nu pot să mi-l pun, servitoarele nu poartă perle.

S-a uitat la mine cu ochii mari, îndelung, apoi a scuturat de câteva ori din cap.

— — Ești teribil de surprinzătoare. Mă uimești întotdeauna.

Mi-am plimbat degetele în jurul nasului și gurii leului și pe deasupra botului spre coama lui, netedă și noduroasă. Ochii lui îmi urmăreau degetele.

— Tu știi, a murmurat el, că pictura are nevoie de lumina pe care o reflectă perla. Altminteri, e neterminată.

Știam, într-adevăr. Nu mă uitasem mult timp la pictură — era atât de ciudat să mă văd pe mine! - și știusem imediat că avea nevoie de cerceul cu perlă. În absența lui, erau numai ochii mei, gura mea, banda cămășii mele, spațiul întunecat din spatele urechii mele, toate separate. Cerceul le va uni într-un tot. Va încheia pictura.

Și pe mine mă va arunca în stradă. Știam că el nu va împrumuta un cerceu de la van Ruijven sau de la van Leeuwenhoek sau de la altcineva. Văzuse perla Catharinei și pe aceea îmi va cere s-o port. Folosea ce dorea pentru picturile lui, fără să ia în considerare rezultatul. Exact cum mă avertizase van Leeuwenhoek.

Catharina va face explozie când își va vedea cerceul în tablou.

Ar fi trebuit să-l implor să nu mă distrugă. În schimb, i-am spus:

— Îl pictați pentru van Ruijven, nu pentru dumneavoastră. Contează chiar atât de mult? Dumneavoastră ați spus că pe el l-ar satisface tabloul.

Chipul i s-a înăsprit și mi-am dat seama că am spus ce nu se cuvenea.

— Nu încetez niciodată să lucrez la o pictură dacă știu că e neterminată, indiferent cine e cel care o s-o primească, a murmurat el. Eu așa lucrez.

—Da, domnule. Am înghițit în sec și m-am uitat la dalele pardoselii. Sunt o tâmpită, m-am gândit eu și mi s-au îndeștat fălcile.

— Du-te și te pregătește.

Cu capul plecat, m-am dus în grabă în magazie unde țineam stofa albastră și cea galbenă. Nu simțisem niciodată atât de puternic dezaprobarea lui. Nu credeam că am s-o suport. Mi-am scos boneta și simțind că funda care-mi lega părul începea să se desfacă, am smuls-o. Îmi dusesem mâinile spre spate să-mi prind din nou părul când am auzit cum a clincănit una dintre dalele dezlipite ale pardoselii. Am înghețat. El nu venise niciodată în magazie când mă schimbam. Nu-mi ceruse niciodată așa ceva.

M-am întors, cu mâinile încă în păr. Stătea în prag și mă privea.

Am lăsat mâinile înjos. Părul mi s-a revărsat în valuri peste umeri, castaniu asemenea câmpurilor toamna. Nimeni în afară de mine nu mi-l văzuse până atunci.

—Părul tău, a spus el. Îi trecuse supărarea.

În cele din urmă el m-a eliberat cu privirile lui.

Îmi văzuse părul, secretul meu fusese dezvăluit și am mai simțit deodată că nu mai am nimic prețios de ascuns și de păstrat pentru mine. Puteam să fiu mai liberă, dacă nu cu el, atunci cu altcineva. Nu mai conta ce am făcut și ce n-am făcut.

În seara aceea m-am furișat din casă și l-am găsit pe Pieter-fiul la taverna unde beau măcelarii, lângă Hala de carne. N-am ținut seamă de fluierături și de comentarii, m-am dus la el și l-am rugat să vină cu mine. A pus pe masă cana cu bere, cu ochii măriți, și m-a urmat afară, unde l-am apucat de mână și l-am condus într-o alee din apropiere. Acolo mi-am tras în sus rochia și l-am lăsat să facă așa cum îi plăcea. Mi-am prins mâinile pe după gâtul lui și m-am ținut bine în timp ce și-a găsit drumul în mine și a început să împingă ritmic. M-a durut, dar când mi-am amintit de părul meu despletit și revărsat peste umerii mei în atelier, am simțit și un fel de plăcere. Când m-am întors la Colțul Papistașilor m-am spălat cu oțet.

Apoi, când m-am uitat la pictură, am observat că el adăugase un smoc de păr ce se ițea din stofa albastră deasupra ochiului meu stâng.

Data următoare când am fost să-i pozez n-a amintit de cercel. Nu mi l-a pus în mână, așa cum mă temusem, n-a schimbat poziția în care pozam, nu a încetat să picteze.

Și n-a intrat din nou în magazie să-mi vadă părul.

A stat mult timp și a amestecat vopselele pe paletă folosind cuțitul. Erau acolo roșu și ocru, dar vopseaua pe care o pregătea era mai ales albă, căreia îi adăugase puțin negru. Amesteca încet, cu grijă și rombul cuțitului de paletă scânteia în vopseaua gri.

— Domnule ? am început eu.

Și-a ridicat privirile spre mine, cuțitul s-a oprit.

— Am văzut că uneori pictați și când nu e de față modelul. N-ați putea să pictați cercele fără să-l port eu?

Cuțitul a rămas nemișcat.

— Ai dori să-mi imaginez că porți perla și să pictez ceea ce îmi imaginez?

— Da, domnule.

Și-a ațintit ochii spre vopsea și cuțitul a început din nou să se miște pe paletă.

— Vreau să te văd purtând cercele.

— Dar dumneavoastră știți ce se va întâmpla, domnule.

— Știu că pictura va fi terminată.

Ai să mă distrugi, am gândit eu. Și din nou nu m-am încumetat să-i spun ce gândeam. În schimb, l-am întrebat cu îndrăzneala de care mai eram în stare:

— Ce o să spună nevasta dumneavoastră când o să vadă pictura terminată ?

— Nu o s-o vadă. Am să i-o dau imediat lui van Ruijven. Pentru prima oară recunoștea că mă picta pe furiș și că nevasta lui, Catharina, l-ar condamna dacă ar afla.

— Nu-i nevoie să-l porți decât o dată, a adăugat el, ca și cum voia să mă împace. Data viitoare când vii să te pictez am să-l aduc. Săptămâna viitoare Catharina n-o să-i simtă lipsa.

— Dar, domnule, eu n-am găuri în urechi pentru cercei.

S-a încruntat ușor:

— În cazul ăsta, te descurci singură. Era clar un detaliu femeiesc, de care nu trebuia să se ocupe el. Și-acum, să începem. Lasă bărbia puțin mai jos. M-a privit atent. Lingeți buzele, Griet.

Mi-am lins buzele.

—Ține gura deschisă.

M-a mirat atât de tare ce îmi cerea, încât am rămas fără să vreau cu gura deschisă. Am clipit și pe obraji mi s-au prelins lacrimi. Femeile caste nu apar în picturi cu gura deschisă.

Parcă ar fi fost pe alee împreună cu Pieter și cu mine.

M-ai distrus, am gândit eu. Mi-am lins din nou buzele.

—Așa, acum e bine, a spus el.

Nu voiam să-mi fac singură operația. Nu mă temeam de durere, dar nu voiam să-mi trec un ac prin ureche.

Dacă aș fi putut să aleg pe cineva să-mi facă gaura, aș fi apelat la mama. Dar ea n-ar fi înțeles, n-ar fi fost de acord fără să cunoască motivul. Și dacă i l-aș fi spus, s-ar fi îngrozit.

Pe Tanneke nu puteam s-o rog. Nici pe Maertge.

M-am gândit s-o rog pe Maria Thins. Poate nu aflase încă despre cercel, dar avea să afle curând. Însă nu mă încumetam s-o rog pe ea, s-o fac părtașă la umilirea mea.

Singura persoană care m-ar fi putut ajuta și m-ar fi înțeles era Frans. În după-masa următoare am plecat pe furiș, ducând cu mine o trusă cu ace pe care mi-o dăduse Maria Thins. Femeia cu mutra acră de la poarta fabricii a zâmbit strâmb când i-am spus că vreau să-mi văd fratele.

— A plecat de mult și bine c-am scăpat de el, a răspuns ea deosebit de încântată.

— A plecat? Unde?

Femeia a ridicat din umeri.

— Spre Rotterdam, așa se spune. Și-apoi, mai știi? Poate se va îmbogăți călătorind pe mări, dacă nu moare între picioarele vreunei târfe din Rotterdam.

Cumplite cuvinte. M-am uitat la ea mai atent. Era însărcinată.

Atunci când spărsese faianța pe care eram pictați eu și Frans, Cornelia nu știuse că așa se vor petrece lucrurile — că el se va rupe de mine și de familie. Îl voi mai vedea oare vreodată? m-am întrebat. Și ce vor spune părinții noștri ? M-am simțit mai singură ca oricând.

În ziua următoare, când mă întorceam de la pescărie, m-am oprit la spițer. Acum spițerul mă cunoștea și chiar mă saluta spunându-mi pe nume.

— Ei, ia spune ce vrea azi? a întrebat el. Pânză pentru pictură ? Chinovar ? Ocră ? Ulei de in ?

— Lui nu-i trebuie nimic, am răspuns nervoasă. Nici stăpânei. Am venit... O clipă m-am gândit să-l rog să-mi găurească el urechea. Părea un om care putea să o facă fără să spună altora sau să întrebe de ce.

Nu puteam să-i cer unui străin așa ceva.

— Am nevoie de ceva care să amortească pielea, am spus eu.

— Să amortească pielea ?

— Exact. Cum face gheața.

— De ce vrei să amortească pielea? Am ridicat din umeri și n-am răspuns. Am cercetat sticlele de pe rafturile din spatele lui.

— Esență de cuișoare, a spus el în cele din urmă, oftând. A întins mâna și a luat un flacon de pe raftul din spatele lui. Freci câteva clipe locul și aștepti câteva minute. Însă efectul nu durează mult.

— Aș vrea să-mi dați și mie, vă rog.

— Și, mă rog, cine plătește? Stăpânul tău? E foarte scump, să știi. E adus de foarte, foarte departe. În vocea lui simțeam un amestec de dezaprobare și de curiozitate.

— Eu plătesc. Nu-mi trebuie mult. Am scos o punguță din șorț și am socotit stuiverii atât de prețioși pe masă. O sticluță de esență costa cât simbria mea pe două zile. Împrumutasem niște bani de la Tanneke, promițându-i să-i înapoiez duminică, atunci când primesc leafa.

Când i-am dat mamei leafa micșorată i-am spus că spărsesem o oglinjoară și trebuia s-o plătesc.

— O să coste mai mult decât leafa ta pe două zile ca s-o înlocuiești, m-a certat ea. Tu ce făceai, te uitai în oglindă? Câtă neatentie!

—Așa e, am fost de acord. Am fost foarte neatentă.

Am așteptat până târziu, să fiu sigură că toată lumea din casă doarme. Deși de obicei nu urca nimeni în atelier după ce mă încuiam acolo pe timpul nopții, mă temeam totuși să nu mă prindă careva cu acul, oglinda și esența de cuișoare. Am stat lipită de ușa încuiată a atelierului și am ascultat. Auzeam cum se plimbă Catharina încolo și-ncoace pe coridorul de jos. Acum avea un somn foarte chinuit — corpul ei devenise prea mare și cu greu își găsea o poziție convenabilă să poată dormi. Apoi am auzit o voce de copil, de fată, care încerca să vorbească mai în șoaptă, dar

nu izbutea să-și ascundă timbrul cristalin. Cornelia era cu mama ei. Nu auzeam ce vorbeau și fiind încuiată în atelier nu mă puteam furișa în capul scării să ascult mai de aproape.

Și Maria Thins se învârtea prin camerele ei lipite de magazia atelierului. Era o casă neliniștită și îmi transmitea și mie neliniștea. M-am hotărât să mă așez pe scaunul meu cu capete de leu și să aștept. Nu-mi era somn. Niciodată nu mă simțisem atât de trează.

În cele din urmă, Catharina și Cornelia s-au băgat din nou în pat, iar Maria Thins a încetat să se mai foiască prin camera de alături. În timp ce casa se liniștea, eu rămâneam pe scaunul meu. Era mai ușor să stau acolo decât să fac ce trebuia să fac. Când n-am mai putut zăbovi, m-am ridicat și mai întâi m-am uitat la pictură. Tot ce puteam să văd cu adevărat acum era gaura cea mare în care trebuia să fie pictat cercelul și pe care eu va trebui s-o umplu.

Am ridicat lumânarea, am găsit oglinda în magazie și m-am urcat în atic. Am pus oglinda pe masa de măcinat, am rezemat-o de perete și am așezat lumânarea lângă ea. Am scos caseta cu ace, am ales acul cel mai subțire și i-am băgat vârful în flacăra lumânării. Apoi am destupat sticluta cu esență de cuișoare. Mă așteptam să miroasă urât, a mucegai sau a frunze putrede, așa cum miros adesea leacurile. În schimb, mirosul era dulce și straniu, ca de prăjituri cu miere lăsate în soare. Fusese adusă de foarte departe, din locuri unde ar putea să ajungă Frans cu corăbiile lui. Am scuturat câteva picături pe o cârpă și am frecat lobul urechii stângi. Spițerul avea dreptate - când am atins lobul după câteva minute am simțit ca și cum aș fi stat afară, în ger, fără șal în jurul urechilor.

Am scos acul din flacăra și am lăsat vârful roșu să devină portocaliu șters și apoi negru. Când m-am aplecat spre oglindă m-am privit o clipă la lumina lumânării. Ochii mi se umeziseră și străluceau de frică.

Fă-o repede, m-am gândit. N-ajută la nimic dacă tot amâni.

Am întins bine lobul urechii și cu o mișcare rapidă am împins acul prin carne. Înainte să leșin m-am gândit că, de fapt, am vrut întotdeauna să port perle.

În fiecare noapte îmi frecam urechea și treceam prin gaură un ac ceva mai mare să o păstrez deschisă. Nu m-a durut prea tare până când nu mi s-a infectat lobul și a început să se umfle. După aceea, mi-am uns urechea cu multă esență de cuișoare, dar în zadar - durerea era groaznică și ochii

îmi șiroiau de lacrimi când îmi treceam acul prin gaură. Nu știam cum am să reușesc să port cerceul fără să leșin din nou.

Eram recunoscătoare că purtam bonetă peste urechi, astfel că nimeni n-a văzut lobul roșu și umflat, care îmi pulsa dureros când mă aplecam deasupra rufelor aburind, când măcinam vopsele sau când stăteam în biserică împreună cu Pieter și cu părinții mei.

Îmi pulsa și când m-a înghesuit van Ruijven în timp ce întindeam cearșafuri în curte într-o dimineață și când a încercat să-mi tragă cămașa în jos peste umeri și să-mi descopere sânii.

— N-ar trebui să te împotrivești, fata mea, a murmurat el în timp ce eu mă dădeam înapoi încercând să scap de el. O să-ți placă mai mult dacă nu te-mpotrivești. Și știi că oricum o să te am când voi primi pictura aceea.

M-a împins în zid, și-a coborât buzele spre pieptul meu și a-nceput să tragă de sâni, să-i scoată din rochie.

— Tanneke! am strigat eu cu disperare, sperând că s-a întors mai repede de la brutărie.

— Hei, ce faci acolo ?

Cornelia ne privea din ușă. Nu mă așteptasem niciodată să mă bucur că o văd.

Van Ruijven și-a ridicat capul și s-a tras înapoi:

— Ne jucăm, fetiță dragă, i-a replicat zâmbind. Un mic joc, atât. O să-l joci și tu când o să te faci mai mare. Și-a îndreptat pelerina și a intrat în casă trecând pe lângă ea.

N-am putut s-o privesc pe Cornelia în ochi. Mi-am băgat cămașa la loc și mi-am netezit rochia cu mâinile tremurând. Când în cele din urmă mi-am ridicat privirile, ea dispăruse.

În ziua când împlineam optișpe ani m-am trezit și am facut ca de obicei curat în atelier. Tabloul concertului era gata - peste câteva zile van Ruijven avea să vină să-l vadă și să-l ia. Făceam curat în scena din atelier cu mare grijă, deși acum nu mai aveam de ce - ștergeam clavecinul, vioara și contrabasul de praf, ștergeam și lustruiam scaunele și spălam cu teul dalele gri și albe ale pardoselii.

Tabloul concertului îmi plăcea mai puțin decât altele pictate de el. Deși se socotea că e mai valoros fiindcă înfățișa trei persoane, preferam tablourile în care picta femei singure — erau mai pure, mai puțin complicate. Am constatat că nu voiam să mă uit prea mult timp la concert sau să încerc să înțeleg ce gândeau oamenii reprezentați acolo. Mă întrebam ce o să picteze după asta.

Jos, la parter, am pus apa pe sobă să se încălzească și am întrebat-o pe Tanneke ce dorea să iau de la măcelar. Ea mătura treptele și dalele din fața casei.

—Antricot de mânzat, a răspuns ea sprijinindu-se în mătură. De ce să nu avem ceva bun ? Și-a frecat șalele și a gemut. Poate mai uit de dureri.

— Iar te supără spatele? am încercat eu să-mi arăt simpatia, dar pe Tanneke o durea mereu spatele. Pe slujnică o supără întotdeauna spatele. Așa e viața de servitoare.

M-am bucurat că Maertge a mers cu mine la Hala de carne - după noaptea petrecută pe alee mă simțeam stingherită să rămân singură cu Pieter-fiul. Nu știam sigur cum s-ar purta cu mine. Totuși, fiind cu Maertge, va trebui să-și cântărească vorbele și să se poarte ca lumea.

Pieter-fiul lipsea - era acolo doar tatăl lui, care mi-a zâmbit.

— Aha, e ziua ta de naștere! a strigat el. O zi importantă pentru tine.

Maertge m-a privit surprinsă. Nu le spusese celor din familia ei că e ziua mea de naștere — nu aveam de ce.

—N-are nici o importanță, i-am răspuns eu răstit.

—Fiul meu e de altă părere. Acum e plecat cu o treabă. Face o vizită unei persoane. Mi-a înghețat sângele-n vine. El spunea ceva, dar fără să spună lucrurilor pe nume, și presupunea că eu înțeleg despre ce e vorba.

— Dați-mi cele mai frumoase antricoate de mânzat, am comandat eu, hotărâtă să nu dau atenție celor spuse de el.

— Deci sărbătorim ?

Pieter-tatăl nu lăsa să-i scape lucrurile, ci le împingea cât putea de departe.

Nu i-am răspuns. Am așteptat calmă până când m-a servit, apoi am pus carnea în căldarea mea, m-am întors și m-am îndepărtat.

— Nu zău, chiar e ziua ta de naștere? mi-a șoptit Maertge când ieșeam din Hala de carne.

— Da.

— Câți ani ai ?

— Optișpe.

— De ce optișpe e atât de important ?

— Ba nu e deloc. Nu trebuie să pleci urechea la ce spune el - e un prostovan.

Maertge nu părea convinsă. Dar nici eu. Cuvintele lui atinseseră ceva din mintea mea.

Am robotit toată dimineața, clătind și fierbând rufe. În vreme ce stăteam aplecată deasupra albiei cu apă clocotită în mintea mea se învârteau o mulțime de lucruri. Mă întrebam pe unde o fi Frans și dacă părinții mei aflaseră că el plecase din Delft. Mă întrebam ce a vrut să spună Pieter-tatăl mai devreme și unde se ducesc Pieter-fiul. Mă gândeam la noaptea de pe alee. Mă gândeam la pictura care mă înfățișa pe mine și mă întrebam când va fi terminată și ce mi se va întâmpla atunci. În vremea asta îmi pulsa urechea și mă durea îngrozitor de câte ori îmi mișcam capul.

A venit să mă caute chiar Maria Thins.

— Lasă spălatul, fată, am auzit-o spunând în spatele meu. Te așteaptă sus. Stătea în prag și agita ceva în mână.

M-am zăpăcit de-a binelea:

—Acum, doamnă?

—Da, acum. Nu face pe mironosița cu mine, fată. Știi bine de ce. Catharina e plecată în dimineața asta și ea nu prea iese în ultima vreme fiindcă se apropie momentul. Întinde mâna.

Mi-am uscat o mână ștergând-o pe șorț și am întins-o. Maria Thins a dat drumul în palma mea unei perechi de cercei cu perle.

— Ia-i cu tine sus, chiar acum. Repede, ce mai aștepți.

Nu mă puteam mișca. Țineam în mână două perle de mărimea alunelor, care aveau forma unor picături de apă. Erau gri-argintii, chiar în lumina soarelui, în afară de un punct de lumină albă, strălucitoare. Atinsesem perlele mai înainte, când le adusesem sus pentru nevasta lui van Ruijven și i le legasem la gât sau le pusesem pe masă. Dar până atunci nu le ținusem niciodată pentru mine.

— Hai, fată, du-te, mormăi Maria Thins nerăbdătoare. Catharina se poate întoarce mai devreme decât a spus.

Am ieșit poticnindu-mă pe coridor și am lăsat rufele nestoarse. Când am urcat scările, m-au văzut Tanneke, care aducea apă de la canal și Aleydis și Cornelia care se jucau cu bilele pe coridor. M-au urmărit cu privirile.

— Unde te duci? a întrebat Aleydis, și ochii ei cenușii străluceau plini de interes.

— În atic, am răspuns cu voce slabă.

— Putem să venim și noi? a spus Cornelia cu voce batjocoritoare.

— Nu.

— Fetelor, îmi stați în drum. Tanneke s-a strecurat pe lângă ele cu fața întunecată.

Ușa atelierului era întredeschisă. Am intrat strângând din buze; parcă mi se răsucea ceva în stomac. Am închis ușa.

Mă aștepta. Am întins mâna spre el și am dat drumul cerceilor în palma lui.

Mi-a zâmbit.

— Du-te și înfășoară-ți părul.

M-am schimbat în magazie. N-a venit să-mi privească părul. Când m-am întors, am aruncat o privire spre Mijlocitoarea de pe perete. Bărbatul îi zâmbea femeii tinere ca și cum apăsa cu degetele o pară în piață să vadă dacă e coaptă. M-am cutremurat.

El ținea un cercei de toartă. Perla prindea lumina ce pătrundea prin fereastră, captând-o într-o bandă mică de alb strălucitor.

— Poftim, Griet. Mi-a întins perla.

— Griet! Griet! E aici cineva care vrea să te vadă! a strigat Maertge de la baza scârilor.

M-am apropiat de fereastră. El a venit lângă mine și ne-am uitat amândoi.

Pieter-fiul stătea jos în stradă cu brațele încrucișate. S-a uitat în sus și ne-a văzut împreună la fereastră.

— Griet, vino jos, a strigat el. Vreau să vorbesc cu tine.

Părea că nu poate fi clintit din loc. M-am retras de la fereastră.

— Scuzați-mă, domnule, am spus aproape șoptit. Nu stau mult.

M-am dus în grabă în magazie, mi-am desfăcut bucățile de stofă înfășurate în jurul capului și mi-am pus boneta. El stătea încă la fereastră, cu spatele la mine, în timp ce eu am străbătut atelierul.

Fetele erau așezate la rând pe bancă și se zgâiau la Pieter, care le privea la rândul lui.

— Să mergem după colț, i-am șoptit și am făcut câțiva pași spre Molenpoort.

Pieter nu m-a urmat, ci a continuat să stea cu brațele încrucișate.

— Ge aveai pe cap ? m-a întrebat el. Acolo sus.

M-am oprit și m-am întors:

— Boneta.

— Nu, era ceva albastru și galben. Ne urmăreau cinci perechi de ochi - fetele de pe bancă și el de la fereastră. Apoi a apărut și Tanneke în prag. Se făcuseră șase.

— Pieter, te rog, i-am șuiert eu. Hai să facem câțiva pași.

— Ce am eu de spus se poate spune în fața oricui. N-am nimic de ascuns. A scuturat din cap și pletele lui blonde au căzut pe lângă urechi.

Mi-am dat seama că n-are de gând să se potolească. O să spună în fața tuturor ceea ce mă temeam că o să spună.

Pieter n-a ridicat tonul, dar i-am auzit cu toții vorbele.

— Azi-dimineață am vorbit cu tatăl tău și a fost de acord să ne căsătorim, acum că ai împlinit optișpe ani. Poți să pleci de aici și să vii la mine. Chiar azi.

Am simțit cum îmi iau foc obrazii - de furie sau de rușine, nu eram sigură. Toți voiau să vadă ce spun eu.

Am tras aer adânc în piept:

— Nu-i aici locul să discutăm despre asemenea lucruri, i-am replicat tăios. Nu în felul ăsta, în mijlocul străzii. Ai greșit venind aici.

N-am așteptat răspunsul lui, deși în timp ce mă întorceam să intru din nou în casă el părea copleșit.

— Griet! a strigat el.

Am trecut pe lângă Tanneke, care a vorbit atât de încet, încât nu sunt sigură dacă a spus sau nu „târfă”.

Am urcat în fugă scările spre atelier. El stătea încă la fereastră când am închis ușa.

— Vă rog să mă scuzați, domnule, am spus eu. Îmi schimb imediat boneta.

Nu s-a întors cu fața la mine.

— E tot acolo, n-a plecat încă, a spus el.

Când m-am întors din magazie, m-am îndreptat spre fereastră, deși n-am stat prea aproape să nu mă vadă Pieter din nou cu capul înfășurat în albastru și galben.

Stăpânul meu nu se mai uita în stradă, ci la turnul Bisericii Noi. M-am uitat și eu - Pieter dispăruse.

Mi-am ocupat locul în scaunul cu capete de leu și am așteptat.

Când s-a întors în cele din urmă cu fața spre mine, ochii lui erau înnegurați. Nu știam ce gândea, mai ales acum.

— Prin urmare, o să ne părăsești.

— Oh, domnule, nu știu. Nu luați în seamă vorbe spuse în stradă în felul ăsta.

— Te măriți cu el ?

— Vă rog, nu mă întrebați despre el.

— Așa e, probabil n-ar trebui. Ei, hai să începem din nou. A întins mâna spre dulapul din spatele lui, a cules un cerceș și mi l-a întins.

—Vreau să mi-l puneți dumneavoastră. Nu crezusem că voi fi vreodată atât de îndrăzneată.

Nici el nu crezuse. Și-a înălțat sprâncenele și a deschis gura să vorbească, dar n-a spus nimic.

A venit lângă scaunul meu. Mi s-au încleștat falcele, dar am reușit să-mi țin capul drept. A întins mâna și mi-a atins ușor lobul urechii.

Am luat o gură bună de aer, ca și cum urma să mă cufund sub apă.

A frecat lobul umflat între degetul mare și arătător, apoi l-a întins bine. Cu mâna cealaltă a pus toarta cerceșului în gaură și a împins-o. M-a fulgerat o durere cumplită și mi-a adus lacrimi în ochi.

El nu și-a retras mâna. Degetele lui au lunecat ușor pe gâtul și pe maxilarul meu. A urmărit linia feței mele până sus pe obraz, apoi cu degetul mare a șters lacrimile care-mi țâșneau din ochi. Mi-a trecut degetul peste buza de jos. Am lins-o, avea gust sărat.

Atunci am închis ochii și el și-a retras degetele. Când i-am deschis din nou, se întorsese la șevalet și își luase paleta.

Am stat pe scaunul meu și l-am privit peste umăr. Urechea mă ardea, greutatea perlei trăgea de lob. Nu mă gândeam decât la degetele lui lunecând pe gâtul meu, la degetul mare pe buzele mele.

Mă privea, dar nu începea să picteze. Aș fi vrut să știu la ce se gândește.

În cele din urmă a întins din nou mâna în spatele lui:

— Trebuie să-l pui și pe celălalt, a declarat el luând al doilea cerceș și întinzându-mi-l.

Câteva clipe n-am fost în stare să vorbesc. Voiam ca el să se gândească la mine, nu la pictură.

— De ce ? l-am întrebat în cele din urmă. Nu apare în pictură.

— Trebuie să-i porți pe amândoi, a insistat el. E o farsă să porți numai unul.

— Dar... urechea cealaltă nu e găurită, am îngăimat eu.

— Atunci trebuie să o găurești acum. Ținea în continuare cercelul întins spre mine.

Am întins mâna și l-am luat. Am facut-o pentru el. Mi-am scos acul și esența de cuișoare și mi-am străpuns și urechea cealaltă. N-am plâns, n-am leșinat, n-am scos nici un sunet. Apoi am stat și am pozat toată dimineața și el a pictat cercelul pe care-l vedea, iar eu simțeam cum perla pe care el n-o vedea mă ardea ca focul în urechea cealaltă.

Rufele înmuiate în spălătorie se răciseră, apa devenise cenușie. Tanneke troncănea prin bucătărie, fetele țipau pe afară, iar noi în spatele ușii închise stăteam și ne priveam. Și el picta.

Când în cele din urmă a pus jos pensula și paleta, eu nu mi-am schimbat poziția, deși simțeam înțepături în ochi din cauză că privisem multă vreme dintr-o parte. Nu voiam să mă mișc.

— Acum e gata, a spus el cu voce înăbușită. S-a întors și a început să-și șteargă cuțitul de paletă cu o cârpă. M-am uitat la cuțit - avea pe el vopsea albă.

— Scoate-ți cerceii și du-i înapoi la Maria Thins când cobori, a adăugat el.

Ani început să plâng în tăcere. M-am ridicat fără să-l privesc și m-am dus în magazie, unde mi-am scos fâșia albastră și pe cea galbenă de pe cap. Am așteptat câteva clipe, cu părul revărsat peste umeri, dar el n-a venit. Acum că pictura era terminată nu mai avea nevoie de mine.

M-am privit în oglinjoară și apoi mi-am scos cerceii. Găurile din urechile mele sângerau. Le-am șters cu un petic de pânză, apoi nu-am legat părul. Mi-am acoperit părul și urechile cu boneta, lăsând clapele să atârne până sub bărbie.

Când am ieșit din magazie, el plecase. Lăsase ușa atelierului deschisă. O clipă m-am gândit să mă uit la pictură să văd ce făcuse, să o văd terminată, cu cercelul pus la locul lui. M-am hotărât să aștept să se facă noapte, când puteam să o studiez fără să-mi fie teamă că ar putea să intre cineva.

Am traversat atelierul și am tras ușa după mine.

Am regretat întotdeauna această hotărâre. N-am mai avut prilejul să mă uit ca lumea la pictura terminată.

Catharina s-a întors la câteva minute după ce-i înapoiasem Mariei Thins cerceii, care-i pusese imediat la loc în caseta cu bijuterii. M-am dus în grabă la bucătărie să o ajut pe Tanneke să servească prânzul. Nu mă privea în față, ci îmi arunca priviri piezișe și din când în când clătina din cap.

El n-a fost la masa de prânz - plecase în oraș. După ce am strâns masa, m-am dus înapoi în curte să termin de clătit rufe. A trebuit să iau altă apă și s-o pun la încălzit. În timp ce lucram, Catharina dormea în camera mare. Maria Thins fuma și scria scrisori în camera Răstignirii. Tanneke stătea pe pragul ușii din față și cosea. Maertge se cocoțase pe bancă și împletea dantelă. Lângă ea, Aleydis și Lisbeth își aranjau colecția de scoici.

Nu o vedeam pe Cornelia.

Întindeam un șorț pe frânghie când am auzit-o pe Maria Thins spunând:

— Unde te duci ? M-a făcut să mă opresc din lucru nu atât ce spusese, cât tonul vocii ei. Părea îngrijorată.

M-am furișat în bucătărie și pe coridor. Maria Thins era la baza scării și se uita în sus. Tanneke venise în pragul ușii din față, cum făcuse mai devreme în aceeași zi, dar cu fața spre interior și urmărirea privirea stăpânei ei. Am auzit cum troznesc treptele și sunetul unei respirații grele. Catharina urca cu anevoie scările.

În acel moment am știut ce va urma, ce ni se va întâmpla - ei, lui, mie.

Cornelia e acolo, m-am gândit eu. O conduce pe maică-sa la pictură.

Aș fi putut să scurtez chinul așteptării. Aș fi putut să plec chiar atunci, să ies pe ușă lăsând rufele neterminate și să nu mă mai uit înapoi. Dar nu m-am putut mișca. Stăteam încremenită, așa cum Maria Thins stătea încremenită la baza scării. Și ea știa ce se va întâmpla, dar nu se putea împotrivi.

M-am prăbușit pe podea. Maria Thins m-a văzut, dar n-a scos o vorbă. Continua să se uite în sus nesigură. Apoi zgomotul de pe trepte a încetat și am auzit pasul greu al Catharinei care se îndrepta spre ușa atelierului. Maria Thins s-a repezit pe scări în sus. Eu am rămas în genunchi, prea obosită și dezgustată ca să mă ridic. În picioare, Tanneke rămăsese în pragul ușii din față și împiedica să intre lumina. Mă urmărirea, cu brațele încrucișate și fața lipsită de expresie.

Nu mult după aceea s-a auzit un strigăt de furie, apoi voci ridicate care s-au domolit repede și nu s-au mai auzit.

Cornelia a coborât scările:

— Mama vrea ca tăticul să vină acasă, a anunțat-o ea pe Tanneke.

Tanneke a ieșit afară de-a-ndăratelea și s-a întors spre bancă:

—Maertge, du-te și caută-l pe taică-tău la Ghildă, i-a poruncit ea. Repede. Spune-i că e ceva foarte important.

Cornelia s-a uitat în jur. Când m-a văzut, i s-a luminat fața. M-am ridicat din genunchi și m-am dus bătoasă în curte. N-aveam altceva de făcut decât să întind rufele și să aștept.

Când el s-a întors, m-am gândit un moment că s-ar putea să vină să mă caute în curte, unde eram ascunsă printre cearșafurile puse la uscat. N-a venit - l-am auzit cum urcă scările, apoi nimic.

M-am rezemat de peretele de cărămidă cald și am privit în sus. Era o zi senină, fără nori și cerul albastru părea să-și râdă de mine. Era una dintre acele zile când copiii aleargă țipând în sus și-n jos pe străzi, când perechile ies la câmp pe porțile orașului, plimbându-se pe lângă morile de vânt și de-a lungul canalelor, când femeile bătrâne stau la soare cu ochii închiși. Tata se așezase probabil pe banca din fața casei lui, cu fața întoarsă spre căldură. Măine se putea să fie un frig cumplit, dar azi era primăvară.

Au trimis-o pe Cornelia să mă caute. Când a apărut printre rufele puse la uscat și m-a privit de sus cu un zâmbet crud pe față, mi-a venit s-o cârlesc așa cum făcusem în prima zi când venisem să lucrez la ei. Însă n-am pocnit-o; am stat cu mâinile în poală, umerii prăbușiți și am văzut-o cum își arată bucuria. Soarele prindea scânteieri de aur - moștenite de la maică-sa - în părul ei roșu.

— Te cheamă sus, a spus ea cu o voce oficială. Vor să te vadă.

S-a întors și a intrat repede în casă.

M-am aplecat și am șters un fir de praf de pe pantof. Apoi m-am ridicat în picioare, mi-am îndreptat fusta, mi-am netezit șorțul, am tras clapele bonetei și le-am întins bine și m-am controlat să nu-mi fi ieșit vreo șuviță de păr. Mi-am lins buzele și le-am strâns, am tras aer în piept și am plecat în urma Corneliei.

Catharina plânsesc - avea nasul roșu și ochii umflați. Stătea pe scaunul pe care în mod normal el îl trăgea aproape de șevaletul lui - scaunul fusese împins spre perete și spre dulapul în care își ținea pensulele și cuțitul de paletă. Când am apărut s-a ridicat cu greutate, iar acum stătea în picioare înaltă și lată-n spate. Mă fulgera cu privirea, dar n-a vorbit. Se ținea cu brațele de burtă și se crispa.

Maria Thins stătea lângă șevalet, cu o expresie sobră, dar și de nerăbdare, ca și cum avea alte lucruri mai importante de făcut.

El stătea lângă nevastă-sa, cu fața lipsită de expresie, mâinile pe lângă corp și ochii la pictură. Aștepta să înceapă cineva - Catharina sau Maria Thins sau eu.

Am rămas în dreptul ușii. Cornelia se învârtea prin spatele meu. Din locul unde stăteam nu vedeam pictura.

Până la urmă cea care a vorbit a fost Maria Thins.

— Uite ce e, fată, fiica mea vrea să știe cum ai ajuns tu să porți cerceii ei. A spus-o ca și cum nu se aștepta să-i răspund.

I-am cercetat fața bătrână. Nu-i trecea prin gând să admită că am căpătat cerceii cu ajutorul ei. Nici el n-o să recunoască, eram sigură. Nu știam ce să spun. Și-atunci, n-am spus nimic.

— Ai furat cheia de la caseta mea cu bijuterii și ai luat cerceii mei? Catharina vorbea de parcă voia să se convingă pe sine de ceea ce spunea. Îi tremura vocea.

—Nu, doamnă.

Toți ar fi răsuflet ușurați dacă aș fi spus că i-am furat, dar nu puteam să spun o minciună despre mine.

— Să nu mă minți. Slujnicele fură tot timpul. Tu mi-ai luat cerceii!

— Și acum nu-i mai aveți, doamnă? Pe moment, Catharina a părut derutată și de faptul că îi pusesem o întrebare, dar și de întrebarea propriu-zisă. Era clar că nu se uitase în caseta cu bijuterii de când văzuse pictura. Nu știa dacă cerceii dispăruseră sau nu. Dar nu-i plăcea să-i pun întrebări.

— Tacă-ți gura, hoațo. Or să te arunce-n temniță pentru mulți ani, a șuiert ea, și n-ai să mai vezi lumina soarelui.

A tresărit din nou. Se întâmpla ceva rău cu ea.

— Dar, doamnă...

— Catharina, n-are rost să-ți faci sânge rău, m-a întrerupt el. De îndată ce se usucă tabloul van Ruijven va veni și îl va lua, iar tu ai să ți-l scoți din minte.

Nici el nu voia să vorbesc. Se pare că nimeni nu voia. Mă miram de ce mă mai chemaseră sus dacă se temeau de ceea ce aș fi putut să spun.

Aș fi putut spune: „Ce părere aveți despre felul în care m-a privit ore și ore-n șir în timp ce a pictat tabloul ?”

Aș fi putut spune: „Ce părere aveți despre mama și bărbatul dumneavoastră care s-au ascuns de dumneavoastră și v-au înșelat?”

Sau aș fi putut să spun direct: „Soțul dumneavoastră m-a atins cu mâna, aici, în încăperea asta”. Nu știau ce aș fi putut să spun.

Catharina nu era proastă. Știa că adevărata problemă nu erau cerceii. Ea voia și s-a străduit să creadă că e supărată fiindcă i-am luat hoțește cerceii, dar până la urmă nu s-a mai putut stăpâni și a izbucnit:

— De ce, a întrebat ea, pe mine nu m-ai pictat niciodată ?

Se priveau și atunci am observat din nou că era mai înalta decât el și, într-un fel, mai solidă.

— Tu și copiii nu faceți parte din lumea asta, a spus el. Nu este asta menirea voastră.

— Și a ei este? a țipat Catharina strident, arătând spre mine cu o mișcare violentă a capului.

El n-a răspuns. Am regretat că Maria Thins, și Cornelia, și eu nu eram în bucătărie, sau în camera Răstignirii, sau la piață. Erau treburi pe care un bărbat și nevasta lui le discută doar între ei, fără martori.

— Și cu cerceii mei ?

El a tăcut din nou, ceea ce a înfuriat-o pe Catharina mai mult chiar decât vorbele lui. A început să-și scuture capul și buclele ei blonde s-au agitat pe lângă urechi.

— Asta n-are ce căuta în casa mea, a declarat ea, n-are ce căuta!

S-a uitat în jur înnebunită. Când privirile i s-au fixat pe cuțitul de paletă, m-au trecut fiorii. Am făcut un pas înainte în timp ce ea s-a dus la dulap și a înhățat cuțitul. M-am oprit, nu știam sigur care va fi mișcarea următoare.

El știa totuși. Își cunoștea nevasta. S-a deplasat o dată cu Catharina în timp ce ea se îndrepta spre tablou. Ea a fost foarte iute, dar el a fost și mai iute - a prins-o de încheietura mâinii când ea se pregatea să înfigă lama romboidală a cuțitului în tablou. A oprit-o când lama era să-mi atingă ochiul. Din locul unde stăteam vedeam ochiul mare, o sclipire a cercelului pe care o adăugase cu puțin înainte și scânteierea lamei care se rotea prin fața picturii. Catharina se lupta, dar el îi prinsese bine mâna și aștepta să dea drumul cuțitului. Deodată ea a gemut. A aruncat cuțitul și s-a apucat cu mâinile de burtă. Cuțitul a alunecat pe dale spre picioarele mele, apoi s-a rotit și iar s-a

rotit, din ce în ce mai încet, în vreme ce noi ne holbam cu toții la el. S-a oprit cu vârful îndreptat spre mine.

Ar fi trebuit, să-l ridic de pe podea. Asta era obligația slujnicilor - să adune lucrurile stăpânului și ale stăpânei și să le pună la locul lor.

Mi-am ridicat ochii și i-am întâlnit privirile. I-am reținut privirea cenușie ca marea mai mult timp. Știam că era pentru ultima oară. Nu m-am mai uitat la nimeni.

În ochii lui am crezut că văd părerea de rău.

N-am ridicat cuțitul de pe podea. M-am întors și am ieșit din încăperea, am coborât scările, am străbătut coridorul și am împins-o pe Tanneke la o parte din ușă. Când am ajuns în stradă nu m-am uitat înapoi la copiii care știam că stau pe bancă, nici la Tanneke, care se încruntase probabil fiindcă îi dădusem brânci, nici la ferestrele de la etaj, unde poate stătea el. Am ajuns în stradă și am început să fug. Am fugit pe Oude Langendijck și peste pod în Piața Mare.

Numai hoții și copiii fug.

Am ajuns în centrul Pieței și m-am oprit în cercul din dale cu steaua cu opt colțuri în mijloc. Fiecare vârf îmi arăta o direcție în care aș fi putut să mă duc.

Puteam să mă întorc la părinții mei.

Puteam să-l găsesc pe Pieter la Hala de carne și să-i spun că mă mărit cu el.

Puteam să mă duc la casa lui van Ruijven – el m-ar fi primit cu zâmbetul pe buze.

Puteam să mă duc la van Leeuwenhoek să-l rog să aibă milă de mine.

Puteam să mă duc la Rotterdam să-l caut pe Frans.

Puteam să plec de una singură undeva, foarte departe.

Puteam să mă întorc la Colțul Papistașilor.

Puteam să intru în Biserica Nouă să mă rog lui Dumnezeu să-mi călăuzească pașii.

Stăteam în centrul cercului și mă roteam în timp ce gândeam.

Când m-am hotărât, când am ales ceea ce știam că trebuie să aleg, mi-am pus tălpile cu grijă pe marginea vârfului și m-am dus cu pași siguri pe drumul pe care mi-l arăta.

Când mi-am ridicat privirile și am văzut-o, era să scap cuțitul din mână. Nu o mai zărisem vreme de zece ani. Părea aproape neschimbată, deși se mai lățise și pe fața ei ciupită de varsat se

adăugaseră acum niște cicatrice pe unul dintre obraji — Maertge, care venea din când în când să mă vadă, îmi vorbise de accident, pulpa de berbec o împrôscase cu ulei fierbinte.

Nu se pricepuse niciodată să facă fripturile. Stătea la oarecare distanță, încât nu-mi dădeam seama dacă venise într-adevăr să mă vadă. Totuși, știam că nu putea fi o întâmplare. Timp de zece ani reușise să mă evite într-un oraș care nu era prea mare. Nu o întâlнисem nici măcar o dată în piață sau la Hala de carne sau de-a lungul vreunui canal principal. E drept că nici eu nu mai călcasem pe Oude Langendijck.

S-a apropiat cam în silă de tarabă. Am pus cuțitul pe masă și mi-am șters pe șorț sângele de pe mâini.

— Bună, Tanneke, am salutat-o calm, ca și cum ne văzusem doar cu câteva zile în urmă. Cum îți mai merge?

— Stăpâna vrea să te vadă, a spus Tanneke tăios și încruntându-se. Să vii la casa ei azi după-masă.

Trecuseră mulți ani de când nu îmi mai poruncise cineva pe un asemenea ton. Clienții comandau diferite lucruri, dar era o mare deosebire. Puteam să-i refuz, dacă nu-mi plăcea cum îmi vorbeau.

— Ce mai face Maria Thins? încercam să rămân politicoasă. Dar Catharina?

— Bine, atât cât se poate, dacă ții cont de ceea ce s-a întâmplat.

— Sper să o scoată la capăt.

— Stăpâna mea a fost nevoită să vândă unele proprietăți, dar e iscusită și se pricepe să facă aranjamente. Copiii sunt bine, sănătoși.

Ca și în trecut, Tanneke nu rezista să n-o laude pe Maria Thins în fața oricărei persoane dispuse să o asculte, chiar dacă asta însemna să dea cam prea multe amănunte.

Două femei se apropiaseră și stăteau în spatele lui Tanneke așteptând să fie servite. O parte din mine regreta că ele erau acolo, fiindcă nu puteam să-i pun mai multe întrebări, să o determin să-mi dezvăluie detalii, să-mi povestească pe larg despre cât mai multe lucruri. Dar cealaltă parte din mine - cea cu judecată, căreia îi rămăsesem credincioasă de atâția și atâția ani - nu voia să am de-a face cu ea. Nu voiam să aud, să aflu.

Femeile se mutau când într-o parte, când în alta, fiindcă Tanneke se proptise zdravăn în fața tarabei și chipul ei se mai înseninase, cu toate că rămânea încă încruntată. Cântărea din ochi bucățile de carne puse pe tejghea în fața ei.

— Dorești să cumperi ceva ? am întrebat eu. Întrebarea mea a smuls-o din încremenire.

—Nu, a mormăit ea.

Acum ei cumpărau carnea de la o prăvălie situată în capătul cel mai îndepărtat al Halei de carne. Îndată ce am început să lucrez alături de Pieter ei s-au mutat la alt măcelar — atât de brusc, încât nu își achitaseră nota de plată. Ne datorau și acum cincisprezece guldeni. Pieter nu le-a cerut niciodată banii.

— E prețul pe care l-am plătit pentru tine, mă tachina el uneori. Acum știu cât valorează o slujnică.

Nu râdeam când spunea vorbele astea. Am simțit cum o mână mă trage de rochie și m-am uitat în jos. Micuțul Frans mă găsisese și se agățase de fusta mea. L-am mângâiat ușor pe creștetul capului, pe părul blond, creț și des, ca al tatălui său.

— Aci erai? am întrebat. Unde-s Jan și bunica? Era prea mic și n-a fost în stare să-mi spună, dar apoi i-am văzut pe mama și pe fiul meu cel mare, care veneau spre mine printre tarabe.

Tanneke s-a uitat la fiii mei, când la unul, când la celălalt, și fața ei s-a înăsprit. Mi-a aruncat o privire acuzatoare, dar n-a spus ce gândea. S-a tras înapoi și a călcat-o pe picior pe femeia care se afla exact în spatele ei.

—Ai grijă să vii după-masă, a spus ea și s-a îndepărtat înainte ca eu să-i pot răspunde.

Acum ei aveau unsprezece copii — Maertge și cumetrele din piață mă țineau la curent. Totuși Catharina pierduse copilașul pe care-l născuse în ziua când avusese loc întâmplarea cu pictura și cuțitul. Îi dăduse naștere chiar în atelier - nu putuse să coboare scările și să se așeze în patul ei. Copilul venise pe lume cu o lună mai devreme și fusese mic și bolnăvicios. Murise la puțin timp după ospățul dat în cinstea nașterii lui. Știam că Tanneke mă considera vinovată de moartea lui.

Uneori îmi imaginam atelierul cu sângele Catharinei pe pardoseală și mă întrebam cum de era el în stare să lucreze acolo.

Jan a alergat spre fratele său și l-a împins într-un colț, unde au început să se joace cu un os - îl loveau cu piciorul și-l trimiteau de la unul la altul.

— Cine era femeia ? a întrebat mama. Ea n-o văzuse niciodată pe Tanneke.

— O clientă, i-am răspuns eu.

Adesea o feream de lucrurile care știam că ar tulbura-o. De când a murit tata, ea se speria de orice lucru nou sau diferit și de orice schimbare, ca un câine rămas fără stăpân.

— N-a cumpărat nimic, a remarcat mama.

— Nu aveam ce dorea ea.

M-am întors să servesc clientul următor înainte ca mama să-mi pună alte întrebări.

Pieter și tatăl lui au apărut - cărau o jumătate de vită. Au aruncat-o pe masa din spatele prăvăliei și au luat cuțitele. Jan și micul Frans și-au abandonat osul și s-au dus în fugă să se uite. Mama s-a retras - nu se obișnuise să vadă atâta carne.

— Eu mă duc înainte, a spus ea luându-și căldarea pentru cumpărături.

— Poți să vezi de copii după-masă ? Am de mers în oraș cu niște treburi.

— Unde te duci ?

Am ridicat din sprâncene. Îi reproșasem mai înainte mamei că pune prea multe întrebări. Îmbătrânise și devenise bănuitoare, chiar și când nu avea nici un motiv. Totuși, acum, deși aveam ceva de ascuns, m-am simțit ciudat de calmă. Nu i-am răspuns la întrebare.

Cu Pieter era mai simplu. El și-a ridicat privirile de la lucrul lui. I-am făcut semn din cap. Se hotărâse de mult timp să nu pună întrebări, chiar dacă știa că uneori aveam gânduri pe care nu i le mărturiseam. În noaptea nunții, când mi-a scos boneta, văzuse găurile din urechi, dar nu pusese nici o întrebare.

Găurile se vindecaseră demult. În locul lor rămăseseră doi muguri mici de carne întărită pe care îi simțeam doar dacă strângeam tare lobii între degete.

Trecuseră două luni de când aflasem vestea. De două luni puteam să umblu prin Delft fără să mă mai întreb dacă am să-l văd sau nu. În anii care trecuseră îl mai zărisem întâmplător de la distanță - când se ducea la Ghildă sau se întorcea de acolo, sau în apropiere de hanul mamei lui sau când se îndrepta spre casa lui van Leeuwenhoek, care se afla nu departe de Hala de carne. Nu m-am apropiat niciodată de el și nu sunt sigură că el m-a văzut vreodată. Mergea cu pași mari pe

stradă sau prin Piață, cu ochii ațintiți spre un punct îndepărtat - nu din îngâmfare sau dinadins, dar ca și cum se afla într-o lume diferită.

La început mi-a fost foarte greu. Când îl vedeam înghețam, oriunde aș fi fost, simțeam cum mi se strânge pieptul și mi se taie respirația. Eram nevoită să-mi ascund reacția față de Pieter-tatăl și fiul, de maică-mea, de cumetrele curioase din piață.

Am crezut mult timp că și el se mai gândește la mine.

După o vreme, totuși, a trebuit să recunosc în sinea mea că pentru el tabloul în care mă zugrăvise fusese tot timpul mai important decât mine.

Mi-a venit mai ușor să mă împac cu situația după ce se născuse Jan. Fiul meu m-a determinat să mă dăruiesc familiei mele, așa cum făcusem când eram copil, înainte de a deveni slujnică. Cu un prunc în brațe, am încetat să mă mai învârtesc în jurul stelei cu opt colțuri din Piață, întrebându-mă ce se află la capătul fiecăruia dintre vârfurile ei. Când îl vedeam pe fostul meu stăpân trecând prin Piață, inima nu mi se mai strângea ca un pumn. Am încetat să mă gândesc la perle și la blană și n-am mai tânjit să văd vreuna dintre picturile lui.

Câteodată, pe stradă, îi întâlneam întâmplător pe ceilalți - Catharina, copiii, Maria Thins. Catharina și eu întorceam capul în altă parte și ne faceam că nu ne vedem. Era calea cea mai simplă. Cornelia mă cerceta cu ochi în care se citea dezamăgirea. Sperase probabil să mă distrugă definitiv. Lisbeth era totdeauna ocupată fiindcă ea avea grijă de băieți, care erau prea mici și nu mă țineau minte. Iar Aleydis umbla ca tatăl ei - ochii cenușii priveau în jur fără să poposească pe ceva din apropierea ei. După o vreme au apărut alți copii pe care nu-i cunoșteam sau îi recunoșteam doar după ochii tatălui sau după părul mamei lor.

Dintre toți, doar Maria Thins și Maertge mă băgau în seamă - Maria Thins îmi răspundea la salut dând scurt din cap când mă vedea, iar Maertge venea pe furiș la Hala de carne să stea de vorbă cu mine. De altfel, Maertge mi-a adus lucrurile lăsate de mine în casa lor — placa de faianță spartă, cartea mea de rugăciuni, gulerele și bonetele. Tot ea mi-a vorbit în decursul anilor despre moartea mamei lui și cum el a trebuit să preia hanul ei, despre datoriile lor care creșteau întruna, despre accidentul lui Tanneke cu uleiul încins.

De asemenea, într-o zi, Maertge m-a anunțat bucuroasă:

— Tăticul m-a pictat la fel cum te-a pictat pe tine. Doar pe mine, privind peste umăr. Știi, sunt singurele picturi făcute de el în genul ăsta.

Nu chiar la fel, m-am gândit. Nu chiar la fel. Am fost mirată totuși că aflase despre pictură. Mă întrebam dacă o văzuse.

Cu ea trebuia să mă port cu mare grijă. A fost încă multă vreme o copilă și am simțit că nu se cuvenea să-i pun prea multe întrebări despre familia ei. Așteptam cu răbdare ca ea să-mi transmită noutățile. La vremea când se făcuse destul de mare și putea discuta deschis cu mine, familia ei nu mai prezenta un interes prea mare pentru mine, fiindcă acum aveam eu însămi familia mea.

Pieter accepta vizitele ei, dar știam că nu-i făceau plăcere. El a răsuflat ușurat când Maertge s-a măritat cu fiul unui negustor de mățasuri și a început să vină mai rar pe la mine și să cumpere carne de la alt măcelar.

Iar acum, după zece ani, eram chemată din nou în casa din care fugisem atât de năprasnic.

În urmă cu două luni tăiam felii de limbă la tarabă, când am auzit cum o femeie care stătea la rând îi spunea alteia:

— Da, când te gândești că a murit și a lăsat în urmă unsprezece copii și o văduvă înglodată în datorii.

Mi-am ridicat privirile și cuțitul mi-a pătruns adânc în palmă. N-am simțit durerea până când n-am întrebat:

— Despre cine vorbești ? Și femeia mi-a răspuns:

— A murit pictorul Vermeer.

După ce mi-am terminat treaba la tarabă, mi-am spălat și curățat foarte atent unghiile. Renunșasem de mult să le spăl îndelung, ceea ce îl distra în mod deosebit pe Pieter-tatăl.

—Vezi, te-ai obișnuit cu degetele pătate așa cum te-ai obișnuit și cu muștele, spunea el cu mare plăcere. Acum când cunoști lumea ceva mai bine înțelegi că nu există întotdeauna motive să-ți păstrezi mâinile curate. Fiindcă se murdăresc din nou. Curățenia nu-i un lucru atât de important cum credeai înainte vreme, când erai slujnică, ce zici?

Totuși, uneori, zdrobeam lcvănțică și o ascun-deam sub cămașă să alung mirosul de carne care părea să se țină după mine și când eram departe de Hala de carne.

De nevoie, mă obișnuisem cu multe lucruri.

Mi-am schimbat rochia, mi-am pus un șorț curat și o bonetă proaspăt scrobită. Purtam boneta în același fel și probabil arătam cam ca în prima zi când plecasem să lucrez ca slujnică. Doar ochii nu mai erau atât de mari și de nevinovați.

Deși era februarie, afară nu era ger. Mulți oameni ieșiseră în Piața Mare - clienții noștri, vecinii noștri, oameni care ne cunoșteau și aveau să observe când am să fac primul pas pe Oude Langendijck după zece ani. Până la urmă va trebui să-i spun lui Pieter că am fost acolo. Nu știam încă dacă voi fi nevoită să-l mint în legătură cu motivul pentru care fusesem chemată.

Am traversat Piața, apoi podul care ducea peste canal spre Oude Langendijck. N-am avut nici o ezitare, fiindcă nu voiam să atrag și mai mult atenția asupra mea. Am cotit sprintenă și am intrat pe stradă. Nu era departe - în jumătate de minut am ajuns la casa lor — dar am avut senzația că am parcurs un drum lung, ca și cum călătorisem spre un oraș străin pe care nu-l mai vizitasem de mulți ani.

Fiind o zi blândă, ușa era deschisă și pe bancă stăteau câțiva copii - patru, doi băieți și două fete — înșirați așa cum stătuseră surorile lor mai mari în urmă cu zece ani, când sosisem la ei pentru prima dată. Cel mai mare sufla baloane, cum făcea Maertge, însă în clipa când m-a văzut a luat de la gură țeava. Părea să aibă zece sau unsprezece ani. După câteva momente, mi-am dat seama că trebuie să fie Franciscus, deși nu recunoșteam în el mai nimic din copilașul pe care-l cunoscusem. Dar, la drept vorbind, când eram tânără nu aveam o părere foarte bună despre copii. Pe ceilalți nu i-am recunoscut, însă îi văzusem întâmplător în oraș împreună cu fetele mai mari. Toți s-au zgâit la mine.

M-am adresat lui Franciscus:

— Te rog, spune-i bunicii că a venit Griet să o vadă.

Franciscus s-a întors spre fetița cea mai mare:

— Beatrix, du-te și caut-o pe Maria Thins.

Fata a sărit cuminte în picioare și a intrat în casă. M-am gândit la Maertge și la Cornelia, care cu mult timp în urmă se hotărâseră cu greu, după ce se invitaseră una pe alta, să mă anunțe, și am zâmbit în sinea mea.

Copiii continuau să se holbeze la mine.

—Știu cine ești, a declarat Franciscus.

—Nu cred că mă mai ții minte, Franciscus. Erai foarte mic atunci când te-am cunoscut. N-a dat atenție observației mele - își urmărea propriul gând.

— Ești doamna din tablou.

Am tresărit și Franciscus a zâmbit triumfator:

— Vezi, tu ești, deși în tablou nu porți bonetă, ci ai pe cap o stofă ciudată, albastră și galbenă.

— Unde e tabloul ?

A părut mirat că întreb:

—La fata lui van Ruijven, firește. Știi, el a murit anul trecut.

Aflasem vestea la Hala de carne și simțisem o mare și tainică ușurare. Van Ruijven nu mă căutase niciodată după plecarea mea de la familia Vermeer, dar trăisem tot timpul cu teama că o să apară din nou într-o zi cu zâmbetul lui prefăcut și mâinile pregătite să pipăie.

— Cum ai văzut tabloul, dacă se află la familia lui van Ruijven?

— Tăticu' l-a rugat să i-l împrumute pentru scurtă vreme, mi-a explicat Franciscus. A doua zi după ce tăticu' a murit, mama l-a trimis înapoi fiicei lui van Ruijven.

Mi-am aranjat pelerina cu mâinile tremurând.

— A vrut să vadă din nou tabloul ? am izbutit să spun aproape în șoaptă.

— Da, fată. Maria Thins apăruse în ușă. N-a îndreptat lucrurile aici, te asigur. Dar la momentul acela era într-o asemenea stare, încât nu îndrăznea nimeni să spună nu, nici măcar Catharina.

Maria Thins nu se schimbase deloc - n-o să îmbătrânească niciodată. Într-o zi însă o să adoarmă ca de obicei și n-o să se mai trezească.

Am plecat capul în fața ei:

— Îmi pare rău pentru pierderea suferită și pentru necazurile dumneavoastră, doamnă.

— Da, ce să-i faci, viața e absurdă. Dacă trăiești destul de mult, nu te mai miri de nimic.

N-am știut ce să răspund la asemenea cuvinte și i-am spus direct ceea ce știam că e adevărat:

— Ați dorit să mă vedeți, doamnă.

— Nu eu, Catharina e cea care vrea să te vadă.

— Catharina? Vocea mi-a trădat uimirea. Maria Thins a zâmbit acru:

— Tot n-ai învățat încă să-ți ții gândurile pentru tine, nu-i așa? Nu contează, sper să-ți meargă bine cu măcelarul tău, dacă nu îți pune prea multe întrebări.

Am deschis gura să vorbesc, apoi am renunțat.

— Așa e bine. Văd că înveți. Catharina și van Leeuwenhoek sunt în camera mare. El este executorul testamentar, înțelegi.

Nu înțelegeam. Voiam să o întreb despre ce era vorba și de ce era acolo van Leeuwenhoek, dar n-am îndrăznit. Am spus doar:

— Da, doamnă.

Maria Thins a chicotit scurt.

— Cele mai multe necazuri pe care le-am avut cu o slujnică, a mormăit ea, clătinând din cap înaintea de a dispărea înăuntru.

Am intrat în camera din față. Pe toți pereții erau și acum agățate tablouri - pe unele le-am recunoscut, pe altele nu. Mă așteptam parcă să mă văd și pe mine printre naturile statice și peisajele marine, dar firește eu nu eram acolo.

M-am uitat la scările care duceau spre atelierul lui și m-am oprit, am simțit o strângere de inimă. Mi se părea de nesuportat să stau din nou în casa lor și camera lui să fie deasupra mea — chiar dacă știam că el nu era acolo. Timp de mulți ani îmi impusesem să nu mă gândesc la orele petrecute măcinând culori alături de el, stând în lumina ferestrelor, privindu-l cum se uită la mine. Pentru prima oară după două luni am devenit deplin conștientă că el murise. Murise și nu avea să mai picteze alte tablouri. Erau atât de puține - auzisem că nu pictase niciodată mai repede, așa cum ar fi dorit Maria Thins și Catharina.

De-abia când o fată a scos capul din camera Răstignirii, de-abia atunci m-am forțat să respir adânc și să pornesc pe coridor către ea. Cornelia avea acum aproape vârsta acelei fete, Griet, care venise prima oară la ei în urmă cu zece ani și devenise slujnică. Părul ei roșu se mai închisese la culoare în anii care trecuseră și era îmbrăcată simplu, fără funde sau șnururi. După atâta timp nu m-am mai simțit amenințată de ea. Dimpotrivă, îmi era oarecum milă de ea — perfidia îi marcaseră fața și-i dădea unei fete de vârsta ei o expresie neplăcută.

Mă întrebam ce o să se întâmple cu ea, ce o să se întâmple cu ei toți. În pofida încrederii lui Tanneke în priceperea Mariei Thins de a aranja lucrurile, erau o familie mare, cu datorii mari. Auzisem în piață că nu-și achitaseră nota de plată la brutar pe ultimii trei ani și după moartea stăpânului meu, brutarul se milostivise de Catharina și acceptase un tablou pentru a lichida datoria.

O clipă m-am întrebat dacă nu cumva Catharina avea de gând să-mi dea și mie un tablou, în contul banilor datorăți lui Pieter.

Cornelia și-a tras capul înapoi în camera Răstignirii și eu am intrat în camera mare. Încăperea nu se schimbase mult de când lucrasem acolo. Patul avea încă perdelele verzi de mătase, decolorate acum. Erau acolo dulapul cu incrustații de fildeș, era acolo și masa, și scaunele spaniole cu fundul din piele, și tablourile familiei ei și ale lui. Toate lucrurile păreau mai vechi, mai prăfuite, mai uzate. Dalele roșii și maro ale pardoselii se crăpaseră sau lipseau în unele locuri.

Van Leeuwenhoek stătea în picioare cu spatele spre ușă, cu mâinile la spate și studia un tablou cu soldați care beau într-o tavernă. S-a întors și s-a înclinat în fața mea, același gentilom binevoitor.

Catharina era așezată la masă. Nu era îmbrăcată în negru, așa cum mă așteptasem. Nu știu dacă avusese intenția să mă sfideze, dar purta mantila galbenă garnisită cu blană de hermină. Mantila părea mai decolorată, ca și cum fusese purtată de prea multe ori. Pe mâneci se vedeau rupturi prost reparate și blana fusese mâncată în unele locuri de molii. Totuși, ea își juca rolul de doamna elegantă a casei. Își pieptănase și aranjase cu grijă părul, își pudrase fața și își prinsese la gât colierul de perle.

Nu-și pusese cerceii.

Fața nu se armoniza cu eleganța ei. Nici o cantitate de pudră nu putea masca furia statornică, neplăcerea, frica ei. Nu voia să mă întâlnească, dar n-avea încotro.

— Doamnă, ați dorit să mă vedeți - am socotit eu că e mai bine să deschid eu discuția și să mă adresez ei, deși m-am uitat la van Leeuwenhoek în timp ce vorbeam.

—Da.

Catharina nu mi-a arătat cu mâna spre un scaun, așa cum ar fi procedat cu o doamnă. M-a ținut în picioare.

A urmat o tăcere stânjenitoare, în vreme ce ea stătea jos, iar eu am rămas în picioare, așteptând să înceapă. Se vedea limpede că se chinuie să vorbească. Van Leeuwenhoek se muta de pe un picior pe altul.

N-am încercat s-o ajut. Se părea că nici nu aveam cum. Am urmărit cum mâinile ei amestecă niște hârtii de pe masă, pipăie muchiile casetei cu bijuterii de lângă cotul ei, iau puful de pudră și îl pun la loc pe masă. Și-a șters mâinile pe o cârpă albă.

— Știi că soțul meu a murit acum două luni ? a început ea în cele din urmă.

— Da, doamnă, am auzit. Mi-a părut foarte rău când am aflat. Dumnezeu să-l aibă în pază.

Catharina nu părea să fi înțeles cuvintele mele modeste. Minte ei era în altă parte. A luat din nou puful de pudră și și-a plimbat degetele printre firele lui.

— Vezi, războiul cu Franța, ne-a adus în starea asta. Nici chiar van Ruijven n-a vrut să mai cumpere tablouri. Iar mama a avut necazuri cu strângerea rentelor ei. Și el a fost obligat să preia ipoteca pusă pe hanul mamei lui. Nu-i de mirare că lucrurile au devenit atât de dificile.

Ultimul lucru la care m-aș fi așteptat de la Catharina era să-mi explice de ce s-au înglodat în datorii. Cincisprezece guldeni după atâta vreme nu înseamnă prea mult, voiam să-i spun. Pieter a renunțat la ei. Nu vă mai gândiți la asta. Dar n-am îndrăznit să o întrerup.

— Și apoi au fost copiii. Știi câtă pâine mănâncă unsprezece copii?

Și-a ridicat privirile și s-a uitat o clipă la mine, apoi le-a fixat iar pe puful de pudră.

Pâinea lor pe trei ani valorează cât un tablou, i-am răspuns în gând. Un tablou foarte frumos dat unui brutar înțeleghător.

Am auzit clăncănitul unei dale pe coridor și foșnetul unei rochii oprit de o mână. Cornelia, m-am gândit, spionează și acum. Participă și ea la dramă.

Am așteptat și am renunțat la întrebările pe care voiam să le pun.

În cele din urmă a vorbit van Leeuwenhoek.

— Griet, când există un testament, a început el cu vocea lui profundă, trebuie să se întocmească un inventar al averii pentru a stabili bunurile patrimoniale, în vreme ce se au în vedere și datoriile. Totuși, există probleme personale și Catharina vrea să se îngrijească în primul rând de ele.

S-a uitat la Catharina. Ea continua să se joace cu puful de pudră.

Oamenii ăștia tot nu se plac, m-am gândit. Nici măcar n-ar fi împreună în aceeași încăpere dacă s-ar fi putut.

Van Leeuwenhoek a luat o foie de hârtie de pe masă.

— El mi-a scris această scrisoare cu zece zile înainte de a muri, mi-a spus mie. S-a întors spre Catharina:

— Tu trebuie să faci asta, i-a poruncit el, fiindcă tu îi dai, sunt ai tăi, nu sunt nici ai lui, nici ai mei. Ca executor testamentar nici n-ar trebui să fiu aici și să asist la asta, dar el mi-a fost prieten și aș dori să-i văd dorința îndeplinită.

Catharina i-a smuls foaia din mână.

— După cum știi, soțul meu nu era un om bolnav, mi s-a adresat ea. N-a fost de fapt bolnav până cu o zi sau două înaintea morții. Tensiunea produsă de datorii l-a adus în pragul nebuniei.

Nu mi-l puteam închipui pe stăpânul meu în pragul nebuniei.

Catharina s-a uitat la scrisoare, i-a aruncat o privire lui van Leeuwenhoek, apoi a deschis caseta cu bijuterii.

— A cerut ca ăștia să fie ai tăi.

A scos cerceii și după un moment de ezitare i-a pus pe masă.

Am simțit că leșin, am închis ochii și am atins ușor cu degetele spătarul scaunului, să mă liniștesc.

— Eu nu i-am mai purtat niciodată, a declarat Catharina pe un ton amar. N-am putut. Mi-am deschis ochii.

— Nu pot să iau cerceii dumneavoastră, doamnă.

— De ce nu ? I-ai mai luat o dată. Și în afară de asta nu hotărăști tu. A hotărât el și pentru tine, și pentru mine. Sunt ai tăi, ia-i.

Am ezitat, apoi am întins mâna și i-am luat. Erau reci și netezi la atingere, așa cum mi-i aminteam și în curbura lor gri și albă se reflecta o lume.

I-am luat.

— Acum, pleacă, mi-a poruncit Catharina cu vocea înăbușită de lacrimi. Am făcut ce mi-a cerut. Mai mult nu pot.

S-a ridicat. A boțit hârtia și a aruncat-o în foc. A urmărit-o cum se aprinde, cu spatele la mine.

Mi-a părut cu adevărat rău pentru ea. Deși n-a văzut, m-am înclinat cu respect spre ea și apoi în fața lui van Leeuwenhoek, care mi-a zâmbit. „Să ai grijă să rămâi așa cum ești”, mă avertizase el cu mult timp în urmă. Mă întrebam dacă făcusem ce trebuia. Nu e întotdeauna ușor să știi.

Am traversat abia atingând pardoseala, strângând în mână cerceii; dalele desprinse de sub tălpile mele s-au ciocnit între ele. Am închis fără zgomot ușa în urma mea.

Cornelia stătea pe coridor. Rochia maro pe care o purta fusese reparată în câteva locuri și nu era atât de curată cum s-ar fi convenit. Când am trecut pe lângă ea atingând-o ușor, mi-a spus cu voce joasă, nesățioasă.

— Poți să mi-i dai mie. Ochii ei hrăpăreți râdeau.

Am întins mâna și i-am ars o palmă.

Când am ajuns înapoi în Piața Mare, m-am oprit lângă steaua din centru și m-am uitat la perlele din mâna mea. Nu puteam să le păstrez. Ce să fac cu cerceii? Nu-i puteam spune lui Pieter cum am ajuns să-i primesc — ar fi însemnat să-i povestesc tot ce se petrecuse în urmă cu atâția ani. Oricum nu puteam să port cerceii — nevasta unui măcelar, ca și slujnica, nu poartă asemenea lucruri.

M-am învârtit în jurul stelei de câteva ori. Apoi m-am îndreptat spre un loc despre care auzisem, dar unde nu fusesem niciodată, un loc ascuns într-o stradă dosnică din spatele Bisericii Noi. Cu zece ani în urmă nu aș fi vizitat un asemenea loc.

Meseria acelui bărbat era să păstreze secretele. Știam că n-o să-mi pună nici o întrebare și n-o să spună nimănui că am fost la el. După ce văzuse atâtea lucruri care veneau și plecau, nu mai era curios să afle poveștile de care erau legate. A ridicat cerceii în lumină, i-a ciocănit, i-a luat afară să-i privească cu ochii mișiți:

— Douăzeci de guldeni, a spus el.

Am dat din cap că accept, am luat monedele pe care mi le-a întins și am plecat fără să mă mai uit înapoi.

Erau cinci guldeni în plus, pentru care nu aveam nici o explicație. Am separat cei cinci guldeni de monedele cealalte și i-am ținut strâns în pumn. O să-i ascund undeva unde Pieter și fiii mei nu vor căuta, un loc neașteptat despre care știam doar eu.

Și nu am să-i cheltuiesc niciodată.

Pieter o să fie încântat cu restul monedelor, datoria era acum achitată. Însemna că nu plătise nimic pentru mine. O slujnică pe gratis.

Mulțumiri

Una dintre lucrările cele mai plăcute la lectură despre secolul al XVII-lea olandez și care mi-a fost de mare ajutor este cea a lui Simon Schama intitulată *The Embarrassment of Riches: An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age* (1987). Puținul care se cunoaște despre viața și familia lui Vermeer a fost adunat cu grijă de către John Montias în *Vermeer and His Milieu* (1989). Catalogul expoziției Vermeer din 1996 are câteva reproduceri remarcabile și analize pertinente ale tablourilor.

Le mulțumesc lui Philip Steadman, Nicola Costaras, Humphrey Ocean și Joanna Woodall pentru că mi-au explicat diversele aspecte ale operelor lui Vermeer. Mick Bartram, Ora Dresner, Nina Killham, Dale Reynolds și Robert și Angela Royston m-au ajutat și susținut grație comentariilor lor pe marginea manuscrisului aflat în lucru. Mulțumesc, în final, agentului meu, Jonny Geller, și redactorului meu, Susan Watt, pentru că fac atât de bine ceea ce fac.
